PIERS PAUL READ

POLONEZ

ROMAN

POLONEZ

PIERS PAUL READ

MİLLİYET YAYIN A. Ş. YAYINLARI
DİZİ DIŞI

POLONAISE

Yayın hakkı: Piers Paul Read, 1976
Türkiye'de yayın hakkı: Milliyet Yayın A. Ş. / ONK.

Birinci baskı: Ocak 1979
Dizgi: Metin Dizimevi
Baskı: Doyuran Matbaası

piers paul read

POLONEZ

Türkçesi:
ZEHRA GENCOSMAN

Milliyet
YAYINLARI

Birinci Bölüm

1

Birbirini izleyen ulusal felaketler Kont Kornowski'nin yıkılışını hazırlayan etkenler oldu. 1924 ve 1925 yıllarında başgösteren şiddetli kuraklık, Jezow çiftliğindeki ürünlerin yarı yarıya azalmasına yol açtı. Dünya piyasasında kereste ve şeker fiyatlarının düşmesi, malların satış fiyatlarını önemli ölçüde etkiledi. 1925'de Almanların Polonya'ya karşı uyguladığı ağır gümrük tarifesi ise son darbe oldu. Kont en iyi müşterilerini bu yüzden kaybetti. Kurnaz ve açıkgöz biri, kaderin bu sillelerinden kendisini pekâlâ koruyabilirdi. Ama Kont, ince hesaplara girmekten kaçınır, işin ayrıntılarını aristokratça bir küçümseme ile karşılardı. Müsrifçe yaşamını, çiftliğini rehin etme yoluyla sürdürmeye devam etti. Noel arifesinden başlayarak, Haçı suya atma Yortusuna kadar süren muazzam bir parti verdi. Bu partinin masraflarını, kızının çeyizine ayrılmış olan para ile karşıladı.

Karısı Kontes Kornowska'nın sağlık durumu bozuktu. Üzüntü ve hayal kırıklığını yansıtan yüz çizgilerine üstelik acılı bir anlam yüklenmişti şimdi. Günleri, kızı Krystyna'nın yanında, hüzün içinde geçiyordu. Kızının yüzündeki açık ifadeyi, narin vücudunu inceliyor, bir zamanlar, onun gibi gencecik bir kızken, zengin komşularının, en büyük oğullarına almak için kendisine nasıl göz koyduklarını anımsıyordu. Kontes ise, ince espriler yapan genç ve centilmen bir süvari subayını —Kont Stanislas Kornowski'yi— kendisine eş olarak

seçmişti. Bütün kadınlar gibi o da evlilik hayatına hayaller ve ideallerle dolu olarak atılmıştı. Ama çok geçmeden Kont, centilmenliğini başka kadınlara karşı göstermeye başlamış, o ünlü esprileri ise giderek yozlaşmış ve yüzyıllardan beri Polonya aristokrasisine özgü hastalıktan kurtulamayarak yapmacık ve sahte bir niteliğe dönüşmüştü.

Çocukları Krystyna ile Stefan, Staszow kentinden on mil ötede, Jezow çiftliğindeki yazlık evde dünyaya gelmişlerdi. Ormanlar ve kırlarla çevrili bereketli topraklar üzerindeki çiftlik evi uzun, alçak, sarı boyalı bir yapıydı. 1926 yılına kadar kışları Varşova'da geçirmişlerdi. Ama Kont öylesine para sıkıntısına düşmüş ve borca batmıştı ki, aile başkentteki evlerini bırakıp yıl boyunca Jezow'da yaşamak zorundaydı artık. Ancak Stefan, Katolik St. Stanislas Kostka Lisesinde öğrenimini sürdürmek için okul zamanı Varşova'ya gidiyordu. Orada, Sluzewska Caddesinde oturan teyzesinin yanında kalıyordu. Teyzesi hiç evlenmemişti.

Kardeşinden iki yaş büyük olan Krystyna, anası ve babası ile birlikte Jezow'da oturuyordu. Komşu ailenin çocuklarını okutan bir mürebbiyeden biraz eğitim görmüştü. O aile şimdi Kielce'ye taşınmıştı. Krystyna'nın hayattaki bütün öğrenimi bundan ibaretti. Ama genç kız bu durumdan hiç de şikâyetçi değildi. Kırsal hayatı çok seviyordu. Köylüler ona küçük bir prenses gibi davranıyorlardı. Kır havası annesine de yaradığı için ayrıca memnundu. Kontesin hastalığı amfizem olarak teşhis edilmişti.

Sonbaharda durumu ağırlaştı. Bütün gün yatağında sırtüstü yatıyor, soluk alabilmek için çırpınıyordu. Üzerinde beyaz bir gecelik ve kenarları siyah dantela ile çevrilmiş yine siyah ipekten bir yatak hırkası vardı. Başucuna muazzam bir haç asılmıştı. Yanıbaşındaki masanın üzerinde, kocasının ve çocuklarının siyah çerçeveli resimleri duruyordu. Çerçeve camlarının arasına küçük çiçekler sıkıştırılmıştı. Elleri arada bir, çarşafın üzerinden uzanıyor, on dört yaşındaki kızının ufak ve tombul elini sıkıştırıyordu.

Kontesin yatak odası, Meryem Ana'nın, çeşitli erenlerin taş basması resimleri ve mihrap süsleriyle donatılmıştı. Krystyna gözlerini özellikle Czestochowa azizesinin tasvirine dikerek, annesini kurtarması için yürekten dua ediyordu. Stefan da okuldan döndüğünde, ablasının yanında diz çökerek annesi için dua etti. Ama ne onların duaları, ne doktorun reçeteleri annelerini kurtarmaya yetmedi. Kontes, Noel arifesinde hayata gözlerini yumdu.

2

1929 yazında, Stefan on beş, Krystyna ise on yedi yaşlarına bastıklarında, kötü yönetimi yüzünden Kont'un işleri öyle bir batağa saplanmıştı ki, iflasın eşiğine gelmişti.

Kont, ufak tefek, kafası tıraşlı, kartal gagası burunlu, çarpık bacaklı bir adamdı. Tek zevki, kendi topraklarında kuş avlamak ve arkadaşlarıyla iskambil oynamaktı. Soylu bir Polonyalı olarak, kumarda sürekli kaybetmenin, ya da komşularını ağırlamak için böylesine büyük masraflara girmenin bütçesine uygun düşüp düşmediğine bakmaz, bunu zül sayardı. Zaman zaman Cracow'a iniyor, çiftliğini ipotek edip bankadan borç para alıyordu. Bu paralar, derebeylik hakkını kullanarak topladığı vergilerden farksızdı onun gözünde.

Çocuklarından uzak durur, onlara açılmazdı. Kontesin ölümü, Jezow'un alışılagelen yaşantısını etkilemedi. Stefan ile Krystyna malikaneye ve kendilerine hizmet eden yumuşak başlı, şişman köylü kadınlarına şimdi bir kat daha çok bağlanmışlardı. Babaları çoğu zaman kendi özel tutkuları peşinde koştuğundan, çocukları çoğu zaman başıboş kalıyordu. Özellikle, okula gitmeyen Krystyna. Genç kız, öğleden sonraları budanmamış bitkilerin yerlerde süründüğü gül bahçesinde aylak aylak dolaşıyor, salonun çürümekte olan çikolata renkli pencere pervazları üzerine bahçıvanla tartışıyor, ya da çiftlik evinin duvarlarında Büyük Savaştan bu yana kalmış olan mermi deliklerini duvarcıdan soruyordu.

Mutfak işleriyle de ilgileniyordu. Babasının midesine uygun yemekleri seçiyor, gerekli emirleri veriyor, merdiven sahanlığındaki boyalı sandıklara kaldırılmadan önce çarşafların havalandırılmasını denetliyordu.

Babasının para sıkıntısı içinde bulunduğunu ilk kez Staszow'daki bazı dükkân sahiplerinin artık yeresiyeyi kesmek zorunda olduklarını söyledikleri zaman anladı. Ayrıca, Stets adında şişman, sağlıksız görünüşlü bir adamın giderek daha sık Jezow'a babasını görmeye gelişi de dikkatini çekti. Bu ziyaretlerden sonra babası köylülere bağırıp çağırıyor, kamçısıyla merdiven trabzanlarına vuruyordu. Bütün bunlar merakını uyandırmış, hatta korkutmuştu. Ama, işlerine karışacak olursa babasının gururunun kırılacağını bildiğinden, hiçbir şey söylemedi, beklemeye devam etti.

Bir Ağustos günü öğleden sonra Krystyna atına binerek, Jezow'a komşu malikanenin sahibinin kızı olan Toni Zulawska ile tenis oynamaya gitti. İki kız arkadaş olmakla birlikte, rakiptiler. Zulawski ailesinin giderek yıldızının parlaması ile Kornowskilerin düşüşü arasında garip bir çelişki vardı: Kornowskilerin hanedan armaları çok zengindi. Geçmişte Radziwell, Zamoyski ve Sapieha aileleri ile kız alıp vermişlerdi. Zulawskilerin ise buna karşılık, Silezya'da kömür madenleri ve Avrupa bankalarında muazzam paraları vardı. Bu eşitsizlikler arasında rahatça bir denge kurulabilirdi ama gelgelelim, Krystyna ince yapılı ve güzel, Toni ise tombul ve gösterişsizdi. O yaştaki kızlar için bu özellikler ailelerinin mali durumlarından ve sosyal ilişkilerinden daha önemliydi.

Teniste ise birbirlerine denktiler. Krystyna daha iyi bir oyuncu olmakla birlikte, çekingendi. Toni ise, daha çok çaba harcıyor, kaybettiği zaman da adamakıllı içerliyordu. Nitekim, o gün de kaybetti. Oyundan sonra elbiselerini değiştirirlerken, Toni Krystyna'ya, babası ile kâhyası arasında geçen Jezow ile ilgili bir konuşmaya kulak misafiri olduğunu anlattı.

«Ne dediler?» diye sordu Krystyna.

«Babanın borçlu olduğunu biliyor muydun?»

Krystyna kızardı. «Evet, belki, ama bunun geçici olduğuna eminim.»

Toni tatlı bir sesle devam etti: «Beybabam, babanın geçen hafta gelip, kendisinden bir zloti borç istediğini, ama, borcunu asla ödemeyeceğini bildiği için bu parayı kendisine vermediğini söyledi.»

Krystyna sakin bir tavırla: «Bunun doğru olmadığına eminim,» dedi.

«Beybabam, bankaya olan borcunu ödeyebilmesi için babanın Jezow'u satması gerektiğini, satmasa da bankanın onu nasıl olsa elinden alacağını söyledi.»

«Jezow'u mu alacakmış?»

«Evet, öyle dedi. Evi de çiftliği de. Biz de onu ilerde bankadan satın alabilirmişiz...»

«Ama orası bizim. Biz orada oturuyoruz.»

«Eminim beybabam, kirasını ödediğiniz takdirde, orada oturmanıza razı olur.»

Krystyna'nın yüzü kıpkırmızı oldu. Toni, bir an için, tokat atacağını ya da yüzüne tüküreceğini sanarak geri çekildi. Ama Krystyna hızla döndü, ahırlara doğru koştu, seyisin elinden atını alarak çaya bile kalmadan, Jezow'a doğru yola çıktı. Gözlerindeki yaşlar görüşünü bulandırıyordu ama iki yanından geçip giden ağaçlar ve tarlalara öylesine alışıktı ki, nereye gittiğini görmesine gerek yoktu. At da yolunu biliyordu.

Kont öğleden sonrasını evin içinde dönüp dolaşmakla geçirmişti. Başı öne eğikti. At elbiselerini kuşanmış, elinde de kırbacı vardı. Başını öne eğmiş, koridorların ovulmuş çinilerini ya da cilalanmış döşeme tahtalarını inceliyordu. İkide bir duruyor, holde asılı duran babasının, büyükbabasının, dedesinin portrelerine uzun uzun bakıyordu. Yüzü acayip şekiller alıyor, özellikle Kornowski ailesinin tüm erkeklerine özgü bir biçimde suratını buruşturuyordu. Sonra bir şeyler homurdanıyor, kırbacıyla trabzanları dövüyor, ve yine volta atmaya devam ediyordu.

Krystyna onu, yemek odasında, kollarını kavuştur-

muş, bir heykel gibi hareketsiz, gözleri masanın ortasına yerleştirilmiş olan kocaman kâseye dikili, derin düşüncelere dalmış buldu. Köşede, pencerenin yanında, diz çökmüş bir kadın, durup dinlenmeden yerleri cilalıyordu. Kont onun farkında bile değildi. Krystyna da aldırış etmedi. Doğru babasının yanına giderek: «Baba, Toni, babasından borç para aldığınızı ve borcunuzu ödemediğinizi söylüyor,» dedi.

Kont kıpırdamadı, kâseye bakmaya devam etti.

«Borçlarınızı ödeyebilmek için Jezow'u satmak zorunda olduğunuzu söylüyor,» dedi.

Kont bu kez yüzünü buruşturdu. Gözlerini kâseden ayırmamıştı, hâlâ. Krystyna'nın sesi, babasıyla konuşurken titriyordu. Şimdi ses tonu yükselmiş, yüzü kızarmıştı. «Söyleyin baba, söyleyin, doğru mu bu?»

Kont birden döndü, kurbağa gibi bir ses çıkardı ve kamçısını olanca gücüyle kızının yüzüne indirdi.

Krystyna'nın eli yüzüne gitti. Bir an olduğu yerde kaldı, babasının yüzündeki korkunç ifadeyi acı ve şaşkınlıkla izledi, sonra döndü, hızla odadan çıktı.

Genç kız evden dışarı fırladı, gül bahçesini geçerek, kardeşi Stefan'ın, varlığımızın amacı, değeri, anlamı v.b. yüce sorunları üzerinde kafa patlattığı yazlık kameriyeye doğru koştu. Delikanlının günlük uğraşı buydu.

Stefan, babasından uzundu ama yüz çizgileri ona benziyordu. Tıpkı Kont gibi o da zaman zaman yüzünü buruşturuyor, o sevimsiz Kornowski ifadesini takınıyordu. Ablasının kameriyeye girdiğini görünce, aynı ifade yüzünde belirdi. Krystyna, soluk soluğa, heyecanlı bir sesle:

«Babamızın, Bay Zulawski'den borç aldığını biliyor muydun?» diye sordu Stefan'a.

Stefan, hasır koltuğunda hareketsiz oturmaya devam etti. Gözleri, ilgilenmediği şeylerden kendini soyutlamak için kimi zaman sırtüstü yattığı masaya doğru kaydı, o kadar.

«Demek, Bay Zulawski'den borç alıyormuş, öyle mi?» dedi.

«Toni söyledi bana. Üstelik, bankaya o kadar çok

borcu varmış ki, Jezow'u satmamız gerekecekmiş.»

«Evet.»

«Sen biliyor muydun?»

«Evet.»

«Kim söyledi?»

«...Bir mektup elime geçti de...»

«Demek doğru?»

«Evet.»

«Peki, biz nerede oturacağız?»

Stefan omuz silkti. Krystyna ince vücudunu masaya yasladı, gözlerini bahçeye dikti. Stefan, ablasının uzun bacaklarına bir göz attı, sonra o da ablası gibi gözlerini boşluğa dikti.

«Ama bu olamaz,» dedi Krystyna.

Stefan yeniden omuz silkti.

«Sen ne zaman öğrendin bunu?» diye sordu Krystyna.

«Bir hafta önce.»

«Evi satmaya zorlayabilirler mi bizi?»

«Ev ipotekli. Eninde sonunda... haczederler.»

Krystyna, kendisinin anlamadığı teknik terimleri kullanmasından etkilenmiş gibi kardeşine baktı.

«Ama parayı ödersek, böyle bir şey olmaz, değil mi?»

«Ödersek olmaz tabii.»

«Öyleyse, ödememiz gerek.»

«Nasıl?»

«Max amca...»

«Onun parası yok. Hiçbirinin parası yok. Haziranda buraya gelmeleri bu yüzdendi. Tasarruf olsun diye.»

Krystyna Stefan'ın söylediklerine itiraz edemiyordu. Çocukluğundan beri çevrede zengin Kornowskiler diye tanındıklarını biliyordu.

«Ama nasıl?.. Yani ne olacak, demek istiyorum.»

«Yarın Bay Stets geliyor.»

«Ne yapmaya geliyor?»

«Parayı ya da evi almaya.»

«Nefret ediyorum o adamdan.» O pis kokulu, se-

vimsiz banka temsilcisi aklına gelir gelmez Krystyna'nın dişleri sıkıldı.

«Ondan nefret edebilirsin,» dedi Stefan, «ama kaderimiz onun elinde.»

«Bunu nasıl söylersin?» diye bağırdı Krystyna. «Kaderimiz Tanrı'nın elinde.»

«Tanrı varsa eğer.»

Krystyna'nın yüzü soldu. «Ne demek istiyorsun?»

«Tanrı'nın varlığına inanmıyorum,» dedi Stefan.

Krystyna yumruklarını sıktı. «Bunu nasıl söyleyebilirsin? Bu korkunç bir söz.»

«Tanrı, köylüler için uydurulmuş bir efsane,» dedi Stefan. «Ama biraz okumuş, ve belli bir düşünce yöntemi uygulayan bir kişi için...»

«Ama Tanrı'ya inanmak **zorundasın.**»

Stefan, yetişkin bir adamın umursamazlığıyla omuz silkti. «Sen var gücünle dua etmeye devam et,» dedi. Sonra alaycı bir gülümseme ile ekledi: «'Sen istemesini bil, O verir.'»

«Ben dua edeceğim,» dedi Krystyna. «Hem Tanrı'ya, hem Meryem Ana'ya. O, icra memurunun gelip de evimizi elimizden almasına izin vermez.»

Stefan yeniden omuz silkti. «Öyleyse dua et,» dedi. «Dua et de Stets yarın gelmesin.»

«Edeceğim,» dedi genç kız.

«Tıpkı annemiz için dua ettiğin gibi.»

Krystyna kızardı. «Göreceksin,» dedi. «Gelmeyecek.» Başını çevirdi. Stefan, yanağını boydan boya kesen kırmızı çizgiyi fark etti, «Yanağına ne oldu?» diye sordu.

«Babam yaptı,» dedi genç kız.

«Ondan uzak durmalısın.»

«Ama sormak zorundaydım.»

«Sinirleri bozuk.»

«O deli,» dedi Krystyna, ve gözyaşlarını silerek kameriyenin çıkışına doğru yöneldi.

İki kardeş ayrıldılar. Stefan, Karteziyen düşünce sistemine, Krystyna ise odasına döndü. Genç kız haçın önünde diz çökerek, Tanrı'ya ve Meryem Ana'ya, Bay

Stets'in gelmemesi için dua etti. Bir yandan da geldiği takdirde, ne yapacağını düşünmeye koyuldu.

Ertesi gün karanlık ve yağmurlu bir gündü. Bay Stets Cracow'dan geldiğinde, hasta ve sinirli görünüyordu. Hoş, güzel havalarda bile sağlıksız bir görünüşü vardı ya! Orta yaşlı, iri göbekli, pörsük suratlı bir adamdı. Yüzünün kurşuniye çalan kül renkli derisi, göz ve ağız çevresinde sarımtırak bir renk alıyordu. Kafası kısmen dazlak, arta kalan seyrek saçları yağlı bir görünümdeydi. Kısa boylu, paytak yürüyüşlü bir adamdı.

Krystyna geldiğini görmüştü. Dış kapının önüne çıkarak onu karşıladı. Genç kızı görünce, Stets'in yüzündeki öfkeli ifade kayboldu, yerini yılışık ve pis bir gülüş aldı. Krystyna'nın elini tutarak sıcak ve ıslak dudaklarına götürdü. Genç kız, her zaman yaptığı gibi elini çabucak çekmedi, bu kez, Bay Stets'i içeriye buyur etti, paltosunu aldı, sonra salona davet etti. «Buyurun, oturun, Bay Stets,» dedi. «Babam nerdeyse gelir. Çağırmaları için emir verdim.»

Stets, kocaman hantal gövdesini ağır ağır bir koltuğa bıraktı. «Acele etmeyin, Bayan Krystyna, acele etmeyin. Emin olun, sizinle birlikte olmaktan büyük zevk duyuyorum.»

Krystyna, koltuğa yaklaşarak koluna yaslandı. «Size maden suyu getirmelerini söyledim,» dedi.« Siz maden suyundan hoşlanırdınız, değil mi?»

«Aa evet, tabii,» dedi Stets. «Ne kadar düşüncelisiniz. Bende ülser var da... Dikkat etmezsem, çok rahatsız ediyor.»

Bir köylü kadın tepsiyle bir şişe su getirdi. Stets, şişenin üzerindeki etiketi inceledi, omuz silkti, bir şeyler homurdandı, ama sonunda bir bardak içmeye razı oldu.

Krystyna, üzerinde toz zerrecikleri varmış gibi kahverengi giysisinin orasını burasını çekiştirmeye başladı. Kulak altlarına sürdüğü lavanta kokusunu duyuyor, üzerinde her gün giydiklerinden farklı bir giysi olması onu tedirgin ediyordu. Bir süre konuşmadı. Stets, genç kızın

oradaki varlığından habersizmiş, hatta salonda kalmasını beklemiyormuş gibi davranıyordu. Aklı fikri maden suyundaydı. Birden Krystyna başını kaldırdı ve durup dururken söze başladı: «Bay Stets,» dedi. «Temsil ettiğiniz bankanın adresini bana söylemek lütfunda bulunur musunuz?... Daha doğrusu, genel karargâhının ya da en önemli şubesinin adresini rica ediyorum. Doğru mu söylüyorum, bilmiyorum.»

«Genel merkezi demek istiyorsunuz,» dedi Stets.

«Peki genel merkezi, öyleyse. Bir de başkanın adını öğrenmek istiyorum.»

«Yönetim Kurulu Başkanı demek istiyorsunuz, herhalde.»

«Evet, tamam. Yönetim Kurulu Başkanı.»

Stets koltuğunda ileri geri sallanmaya başladı. «Bunların hepsi bankadan babanıza gönderilen mektuplarda yazılı,» dedi.

«Babam, işlerine karışmamdan hoşlanmaz,» dedi Krystyna. «Ayrıca... çekmecesi hep kilitlidir.»

Stets, genç kıza, tahmininden daha da çocukmuş gibi bakarak, «O halde,» dedi, «babanızın arzularına karşı gelmem doğru olmaz kanısındayım.»

Krystyna divanın üzerine oturdu. Stets'e ne söyliyeceğini bilmiyordu ama, daha fazla bilgi edinmeden, babasına onun geldiğini haber vermemeye kararlıydı. Bir an için elleriyle yüzünü kapatarak söyleyecek bir şey düşünmeye çalıştı. Birden döşeme tahtalarının gıcırdadığını duydu. Stets'in odadan çıkmak üzere olduğundan korkarak başını kaldırdı. Ama Stets yerine, onun arkasında duran babasını gördü. Kont, Avusturya - Macar Süvarilerinin üniformasını kuşanmıştı. İki eliyle sımsıkı tuttuğu kılıcı, Stets'in başının üzerinde parlıyordu. İhtiyar adamın gözleri bir an için kızının bakışlarıyla karşılaştı. Gözlerinde bir kıvılcım yandı, söndü. Sonra bakışları tüm anlamını yitirdi. Kolları havada daha da yükseldi, sonra Bay Stets'in kafasına doğru inmeye başladı.

Krystyna bir anda babasını durdurmak ya da Bay Stets'i kurtarmak için öne doğru atıldı. Arkasında olup

bitenlerden tamamiyle habersiz Cracow'lu banka görevlisi, nasıl olduysa, tam o sırada öne doğru eğilmiş, o arsız sırıtışı ile: «Bakın, Kontes Kornowska...» diye söze başlamıştı.

Aynı anda, Kont Kornowski'nin çığlığını ve kılıcın havada vınlamasını duydu. Arkasına döndüğünde kılıcın arkadaki koltuğa hızla indiğini gördü. Keskin kılıcın kafasına inmesine ramak kalmıştı.

Olup bitenin farkına varan Stets yüzü bembeyaz, ayağa fırladı. Sonra taraçaya açılan kapıya doğru koştu. İzlenip izlenmediğini anlamak için arkasına döndüğünde, Kont'un, koltuğun arkasına, dizlerinin üstünde hiç kıpırdamadan çömeldiğini gördü. Kılıcını iki eliyle hâlâ sımsıkı tutuyordu. Küçük lavanta kokulu mendilini ellerinin arasında sıkıştırıp duran Krystyna babasına doğru koştu, aynı zamanda hizmetçilere seslendi. İki kadın koşarak geldi, Krystyna ile birlikte, Kont'u koltuğun arkasından çektiler ve yere yatırdılar.

Kont'un, bilincine sahip olup olmadığını kestirmek zordu. Gözleri açık ama cam gibiydi. Stets'in kafasına o darbeyi indirmezden önceki gibi donuk bir ifade vardı bakışlarında. Ağzından salyası akıyor, alt dudağı titriyordu. Bunun dışında sakin ve sessizdi.

Stets, Kont'tan yana bir tehlike olmadığını görünce geri döndü. Salonun ortasına doğru yürüdü. «Bu korkunç birşey, korkunç,» diye bağırdı. Önce yerde yatan Kont'a baktı, sonra önemli bir tavır takınarak paytak paytak hole doğru yürüdü. Bir yandan da uluorta bağırıyordu: «Polis nerede? Polis çağırmalıyız. Saldırıya maruz kaldım, korkunç bir saldırı. Canıma kastedildi benim.»

Yüzü yeniden bembeyaz kesildi. Koltuğun arkalığından fışkırarak salonun döşemesine dökülen samanların ve talaş yığınlarının pekâlâ kendi beyni olabileceği bilincine varmıştı birden. Bitkindi. Bir sıranın üzerine çökerek zayıf bir sesle tekrarladı: «Canıma kastedildi, canıma.»

İki kadın Kont'un hareketsiz vücudunu yanından geçirirlerken tir tir titriyordu. Onların arkasından giden

Krystyna, Stets'in yanında durdu: «Üzgünüm,» dedi. «Görüyorsunuz, iyi değil babam.»

«Hıh,» dedi Stets, ayağa kalkarak, «İyi değil ne demek? İyi olmak şöyle dursun, zır deli. Polis nerede?»

«Kielce'de,» dedi Krystyna. «Polis çağırmak istiyorsanız, Kielce'ye haber salmanız gerek.»

«Elbette istiyorum. Beni öldürmeye çalıştı. Öldürecekti, nitekim... Tam zamanında öne doğru eğilmeseydim...»

Yeniden, kafasının yarılmasına ramak kaldığını düşünen Stets'in üzerine bir halsizlik çöktü. Arkasına yaslandı.

«Size bir kadeh votka gerek,» dedi Krystyna. Stets'in titreyen ellerine ve pörsük sarı yanaklarına bakıyordu. «Şoku hafifletmek için birebirdir.»

Genç kız birden ağlamaya başladı. «Şoku hafifletletmek için birebirdir» tümcesi babasına aitti. Çocukları saklandıkları yerden birdenbire ortaya çıktıkları zaman, şöminenin karşısında, şaka olsun diye hep bu sözü söylerdi.

Gözyaşları Stets'i etkiledi. Krystyna'nın bir genç kız, hatta bazı bakımlardan hâlâ çocuk sayılabileceğini anımsattı ona. Yanına geldi. Kalın ve kısa kolunu, kızın hıçkırıklarla sarsılan narin omuzlarına doladı.

«İkimiz de birer kadeh votka içsek, iyi olacak,» dedi. «İkimiz de şok geçirdik.»

Krystyna, Stets'le birlikte yemek odasına gitti. Büfenin üzerinde hazırlanmış iki tepsi duruyordu. Birinde çeşitli mezeler, ötekinde ise ayrı türden votkalarla dolu şişeler vardı. Saf ve katıksız alkolle dolu olanlar renksiz, diğerleri ise bazı bitkilerin katkısıyla kahverengi ya da yeşil renkteydi. Bir tanesinin içinde, votkaya özel bir çeşni vermek üzere konmuş uzun uzun otlar yüzüyordu. Stets, kendisinin ve Krystyna'nın kadehlerini işte bu şişeden önce bir, sonra bir daha doldurdu.

Alkol, Krystyna'nın kendisine gelmesini ve gözyaşlarının dinmesini sağladı. Stets de ülserini, Kontla geçen olayı, ve kılıç darbesini unutmuş görünüyordu. Pis pis sırıtmaya başladı.

Krystyna son bir kez burnunu ve içini çektikten sonra Stets'i yemek odasındaki ağır koltuklardan birine oturmaya çağırdı. O da, genç kızın arzusunu yerine getirerek, kadehini masaya koydu. Krystyna, hizmetçilerin bulunduğu tarafa doğru seyirterek, kapının kapalı olup olmadığını deneltedi; sonra salondan geçerek, hole açılan kapıyı kapadı. Nihayet, yemek masasına, Stets'in karşısına geçip oturdu. Yüzünde ciddi, biraz da asık bir ifade vardı.

«Bay Stets,» dedi. «Gördüğünüz gibi babam kendinde değil. Normal sayılmaz...»

Stets omuz silkti.

«Davranışlarından sorumlu tutulamayacağını anlamanız gerek.»

«Öyle olsa bile...»

«Size hak veriyorum. Bu haline, bu duruma bir çözüm yolu bulmamız gerek. Polise haber vermek, kesinlikle sizin hakkınız.»

«Elbette.»

«Tabii, bu sizin hakkınız. Eminim —mahkeme, dava açılacak olursa— babamı bir doktora havale edecektir. Zaten benim de yapacağım bundan ibaret.»

«Peki, sizden başka bunu yapabilecek kimse yok mu? Yani, siz çok gençsiniz, Kontes.»

«Teşekkür ederim, ben bunu yapacak yaştayım,» dedi Krystyna.

«Canım orası öyle ama...»

«Artık babamın işlerine karışmaya hakkım olduğunu siz de takdir edersiniz.»

«Elbette, ama bir yere kadar... Hukuki bakımdan reşit değilsiniz, henüz...»

Krystyna, hukuk kavramını önemsiz bir şeymiş gibi bir yana iterek:

«Hukuki bakımdan öyle,» dedi. «Sanırım, Max amca velimiz olarak bu işe el koyacaktır. Ama, bu bir şey ifade etmez, çünkü onun da parası yok.»

«Anladığım kadarıyla, ailenin diğer fertlerinden de bir yarar yok.»

«Şu halde, sorumluluk bana ait,» dedi Krystyna.

«Size mi ait?»

«Evet, çünkü burası benim evim, aynı zamanda kardeşim Stefan'ın evi. Burayı bırakmak niyetinde de değiliz.»

«Anlıyorum. İpotek meselesini kastediyorsunuz. Ancak korkarım...»

«İşte, size bu yüzden biraz önce başkanınızın... daha doğrusu, Yönetim Kurulu Başkanınızın adını ve merkez şubenizin adresini sormuştum. Varşova'ya gitsem ve Yönetim Kurulu Başkanınıza içinde bulunduğumuz koşulları anlatsam, eminim ki...»

Stets güldü. Krystyna kıpkırmızı oldu.

«Niye gülüyorsunuz?» diye sordu, kısık, buz gibi bir sesle.

«Sevgili Kontes, hay Allah, çok üzgünüm. Size gülmüyorum. İleri sürdüğünüz düşünce, kusura bakmayın ama, bana biraz komik geliyor. Bakın, bu banka çok büyük bir banka. Polonya'nın en büyük bankalarından biri. Yönetim Kurulu Başkanına gelince... Böyle ayrıntılarla ilgilenmez o. İlgilense bile, ne yapabilir? Yani şunu demek istiyorum, başkan hissedarların temsilcisidir, elinde böyle bir yetki yok.»

«Öyleyse, ben de hissedarlarla konuşurum,» dedi Krystyna. Genç kızın sesi eskisi kadar kendinden emin değildi.

Stets yeniden bir kahkaha attı. «Hissedarlar mı dediniz? Bu olanaksız işte. On binlerce hissedar var.»

Krystyna'nın sabrı tükendi. «Peki, öyleyse, kiminle görüşebilirim? Görüşebileceğim biri vardır elbette.»

«Ne hakkında?»

«İpotek hakkında.»

«Hım...» Stets'in ifadesi birden değişti, yanağını kaşıdı.

«Anladığım kadarıyla,» dedi Krystyna, yeniden sesi titreyerek, «bu ev ipotekli.»

«Evet, ipotekli.»

«İyi ya. Bu da, nedenini bilmiyorum ama, şu demek oluyor. Yani bu ev artık bize ait değil.»

«Babanıza verilen borca karşılık ipotek edilmiş du-

rumda. Kendisi bu borcu geçen yılın sonunda ödemeyi taahhüt etmişti.»

«Ve bunu ödemedi, öyle mi?»

«Bir tek zloty bile vermediği gibi faizini de ödemedi.»

«Bu yıl tarım işleri kötü gitti,» dedi Krystyna, ciddi bir tavırla.

«Bu yıl hepimiz için kötü geçti,» dedi Stets. «Bankalar da zarar etti. Daha da zor günler gelebiliir.»

«Öyle bile olsa,» dedi Krystyna, —sesinde bir yakarma vardı— «Bize yardım edecek biri mutlaka olması gerek. Yani, şunu demek istiyorum: Böylesine büyük bir banka için bu evin ve bu çiftliğin ne önemi olabilir?»

Stets, şişman ve pörsük yanağını okşayarak, «Hesapların kapatıldığı ya da ödemenin ertelendiği bazı durumlar olabiliri,» dedi.

«Evet, evet, hesapların kapatıldığı durumlar,» dedi Krystyna, bu sözcüğe cankurtaran simidi gibi sarılarak. Stets'in sözlerinin yarattığı imge, kendi kafasındaki, sayıların rastgele karalandığı, silindiği ya da Stets'in dediği gibi 'hesapların kapatıldığı' bir defteri kebir imgesine aynen uyuyordu.

«Peki, böyle durumlarda, bir hesabın kapatılacağına kim karar verir?»

«Vallahi,» dedi Stets, gözlerini rastgele, Krystyna'nın boynunda ve omuzlarında gezdirerek, «bölge temsilcilerinin bir tavsiye mektubu üzerine, banka yetkilileri böyle bir karar verebilirler.»

«Yaa, demek bölge temsilcilerinin bir sözü üzerine... Evet, anlıyorum.»

Krystyna başını kaldırıp Stets'e baktığında, adamın, vücudunu incelediğini gördü. Bu bakışlar onda kötü bir tepki yarattı, birden. Bu tepkinin dış belirtisi hafif bir titreme oldu. Genç kız, kahverengi giysisinin eteğini yakalayıp çekiştirmeye başladı. Nasıl bir özenle giyindiğini ve aynadaki görüntüsünü nasıl bir titizlikle incelediğini düşündükçe fena oldu. Yine de, kendini sıka-

rak, Stets'in gözlerinin içine baktı ve sordu : «Peki, bölge temsilcisi kimdir?»

Stets başını kaldırdı. «Benim,» dedi, hayâsız bir bakışla genç kızın bakışlarını karşılayarak.

«Anlıyorum,» dedi Krystyna, pencereden dışarı bakarak. Bacak bacak üstüne atıp bir an düşündü. Stets bir şey söylemedi.

«Peki, bunu yapar mıydınız?» diye söze başladı Krystyna, sesi titreyerek. «Daha doğrusu, böyle bir tavsiyede bulunacak olsaydınız... hesabın kapatılması için... Onlar bunu kabul ederler mi?»

«Kesinlikle ederler»

«Anlıyorum,» diye yineledi genç kız.

Stets bir şey söylemedi. O da dönüp pencereden dışarı baktı.

«Peki, bunu yapar mıydınız?» diye sordu Krystyna.

«Neyi?»

«Tavsiyede bulunur muydunuz?»

Stets omuzlarını silkti. «Daha biraz önce beni öldürmeye kalkışan bir adam için mi?»

«Doğru, sizi anlıyorum,» dedi Krystyna. «Ama,...»

«Ama ne?»

Genç kız duraksadı sonra sakin ve alçak sesle : «Söz konusu olan yalnız o değil ki.» dedi.

«Tabi değil,» dedi Stets canlı bir sesle. «Ama siz benim neyim oluyorsunuz ki.»

«Evet, biliyorum, sizinle doğru dürüst tanışmıyoruz bile.»

Krystyna titriyordu konuşurken. Yine bir sessizlik oldu.

«Tabii, aramızda bir takım bağlar olsaydı,» dedi Stets, kendi inceliğine gülümseyerek, «şu veya bu türden bir takım bağlar...»

«O zaman ne olurdu?»

«O zaman daha başka olurdu.»

«Tavsiyede bulunurdunuz demek ?... Öyle mi?»

«Tabii.»

Krystyna ayağa kalktı. Pencereye doğru yürüdü, gül bahçesinden öteye, arkadaki çam ormanlarına bak-

tı, sonra konuğuna döndü :

«Bay Stets,» dedi soluk soluğa. «Bay Stets, sizinle evlenmeye hazırım.»

Stets üçüncü kez kahkahayı bastı. Güldü, güldü, kadehine yeniden votka doldurdu. Sarsıla sarsıla gülmekten votkayı tepsiye döktü. Krystyna donmuş gibi hareketsiz duruyordu. Tüzü kızarmış, dişleri kenetlenmişti. Hiç birşey söylemedi.

«Ah Kontes,» dedi Stets. Her cümleden sonra kahkahayı basıyordu. «Sizi temin ederim,... Bu benim için büyük bir şeref... çok naziksiniz... Bunu anlamıyor değilim... Ama bu zahmetten sizi kurtarabilirim... Yani, daha doğrusu... Ben zaten evliyim.»

«Anlıyorum,» dedi Krystyna. «Üzgünüm, bunu bilmiyordum.»

«Tabii, evli olmasaydım...» dedi Stets.

«Peki, öyleyse, bağdan ne kastettiniz?» diye sordu Krystyna. Pencerenin yanından ayrılmamıştı hâlâ.

«Aa, başka türlü bağlar da var tabii. Bir erkekle bir kadın arasmda. Gidebileceğimiz şöyle rahat, gözden uzak bir yer olsa...»

«Ne yapmaya?»

«O zaman size ne demek istediğimi daha iyi anlatabilirdim...»

«Yani... Hizmetçilerden uzak bir yer mi demek istiyorsunuz?»

«Evet, hizmetçilerden uzak bir yer.»

Krystyna dudağını ısırdı. «Bilmiyorum ki,» dedi. «Evin içinde öyle bir yer yok.»

«Evin dışında da olabilir. Örneğin çardak altı. Bir de şezlong olsa...»

«Yok orası olmaz.»

«Ya da ambar filan?»

«Ha, samanları koyduğumuz sundurma var, oraya gidebiliriz.»

Stefan, çardaktaki masanın üzerinde ceset gibi upuzun yatıyordu. Vücudu hareketsiz, gözleri açık, tavandaki katranlı kirişleri incelemekle meşguldü. Kâh kendi ağına yakalanmış bir sineğin çevresinde dolanan bir

örümceği izliyor, kâh alnını kırıştırıyor, gözlerini örümcekten ayırıyor ve bakışlarını yeniden boşluğa dikiyordu.

Stefan düşünüyordu. Düşünüyor, ya da yaşamın ve ölümün temel sorunları üzerine, düşünmeye çalışıyordu. Çardak altı, örümceğe rağmen, bu iş için en uygun yerdi, onun gözünde. Burası, onu dış dünyadan soyutluyor, babasının, ablasının, köylülerin, özellikle genç köylülerin aklını çelmesine engel oluyordu.

Stefan'ı, şu anda bir durum muhasebesi yapmaya yönelten neden, Tanrının varolmadığı konusunda ulaştığı yeni karardı. Kendisi ne de olsa, Tanrının varolduğu inancı içinde eğitilmişti. Bu yüzden, verdiği karar belli bir önem taşıyordu. Şimdi, geçmişteki tüm varsayımlarını yeniden gözden geçirmesi ve mantığa, ya da kendi deyimiyle, 'yüce bir sağduyu'ya dayalı yeni bir değer yargıları sistemi kurması gerekiyordu.

Annesinin ölümüne kadar, Polonya'da hava kadar yaygın olan Katolik dinini kabul etmiş ve onun gereklerine uymuştu. Komünyon Törenine katılmış, o da herkes gibi günah çıkartmıştı. Dua etmiş, özellikle, Czestochowa azizesine, annesini sağlığa kavuşturması ve ölümden kurtarması için yalvarıp yakarmıştı.

Duaları kabul edilmemişti. Bir süre, 'Tanrının hikmetinden sual olunmaz' diye düşündü. Ama, annesinin başucunda dizlerinin üstünde dua ederek geçirdiği günleri ve geceleri, Krystyna'nın yüksek sesle Meryem Ana'ya yakarışlarını ve annesinin hırıltılı soluk alışlarını anımsamak ona öylesine acı vermişti ki, her şey bittikten sonra artık bir daha dua edemez oldu. Dua etmeyi denese, o korkunç günlerin acısını yeniden duyacağını biliyor, bu yüzden de, İsa'yı ya da Meryem Ana'yı düşünmekten şiddetle kaçınıyordu. İçinde kuşku ile karışık bir boşluk doğmuştu. Kilisedeki törende diz çöküp, papazın mırıldandığı Latince duaları dinlerken, düşünmeye başladı. Acaba Katolik dini de Yunanlıların ve Firavunların dinleri gibi efsaneden başka bir şey değil miydi?

Kendi kendisine şöyle diyordu: «Benim Katolik

oluşum, salt Polonyalı oluşumdan ileri geliyor. Çin'de doğmuş olsaydım, Budist olacaktım. Afrika ormanlarında dünyaya gelmiş olsaydım, Pagan olup çıkacak, Czestochowa azizesi yerine totemlere tapacaktım!»

Varşova'daki St. Stanislas Kostka Okuluna döndüğü zaman, kendisini eğiten papazlara yanıtlaması zor bazı sorular sormuştu : «Eğer iman Tanrı'nın bir lütfu ise, Tanrı neden Polonyalılara karşı, Araplara olduğundan daha cömert davranıyor? Berlin'de doğmuş bir insanın, selamete çıkma şansının, Varşova'da doğmuş bir insandan çok daha az oluşu, Tanrı'nın sonsuz adaletiyle nasıl bağdaşabilir?»

Sorular, hiçbir zaman yeterli biçimde yanıtlanmadı. Açıklamaların büyük çoğunluğu, Kontesin ölümünü anlatan Jezow'daki köy papazının açıklamalarından farksızdı. 'Tanrı'nın işlerine insan aklı yetmez,' diyordu papaz. Stefan ısrar edince, küstahlığından ötürü bir de dayak yediğinden, kuşkularını herkesten gizlemek zorunda kaldı, sonunda. Ama, bu efsanelerin hiçbirine inanmıyordu artık. Kimse onu gülünç duruma sokamıyacaktı, bundan böyle.

Peki ama, Katolik olmadığına göre neydi kendisi? Yaşamının amacı, Tanrı'yı sevmek ve ona hizmet etmek değilse, ne olabilirdi? Geleneksel inançlar, mitler ve önyargılar kafasından sökülüp atıldığı takdirde, geriye ne kalacaktı? Salt mantığa dayanarak, nasıl bir değer yargıları sistemi kurulabilirdi?

O yaz günü sabahı, ablası bir Varşova bankasının bölge temsilcisiyle kırıştırdığı sırada, kafasını tırmalayan sorunlar işte bunlardı. Bir değer yargıları sistemi kurmaya çalışıyordu. Kendi kişiliğini tanımlama girişimiyle işe başlamıştı. Bundan başka çözüm yolu göremiyordu.

İlk denemesi, düşüncenin bittiği yerde, varolmanın da nasıl biteceğini keşfe çalışmak oldu. 'Düşünüyorum, şu halde varım: Varım, çünkü düşünüyorum. Düşünmesem, varolmazdım.' Masanın üzerinde upuzun yatarken, örümceğin ikide birde aklına takılmasına kızması işte bu yüzdendi.

Düşünmekten vazgeçmek kolay değildi. Düşünmediğini düşünmek zorunda idi. Aksi halde, ya aklı örümceğe takılacak, ya da duvarların ötesindeki kızlı erkekli köylü çocuklarına kadar uzanacaktı. Stefan, varolup olmadığını düşünmekten vazgeçtiği anda, çocukluğundaki oyun arkadaşları, Jan, Jerzy, Maria ile Wanda gibi köylü çocuklarını düşündüğü için birkaç dakikadan beri yine de var olduğunu itiraf etmek zorunda kalacaktı. Bu düşünce, yani kendi yaşıtı olan köylülerle konuşma yeteneğini yitirdiği düşüncesi, kafasını her şeyden çok meşgul ediyordu. Özellikle, Wanda, ona gülümseyen, onu gözleriyle tahrik eden, bu ter kokulu, tombul ve güzel köylü kızı ile konuşmaktan şiddetle kaçınıyordu.

Onun terini düşünmek, özellikle tarla dönüşü, oylukları ve memeleri arasındaki teri düşünmek Stefan'da fizik bir tepki uyandırıyor, felsefi spekülasyonlarını belli bir aşamaya doğru götürüyordu. «Aklım, tarladan dönen Jan, Jerzy ve onların yanı sıra koşup terleyen Wanda'nın imgeleriyle dolu bir hayali fener. Bu imgeler, aklımın varoluşunu kanıtlıyor. Erkeklik organım ise, Wanda'nın titreyen, terleyen bacaklarının, hoplayan ve terleyen memelerinin imgesine tepki gösteriyor. Bu tepki de onun varoluşunu kanıtlıyor. Şu halde, ben akıl ve penisten oluşuyorum. Bir saate kadar acıkacağım. O zaman, bir de midemin varlığım hissedeceğim. Akıl, penis ve mide!»

Stefan terlemiyordu. Çocukluğunda bir kez yaptığı, köylü çocuklarıyla tarlaya gitmiş olsaydı, belki o da terleyecekti. Ama, St. Stanislas Kostka Okulunda öğrenim gördüğünden, vücudu çelimsiz, teni bembeyaz kalmıştı. Onlar ise, güçlü kuvvetli, yanık tenliydi. Bu yüzden, köylüleri uzaktan seyretmeyi yeğ tutuyordu. Ancak yanından geçecek olsalar; «Ee, Jerzy iyi havalar sürüp gidiyor,» gibi havadan sudan laflar ediyordu.

«Evet efendimiz, evet Bay Stefan. Bu yıl ürün çok iyi olacak.»

«Bu kadar çok çalışma, Wanda...»

«Neden Bay Stefan? Ben de kardeşlerim kadar güçlüyüm...»

Güçlü sözler, güçlü bakışlar, ter kokusu, ve hayvanca bir şehvetle dolu gözler... Stefan, ister istemez bakışlarını kaçırıyor, basma kalıp bir iki sözden sonra çiftesi omuzunda yoluna devam ediyordu.

Kafasındaki imgelerin, belden aşağısının ilham ettiği imgeler olduğunu gayet iyi biliyordu. İşi daha ileri götürmek, Wanda'nın adaleli, terli, yanık vücudunu arzuyla kucaklamak, penisini dilediğince serbest bırakmak istiyorsa eğer, bu sadece, şu Allahın belası tutkudan kurtulmak içindi. O zaman felsefi spekülasyonlarını rahatça sürdürebilecekti. Ya da kendisini buna inandırıyordu. Ne yazık ki işi daha ileri götürme düşüncesi, Stefan'ı büsbütün çileden çıkarıyordu. O kadar ki, bir iki kez Wanda'nın peşinden koşmak niyetiyle, masadan fırlamış, sonra... sonra ne? Ne yapabilirdi ki? Kıza ne önerebilirdi? Onu tenhada yakalaması ve kulağına bir şeyler fısıldaması gerektiğini biliyordu. Wanda'nın onu dinleyeceğini, önerisini kabul edeceğini, ve bahçenin öte yanındaki samanlıkta kendisiyle buluşacağını da biliyordu. Daha doğrusu, buna güveniyordu. Yalnız bir şey eksikti. Uygun bir ortam ve tasarısını gerçekleştirme yeteneği. Onu yalnız yakalamak ve kulağına bir şeyler fısıldamak için gerekli yetenek.

Stefan'ın Wanda'ya karşı duyduğu ilgi yeni bir şey değildi. Bu düşünce bütün yaz boyunca onun peşini bırakmamış ve öylesine güçlü boyutlara erişmişti ki, buna engel olan her şeyi kafasından silip süpürmüştü. Gerçekten, Wanda ya da Wanda'ya karşı olan ilgisi dinsel düşüncelerinin içine sızmış, onu ayartmış, İsa'dan ve İsa'nın havarilerinden ve Katolik Polonya'nın dinsel geleneklerinden uzaklaştırmıştı. Onu, insan aklının Tanrıya erişemeyeceği düşüncesinden Tanrısızlığa kadar iten Wanda olmuştu. Stefan, bir zamanlar, kendisi yani Stefan Kornowski ona inanmasa bile, Tanrının varolabileceği olasılığını kabul etmeye hazırdı. Ama, güçlü kuvvetli, terli Wanda, Stefan'ın felsefe sisteminin sınırları

içinde böyle güçsüz bir Tanrı kavramıyla bile bir arada yaşamaya razı değildi. Bay Stets'in ziyaret gününde Stefan düşünce sisteminde şöyle bir aşamaya varmış bulunuyordu : 'Düşünmekten vazgeçme yoluyla varolmaktan da vazgeçmeyi denedim, ama başaramadım. Kendi kendimi kesin olarak şöyle tanımlayabilirim : Ben ancak irade gücümle kafamdan atamadığım düşünceleri gerçek olarak kabul ediyorum. Şu halde, bir bakıma örümcek sayesinde varım, ama daha çok Wanda'nın terli vücudunun düşüncesi beni tahrik ettiği ve penisimi harekete geçirdiği için varım. Bir de, öğleye doğru midem homurdanmaya başlıyor. Demek ki o da, doyuncaya kadar varlığım hissettiriyor. Ancak doyduktan sonra onu unutabiliyorum. Ayrıca bağırsaklarım ve mesanem de var. Şu halde ben, akıl, penis, mide, mesane ve bağırsaklardan oluşan bir varlığım. Ama bunların tümünün varlıklarına zaman zaman son verilebilir. Akıl ve penis dışında. Çünkü Wanda'nın imgesi onları unutmamı engelliyor. Bu imge kafamdan çıkmıyor ve kişiliğimi belirliyor. Ona sahip olabilsem, bu imge de, hiç olmazsa bir zaman için, varlığını yitirecek. Ama, ona sahip olamıyorum, çünkü onu kandırma yeteneğinden yoksunum. Peki, Jan ile Jerzy'nin sahip olduklarına inandığım bu yeteneği neden yitirdim? Çünkü, ben terli, yanık vücutlu bir köylü olmayıp, Varşova'da öğrenim gören bir aydın, kontluk arması hayli kalabalık olan bir soyluyum. Gerçi kontluk arması ile köylü kızlarıyla rahatça anlaşma yeteneği bağdaşamaz diye bir kural yok ama, felsefe ile bu rahatça anlaşma yeteneğinin bağdaşmadığı da bir gerçek. Çünkü, Jan ve Jerzy gibi cahiller hem samanlıkta Wanda'ya sahip olabilirler, hem de Tanrıya olan inançlarını da aynı zamanda rahatlıkla sürdürebilirler. Ben bunu yapamam. Günahtan korktuğum için değil, sırf mantığım, böyle bir olguya karşı çıktığı için. Düşünüyorum, şu halde varım. Wanda'yı ve Wandaya sahip olmayı düşünüyorum. Şu halde ben, terli vücut organlarından hoşlanan bir varlığım. Böyle bir varlık, Tanrıya tapan bir varlık kavramıyla bağdaşamaz. Çünkü, Tanrı kavramı, terli vücut organlarını

reddettiği gibi, terli organlar da Tanrı kavramını alaya alırlar.

Bay Stets'in Jezow'u ziyaret ettiği günün kuşluk vaktinde, Stefan'ın düşünceleri bu merkezdeydi. Stets'in orada bulunuşu ya da bir gün önce Krystyna ile kendi arasında geçen konuşma, onu felsefi düşüncelerinden uzaklaştırmamıştı. Kendince benimsenmeye değer bir düşünce sistemine doğru ağır ve emin adımlarla ilerleyişi, henüz, ipotek, iflas ve bankacılık gibi kavramları kapsamaktan uzaktı. Babası, içinde belirli öznel duygular uyandıran silik bir varlıktı, onun gözünde. Bir bakıma, Krystyna da öyle. Ta ki, ablasının, şişman, dazlak kafalı, bir adamla bahçeden geçip, samanlığa doğru yürüdüğünü göz ucuyla farkedinceye dek.

Aslında ne yaptıkları başlıbaşına merakını uyandıracak nitelikte değildi. Stets'in beklendiğini biliyordu. Amirleri onu bu mülkü haczetmekle görevlendirmişlerdi. Bu yüzden, adamın çiftliği denetlemek istemesi doğal sayılırdı. Ama, Stefan'ın bu gelişi güzel yorumuyla çelişen bazı ayrıntılar vardı. Krystyna ile Stets, evden samanlığa doğru giden patikaya sapmışlardı. Ama, çardağın önündeki çimenlikten geçmeyip doğru yoldan ayrılmışlar, elma ağaçlarının arkasındaki uzun otların arasında yürüyorlardı. Krystyna'nın, çalıların arasında kaybolmazdan önce, çardağa gizlice bir göz atması da ayrıca kuşku vericiydi.

Stefan merakını yenerek, gözlerini yeniden tavana dikti ve ağının bir köşesinde pusuda bekliyen örümceği incelemeye koyuldu. Aklı ister istemez, biraz önce gördüklerine takılıyordu. Ablasından ya da onun yanında paytak paytak yürüyen adamdan çok, saptıkları yol ve o yolun sonundaki, sağlam, gözden uzak ahşap yapı kafasını meşgul ediyordu. Kaç kez, samanlığın karanlık ve sıcak bir köşesinde, Wanda ile oynaştığını, kendi fısıltıları ile Wanda'nın kahkahalarının kurumuş saman yığınları arasında boğulup kaldığını hayal etmişti. Şimdi bunları ve oraya doğru yol alan

çifti düşündükçe dehşetli bir meraka kapıldı. Dört beş dakika içersinde bu merak, kuluçkadan yeni çıkan guguk kuşu yavrusu gibi büyümüş, ve diğer bütün yavruları yuvadan atmıştı. Wanda'nın terliyen bacaklarının imgesi bile yok olmuştu. Stefan, şu anda merakın ta kendisiydi. Bu merak da tıpkı açlık gibi giderilebilirdi. Uzandığı yerde oturmak, masadan kalkmak ve bahçeden hırsızlama geçip, samanlığa doğru yönelmek yeterliydi.

Bir an içinde, yeni kişiliğinin kendisinden istediklerini yerine getirdi. Ayağa kalktı, çardaktan çıktı, ve bahçeden geçerek samanlığa doğru yürümeye başladı. Oraya varınca, bir an için ne yapacağını şaşırdı. Kapı kapalıydı. Duvarlarda da pencere yoktu. Ahşap çatıda yarıklar göze çarpıyordu. Allahtan, yapının yan tarafında bir açıklık bırakılmıştı. İçerdeki saman yığınları belli bir düzeye indiği zaman, bu delikten içeriye saman atılıyordu. Delik açık olduğu gibi, altında da iki tekerlekli bir yaylı araba duruyordu. Stefan, arabadan yararlanarak, görünmeden içeri girmeyi ve saman yığınının tepesine yerleşmeyi becerdi.

Bir süre uzandığı yerde kaldı. Gözleri karanlığa alışıncaya kadar, hiçbir şey göremedi. O zaman da gördüğü şey sadece samandan ibaretti. Büyük bir dikkatle sürüne sürüne ilerledi, saman yığınının tepesini aşarak, öte yanından aşağı doğru kaymaya başladı. Birden durdu. Kulağının dibinde, bir erkeğin hızla soluk alışları duyuluyordu. Ses o kadar yakından geliyordu ki, Stefan kafasını kaldırmaya cesaret edemedi. Solumaları, samanların içindeki kıpırtıları dinlemeye devam etti. Arada, iniltiye benzer ince bir ses duyuluyordu. Derken, kaba bir homurtu, arkasından tiz bir çığlık, bir homurtu, bir homurtu daha, bir küfür, bir homurtu daha işitti. Çabucak, arka arkaya kulağına gelen bu seslerden sonra, iç çekişe benzeyen bir solukla sonuçlanan sunturlu bir küfür duydu.

Stefan hâlâ başını kaldırmaya cesaret edemiyordu. Yattığı yerden üç beş adım ötede, yeniden bir takım hışırtılar, ve kıpırtılar duydu. Ancak aşağıdan adamın

konuşmasını işittiği zaman, kafasını kaldırıp bakmaktan kendini alamadı. Adam öfkeli bir sesle şöyle diyordu:

«Genç kızlardan nasıl da nefret ederim. Kadın olaydın ya! Sana balta gerekmiş meğer! Öf be! Ben nihayet bir erkeğim. Balyoz ya da şahmerdan değilim, herhalde.»

Kimse cevap vermedi. Stefan aşağıya baktığında, karanlıkta kıpırdayan bir beyazlık gördü. Birden bunun, üzerinde sadece bir gömlek, harıl harıl pantalonunu arayan Bay Stets'e ait bir çift kaba et olduğunu farketti. Stefan'ın kulağının dibinde, bir genç kız sesi «Hepsi bu kadar mı?» diye sordu. Krystyna'nın sesiydi bu. Delikanlı çabucak geri çekildi. Stets öfkeli öfkeli:

«Elbette hepsi bu kadar,» diye cevap verdi, aşağıdan.

Stefan samanların içinde bir kıpırtı duydu. Biraz sonra, ihtiyatla başını kaldırıp baktığı zaman, ablasının çıplak vücudunun samanların arasından sıyrılıp yere doğru uzandığını gördü. Delikanlı, yüzünü samanların içine gömdü. Görülme korkusundan değil de, bu görünümden kurtulmak için. Olduğu yerde öylece kaldı. Kafasının içi de görüş alanı gibi bomboştu. Krystyna'nın sesini duydu:

«Gideyim, bakayım, öğle yemeği hazır mı? Vakit geldi.» Samanlığın kapısı açıldı, içerisi biraz daha aydınlandı. Sonra yeniden kapandı. Stefan bir süre sonra başını kaldırıp baktığında, samanlıkta kimse kalmamıştı.

Öğle yemeği yemek odasında yendi. Kontun yeri boştu. Stefan çardakta bulunamadığı için kendisine haber verilememişti. O da yemeğe geç kalmıştı. Kimse konuşmuyordu. Stefan gözlerini önündeki yemekten ayırmıyordu. Krystyna'nın çatal bıçak tutan elleri titriyor, hizmetçilere emir verirken, sesi biraz öfkeli çıkıyordu. Bay Stets ise, konuşmak için hiçbir çaba harcamıyor, asık suratla yemeğini atıştırıp duruyordu. Ters

bir tavırla ikide bir, hem şarap, hem de maden suyu istiyordu. Yemeğini bitirir bitirmez gitmek üzere ayağa kalktı.

Krystyna, hizmetçilere, Bay Stets'in arabasını getirmeleri için emir verdi. Kendisi de bizzat giderek adamın paltosunu getirdi. Sonra onu uğurlamak üzere bahçeye çıktı. Stets, genç kızın uzattığı elini, her zamankinden daha baştan savma bir biçimde öptü. Krystyna da eve dönerek babasına bakmaya gitti. Yolda Stefan'a rastladı. Genç kız, kardeşini durdurarak, elini tuttu, sonra gözlerinin içine bakarak, «Her şeyi yoluna koydum, Stefan,» dedi. «Artık Jezow'u satmak zorunda değiliz.»

Stefan başını salladı, gülümsedi ama gözlerini ablasından kaçırarak sustu. Sonra, elini ablasının elinden çekerek, çardağa doğru yollandı.

İki gün sonra Stefan Varşova'ya, Cecylia teyzesinin yanına döndü. Okul süresince hep orada kalırdı. Teyzesi, Sluzewska Caddesindeki bir apartmanın birinci katında oturuyordu. Burası, iki yatak odası, bir yemek odası, bir salon, bir mutfak ve bir banyo dairesinden ibaretti. Salon ve yemek odası, yirmi kişiyi bir seferde ağırlayacak kadar büyüktü. Yatak odaları ise küçüktü. Birinde Stefan, diğerinde de Cecylia teyze kalıyordu. İhtiyar hizmetçi kadın Mamuska ise mutfağa açılan ufak kapalı bir yerde yatıyordu.

Kasım başında Stefan okuldan döndüğünde, evin holüne yığılmış bir sürü bavullar ve sandıklar gördü. Onların üzerinden atlayarak yatak odasına girdi ve sırt çantasını yatağın üzerine fırlattı. Salona girdiğinde, Cecylia teyzesini, ablasına ve babasına çay servisi yaparken buldu. Teyzesi:

«Bizimle birlikte kalmak üzere geldiler, yavrum,» diye mırıldandı.

Kont hiçbir şey söylemiyor, sadece gülümsüyor ve başını sallıyordu. Oğlunu tanımamış gibi görünüyordu. Krystyna da kardeşini selamlamadığı gibi, onunla gözgöze gelmekten bile kaçınıyordu.

«Bu eşyalar kime ait?» diye sordu Stefan.

«Bizim,» diye yanıtladı Krystyna.

«Uzun bir süre kalmak üzere geldiniz, öyle değil mi Krysia?» dedi Cecylia.

Krystyna cevap vermedi.

«Nerede yatacaksınız, bilmem ki,» dedi Stefan.

«Krysia benim odamı paylaşabilir,» dedi Cecylia. Teyzeleri zayıf nahif, kibar görünüşlü bir kadındı. Hiç evlenmemişti. «Baban da seninle aynı odayı paylaşabilir diye düşünmüştüm... Bir süre için, hiç olmazsa, ne dersin?» diye sözüne devam etti.

Kont kendi kendine bir şarkı mırıldanmaya başladı. Cecylia ona kaygıyla baktı, sonra Krystyna'ya doğru eğilerek, «Acaba... acaba?» diye mırıldandı.

«Hiçbir şey anlamıyor,» dedi Krystyna sert bir sesle. «Doktorlar, bir delilik nöbeti geçirmiş olabileceğini söylüyorlar.»

«Peki, yapılacak hiçbir şey yok mu yavrucuğum?»

«Hayır, hiçbir şey. Paramız olsaydı, onu bir kliniğe yatırabileceğimizi söylediler. Olmadığına göre...»

Cecylia teyze başını salladı, gözlerini, Tanrıyı görecekmişçesine, gökyüzüne dikti, sonra, yeğenlerinin kendisini profilden görmeleri için başını çevirdi.

«Peki ama neden bu kadar çok eşya getirdiniz?» diye sordu Stefan.

«Bunun bir kısmı sana ait,» dedi Krystyna.

«Bana mı ait? Bana gerekli olan bütün eşya yatak odamda.»

«At kıyafetinle tenis giysilerini unutuyorsun.»

«Onlara burada ne ihtiyacım var?» diye sordu Stefan.

«Yavrucuğum...» diye mırıldandı Cecylia.

«Canım, biri yazın seni davet edecek olur...» dedi Krystyna.

«O zaman Jezow'dan getirtebilirdim.»

Krystyna ilk kez kardeşine baktı. «Hayır,» dedi. «Artık olamaz.»

«Neden olamazmış?»

«Jezow bize ait değil de ondan. Bankaya ait artık. Tümü onların oldu. Ev. Tarlalar. Mobilyalar. Şu Al-

lahın belası valizlerin içindeki eşyanın dışında her şey...» Genç kız birden sustu, öfkeli gözleri yaşlarla doldu. Hıçkırarak teyzesinin yanına koştu. Yaşlı kadın onu kucaklıyarak avutmaya çalıştı.

Kontun erkek kardeşi Max, kuzeni ressam Alfred'le birlikte sık sık Sluzewska Caddesindeki eve uğruyordu. İki adam her gelişlerinde, Cecylia'nın salonunda çay içer, pasta yer ve mağrur Kornowski ailesinin başına gelen felaketi tartışırlardı.

İkisinin görüşü ayrıydı. Marx'a göre, bütün bu olup bitenler, politik bir komplodan başka bir şey değildi. «Enflasyon,» diyordu. «Hep enflasyonun doğurduğu sonuçlar bunlar. Daha beş yıl öncesine kadar insan kendi geliriyle gül gibi geçinip gidiyor, kulüp, taksi, tiyatro ve buna benzer masraflarını rahatça karşılayabiliyordu. Şimdi, kendi kiramı ödeyinceye kadar anam ağlıyor. Hepsinde Bolşevik parmağı var. Herifler işçi ücretlerini yükselttiler, bu yüzden fiyatlar arttı. Derken yine ücretler yükseldi, arkadan yine fiyatlar arttı. Masonların da bu işte parmağı var, Almanların da. Onların 925'lerde gümrük tarifelerini yükseltmeleri yüzünden başımıza bu dertler geldi. Polonya'yı mahvetmek için Bolşeviklerle işbirliği yapıyorlar, namussuzlar...»

Ressam Alfred ise dolandırıldıklarından emindi.

«Zulawskiler mi dediniz? Çiftliği onlar mı satın alacakmış? Ben olsam onlara dünyada güvenmem. Kalıbımı basarım, bankayla anlaşmışlardır. Zavallı Stanislas'ın zaafından yararlanıyorlar... Adamcağızın şuradan zoru olduğu besbelli...» Eliyle kafasını işaret etti. «Bir de utanmadan onun bu halinden yararlanıyorlar...»

«Cracow'da avukatlarla görüştüm,» dedi Krystyna. «Yapacak hiçbir şey olmadığını söylediler.» Max:

«Yahudi olduklarına bahse girerim,» dedi.

«Kâğıtların hepsi babam tarafından imzalanmış,» dedi Krystyna.

«Daha hastalanmadan çok önce.»

«Bütün bankacılar Yahudi,» dedi Max. Alfred atıldı:

«Sanat galerileri de bankalardan farksız. İhtiyacınız olduğu zaman, size bir takım kâğıtlar imzalatırlar...»

«Bize sadece annemin emlaki kaldı,» dedi Krystyna. Max ekledi:

«Bolşevikler de Yahudi.»

«Biraz mücevherat,» dedi Krystyna, «bir de ufak bir gelir. Hepsi bu kadar.»

Alfred eski düşüncesinde ısrar etti:

«Günün birinde sizi dolandırdıklarını anlayacaksınız.»

«Bu işlerin içinde Bolşevik parmağı olduğunda hiç kuşkum yok,» dedi Max.

3

Kornowski ailesinin, yer darlığı yüzünden, Cecylia teyzenin evinde temelli kalmasına olanak yoktu. Kontesten miras kalan devlet tahvillerinin getirdiği ufacık gelirle, kentin bu bölümünde, buna benzer bir dairede oturmaları da aynı derecede olanaksızdı.

Krystyna, Varşova'nın daha ucuz bir kesiminde ev aramaya başladı. İlk işi, tramvayla Mirow bölgesine gitmek oldu. Akşam eve döndüğünde, yüzü solmuş, gördüklerinden şaşkına dönmüştü.

«Nasıldı?» diye sordu Stefan. «Üçümüze de yetecek bir yer bulabildin mi?»

«Yeterince büyüktü,» dedi Krystyna.

«Ucuz muydu?»

«Evet, ama...» Genç kız duraksadı, sonra ürperdi.

«Gidip oraya yerleşiyor muyuz?»

«Hayır.» Krystyna başını salladı, kardeşinin gözlerinin içine baktı. «Stefan, bilemezsin... aklın almaz. Bu insanların nasıl yaşadıklarını gözünün önüne getiremezsin. Gün ışığı girmeyen karanlık odalarda oturuyorlar, bütün apartman sakinleri, merdivenlerde duran bir kovayı aptesane olarak kullanıyorlar, yemek pişirmek, yıkanmak için gerekli su ihtiyaçları için de bir tek musluktan yararlanıyorlar... Biz orada oturamayız. Oturmamız olanaksız. Orada yaşamaktansa ölürüm daha iyi.»

«Peki, ne yapalım, öyleyse,» diye sordu Stefan.

«Bilmiyorum,» dedi Krystyna. «Sen her zaman burada, Cecylia teyzenin evinde kalabilirsin.»

«Hayır. Ben seninle ve babamla birlikte oturmak istiyorum. Hatta okulu bırakıp herhangi bir işe de girebilirim...»

«Hayır, işe girmesi gereken biri varsa o da benim. Şimdilik elimizde kalan azıcık para ile annemin mücevherleri bizi idare eder. Onları satmak her zaman için elimizde.»

Bu konuşmayı izleyen günlerde Krystyna, birkaç kez daha kentin dolaylarında ev aramaya çıktı. Ama, her seferinde eve yorgun argın ve gördüklerinden iyice sarsılmış olarak dönüyordu. Aralık başında, hâlâ başlarını sokacakları bir ev bulamamıştı. Bu arada, elindeki para da tükenmiş, annesinin yüzüklerinden birini satmak zorunda kalmıştı.

Tam bu sırada, Sluzewska Caddesindeki evin kapıcısı bir sabah onun yolunu kesti ve dördüncü katta oturan kiracıların evlerini boşaltıp Poznan'a taşınacaklarını söyledi. «Biliyorum, tam size layık bir yer değil, Kontes, burası nihayet bir çatı katı ama sizin ev aradığınızı bildiğim için belki bir görmek istersiniz diye düşündüm.»

Ertesi hafta, daire boşalır boşalmaz, Krystyna, teyzesi ve Mamuska ile birlikte evi görmeye gitti. Burası vaktiyle konağın hizmetçi dairesi olarak yapılmıştı. Eskiden burada yaşamış olan insanların hâlâ kokusunu taşıyan küçük odaları gözden geçirdiler, vaktiyle mobilyalarının dayandığı duvarlardaki soluk izleri incelediler.

«Burası bizim için daha uygun bir yer,» dedi Krystyna. Teyzesi onayladı:

«Evet, kullanışlı, rahat sayılır,» Mamuska atıldı:

«Ama dördüncü kat olur mu hiç? Ekselanslarının dördüncü katta oturmaları yakışık alır mı?»

«Ne yapalım, başka çare yok,» dedi Krystyna sertçe. «Burası şimdiye kadar gördüklerimin hepsinden iyi... Üstelik Stefan'ın okuluna da yakın.»

«Tabii, tabii,» diye mırıldandı Cecylia. «Onu da unutmamamız gerek.» Krystyna kapıya doğru giderken: «Burayı tutmaya karar verdim» dedi.

«Pahalı mı yavrucuğum?» diye sordu Cecylia.

«Ötekiler kadar ucuz değil, tabii,» dedi Krystyna. «Ama yine de idare eder, çünkü, ben de kendime iş bulacağım.»

«Yok yavrum, sen çalışmamalısın. Okula gitmen gerekli.»

Krystyna hiçbir şey söylemeden daireden çıktı ve teyzesiyle Mamuska'yı beklemeden merdivenlerden aşağı indi. Birinci kattaki daireye girerek, teyzesiyle paylaştığı yatak odasına kapandı. Orada, bavulundan bir mücevher kutusu çıkardı. İçinden, annesinin en değerli mücevheri olan pırlantalı ve yakutlu bir gerdanlığı alarak el çantasına koydu. Sonra salona geçerek, babasını yokladı, arkadan da sokağa fırladı.

Europejki Otelinin bitişiğinde Blomstein adında bir kuyumcu dükkânı vardı. Annesinin yüzüğünü de bu kuyumcuya satmıştı.

Tezgâhın arkasındaki kıza, müşteri olarak değil de satıcı olarak geldiğini anlatmak bu kez daha kolay geldi ona. Tezgâhtar kız, Krystyna'yı aynı küçümseyen bakışlarla süzdükten sonra, onu tezgâhın arkasındaki buzlu camla kaplı bir kapıdan geçirerek, Bay Blomstein'in bürosuna aldı.

Kuyumcu Blomstein, elli yaşlarında, ufak tefek, kamburu çıkmış, çekingen, kurnaz bakışlı bir adamdı. Krystyna içeri girdiğinde, masadan başını kaldırdı. Genç kızı hemen tanıdı.

«Satmak istediğiniz bir şey daha mı var?» diye sordu.

«Evet, Bay Blomstein.»

«İşler kesat» dedi Blomstein.

«Biliyorum,» «Ama başka çarem yok.»

Bay Blomstein içini çekti. Aslında sevinmişti ama üzgünmüş gibi görünmeye çalıştı. «O halde bir bakayım» dedi. «Buyrun, oturun, oturun.»

Krystyna, yazı masasının karşısındaki koltuğa oturdu. Mücevher kutusunu çantasından çıkarırken, tez-

gâhtar kızın bürodan çıktığını ve Blomstein'ın büyültecini gözüne tuttuğunu gördü. Kuyumcu, sabırsızlığını gizlemeye çalışarak, mahfazayı Krystyna'nın elinden aldı, açtı ve gerdanlığı önündeki kadife kumaşın üzerine yerleştirdi. Sonra masa lambasını ayarlıyarak, gerdanlığın üzerine eğildi ve taşları incelemeye koyuldu. Krystyna:

«Bay Blomstein,» diye söze başladı. «Acaba bana burada bir iş verebilir miydiniz?»

Kuyumcu birden başını kaldırdı. «İş mi?» dedi. «Yani burada, dükkânda mı demek istiyordunuz?»

«Evet,» dedi Krystyna. «Dükkânda.»

Blomstein, gerdanlığın üzerine eğildi ve taşları dikkatle inceledi. «Pekâlâ,» dedi. «Ayda yüz zloty maaşla bir aylık bir deneme yapalım. Eğer birbirimizden memnun kalırsak aylığınızı yüz elli zloty'e çıkartırım. Buna gelince...» Başını kaldırdı ve gerdanlığı işaret etti: «Bin zloty veririm.»

«Pekâlâ,» dedi Krystyna.

«Artık işe alındığınıza göre, hâlâ satmak niyetinde misiniz?» diye sordu Blomstein.

«Evet,» dedi Krystyna. «Çünkü ev döşemek zorundayım.»

Krystyna, Sluzewska Caddesindeki eve döndüğü zaman, Stefan okuldan gelmişti. Max amcası ile kuzeni Alfred de bir yandan pasta yiyip çay içiyor, bir yandan da siyasal durumu tartışıyorlardı. Kont, konuşmaları izliyormuş gibi öne doğru eğilmiş oturuyordu, ama, ikide bir elini uzatıp sivrisinek avlar gibi, bir hareket yapıyordu.

«Üst katı kiralıyormuşuz diye duydum,» dedi Stefan.

«Doğru mu?» diye sordu Max amca.

«Evet,» dedi Krystyna. «Dördüncü kattaki daire.» Max amca, kaygıyla, «Dördüncü kat mı?» dedi. «Ne yaparsın, fakirlerin seçme hakkı yoktur.»

«Duvarlarınıza asmak için size birkaç tane tablo-

mu vereyim,» dedi Alfred. «Daha doğrusu ödünç vereyim.» Max amca, bir pasta daha alarak, «Ne diye armağan etmiyorsun sanki?» dedi. «Onları nasıl olsa satamayacağını biliyorsun...»

«Saçmalama,» dedi Alfred. «Şu resim galerileri işimi bozmasa...»

Stefan, ablasına, «Peki, burayı tutmaya paramız yetecek mi?» diye sordu. Cecylia teyze, profilini göstererek, utangaç bir sesle:

«Ben biraz yardım edebilirim,» dedi.

«Yardımınıza gerek yok,» dedi Krystyna. «Ben kendime iş buldum.»

Bir sessizlik oldu.

«İş mi?» diye sordu Alfred. «Nasıl bir iş?»

«Bir dükkânda iş buldum. Mücevher satıcılığı.»

Yine sessizlik oldu.

«Bu olanaksız,» dedi Max amca sonunda.

«Yavrucuğum,» diye söze başladı Cecylia.

«Bu işi seveceğine aklın yatıyor mu?» diye sordu Stefan.

«Fazla seveceğimi sanmıyorum,» dedi Krystyna, «ama iyi para veriyorlar.»

«Peki, peki... hangi dükkân bu?» diye sordu Max.

«Bir kuyumcu dükkânı. Adı Blomstein.» Max amca, acele ile lafları karıştırarak:

«Blomstein mi?» dedi. «Ama bu olanaksız.»

«Gerçekten bu olanaksız,» diye onayladı Alfred.

«Olanaksız,» diye yineledi Max. «Bir Kornowski'nin tezgâhtarlık yapması... Bu işitilmemiş bir şey. Olacak şey değil. Aile şerefimiz yüzyıllar boyunca lekelenmiş olur... Rezalet!»

«Olanaksız,» diye yineledi Alfred.

«Sen daha çok gençsin, Krysia,» dedi Max amca. «Bu işleri anlayamazsın, henüz. Ama ben amcan ve velin olarak sana şunu söyliyeyim ki, bu üzücü koşullar altında...» —Başıyla kardeşini işaret etti— «senin gibi, Kornowski ailesinden bir kontesin gidip bir kuyumcu dükkânında çalışması... tezgâhtarlık yapması... bir

Yahudinin... pis bir Yahudinin emrinde çalışması söz konusu olamaz.»

Krystyna ses çıkarmadan oturuyordu. Birden sakin bir sesle:

«Kiramızı ödemeyi düşünüyor musunuz?» diye sordu.

«Ödeyemeyeceğimi biliyorsun, yavrum.» dedi Max. Sesi eskisi kadar kuvvetli çıkmıyordu. «Bütün aile servetimizi toprağa yatırmıştık ve...»

«Ve o da elimizden gitti,» dedi Krystyna. «Şu halde, bana daha iyi bir iş bulamadığınız takdirde, pazartesi günü Blomstein'da çalışmaya başlıyorum.»

Kornowski ailesi için artık düzenli ve sakin bir yaşam başlamıştı. Krystyna sabah altı buçukta kalkıyor, Stefan ile babasının kahvaltısını hazırlıyor, saat yedi buçukta Stefan'la birlikte evden çıkıyordu. Köşe başında birbirlerinden ayrılıyorlardı. Stefan St. Stanislas Kostka Okuluna doğru yürüyerek gidiyor, Krystyna ise tramvay bekliyordu. Kont hep evdeydi. Sabahları, elinde bir kitapla ortalıkta dolaşıyordu. Bu, Krystyna'nın bulduğu avcılıkla ilgili, elden düşme bir dergiydi. Öğle üzeri, baldızının dairesine iniyor, öğle yemeğini onunla birlikte yiyordu. Bu, aslında başarılı bir yöntemdi, çünkü, Cecylia teyze yalnızlıktan bunalıyor ve konuşmaktan da hoşlanıyordu. Kont Stanislas'ın, söylediklerini dinlememesi onu hiç de rahatsız etmiyordu. Yemekten sonra Kontla birlikte Ujadowski Parkında dolaşmaya çıkıyor, sonra onu yine kendi evinde, yaşlı hizmetçi kadın Mamuska ile karşı karşıya satranç oynamaya bırakıyordu. Stefan dörtte, Krystyna ise saat altı sularında dönerlerdi. Akşamları hep birlikte, teyzelerinin evinde yiyorlardı. Cecylia teyzenin konukları olduğu zaman Kornowskiler kendi dairelerine çıkarlardı. Mamuska onlara her seferinde yiyecek bir şeyler vermeyi ihmal etmezdi.

Birçok bakımlardan, bu memnunluk verici bir yaşantıydı ve her üç Kornowski'nin yüz ifadelerine göre

hüküm verilecek olursa, hiçbirinin mutsuz olduğu söylenemezdi. Stefan'ın yaşantısı, okul döneminde sürdürdüğü her zamanki yaşantısından farksızdı. Aynı gelenekleri yerine getiriyor, aynı arkadaşlarla görüşüyordu. Kont, bu yaşam içersinde mutsuz olabilirdi, deliliği onu dış etkenlere karşı korumamış olsaydı. Oysa, her gün geleneksel yürüyüşünü yapıyor, ve neşeli neşeli satranç oynuyordu.

Duygularını herkesten gizleyen Krystyna idi. Yalnız, bir iki kez ağlamaktan kendini alamamıştı. O da, Jezow'lu köylü kadınlarının imla hatalarıyla dolu, acemice yazılmış mektuplarını okuduğu zamanlar. Bir de, Noel gecesi Max amcanın evinde, Noel ağacının etrafında oturmuş punç içerlerken. Diğer zamanlar, canlı hatta neşeli görünüyor, kimse, onun yalnızken, gözlerindeki acı ve üzgün ifadeyi görmüyordu. Yalnız Stefan, arasıra genç kızın bu neşesiz halini seziyordu. Krystyna da, ellerinde, lahana, patates, ve süt şişeleri dolu torbalarla dört kat merdiveni tırmanırlarken, kardeşine yakınmaktan kendini alamıyordu. Ama yalnız ona.

Krystyna Varşova'dan nefret ediyordu. Kirli sokaklarda attığı her adım, yoldan geçen arabaların sıçrattığı her çamur, kente karşı olan nefretini perçinliyordu. Aydınlık ve güzel bir görünümü olan evleri bile onun nazarında kapalı bir kutudan farksızdı. Sürekli yemek pişirmek ve temizlik yapmaktan kendini bitkin ve ezilmiş hissediyordu. Bu işleri kusursuz ve yakınmadan yerine getirmesine rağmen. Tezgâhtarlık yapmayı da küçüklük addediyordu.

Kuyumcu dükkânında onu ayakta tutan şey, müşterilere karşı duyduğu küçümseme duygusuydu. Ama hislerine öylesine egemendi ki, gösterişli delikanlıların ya da sarsak ihtiyarların hiçbiri, kendilerine hizmet eden tezgâhtar kızın bu öfkeli hislerinin farkında bile olmuyordu. Onların bütün dikkati, artık on dokuzuna basan genç kızın giderek güzelleşen yüzü ve vücudu üzerinde toplanıyordu. Krystyna, ihtiyarların, çevresinde ne maksatla dolanıp durduklarını pekâlâ biliyordu. Bizzat Blomstein'ın da kendisine karşı aşırı nezaket göster-

mesinin nedenini pekâlâ biliyordu. Hareket ederken, kuyumcunun şehvet dolu bakışlarını üzerinde hissediyordu. Ama Blomstein bugüne dek, rahatsız edici bir söz söylemiş veya yakışıksız bir davranışta bulunmuş değildi.

Müşteriler sık sık Krystyna'dan, gizli bir fısıltı halinde randevu rica ediyorlardı. Genç kızın sert bir bakışı üzerine şaşkın ve sıkılgan adam hemen konuyu değiştiriyor, ve öneriyi yapan sanki kendisi değilmiş gibi davranıyordu. Krystyna'nın bu davranışı yalnız yabancılara karşı değildi. Kim olursa olsun, hiçbir erkekle çıkmamayı kendisine ilke edinmişti. Kuzenlerinin ve onların arkadaşlarının önerilerini de her seferinde reddediyordu. Arkadaş grubuyla partilere ya da sinemaya gittiği oluyordu ama gençlerden biri kendisiyle yalnız görüşmeyi önerdiği zaman, evde kalıp babasına bakması gerektiğini ileri sürerek başından savıyordu.

Tek ayrıcalık tanıdığı erkek Jan Zulawski oldu. Bu tombul delikanlı, Jezow'daki komşuları ve kendi kız arkadaşı olan Toni'nin erkek kardeşiydi. Krystyna, Varşova'ya yerleştiklerinden beri onlardan hiçbir haber almamıştı. Babaları gerçekten Toni'nin dediği gibi, Jezow'u bankadan satın almıştı. Krystyna bu yüzden, utandıklarını ve kendilerini aramadıklarını sanıyordu. Derken, bir bahar akşamı, Toni telefon etti ve Jan'la birlikte Varşova'da olduklarını, ertesi gece hep birlikte yemek yemelerini önerdi. Toni'nin sesi bir tuhaftı, telefonda gerekli gereksiz gülüyordu. Ama Krystyna yine de ertesi gece saat sekizde Café Ips'de onlarla buluşmayı kabul etti.

Genç kız telefonu kapatır kapatmaz, yatak odasına girip giysilerini bir gözden geçirdi. Dükkânda giydiği elbiseler, çalışmak için uygundu. Ama, elindeki tek gece elbisesinin modası geçmiş sayılırdı.

Ertesi gün, öğle tatilinde Krystyna yeni bir elbise aldı. Bu parayı kendisi için harcamak hoşuna gitmiyordu. Aldığı elbise de öyle ahım şahım bir şey değildi. Parasının elverdiği oranda, günün modasına uygun bir tuvaletti. Toni'nin, onun büyük bir mağazadan alınmış

ucuz bir şey olduğunu daha ilk bakışta anlayacağından da emindi. Ama hiç olmazsa modaya uygundu. Krystyna, o gece Café Ips'e her zamankinden daha kendinden emin bir tavırla yollandı.

Girer girmez, bir masada tek başına oturmuş bira içen Jan Zulawski'yi gördü. Toni yoktu. Krystyna bir an için, arkadaşının o koruyucu melek tavırlarına muhatap olmayacağını düşünerek ferahlık duydu, sonra Jan'ı arkadaşça selamlıyarak yanına oturdu.

Delikanlı sırıtarak: «Seni gördüğüme memnun oldum,» dedi.

«Toni nerede?»

Jan'ın yüzünde önce kurnaz, sonra şaşkın bir ifade belirdi, ama sırıtmaya devam etti. «Ah, sorma, Toni biraz rahatsız. Korkunç başı ağrıyor. Gelemediğine çok üzgün. Senden özür diliyor. Arasıra böyle tutuyor, işte. Yarın seni arayacak.»

Krystyna başını salladı ve sustu. Hemen kalkıp gitmeyi düşündü ama uygun bir mazeret bulamadığı için bir içki içmeyi kabul etti. Jan konuşuyordu. Krystyna da cevap veriyordu ama konuşma yavan ve ruhsuzdu. Can sıkıcı, tombul oğlan şimdi can sıkıcı ve tombul bir delikanlı olmuştu. İkide bir kaba şakalar yapıyor, kendi söylediklerine kendi gülüyordu. Çocukken, Krystyna ona takılır, burnuna halkayı takıp evcil bir domuz gibi güderdi onu. Ama burada, Varşova'da aynı havaya giremiyordu. Toni'nin başağrısı masalına da inanmamıştı ayrıca.

Café Ips'den sonra, kentin eski kesimindeki küçük bir lokantaya gittiler. Yemek salonunun pembe ipek kapitone ile kaplanmış olan duvarları, on dört on beş yıl önceki Paris yaşantısını canlandıran tablolarla donatılmıştı. Resimlerde, eski moda, uzun paçalı içdonu giymiş bir sürü kız eteklerini kaldırmış, havada bacak sallıyordu.

Salon loştu. Krystyna, yemek listesindeki fiyatlara göz attığı zaman dehşetle irkildi. Ama Jan fiyatları umursamamış görünüyordu.

Şampanya ısmarladı ve Krystyna'yı da en pahalı yemekleri seçmeye zorladı.

Krystyna önüne gelen bütün yemekleri yedi ama çok az içti. Jan ise, tersine, yemeklerin çoğunu tabağında bırakıyor, buna karşılık çok içiyordu. Bir, arkadan bir şişe daha şampanya dikti. İçtikçe, masa arkadaşının neşesizliğini daha da az umursuyor, konuşmaya hemen hemen hiç katılmadığının farkında bile olmuyordu. Ona açık saçık fıkralar anlatmaya ve kendi anlattıklarına kendi gülmeye devam etti. Bir seferinde öne doğru eğilerek, Krystyna'ya, Varşova'nın onu değiştirip değiştirmediğini sordu. Genç kız duraksadı, tam sorusunu yanıtlayacağı sırada, Jan onun yerine yanıtladı. «Elbette değiştin, elbette. Büyük bir kentte, kem gözlerden uzak. İnsan bayağı rahat ediyor, değil mi? Bir Yahudinin yanında çalışıyormuşsun, bir kuyumcu dükkânında, öyle mi?»

Krystyna hiçbir şey söylemedi. Jan bir kahkaha attı, sonra köylü kızları ile aygıra ilişkin öyküsüne devam etti.

Lokantadan çıktıklarında, Krystyna eve dönmek istediğini belirtti. Bunca paranın, karşılarında el pençe divan duran lokanta sahibinin yumuşacık ellerinin arasında bir anda kaybolması, ayrıca, tomar tomar banknotların garsonlar tarafından kapışılması genç kızı çok üzmüştü.

«Eve dönmem gerek,» dedi. «Biliyorsun, çalışıyorum, onun için de sabah erken kalkmam lazım.»

«Tabii, tabii,» dedi Jan, Krystyna'yı bir taksiye doğru yönelterek. Delikanlı kapıyı açtı, genç kızın girmesine yardım etti, sonra taksi şoförüne dönerek bir şeyler mırıldandı.

«Adresimi biliyor musun?» diye sordu Krystyna.

«Sluzewska Caddesi değil miydi?»

«Evet.»

Krystyna arkasına yaslanır yaslanmaz, Jan üzerine çullandı. Genç kızı öpmeye çalışıyor, bir yandan orasını burasını elliyor, bir yandan da sevgi dolu sözler mırıldanıyordu. Krystyna, soluk soluğa:

«Çekil git başımdan, Jan,» diye bağırdı. Elleriyle Jan'ı itiyor, var gücüyle ona karşı koyuyordu. Kırmızı lamba yanınca taksi durdu. Krystyna, taksi şoförünün dönüp onlara baktığını ve pis pis sırıttığını gördü.

«Hadi kızım, hadi,» dedi Jan, suya girmekten çekinen bir ata söyler gibi.

«Tasarladığın buydu, demek?» dedi Krystyna. Genç kız iyice kendisini çekmiş, taksinin bir köşesine sinmişti. «Bunu Toni ile birlikte mi tasarladınız?»

«Toni'ye bir kelime bile söylemem, kızım. Bana güvenebilirsin,» dedi Jan.

«Beni yalnız bırak,» diye bağırdı Krystyna. Nerdeyse ağlayacaktı, çünkü yeni giysisinin bir omuzu baştan başa yırtılmıştı.

«İşte geldik,» dedi Jan ve yerinde doğrularak, taksinin kapısını açtı.

«Nereye geldik? Burası Sluzewska Caddesi değil.»

«Oraya sonra gideriz.»

«Sonra mı gideriz?»

«Önce burada birer içki içeriz.»

Bir otelin kapısını işaret etti. Burası, insana güven vermeyen küçük ve pis bir oteldi. Taksi tam önünde durmuştu.

Krystyna oturduğu yerin döşemesini tuttu. «Sen çıldırdın mı Jan? Beni... beni ne sanıyorsun?»

«Hadi kızım, hadi, uzatma. Senden her zaman hoşlandığımı biliyorsun.» Kızı kolundan yakalayıp, dışarı çekmek istedi.

«Hadi, hanımefendi,» dedi şoför. «Benim işim var, daha fazla bekleyemem.»

Ama Krystyna, taksinin kapı tokmağına asılmış, dayatıyordu. Jan, bir süre daha genç kızı çekip arabadan çıkarmaya çalıştı. Yüzündeki sırıtma kaybolmuş, yerini küskün bir ifade almıştı. «Allahaşkına gel,» dedi. «Beybam şimdi bana para veriyor, onun için sana en az o senin ihtiyar Yahudi kadar para verebilirim.»

Krystyna bir an için mücadeleden vazgeçti. Jan da genç kızın elini çekiştirip durmayı bıraktı. «Ne demek istiyorsun?» diye sordu Krystyna.

«Stets'le olup bitenleri biliyoruz,» dedi delikanlı.

«Stets'le ilgili ne biliyorsun?»

«Babanın onu öldürmeye çalıştığını...» Jan duraksadı.

«Daha başka?»

«Onun polise gitmesini engellemek için senin ne yaptığını da biliyoruz.»

Jan, söylediklerinden utanmış gibi, genç kızın elini bıraktı. Krystyna serbest kalır kalmaz, taksinin kapısını açtı ve kendini sokağa attı.

«Hadi gel...» dedi Jan.

Krystyna önce sokakta yürümeye, sonra koşmaya başladı. Jan peşinden koşmaya başladı ama taksinin parasını vermemişti henüz.

Cüzdanından para çıkarırken arkasından bağırdı: «Onunla yaptığını, benimle yapmaman için bir neden göremiyorum...»

Krystyna daha hızlı koşmaya başladı. Köşeyi döndü ve Jan'ın peşinden gelip gelmediğine baktı. Delikanlı görünürlerde yoktu; bunun üzerine, soluk almak için adımlarını yavaşlattı.

Islak ve çamurlu sokaklardan geçip eve dönmesi yarım saat sürdü. Eve girdiğinde, etrafı dinledi. Babasının ve kardeşinin sesleri çıkmıyordu. Elini yüzünü yıkayıp, geceliğini giyerken, ağlamaktan kendini alamadı. Henüz uyanık olan Stefan, ablasının hıçkırıklarını duydu.

4

Kornowskilerin Varşova'daki ilk yıllarının en memnunluk verici yanı Stefan'ın öğrenimi oldu. St. Stanislas Kostka Okulundaki rahipler ve öğrenciler onu aslında tuhaf buluyorlardı. Ama Stefan, iyi çalışıyor ve garip davranışlarıyla çevresindekileri eğlendiriyordu. Babasının kaçık olduğu biliniyordu. Bu da, delikanlının davranışlarına bir özellik katıyor ve Cezvit papazlarının, dinsizliğini hoşgörü ile karşılamalarını sağlıyordu. Dualara ve dinsel törenlere katıldığı sürece, onu rahat bırakıyorlardı. Stefan da artık inanmadığı bir dinin gereklerini yerine getirmeye hazırdı çünkü arkadaşlarına söylediği gibi, 'gereksiz samimiyet'ten nefret ediyordu.

Stefan'ın kişiliiğ diğer öğrencilerden öylesine farklı bir biçimde gelişti ki, lisenin son yıllarında adeta bir Kornowski mezhebi oluştu. Delikanlının kışkırtıcı alaycılığı arkadaşlarını hem öfkelendiriyor, hem de eğlendiriyordu. Örneğin, onların şovenizmini küçümsüyor, 'Polonyalıların kendilerine özgü aşağılık duygusu'ndan söz ediyordu. Arkadaşlarının yükselme tutkusunu alaya almakla birlikte, kendisi de adamakıllı çalışmaktan geri kalmıyordu. 1931'de lise diplomasını alır almaz, Varşova Hukuk Fakültesine kaydolmak için başvurdu.

Sıkı ve disiplinli bir çalışma yolunu seçmesi, gerek ailesi, gerekse arkadaşları için bir sürpriz oldu. Delikanlının edebiyat öğrenimi yapması bekleniyordu ama Stefan, doğru dürüst bir Polonya edebiyatından söz edilemiyeceği gerekçesiyle, hukuk öğrenimini seçtiğini sa-

vunuyordu. 'Mickiewicz dışında belli başlı bir yazar yok, eh insan beş yıl da Mickiewicz okuyamaz ya,' diyordu. Başkalarının yanında hep böyle vecizeler yumurtlayarak çevresini eğlendiriyordu. Ama karakterinin, kimseye göstermediği bir yanı da vardı. Babasına ve ablasına karşı sorumluluk hissi taşıyor, ve onlara yardım etmek, alış verişin bir kısmını kendi yapmak suretiyle bunu kanıtlıyordu. Aslında bu işleri gülünç bulsa bile belli etmiyordu. Kontu Parkta gezdirmek için her zaman vakti vardı.

Arkadaşlarının yanında öyle olmasa bile, kendi kendisine karşı her zaman ciddi idi. Onlar genellikle, içki içmek, dans etmek, flört etmek, politika yapmakla vakit geçiriyor, hiçbiri, Stefan gibi, 'yaşamın anlamı', ya da 'Tanrı'nın ölümü' gibi sorunlar üzerinde kafa patlatmıyordu. Delikanlı hâlâ aynı temel sorunları düşünmeye devam ediyor, kahvelerde ya da evinde onları kafasında evirip çeviriyordu.

Var olmayı, bir dereceye kadar kabul etmişti artık. Şöyle ki: Düşünmekten vazgeçme yoluyla var olmaktan vazgeçmeyi denemiş, ama başaramamıştı. Bundan bir sonraki aşama, kendini pencereden atmak yoluyla varlığına son vermekti, ki buna daha hazır değildi. Ayrıca, varlığının, her şeyden arınmış ve özgür olmayıp, birçok iç ve dış etkenler tarafından sınırlandığını da saptamış bulunuyordu. Bunların kimileri değişebilir, kimileri ise değişmez etkenlerdi.

Herkes gibi bir adı vardı: Stefan Kornowski. Bu ad, bazı güçlüklerle değiştirilebilir, örneğin, Raymond de Tarterre'e dönüştürülebilirdi. Ama bu ad değişikliği onu bir Fransız yapmaya yeterli değildi. Fransız uyruğuna girse bile Fransız olamazdı. Fransız yurttaşı olsa bile her zaman için Polonyalı kalmaya mahkûmdu. Bu durum onu hoşnut etmese bile, yapabileceği hiçbir şey yoktu.

Gövdesini değiştirmesi de olanaksızdı. Yassı ve beyaz bir karnı vardı. Göğsü de bu tarife aşağı yukarı uyuyordu. Tabii, yazın, güneşin alnında, tarlalarda rençberlik edecek olsa, göğsü ve karnı daha çok gelişecek,

cildi de tunç rengine dönüşecekti. Ama Stefan artık fizik yapısını iyice tanımış ve kabul etmiş bulunuyordu. Doğa onu rençber olarak yaratmamıştı.

Delikanlı, kendisiyle başkaları arasındaki belirli bağları da tanımış ve kabul etmiş bulunuyordu. Onlardan hoşnut değildi, güçlü de değildi aslında bunlar ama, babasından, ablasından, Cecylia teyzesinden, hizmetçi kadın Mamuska'dan hoşlandığını yadsımak da saçma bir şeydi. Ayrıca, arada bir kahvelerde buluştuğu ya da eve götürdüğü kuzenleri ve arkadaşları vardı. Böylece, on sekiz, on dokuz yaşlarına geldiğinde Stefan'ın, aynı çevreden gelen diğer gençlerden hemen hemen hiçbir farkı yoktu görünürde. Kasaba zenginleri gibi şişinip geziniyor, ukalalık taslıyor, ve çift çubuk sahibi olmamak önemsiz bir şeymiş gibi davranıyordu.

Ama yine de Stefan ile arkadaşları arasında önemli bir fark vardı. Onların çoğu göründükleri gibi oldukları halde, Stefan göründüğü gibi değildi. Kendisi nasıl bir kişi olması gerekiyorsa öyleymiş gibi davranıyor ve bunu bilinçli olarak yapıyordu. Aslında bambaşkaydı. Daha doğrusu, bir hiçti. Bir potansiyelden, üzerine henüz bir şey yazılmamış bomboş bir sayfadan ibaretti. Mülkü elinden alınmış bir kasaba zengini kılığına nasıl kolaylıkla girmişse, aynı kolaylıkla bu kılıktan çıkabilir ve bir rahip ya da asker kılığına girebilirdi. Bir taahhüt altına girme korkusu, kişiliğinin gelişmesini adeta engellemişti. Sahte, yapmacık tavırlar ve alaycılık, kolaylıkla yaralanabilir bir vücudu koruyan ve gizleyen zırh, kalkan ve mızrak gibi silahları oluşturuyordu.

Ancak, bu zırhı delip geçen bir mikrop vardı. Kan dolaşımı yoluyla beynine giden hormonlar, orada bir saplantı meydana getiriyordu. Kadınları düşünmekten kendini alamıyor, her gün odasında otururken, şehvet duygusu kurşun gibi kasıklarına saplanıyordu. 'Varşova'nın yarı nüfusunu kadınlar oluşturuyor,' diyordu kendi kendine. 'Neden, onlardan bir tanesi, şuracıkta, yatağımın üstünde çırılçıplak yatıyor olmasın?'

Ama ona kim bu lütufta bulunacaktı? Arkadaşları-

nın kızkardeşleri, şu kıkır kıkır gülen budala kızlar, öylesine dindardı ki, taş çatlasa, kendisini öpmekten öteye geçmezlerdi. Tabii, orospular yok değildi ama Stefan meteliksizdi. Ayrıca, hastalık geçirmelerinden de korkuyordu. Bazı arkadaşları para biriktirip bu yolu denemişler, üstelik sağlıklı kalmayı da başarmışlardı ama, biçimsiz sokaklara dalıp, tanımadığı bir kadına yanaşma düşüncesi, Stefan'ı, onların izinden gitmekten alakoydu. Böylesine önemsiz bir işin daha kolay ve basit bir çözüm yolu olmamasına içerliyor, bir yoksunluk hissediyordu. 'Varşova'nın yarı nüfusu kadın,' diye yineliyordu kendi kendine. 'Onlardan bir tanesi kendisine düşemez miydi sanki?'

Bu ruh hali içersinde, bir hafta süresince rastladığı kadınların ve onlarla yatabilme ya da yatamama nedenlerinin bir listesini yaptı.. Bu listenin hemen arkasından, öyküsünün ilk bölümünü kaleme aldı. Bu, skeç türünden bir fantezi idi. Sapık bir tutkunun etkisiyle yazılmış olduğu her satırından anlaşılıyordu:

Cecylia Teyze: Böyle bir lütufta bulunmazdı. Üstelik, böyle bir girişim belki de onun ölümüne yol açabilirdi. (Şok ve skandal).

Krystyna: Böyle bir lütufta bulunmazdı. Üstelik, Ceza Kanunu uyarınca aleyhimde dava açılmasına neden olabilir.

Jolanta: Fazla dindar. Ayrıca, benimle alay edebilir.

Kuzin Maria: Belki böyle bir lütufta bulunabilir ama, her zaman yanında çocuğu olduğundan, bana fırsat düşmez.

İrena: Belki lütufta bulunabilir ama, kocası öğrendiği takdirde, ölüm tehlikesiyle karşılaşabilirim. Fazla tehlikeli.

Mamuska: Fazla yaşlı. Bacakları varisli.

Yaşlı hizmetçi kadın... her gün merdivenleri tırmanıyor... S. adında bir öğrenci yalnız oturuyor, ders çalışıyor... Hasta annesi gezmeye çıkmış. Hava kararmaya başlıyor. Kapı açılıyor. Alt kattaki aşçı kadın elinde bir tencere gulaşla

içeriye giriyor. S. onu seyrediyor. Kadın elindeki yemeği ocağa koymak üzere eğiliyor. S. bunu fırsat bilerek atılıyor, kadının eteğini kaldırıyor, ve elini pazen, et ve damar yığınının içine daldırıyor. Mamuska hıçkırır gibi bir ses çıkarıyor, sonra dönüp bakıyor. Öğrencinin gaddar bakışları onu adeta ipnotize ediyor. S. bir elini çıkarıyor, sonra öteki elini sokuyor ve deliği bulmak için çabalıyor. Bulur bulmaz da parmağını geçirip, yaşlı köylü kadını yatak odasına doğru sürüklüyor. Kadını yatağına yatırıyor, sonra etekleriyle yüzünü örtüyor. Burnuna pis bir koku geliyor. S. kadının üstüne çıkıyor, yüzünü göğsüne gömüyor, kadını kucaklıyor ve beceriyor. Aşçı kadın daha sonra, yemeği hazırlamak üzere paldır küldür merdivenlerden aşağı iniyor. Mamuska bu konuya hiçbir zaman değinmiyor. S. de değinmiyor. Ama kokuyu ve varisli damarları anımsamaya devam ediyor...

Aradan bir ay geçtiği halde Stefan, hukuk öğrenimine tahsis ettiği not defterine karaladığı bu skeç dışında hiçbir şey yazmamıştı. Ama bu bir ay içersinde, bundan böyle daha temkinli yazmaya karar verdi. Bundan sonra yazdığı parça, daha bilinçli yazılmış, stilize edilmiş, masal türünden bir skeçti. Adını da, 'Volhynia Prensesi' koymuştu.

Şafak vakti, Volhynia ovası üzerinde vahşi rüzgârlar esiyordu. Ortalarda bal rengi saman yığınları vardı. Çiğden ıslanmış taneler hâlâ kızgın akşam güneşinin sıcaklığını koruyor, rüzgârın önünde eğilmiş ağaçlar, soğuk sabah ışınlarını karşılamaya hazırlanıyordu... v.b.

Yüksek kulenin içindeki görkemli yatak odasında, ipek çarşaflar arasında uyuyan Vohylnia Prensesi, tatlı tatlı gerinerek uyandı. Uykunun tül perdeleri arasından sıyrılırken, bir kraliçenin incilerinden daha değerli olan ayak parmakla-

rını hafifçe kıpırdatıyordu... v.b.

«Buraya gel, delikanlı,» dedi soytarısına, «Beni güldürmekten başka bir marifetin yok mu senin?»

Soytarı, prensese baktı. Genç kızın çekici gözlerinde alaycı bir pırıltı, açık bir çağrı okunuyordu. Prensesi kollarının arasına aldığı zaman, bu pırıltı, baygın bir tutkuya dönüştü.

«Hadi, hadi,» dedi çelimsiz soytarıya, «Beni güldürmekten başka marifetlerin olduğuna eminim.»

«Ben size ne yapabilirim?» diye sordu soytarı.

«Soyunursan neler yapabileceğini görürsün.»

«Bir prensesin böyle konuşması yakışık almaz.»

«Hadi oradan.»

«Emriniz baş üstüne.»

İkisi de çıplak kalınca, prenses soytarının karnını elledi.

«Ne kadar da sıska ve beyaz» dedi.

«Tanrı öyle yaratmış.»

«Tanrının var olmadığını bana sen söyledin.»

«Öyleyse tabiat ana beni böyle yaratmış.»

«Beni de penbe ve yumuşak yaratmış,» dedi Prenses, kendi karnını okşayarak.

«Evet, öyle,» dedi soytarı.

Prenses, soytarının vücudunu okşadı. «Şunu sevdim,» diye mırıldandı.

«Her zaman, bizim olmayan şeyleri severiz.»

«Öyleyse, onu bana ver.»

«Emriniz baş üstüne.»

«Hadi, öyleyse.»

«Onu keseyim mi?»

«Prensesinle alay etmeye utanmıyor musun?»

«Prenses hazretleri nasıl ve nereye koymamı emrederler?»

«Şuraya, şuraya, görmüyor musun? Tam ona göre bir yer işte.»

«İtaatkâr kulunuz elinden geleni yapmaya hazır.»

Eleştiriciler —edebiyat alanındaki 'düşmanları'— ilerde, Stefan Kornowski'nin gerçek bir yazar olmadığını, ancak kısacık öyküler ve oyunlar yazma yeteneğine sahip olduğunu, hiçbir ekole bağlı bulunmadığını, yazılarının aşırı derecede didaktik ve akılcı, ya da fazlasıyla tutkulu açık saçık ve edebi değerden yoksun olduğunu iddia edeceklerdi. Hayranları ise, yazılarının yarım kalmış olmasını, edebi değil de, psikolojik bir sorun olarak yorumluyor, Kornowki'nin bağlanabileceği hiçbir Polonya ekolü olmadığını söylüyor ve tüm güzel sanatların belirli tutkuların ürünü olduğunu savunuyorlardı.

Gerçek ne olursa olsun, Stefan'ın yazdığı bu iki parça, edebiyat alanında yaptığı ilk denemelerdi.

1932 yazının başlarında Stefan, St. Stanislas Kostka Lisesindeki arkadaşlarıyla bir arada pek görünmüyordu. Daha çok, görünürde kendisinin tam karşıtı olan genç bir öğrenci ile birlikte dolaşıyordu. Uzun boylu, soğukkanlı, Stefan'dan bir iki yaş büyük olan bu delikanlı, işçi gibi giyinmeye özen gösteriyor, Stefan'ın küstah ve yapmacık tavırlarına karşın, son derece ciddi haliyle göze çarpıyordu.

Haziran ayının bir cumartesi günü Stefan, ertesi gün arkadaşını öğle yemeğine eve çağırmak istediğini söyledi. Teyzesi, bu önerisini memnunlukla karşıladı ve böylece, Bruno Kaczmarec, ilk kez olarak, Kornowski ailesiyle tanıştı.

Eve geldiği zaman, Krystyna yemek masasına çatal bıçakları dizmekle meşguldü. Bu istenmeyen konuğa karşı öfkesini belirtmek için, yüzüne bile bakmadan, bir hizmetçi gibi davranarak, holden dosdoğru mutfağa girdi. Ablasının ruh halini sezinleyen Stefan, arkadaşını tanıştırmak için hiçbir çabada bulunmadı. Tam o sırada odaya giren Cecylia teyzesi ise ürkek bir gülümseme ile yabancı konuğun elini öpmesine izin verdi. Bundan sonra Bruno, resmi bir şekilde, Konta ve pazar

günleri sık sık öğle yemeğine gelen Max amcaya tanıştırıldı.

Konuğun yüzünde kararsız bir ifade vardı. Bu yabancı insanların mahremiyetine girmek onda çekingenlik yaratmıştı. Kolunu, oturduğu kanepenin aşınmış, lekeli bej renkli döşemesine yaslamış, gözleri ev sahiplerinin yüzleri ile odadaki on dokuzuncu yüzyıldan kalma hantal yazı masası arasında mekik dokuyordu. Burnuna çeşitli kokular geliyordu: Cecylia teyze ile Krystyna'nın lavanta kokuları ile mutfaktan gelen domuz eti ile lahana kokusu birbirine karışıyor, buna bir de banyo dairesinde tüten sobanın dumanı ile Max amcanın bayat yaprak sigarasının rayihası ekleniyordu. Bunların tümü, kişisel ve Bruno'ya yabancı gelen kokulardı. Ama delikanlı, her şeye rağmen, çekingenlikten çok, orada bulunmasının nedenini bilmemekten doğan bir kararsızlık içindeydi.

Votka içiyorlar, ringa balığı ile hıyar turşusu yiyorlar, yapay bir biçimde havadan sudan konuşmalarını sürdürüyorlardı. Herkes, Krystyna'nın ya da Mamuska'nın öğle yemeğini getirmesini bekliyordu. Kornowski ailesi ile Bruno arasındaki bağlantıyı oluşturan Stefan ise herkesten daha az konuşuyor, ama çevresindekilerin en küçük yüz hareketini bile gözden kaçırmıyordu. İkide bir, Kornowskilerin o garip yüz ifadesini takınıyor, konuşmaya o da böylece katılmış oluyordu.

Sonunda sofraya oturdular. Krystyna hâlâ Bruno'ya bakmıyor, bilmem kaçıncı kez dinlediği bir fıkrayı anlatmaya koyulan amcasından bile gözlerini kaçırıyordu. Masanın öbür ucunda, Cecylia Teyze, bunca övündüğü profilini göstererek, konuğa üniversiteye ilişkin sorular sormaya başladı: «Demek hukuk öğrenimi yapıyorsunuz, öyle mi?» dedi Bruno'ya.

«Evet, Stefan'la aynı dönemdeyiz.»

«Stefan'la bir ders sırasında mı tanıştınız?»

Bruno arkasına baktı: «Biz nasıl tanışmıştık?»

«Senden ders notlarını istemiştim.»

«Tamam.»

«Bakın Cecylia Teyze,» dedi Stefan, «öyle zaman-

lar oluyor ki... ders sırasında aklım başka şeylere takılıyor. Ama Bruno hiçbir şeyi kaçırmaz. En ince ayrıntılarına kadar not tutar. Üstelik yazısı da çok okunaklıdır...»

«Beni olduğumdan da bilgiç göstermek istiyor,» dedi Bruno.

«Siz Stefan'dan daha iyi bir avukat olacaksınız,» diye mırıldandı Cecylia: «Aklının sık sık başka şeylere takılması pek hayra alâmet değil...»

«Müvekkilleri de hapsi boylayacak...» dedi Bruno.

«Eğer avukatlık yapacak olursam...» diye atıldı Stefan. Max amca masanın öbür ucundan konuşmaya katıldı: «Başka ne yapabilirsin ki.»

Cecylia Teyze:

«Peki, siz avukatlık yapmayı düşünüyor musunuz?» diye sordu Bruno'ya.

«Öyle veya böyle yapmayı düşünüyorum.»

«Aslını ararsanız Bruno kendini bir davaya adamış,» dedi Stefan. Cecylia Teyze:

«Adamış mı? Yaa, öyle mi, ne kadar ilginç,» diye mırıldandı.

«Bruno yoksullara yardım etmek istiyor.»

«Öyle mi?»

Kısa bir sessizlik oldu. Krystyna birden Bruno'nun yüzüne bakarak:

«Siz Stefan'dan daha büyük değil misiniz?» diye sordu.

«Evet, üç dört yaş büyüğüm.»

«Üniversite öğrenimine niye daha önce başlamadınız?»

«Çalışmak zorundaydım.»

«Neden?»

«Malûm nedenle. Param yoktu da ondan.»

«Peki, babanız yardım edemez miydi?»

Bruno zoraki gülümsedi. «Babam Silezya'da öğretmenlik yapıyor.»

«Öğretmenlerin adamakıllı zengin olduklarından kuşkum yok,» dedi Krystyna. Sonra, düşünmeden ko-

nuştuğu için pençe pençe kızaran yüzünü saçıyla örtmeye çalıştı.

«Onlar sizin sandığınız kadar zenginse, Stefan'ın öğretmenliği seçmesi belki daha doğru olur,» dedi Bruno.

Stefan:

«Avukat olmaktansa öğretmen olmayı yeğ tutarım,» diye atıldı. Krystyna, yüzünde yeniden alaycı bir gülümseme ile, «Ama siz herhalde öğretmen olmayı düşünmüyorsunuz değil mi?» dedi. Bruno:

«Hayır» diye yanıtladı.

«Daha iyi şeyler tasarlıyorsunuz, herhalde.»

«Çocuklara ders vermekte pek başarılı değilimdir de...»

«Peki, ne yapmayı düşünüyorsunuz?»

«Siyasete atılmayı düşünüyorum.»

«Milletin haklarını savunmak için mi?» diye sordu Max Amca.

«Halkın haklarını savunmak için,» dedi Bruno. Bu yanıt üzerine, Max Amcadan bir homurtu, Krystyna'dan alaycı bir kahkaha yükseldi. Cecylia Teyze ise içini çekmekle yetindi. Herkesin yüzünü ayrı ayrı inceleyen Stefan, teyzesinin konuyu değiştirmek üzere olduğunu anlayınca, birden, «Bruno solcudur,» dedi. Krystyna, kardeşine bakarak, küçümseme ile, «Ne kadar tipik bir davranış,» dedi, «bu gibi saçmalıklarla uğraşmak seni herhalde eğlendiriyor. Tam sizlere göre bir davranış. Komünist öğrenciler!...»

Krystyna'nın kendisine böyle doğrudan hitap etmesine alışık olmayan Stefan biraz sarsıldı. Cecylia Teyze ise acıklı bir yüzle Krystyna'ya bakarak: «Ama yavrucuğum...» diye mırıldandı.

Kont herkese gülücükler saçıyordu. Max Amcaya gelince, politik tartışmalara ağırlığını koyma alışkanlığına rağmen, kendi kendine Bolşeviklere ve Yahudilere ilişkin bir şeyler mırıldanmakla yetindi, sonra ağzını domuz eti ve lahana ile doldurdu.

Bruno, hiç çekinmeden, soğukkanlılıkla söze başladı yeniden:

«Ben öğrenci olmazdan önce Komünisttim,» dedi.

«Komünist olduğum için öğrenci oldum.»

«Peki, neden Moskova'ya gidip öğreniminizi orada yapmıyorsunuz?»

«Polonyalıyım da ondan.»

«Moskova'da da bir sürü Polonyalı var. Hatta günün birinde siz de Dzerzhinsky gibi GPU'nun (gizli polis örgütü) şefi olup, onun gibi bir sürü suçsuz insanın kanına girebilirsiniz.»

Bruno hiçbir şey söylemedi. Krystyna tabakları toplamak için ayağa kalktı: «Yoksa, Varşova'ya bir dahaki saldırıları sırasında ellerinin altında bulundurmak için mi sizi burada tutuyorlar?» ve Bruno'nun yanıtını beklemeden, öfkeyle odadan çıkarak mutfağa doğru seyirtti. Cecylia Teyze, Stefan'a dönerek: «Sofradan kalkmasa ne olur sanki, Mamuska tabakları kaldırır,» dedi.

Stefan, teyzesine aldırış etmeden, uzandı ve bir ekmek aldı. Yüzünde, ablasının arkadaşına karşı bu davranışından ötürü herhangi bir öfke ya da utanç belirtisi yoktu. Olup bitenleri, en ufak bir tepki göstermeden seyretmişti. Bir sessizlik oldu. Bruno'nun pek iyi ve temiz yüzlü olduğunu düşünen Cecylia Teyzenin aklı karışmıştı. Bu Komünistlik de nereden çıkmıştı? Söyliyecek hiçbir şey bulamıyordu. Birden Stefan, öne doğru eğilerek yüksek sesle: «Siz ne düşünüyorsunuz baba?» diye sordu.

Kont başını kaldırdı. Heyecanlıydı. Stefan, babası sağırmış gibi, yine yüksek sesle: «Bruno Bolşevik,» dedi.

Kont bu kez korku belirtileri gösterdi. Ama Bruno'dan değil de kendi oğlundan korkmuş gibi görünüyordu.

«Yapma, yavrum,» dedi Cecylia. «Hiçbir şey anlamıyor, zavallı.»

Stefan, Krystyna elinde temiz tabaklarla dönünceye kadar babasını seyretmeye devam etti. Mamuska da komposto kâsesini getirerek masaya koydu. Krystyna yine hizmetçi imiş gibi davranarak Bruno'nun önüne bir tabak sürerken, sanki hiç tanıştırılmamışlar gibi hareket ediyordu.

Bu öğle yemeğini izleyen haftalar boyunca, ne Kont, ne Max Amca, ne de evdeki iki kadın Bruno'dan söz etmediler. Aradan iki ay kadar bir zaman geçti. Bir akşam, Krystyna birden kardeşine dönerek: «Bruno'ya ne oldu?» diye sordu.

«Hiçbir şey olmadı,» diye cevap verdi.

«Hâlâ üniversiteye devam ediyor mu?»

«Evet.»

«Onu görüyor musun?»

«Arada bir.»

«Hiç buraya getirmiyorsun.»

«Ondan pek hoşlanmadığını sanıyordum.»

«Hoşlandığımı söylemedim.»

«Ama, kendisine karşı pek nazik davrandığın da söylenemez.»

Krystyna kızardı: «Biraz şaka kaldırır sanmıştım.»

Stefan omuz silkti: «Bruno ciddi bir insan.»

«Eh, ben de pek hafif bir insan sayılmam.»

«Doğru...» Stefan duraksadı.

«Ne var?»

«Ne yapmamı istiyorsun?»

«Hiçbir şey. Onu neden bizden uzak tuttuğunu merak ediyordum, o kadar.»

«İstiyorsan yine çağırırım.»

«Ona söyle, beni de, kuyumcu dükkânlarında çalışan bir işçi olarak incelesin, olur mu?»

Stefan, Bruno ile son karşılaşmasında ona ablasından söz açtı:

«Bizim yapmaya çalıştığımız şeylerle hiçbir zaman ilgilenebileceğini sanmıyorum,» dedi Bruno.

«Hiç belli olmaz.»

«Size geldiğimde, bana karşı öyle düşmanca bir tutumu vardı ki.»

«Sinirliydi, herhalde. Daha önce hiçbir Komünistle karşılaşmadığı için olacak.»

Bruno, elinde tuttuğu kitabın üzerinde başparmağını gezdirerek, düşünceye daldı. Sonra, «Bana bak,»

dedi «Ablanı Praga'ya götürelim. İşçilerin, gerçek işçilerin içinde yaşadıkları koşulları kendi gözleriyle görse... onu inandırmak için benim ileri süreceğim kanıtlardan çok daha etkin olur sanırım...»

«Çok mu kötü?»

«Korkunç. Teyzenin evi, onlara kıyasla saray sayılır.»

«İyi,» dedi Stefan.

«Gördüklerimiz seni de ilgilendirebilir,» diye ekledi Bruno. Stefan kuşkuyla:

«Olabilir,» diye yanıtladı.

«Tarihten, Partinin ilerici görüşlerinden, gelecekte ona düşen görevlerden, Proletaryadan uzun uzun söz ediyoruz, ama tarih süreci içersinde düzeltilecek somut haksızlıkları da hiçbir zaman gözden uzak tutmamalıyız. Islak duvarlar, sıçanlar, açlık...» Bruno monoloğlarından birine başlamıştı yine. Stefan bu konuşmalara karşı hayranlık duyuyordu; çünkü, tutarlı, içten ve nerdesye inandırıcı nitelikte konuşmalardı bunlar.

Bir pazar sabahı saat onda, Stefan ve Krystyna, Bruno ile Pilsudski Meydanında buluştular; oradan tramvaya binerek, ırmağı geçtiler ve Praga'ya gittiler. Hava çok soğuktu. Üçünün de soluk alıp verişlerini havada görmek mümkündü. Krystyna kardeşinin yanında, Bruno ise karşılarında oturuyordu. Her biri kendi düşüncelerine dalmıştı. Bruno, gelip geçenleri seyrediyor, yığınları düşünüyordu. Stefan ise ablasının giyimine gösterdiği özenle ilgiliydi. Genç kızın yeni yıkanmış saçları, bir gece önce alelacele paltosuna diktiği kürk yakanın üzerine yayılmıştı. Krystyna, Bruno'yu dikkatle inceliyor, onun güçlü, muntazam yüz çizgilerini hayranlıkla seyrediyordu. Üzerindeki alelade, modası geçmiş giysiler yerine, bir Uhlan süvari subayının üniforması ince uzun vücuduna ne de güzel yakışacaktı.

Kentin görünümü birden değişti. Modern mimarinin egemen olduğu kentin eski kesiminden ayrılmışlar, geniş ve durgun Vistula ırmağını aşarak, fabrikaların

ve işçiler için yapılmış büyük blok apartmanların bulunduğu bölgeye girmişlerdi. Son durakta, kırmızı tramvaydan indikleri zaman, bu yavan ve zevksiz yapılar dört bir yanlarını sarmıştı. Kocaman ve kirli renkteki blok apartmanlar, çevredeki yaşamı en ince ayrıntılarına kadar yansıtıyordu. Dükkânların vitrinlerindeki tek tük raflarda, ince ve yağsız et parçaları, orda burda ilaç gibi sergilenmiş tozlu elmalar göze çarpıyordu. Çevrelerinde, eskimiş, aşınmış ve rengi atmış paltolara sarınmış insanlar koşuşup duruyor, kimileri de soğuktan korunmak için ayaklarına geçirdikleri çuvaldan bozma pabuçlarını sürüye sürüye gidiyordu.

Bruno yolunu biliyordu. Tramvay terminalinden çıktıktan sonra, normal genilikte bir yola saptılar, sonra bir fabrikanın geniş kapılarının önünden geçtiler. Fabrikanın ne ürettiğini kestirmek zordu. Her fabrika gibi, onun da tuğla, boru ve baca yığınından ibaret bir görünümü vardı.

Fabrikayı geçtikten sonra, sağda dar bir sokağa saptılar, büyük bir blok apartmanın önüne geldiler. Yapının ön cephesindeki pencerelerin çevresinde, gelişigüzel yapılmış Barok takliti süsler vardı. Yapının arkasında çıplak ve karanlık avlular göze çarpıyordu. Bruno ve arkadaşları bu avlulardan en karanlık olanına girdiler. Beton merdivenler, sahanlıktaki zayıf bir elektrik ampuluyla aydınlanıyordu. Merdivenlerin dibinde, yaklaşık on, on iki yaşlarında iki çocuk, yeni gelen yabancıları şaşkın bakışlarla süzüyordu.

Krystyna, şık görünme çabasından utanarak, kürk yakasının altında ezildiğini hissetti, ama Bruno, çocuklardan daha çok hak sahibiymiş gibi merdivenleri tırmanmaya başladı. Stefan da onu izliyordu. Dördüncü kata gelince durdular, Bruno gidip kapıyı vurdu. İçerden zincirli olan kapı bir adam tarafından önce aralandı, sonra kapatıldı. Sonra, gelenleri içeri almak üzere, ardına kadar açıldı. Bruno, adamla el sıkıştı. Ona 'yoldaş' diye hitap ediyordu. Stefan ile Krystyna da ev sahibine tanıştırıldı. «Arkadaşlarım,» dedi Bruno.

Adamın hantal ve sağlıksız bir görünümü vardı.

Ölçülü bir içtenlikle Krystyna ile Stefan'ın ellerini sıktı. «Yoldaş Kaczmarek, bana yaşam koşullarımızla ilgilendiğinizi anlattı,» dedi. Daracık antreden çıkıp küçük bir salona girmişlerdi. Ev sahibi, oturmaları için sediri işaret etti. Stefan oturdu. Krystyna ev sahibine gülümsüyordu ki, adamın gözü genç kızın kürk yakasına takıldı. Kıpkırmızı olan Krystyna sedire ilişirken, bir yandan da sedirin üstündeki kirlerin mantosuna bulaşıp bulaşmayacağını düşünüyordu.

Tam o sırada, başka bir odadan bir kadın belirdi. Omuzlarına bir köylü şalı örtmüştü. Ama yüzü köylü kadınlarına benzemiyordu. Adı Jozef olan erkek, karısını konuklarına tanıştırdı ve çocuklarının avluda oynamakta olduğunu söyledi. «Maalesef okulumuz yok,» dedi, «bizim de onları okutmaya vaktimiz yok.»

Stefan, bu arada, odayı inceliyordu. Duvarlardaki ıslak lekeleri ve rengi solmuş, kirli mobilyaları bir bir gözden geçirdi.

«İçinde yaşanacak yer değil, değil mi?» dedi, Jozef, Stefan'ın bakışlarını izleyerek.

«Doğrusu...» diye söze başladı Stefan.

«Kaldı ki, bizim evimiz diğerlerinden daha iyi sayılır. Zemin katında oturan yaşlı bir kadıncağız var. Odası hiç güneş yüzü görmez. Kendisi de güneşe çıkamayacak kadar yaşlı. Ha orada oturmuş, ha zindanda yaşamış...»

«Ya da mezarda,» diye ekledi karısı.

«Peki, kimse ona yardım etmez mi?» diye sordu Krystyna. Jozef:

«Arada sırada, yardım eden olur,» dedi. «Ama böyle koşullar altında yaşamanın en kötü yanı nedir bilir misiniz? Zamanla, gerek kendisinin, gerek başkalarının koşullarını düzeltme istemi kalmaz insanda.» Odayı gözden geçirdi. «Bu odada bazı değişiklikler yapılabilir, tabii. Örneğin, duvarların ıslaklığını gözden gizlemenin ya da odayı biraz canlandırmanın yolu yordamı vardır elbet. Ama zahmete katlanmaya değmez. Bir tarafa parlak renkli bir yastık koyacak olsanız, diğer tarafların çirkinliği büsbütün sırıtacak. İyisi mi böyle kalsın.»

Bir sessizlik oldu. Jozef karısına dönerek: «Ama biraz votka ikram edebiliriz, değil mi?» dedi, kasıtlı, babacan bir gülüşle.

Kadın hiç sesini çıkarmadan yerinden kalktı ve bitişik odaya geçti. Jozef, sıra ile Stefan'a ve Krystyna'ya bakarak: «Bizi ayakta tutan bir tek şey var» dedi «O da gelecekte her şeyin değişeceği güvencesi.»

«**Değişmeli,**» dedi Krystyna.

«Değişecek,» dedi Jozef.

«Fabrikalardaki işçileri ve bu sosyal konutlarda oturanları örgütleyebilir, içinde bulundukları koşulların değişmesi gereğine onları inandırabilirsek ve eğer proletarya iktidara geçerse, bugün holdinglerin kârlarını oluşturan milyonlarca zlotynin, okul, hastane ve sosyal meskenler için harcanabileceğini kendilerine kabul ettirebilirsek...»

«Şimdiye kadar herhangi bir ilereme kaydettiniz mi?» diye sordu Stefan.

«Eh, pek fena sayılmaz,» dedi Jozef. «Fabrikaların çoğunda, sosyal konutların bir iki tanesinde de Parti hücreleri kurduk. Ama önümüzde birçok engeller var...»

«Yalnız burada değil,» dedi Bruno.

«Nasıl engeller?» diye sordu Stefan.

«Başta halkın dinsel inançları geliyor. Ayrıca, yurtseverliğimizi de kuşku ile karşılayanlar var, ne demek istediğimi bilmem anlayabiliyor musunuz? Kimileri, hâlâ Pomerania'yı Almanlara vermek istediğimiz, Polonya'nın geri kalanını da Sovyetler Birliği ile birleştirmek niyetinde olduğumuz kanısında.»

«Ama Partinin çizgisi bu değil,» dedi Bruno.

«Evet,» diye onayladı Jozef, «ama Komünist Partisi İkinci Kongresinden önce Parti görüşü, bu merkezdeydi. Birçok işçiler hâlâ anımsıyorlar.»

«Demek Pilsudski'yi destekliyorlar?»

Jozef omuz silkti: «En azından, gizlice destekliyorlar.»

Jozef'in karısı elinde nohutlu kahve ile döndü, konukların önüne birer fincan koydu. Sonra bayat görünüşlü bir pasta ikram etti. Stefan da Krystyna da züppe

görünmemek için pastadan birer dilim almak zorunda kaldılar.

İki yoldaş, Jozef ile Bruno, biraz sonra, Pilsudski'yi ve diktatörün iktidara geçmesiyle sonuçlanan, Partinin «Mayıs Hatası»nı tartışmaya koyuldular. Komünistler, böylece, istemeyerek bir diktatörü desteklemişlerdi. Marksist polemiğin terminolojisine yabancı olan Krystyna ile Stefan da başka şeylere daldılar. Stefan, kocası ile Bruno arasındaki konuşmayı dikkatle dinleyen Jozef'in karısının kocaman ve kıpkırmızı burnunu incelemeye koyuldu. Kadını kuşkulandırmamak için ona doğrudan bakmıyor, ikide bir gerinmek ya da içini çekmek bahanesiyle, burnunun uzunluğuna ve rengine göz atıyordu. Çeşitli durumlarda burunun alacağı biçimleri hayal etmeye başladı. Sahibi öfkelendiği zaman, geriliyor, horlarken titriyor, aksırırken ise seyiriyordu. Kadının vücudunun diğer organları da burnu kadar biçimsiz miydi acaba? Kendi kendine, bir takım varsayımlar yürütmeye başladı: Acaba burun, çevresinin bir ürünü müydü, yoksa, içinde yaşadığı koşullar mı onu sonradan bu hale koymuştu?

Buruna ilişkin düşüncelerini sürdürürken, içinde ani bir istek belirdi. Bu istek giderek şiddetleniyordu. Odanın bir köşesinde ciddi ciddi tartışan iki adamın sözünü kesip: «Kesin olan bir şey varsa, o da hiçbir devrim, bu burnun biçimini değiştiremez...» demek geliyordu içinden. Konuşma uzadıkça, Stefan'ın duyduğu istek dayanılmaz hale geliyordu. Var gücüyle dikkatini başka tarafa yöneltmeye, kahve fincanını, tırnaklarını incelemeye, St. Stanislas Kostka'yı düşünmeye çalıştı. Ama hiçbir çaba onu bu isteğinden vazgeçiremedi. Sonunda, böyle korkunç bir laf etmektense, birden ayağa fırladı. Aynı anda, elinde olmayarak bağırdı: «Kesin olan birşey varsa o da...» Sözün gerisini tamamlamamak için öksürmeye başladı. Öylesine şiddetle öksürüyordu ki, sonunda öğüreceği tuttu.

Krystyna bu arada, işçi sınıfının ne kadar feci yaşam koşulları içinde bulunduğunu, bu koşulların icabında bir ihtilalle değişmesi gerektiğini düşünüyordu.

Ama, kendi varlığının bu işle ne gibi bir ilgisi olabilirdi? Üstelik, bu incelemenin uzaması ona herhangi bir yarar sağlamayacaktı. O da bu insanlar gibi acı çekmeye başlayacak, rutubet ve soğuk kemiklerine işleyecek, kürk yakalı mantosu bu pis döşemenin üzerinde kirlenecekti. Bu yüzden, Stefan ayağa fırlayıp «Kesin olan bir şey varsa o da...» diye bağırınca, Krystyna da yerinden fırladı. Kardeşi öksürük nöbeti geçirirken genç kız da kapıya doğru yöneldi. Bruno ile yoldaş Jozef de ayağa kalktılar, Stefan'ın sırtına vurdular. Odada öyle bir şamata vardı ki, Stefan'a neyin kesin olduğunu sormak kimsenin aklına gelmedi.

Konuklar, ev sahipleriyle vedalaştı. Jozef'in, ellerini kardeşçe sıkmasına karşın, karısı, ilk geldikleri andan beri yaptığı gibi, somurtmaya devam etti.

Stefan ile Krystyna bu harap işçi evinden kendilerini dışarı attıklarında ferahladılar. Ama insanların böyle sefil koşullar altında yaşamak zorunda bırakılması da onları iyice öfkelendirmişti. Krystyna, bir an için kendisinin böyle bir evde yaşamak zorunda kaldığını düşünerek fena oldu; Mirow ve Miranow gibi yoksul mahallelerde ev aramak için taban teptiği günler aklından çıkmıyordu, bir türlü.

Genç kızın yanı sıra yürüyen Bruno, onun tiksintiyle yüzünü buruşturduğunu görünce, bunu kapitalizmin haksızlığına karşı duyduğu bir tepki sandı ve başını sallıyarak Krystyna'yı onayladı.

Bunun etkisinden kurtulan Stefan, az daha münasebetsiz bir lafla bir çuval inciri berbat etmek üzere olduğunu unutarak, yeni bir tartışmaya daldı: Tarihin, ilerlemeden yana olduğu, ilerlemenin ise refaha yol açacağına, refahın da sırasına göre, insanları daha konforlu evlere ve Varşove ile dolayları arasında daha sık ulaşım araçlarına kavuşturacağına kuşku yok diyordu. Bu tartışmalar, tramvayda ve Novy Swiat Caddesinde bir şeyler yemek üzere girdikleri bir kahvede devam etti. Burada Bruno, toplumun geçirmekte olduğu bu-

nalımın derinlemesine bir tahliline girişti. Refah içinde yüzen zenginlerle, acı çeken yoksulların aynı kentte toplanması gibi bir çelişkiye yol açan bu bunalımın nedenleri üzerinde duruyordu. «Kapitalizm,» diyordu «insanın üretici yeteneklerinin gelişim süreci içersinde zorunlu bir evredir. Ancak, bu gelişim süreci içersinde kapitalizm, nitelik değiştirir, soysuzlaşır. Bir yandan, çıkarlarının tutsağı haline gelen burjuvayı yaratırken, öte yandan ölmeyecek kadar para ödediği yoksul işçiyi yaratır.»

«Peki, bütün bunlar neden kaçınılmaz şeyler?» diye sordu Krystyna. «Neden her iki sınıf bir uzlaşmaya varıp da, işçiye daha çok ödeme ve kârdan indirim yapma yoluna gitmiyor?»

«Çünkü finans kapitalin yaratılması için kâr zorunludur. Finans kapital olmadan, üretici gücün gelişimi sağlanamaz...»

«Şu halde, işadamı, tarihin kendisinden beklediğini yerine getiriyor demektir, öyle değil mi?» diye sordu Stefan.

«Evet,» dedi Bruno, «bir toplumun ihtilale hazır bir duruma gelmesine dek.»

«Yani kapitalizmin gelişim süreci tamamlandığı zaman mı?»

«Evet, genellikle öyle, ama bazan öyle durumlar oluyor ki, örneğin 1917'de Rusya'da olduğu gibi, kapitalizm daha gelişim sürecini tamamlamadan, proletarya iktidara geçmiş ve sosyalist bir evre içersinde bu gelişimi bizzat yönetmiştir... İşte Polonya şimdi bu durumda. Kapitalizm görevini yerine getirmiş, süresini doldurmuş bulunuyor. Bu düzenin bugün için tek yararı, burjuvazi içersinde yer almış olanların ayrıcalıklarını korumaktan ibaret. Elde ettikleri kârlar 'tepeden tırnağa işçilerin kanları ve alın terleriyle sulanmış' da olsa onların ne umurunda? Fabrikaların semtine uğramazlar, paralarının geldiği kirli kaynağı görmezler bile. Onlar paralarını, ancak bankadan, tertemiz gıcır gıcır banknotlar halinde almasını ve diledikleri gibi harcamasını bilirler.»

Krystyna kararsız görünüyordu: «Şimdi Max Amca olsa, Jozef gibi işçilerin aşırı tembel ve yeteneksiz oldukları için böylesine sefalet içinde yaşamaya mahkûm olduklarını söylerdi.»

«Jozef, günde beş zlotyden az para alıyor,» dedi Bruno.

«Bu çok az, biliyorum,» diye atıldı Krystyna, «ama Jezow'daki çiftliğimizde, onun kadar yoksul olan bir sürü köylü vardı. Hepsinin de evleri tertemiz ve düzenliydi.»

Bruno başıyla onayladı. «Jozef ile karısının... ve daha birçok işçinin kendilerini kapıp koyverdikleri doğru. Yaptıkları işin tek düzeliği onların şevkini kırmış. Marks buna yabancılaşma diyor. İş gücü yaratıcı bir süreç olarak başlar. İnsan bu süreç içersinde kendi kendini anlatım olanağına kavuşur. Ama kâr, iş gücünün bölünmesini zorunlu kılar ve sonuç olarak işçi, birey olarak artık hiçbir şey üretmediğinin bilincine varır. Makinenin bir parçası, bir uzantısı haline gelmiştir ancak. İşte, insanın maddi açıdan yozlaştırılması kadar, manevi açıdan da insanlıktan çıkarılması, bizim Partiye olan inancımızı büsbütün doğruluyor ve güçlendiriyor. Bizim ihtilalimiz, salt, serveti ve iktidarı bir sınıfın elinden alıp ötekine vermek amacına yönelik değil. Onun amacı aynı zamanda, üretici güçlerinin acımasız gelişimi yüzünden ezilen insan ruhunu da özgürlüğe kavuşturmaktır.»

«Peki ama, sosyalizmin bu gelişimi kaçınılmaz olduğuna göre,» dedi Stefan, «tarihsel bir zorunluk olduğuna göre, boşuboşuna çaba göstereceğimiz yerde, ne diye oturup, bu mucizenin gerçekleşmesini beklemiyoruz?»

«Çünkü,» dedi Bruno, «her nesnel gelişimin, o gelişimin gerçekleşmesi için zorunlu olan öznel bir etkeni vardır. İnsanlar Marksizmin soğuk ve mihaniki bir doktrin olduğunu sanırlar, oysa, Marks bizzat şöyle yazıyor: 'Tarih, amaçlarına erişmeye çalışan insan faaliyetlerinden başka bir şey değildir.' Öte yandan, tarihi yapan, insanlar olmakla birlikte, bu, onu diledikleri gibi

yaparlar anlamına gelmez. Tarihi, kendi seçtikleri koşullar altında yaratırlar. Bu nesnel koşullar ile insan isteminin birbirini karşılıklı etkilemesidir ki, gelişimi sağlar. Ekim İhtilalini gerçekleştirmek için gerekli istem ve tahlilci zekâ, Yoldaş Lenin'in dehasında birleşmişti.»

Akşamın erken saatlerine kadar aynı kahvede oturup konuştular. Kahvelerini bittikçe tazeliyorlar, Stefan da arada bir sigara içiyordu. Kafa kafaya vermişler, alçak sesle konuşuyorlardı. Konuşmalarının başkaları tarafından işitilmesini istemiyorlardı. Bu gizlilik havası onları birbirlerine daha çok yaklaştırmıştı. İçlerinde en çok konuşan, en büyükleri olan Bruno idi. Komünizmin bilimsel yanlarını bırakıp ideolojik yanlarını açıklamaya giriştiğinde, sesi daha bir içtenlik ve sıcaklık kazanıyordu.

Delikanlının tatlı bir ses tonu vardı. İki kardeşin anlamakta güçlük çektikleri soyut bir kavramın, örneğin, artık değer teorisinin tanımlamasını yaparken, gülümsüyor, sonra dönüp Krystyna'ya, öğrendiklerini daha kolay sindirebilmek için çikolatalı pasta yemesini öneriyordu. Onlara bir ağabey gibi davranıyordu. Stefan ile Krystyna da onu öyle kabul etmişlerdi. Ama saatler ilerledikçe, bu eşitliği bozan bir üçüncü etken ortaya çıktı. Bu, nesnel bir gelişimi etkileyen öznel bir faktör niteliğindeydi. Stefan, Bruno'nun kendisinden çok Krystyna ile ilgilendiğini hissederek, garip bir kıskançlık duygusuna kapıldı. Delikanlı, doğrudan ablasına hitap ediyor, onun sorularını tatlı ve alaycı bir gülümseme ile yanıtlıyordu. Krystyna'nın da Bruno'yu büyük bir ilgi ile izlediği gözünden kaçmıyordu. Bu ilgisi, tarihi materyalizme ya da sınıf mücadelesine karşı duyduğu ilgiden ötürü değildi herhalde. Genç kız gözlerini Bruno'nun gözlerinden ayırmıyor, konuşurken de dudaklarına bakıyordu. Delikanlı kendisine baktığı zaman, gözlerini incelemeye koyuluyor, hatta öne doğru eğilip, dirseği masaya dayalı, çenesi elinde olduğu halde, canla başla onu dinliyordu.

Saat beş sularında Stefan ayağa kalkıp, gitme za-

manı geldiğini söyledi. Hava kararmıştı. Ne Bruno, ne de Krystyna yerlerinden kıpırdamadılar. Hatta Krystyna kardeşine dönerek: «Karnın açsa, mutfakta yemek var..» dedi.

«Belki de eve dönmem...» dedi Stefan.

Krystyna bir an için kaşlarını çattı: «Eh, ne yapalım, boş ver. Mamuska babama bakar, nasıl olsa.» Sözlerini bitirir bitirmez de, başını çevirdi ve dikkatini Bruno'ya yöneltti.

Cumartesi günleri Krystyna, Blomstein'in kuyumcu dükkânını tek başına yönetirdi. O gün, Musevilerin dini tatil günü olduğundan, Bay Blomstein gelmezdi. Eskiden, dükkân diğer bütün Yahudi işyerleri gibi kapatılıyordu. Ama Blomstein, kozmopolit müşterilerini kaçırmak istemiyor, kuyumcu dükkânını, Yahudi mahallesindeki herhangi bir bakkal dükkânı gibi kapatmak istemiyordu.

Öte yandan, Krystyna'ya olan güveni de günden güne artmaktaydı. Genç kızı işe aldığından beri, onun ne denli yetenekli ve güvenilir olduğunu yakından görmek, Blomstein'i son derece sevindirmişti. Her cuma gecesi Krystyna'ya dükkânın, kasanın bir de yazıhanesinin üst çekmecesinin anahtarlarını teslim ediyordu. Bu çekmecenin içindeki kara kaplı bir not defterine, dükkânda bulunan tüm mücehverler sırayla alt alta yazılmış, karşılarına da o mücevherlerin en yüksek ve en düşük fiyatları not edilmişti. O gün içersinde bir müşteri, yüzük ya da bilezik satın almak isteyecek olursa, Krystyna, listeye bir göz atıyor, en yüksek fiyatı söylüyor ama patronunu kızdırmadan, bu fiyatı indirebileceğini de biliyordu.

Blomstein, sadece defterdeki fiyatları öğretmekle yetinmemiş, ona bu işin inceliklerini, kurnazlıklarını da göstermişti. Değerlerini korudukları ve ülke dışına kaçırılması kolay olduğu için Blomstein'dan pırlanta ve inci satın alan bankacılar ve tefeciler Krystyna yerine Blomstein'la pazarlık etmeyi yeğ tutarlardı. Yaltakla-

narak, ellerindeki taşın eşsiz güzelliğinden, montürün zerafetinden söz etmeleri ya da yakalarındaki rozeti göstererek devletin hayır kurumlarına bağışta bulunduklarını belirtmeleri genç kızı hiç mi hiç etkilemezdi. Onların yalvaran bakışlarını sert ve hissiz bir yüz ifadesiyle karşılardı. Ve sonunda, yenilgilerini kabul ederek, istenilen fiyatı kuzu kuzu verirlerdi.

Praga'ya yaptıkları geziden sonraki cumartesi günü, sabah saat on birde, Krystyna'nın özellikle nefret ettiği müşteri türünden soylu, genç bir subay dükkâna gelerek, vitrindeki gerdanlığı görmek istediğini belirtti. İstediği süs eşyasını kendisine göstermesi için dükkândan subayla birlikte çıkan Krystyna, gerdanlığı görür görmez tanıdı. Bu vaktiyle annesine ait olan pırlanta ve yakutlarla donatılmış olan gerdanlıktı.

Genç kız dükkâna dönerek, kolyeyi vitrinden çıkardı ve subayın önüne koydu. Adam kolyeyi elledi, fiyatını sordu. Krystyna, fiyatını öğrenmek için önce subaydan izin istedi, sonra gerdanlığı alarak, Blomstein'ın bürosuna girdi, çekmeceyi açtı, ve kara kaplı defteri çıkardı. Etiketin üzerindeki fiyatla, listedeki numarayı karşılaştırdığı zaman, en düşük fiyatın, sekiz bin, en yüksek fiyatın ise on bin zloty olduğunu gördü. Blomstein, anımsadığına göre, kolyeyi kendisinden bin zloty'ye satın almıştı.

Krystyna, tezgâhın başına dönerek, genç subaya kolyenin on bin zloty değerinde olduğunu söyledi. Delikanlı alt dudağını ısırarak, kolyeyi yeniden elledi. Sonra yüzünde bir gülümseme ile Krystyna'ya bakarak:

«Sekiz bin zloty olsaydı ne iyi olurdu,» dedi. Genç kız, her zamankinden daha sert bir sesle:

«Olanaksız, yüzbaşım,» diye yanıtladı. «Kolyenin fiyatı on bin zloty.»

Subay, gerdanlığı yeniden gözden geçirdi. Tombul ve manikürlü parmaklarıyla taşları bir süre daha okşadıktan sonra omuz silkti ve: «Pekâlâ, on bin olsun,» dedi.

Krystyna, gerdanlığı alarak kutusuna yerleştirdi. Subay, «Aşk konusunda hiçbir zaman cimrilik etmem,»

diyerek genç kıza göz kırptı ve cüzdanından bir tomar banknot çıkardı.

Krystyna cevap vermedi. Kutuyu kâğıda sardı ve subaya uzattı. Subay, on bin zloty'yi saydı, topuklarını birbirine vurarak genç kızı selamladı ve dükkânı terk etti. Krystyna, elinde annesinin gerdanlığı ile uzaklaşan subaya baktı, sonra bulunduğu yere çöküverdi birden. Blomstein'ın yanında kesinlikle böyle bir davranışta bulunmazdı.

Eve dönerken, her zamanki gibi bakkala uğradı ve akşam yemeği için gerekli erzakı aldı. Elindeki paketlerle dört kat merdiveni tırmanarak çatı katına vardı, sonra oturma odasında bir süre mola verdi. Evde kimse yoktu. Sokaktaki trafik gürültüsünden başka bir şey işitilmiyordu.

Krystyna, bir süre sonra mutfağa giderek, eti kesmeye ve sebzeleri yıkamaya başladı. Çok geçmeden, Stefan, yanında Kont olduğu halde, Cecylia Teyzenin dairesinden çıkıp eve geldiler. Kornowski ailesi için her akşamki gibi bir akşam başlıyordu. Stefan, ablasına yardım etmek üzere mutfağa girdiğinde, ablasının aşırı derecede öfkeli olduğunu hemen hissetti. Krystyna sert bir sesle:

«Çatal bıçağı masaya götür» dedi.

Stefan, çekmeceyi açıp, çatal bıçağı çıkarmaya başladı.

Krystyna, «Belki de haklısın,» diye söze başladı birden. Stefan'la daha önce aralarında geçen bir konuşmaya değiniyordu. «Jezow'daki köylülerin ne denli yoksul olduğunu, buna rağmen, kira adı altında, onları haraca kestiğimizi söylüyordun...»

«Ben öyle demedim...»

«Ama, bu şimdi onlardan yana olamayacağımız anlamına gelmez.»

«Tabii gelmez.»

«Belki de Jezow'u yitirmek, eskiden düşündüğümüz gibi, bizim için bir felâket olmadı. Tam tersine, belki de bizim için bir kurtuluş oldu. Gerçekleri olduğu gibi görmemizi sağladı.»

«Belki de,» dedi Stefan.

«Her türlü kârda bana yararı oldu,» diye konuşmasını sürdürdü Krystyna.

«Orada kalmış olsaydık, benim ne hale gelebileceğimi düşünüyor musun? Tıpkı annem gibi Allahın belası bir toprak ağası ile evlenecek, saçma sapan, gerçek dışı bir yaşam sürecektim.»

«Belki de,» diye yineledi Stefan. Krystyna alaycı bir sesle:

«Benimle aynı kanıyı paylaşman beklenemez senden tabii. Sen her zaman, her şeyi reddeden, bir yaradılışa sahipsin, Mephistopheles gibi.»

Stefan kızardı. «Her an arayış içinde olan bir yaradılışa sahibim,» dedi, «Faust gibi.»

«Ama hiçbir zaman bir şey bulamayacaksın,» diye yanıtladı Krystyna. Bulaşık çukurunun başında hâlâ havuç kazımakla meşguldü. «Oysa ben... ben belli bir gerçeğe vardığımı sanıyorum...»

«Neymiş o gerçek?»

«Bruno'nun bize anlattıkları.»

«Ama Bruno Komünist.»

«Biliyorum. Ama, savunduğu ilkelerin belki de doğru olduğuna inanırsa, insanın Komünizmden korkmaması gerekir değil mi?»

«Ama sen Katoliksin... Her pazar kiliseye gidiyorsun.»

«Evet, biliyorum,» dedi Krystyna, «ama bu bir gelenekten ibaret.»

«Tanrıya inanmıyor musun?»

Genç kız omuz silkti. «Hayır, aslında inanmıyorum. O mahut günden beri inanmıyorum...»

«Peki, günah çıkartmıyor musun?»

Krystyna kızardı. «Hayır.» Bir an duraksadı, sonra yeniden söze başlayarak: «Bir gün papaza, başımdan geçen bir... olaydan söz ettim. Bunun bir günah olduğuna inanmıyordum, ama yine de kendisine her şeyi anlattım. Bana, tövbe etmezsem, cehennemlik olacağımı söyledi. Ben de inanmadığım halde tövbe ettim. İnsan,

o anda yapması gereken bir şey yüzünden nasıl pişman olabilir?»

Stefan gülümsedi. «Papaza sorman gerekirdi.»

«Ne işe yarardı? O kara cüppelerinin içinde, öylesine kendilerinden memnun, her türlü hatadan uzak bir tavırları var ki, onlardan hiçbir anlayış beklenemez.» Havuçları bir tavaya, tavayı da ateşe koydu. Sonra gözlerini Stefan'dan kaçırarak: «Oysa arkadaşın,» dedi, «insanı anlıyormuş hissini veriyor.»

«Evet,» dedi Stefan.

«Üstelik, bir şey yapmaya, eyleme geçmeye hazırmış gibi görünüyor.» Stefan:

«Evet,» diye yineledi.

«Söyledikleri saçma mı yani?»

«Hayır,» dedi Stefan. «Ben de yarı yarıya inanmış durumdayım. Bir ihtilalin, insanlığın durumunu değiştireceğinden öylesine emin ki, insan bu işi bir denemek hevesine kapılıyor.»

«O halde, geçmişimizden kurtulmak sözüyle neyi kastettiğimi anlıyor musun?»

«Elbette,» dedi Stefan, «Bir süreden beri ben de aynı ruh hali içindeyim.»

Sekiz gün sonra Bruno Kaczmarek Sluzewska Caddesindeki eve ikinci ziyaretini yaptı. Krystyna, onu pazar günü için öğle yemeğine çağırmıştı. Cecylia Teyze Cracow'da olduğundan, çatı katındaki evde toplandılar. Yemekte, Bruno, Stefan, Krystyna ve Konttan başka kimse yoktu.

Üçü de durmadan konuşuyordu. Marks, Tarih, İhtilal sözcükleri, masada ping pong topları gibi ileri geri gidip geliyordu; ama konuşmaları daha öncekilerden çok farklıydı. Bu kez aralarında tartışma yoktu. Söyleşileri, İhtilal felsefesinin içine doğru yapılan ortak bir araştırma ve keşif yolculuğu niteliğindeydi. Yemeğin sonuna doğru, Rosa Luxemburg'a varmışlar, onun aracılığıyla kadınların eşitliği konusuna gelmişlerdi.

«Bir zamanlar,» dedi Bruno, «Rosa Luxemburg, Par-

tinin diğer elemanları kadar seçkin bir elemandı. Bugün düşüncelerinin Parti tarafından reddedilmesi, onun kadın olmasından değil, yanılgıya düşmüş olmasından ileri geliyor.»

«Nasıl bir yanılgıya düşmüştü?» diye sordu Stefan.

«Kendisi, aşırı derecede uluslararası bir görüş benimsemişti,» dedi Bruno. «Polonya Komünist Partisinin, Bolşevik Partisiyle birleşmesini, Polonya'nın bir Sovyet Cumhuriyeti olmasını istiyordu... Bu tavır, Beşinci Kongreye gelinceye kadar olağan sayılıyordu.»

«Rus Politbürosunda kadınlar da var mı?» diye sordu Krystyna.

«Hayır.»

«Duyduğuma göre,» diye devam etti Krystyna, «Sovyet kadınlarına da doktor ve mühendis olmaları için fırsat eşitliği tanınıyormuş, ama, akşam eve geldiklerinde, yemek pişirmeleri ve temizlik yapmaları da hâlâ görevleri arasında sayılıyormuş.»

«Gerçek bir Komünistin bu türden işlere katkıda bulunması gerekir,» dedi Bruno. Stefan atıldı:

«Öyleyse, Polonya hiçbir zaman Komünist olamaz.»

«Bizde kadınlar adamakıllı sömürülüyor,» dedi Bruno. «Birçok evlerde bizzat kocaları tarafından sömürülüyorlar.»

«Bu evde değil, herhalde,» dedi Stefan ve gülümseyerek ayağa kalktı. «Biz sorumlulukları paylaşıyoruz. Ben babamı parkta gezmeye götürürüm...»

«Ben de bu arada bulaşıkları yıkarım,» diye ekledi Krystyna. Bruno hemen atıldı: «Ben de söylediklerimi kanıtlamak için kalıp tabakları kurulayacağım.»

Stefan ile Kont evden çıktıktan sonra, Krystyna mutfağa, bulaşık çukurunun başına gitti. Bruno da tabaklardaki yemek artıklarını temizleyerek, hepsini üstüste yığdı. «Bu tabakları nereden aldınız?» diye sordu Krystyna'ya. «Antika, değil mi?»

«Bunlar çoktan beri bizim,» dedi Krystyna.

«Peki bu arma neyi ifade ediyor?» diye sordu Bruno. Bir yandan da tabağın yüzündeki yağları sıyırmaya çalışıyordu.

«Bizim aile armamız,» dedi Krystyna.

«Bu tabaklar herhalde çok daha iyi günler görmüş olacak.» Bruno elindeki tabakları Krystyna'ya verdi, o da, sıcak suyun içine daldırdı.

«Aa, tabii,» diye yanıtladı Krystyna.

«Peki siz?»

«Bir zamanlar ben de öyle düşünürdüm.»

Bruno, tabak bezini alarak, biraz çekingen bir tavırla tabakları kurulamaya başladı. «Stefan bana, büyük bir malikanede oturduğunuzu söyledi...»

Genç kız gülümsedi: «Bir zamanlar.»

«O kadar eski sayılmaz.»

«Doğru. Üç yıl oluyor. Babam iflas etti, sonra da... çıldırdı.»

«Çok zor günler geçirmiş olmalısınız.»

«Evet, zor olduğu muhakkak ama, toprak ağası olmaktan da kurtulduk, böylece. Artık kimse bize köylüyü sömürdük diyemez. Vicdanen rahatız bu bakımdan. Bugüne bugün, ezilenlerden yana olmakta özgürüz.»

«Bu söylediklerinizde samimi misiniz?»

«Evet,» dedi Krystyna. «Önceleri, bunu kabul etmek zordu...» Genç kız döndü ve Bruno'ya bakarak güldü. «Tıpkı sizin tabakları kurulamanız gibi. Oldukça gülünç bir haliniz var.»

«Alışık değilim de...» Krystyna ciddileşerek:

«Ama insan alışıyor,» dedi. «Ve yaptığı işin doğru olduğunu bilerek yaşamını sürdürüyor. Bu önemli birşey değil mi?» Bruno:

«Evet,» dedi. «Bu her şeyden önemli.» Krystyna, konuşmasını sürdürdü: «Stefan ile benim için daha kolay oldu, çünkü biz genciz. Babam için çok zor olacaktı ama bereket versin, hiçbir şeyin farkında değil. Deliliği, onu dış etkenlere karşı koruyor... O bizim dünyamızda yaşamıyor artık. Zaten, olup bitenlerden kendisi suçlu.»

Krystyna, bulaşık yıkamayı bitirdi, ellerini önlüğüne sildi, sonra bağlarını çözerek, önlüğünü, kapıdaki bir çengele astı. «Gerisi kalsın,» dedi Bruno'ya. «Bana bu kadarcık bir yardımda bulunmanız, ideolojik nedenlerle olsa bile, çok nazik bir davranış.» Bruno, elindeki hav-

luyu masanın üzerine bırakarak: «Sırf ideolojik nedenler yüzünden değil,» dedi.

Krystyna gülümseyerek antreye doğru yürüdü. İçini çekti: «Şimdi,» diye söze başladı. Bruno hemen arkasındaydı. Döndüğünde, yüzyüze geldiler. «Yürüyüşe çıkalım mı?» diye sordu genç kız. Bruno:

«Yürüyüş mü? Tabii, neden olmasın?» dedi. Ama kapıya doğru yürüyeceği yerde, genç kızın elini yakaladı ve onu kendine doğru çekti.

Krystyna'nın yüzü, bir an için, öpüleceğini anlayan her genç kız gibi, pasif bir direniş havasına büründü, sonra birden paniğe kapıldı. Kendini çekmedi ama başını çevirdi, ve gözlerini Bruno'dan kaçırarak, kapı aralığından görünen, oturma odasmdaki tanıdık eşyaya bakışlarını dikti. Adeta onlardan yardım bekliyordu. Ama Bruno yılmadı. Kollarıyla genç kızı sararak onu sımsıkı kucakladı. Dudakları, Krystyna'nın kulağına değmişti. Değer değmez de öptü. Yumuşak ve sakin bir tavırla, bir, bir daha öptü.

Öpücüğün sesi, Krystyna'nın kulağında yankılandı. Heyecanı artmıştı. Dudakları yerine kulağının öpülmesi belki olağan bir şeydi. Ama, daha yakın, daha içten bir davranış gibi geldi genç kıza. Sonuç olarak, önce titremeye, sonra da ağlamaya başladı.

Bir genç kızın böyle davranışı, başka bir erkeğin üzerinde olumsuz bir etki bırakabilirdi. Ama Bruno, ağlamasına, titremesine ve mücadele etmesine rağmen Krystyna'nın kendisini geri çekmek istemediğini hissetti. Tam tersine, genç kız, delikanlıya tutunuyor, parmaklarını ceketinin kumaşına gömüyordu. Bu yüzden Bruno bir eliyle onu sımsıkı yakaladı, diğer eliyle de başım çevirerek, ağzını aradı, nihayet dudakları birleşti.

Genç kızın titremesi ve ağlaması dinmedi. Ama Krystyna, Bruno'nun dudaklarını, dişlerini, dilini ve tükrüğünü hisseder etmez, parmaklarını nasıl omuzuna bastırmışsa, ağzını da sımsıkı delikanlının ağzına bastırdı. Bruno'nun eliyle, başını arkaya doğru çektiğini hissediyordu. Böylece, dudakları daha rahat ve yu-

muşak olarak birbirine değiyor, ezilmiyordu, artık. Her ikisinin de ağzı zevkle hareket ediyor, sevgi ve şefkatle birbirine kenetleniyordu. Panik ve nevroz belirtisi olan titremeler giderek yavaşladı, her iki vücudun ritmik devinimine dönüştü. Doruk noktasına ulaşırken, Krystyna, Bruno'nun kolları arasında hafif hafif inliyor, tatlı bir gevşeklik vücudunu sarıyordu.

Biraz sonra oturma odasına giderek, sedire oturdular. Hiç biri, tam olarak ne olup bittiğinin bilincine varamamıştı. Krystyna, Bruno'nun gözlerinin içine sevinçle bakıyor, o da genç kızı sevecenlikle seyrediyordu. Delikanlının fizik tepkisi, Krystyna'nınkinden farklıydı, tabii. Öpücük, genç kızı ruhsal bakımdan rahatlattığı kadar, fizik bakımından da rahatlatmıştı. Şu anda, Bruno'nun gözlerinin içine bakmak ve elini tutmak ona yetiyordu. Bruno ise, kendi isteklerini, karşısındakine zorla kabul ettiremeyecek kadar nazik, duyarlı ve iradeli bir insandı. Krystyna'nın tatmin olduğu her halinden belliydi. Bu durumda, onu rahatsız etmeye hiç hakkı yoktu.

Bruno, ayrıca biraz tedirgindi. Genç kızın öpüşünden, kendisinden hoşlandığım, kalbinin kendisine ait olduğunu anlamıştı. Şu üzerinde birlikte oturdukları eski püskü sedir bile kişisel dünyasının bir parçası olmuştu artık. Ancak, daha içli dışlı bir fizik ilişki kurma girişimi karşısında Krystyna'nın tepkisi ne olurdu, onu kestiremiyor, nazik duygularını incitmekten korkuyordu. Fazla gerçekçi bir tutum, genç kızın yeni alevlenmeye başlayan sevgisini söndürmeye yol açabilirdi. Krystyna, Partili bir aydın değil, malı mülkü elinden alınmış, bir Katolik kontunun kızıydı. Tabakların üzerinde hâlâ aile arması göze çarpıyordu. Bütün bunları aklından çıkarmaması gerekti. Genç kız, Bruno'nun gözlerinin içine bakarak gülümsedi: «Hadi, biraz çıkalım,» dedi. «Bütün gün içerde oturmak istemiyorum.»

«Gidip Stefan'ı bulalım mı?»

«Hayır, kendi kendimize dolaşalım.»

Paltolarını giyip, dört kat merdiveni indiler ve sokağa çıktılar. Dışarısı fazla soğuk değildi. Elele dolaş-

maya başladılar. Belli bir doğrultuları yoktu. Konuşmuyorlar, ama ikide bir, birbirlerinin gözlerinin içine bakıyorlardı. Bir sokağın köşesinde durdular. Yeniden bakıştılar ama bu kez gözlerini birbirlerinden kaçırmadılar.

«Seni bir daha öpmek istiyorum,» dedi Bruno.

«Peki,» dedi Krystyna. Yüzünün ifadesi değişmemişti.

«Nereye gidebiliriz?»

«Benim odama gidelim,» dedi Bruno.

«Peki.»

Ve böylece, birlikte, Bruno'nun kaldığı odaya gittiler. Orada Krystyna ile sevişirken, öylesine kendinden geçti ki, sonradan hiçbir şey anımsayamadı.

5

Krystyna Kornowka ile Bruno Kaczmarek'in evlenme törenleri Varşova'da yapıldı. Cecylia Teyze ile düğünde hazır bulunmak üzere Silezya'dan kalkıp gelen öğretmen eşi Bruno'nun annesi, kilisede yemin eden genç çifti seyrederken, gözyaşlarını tutamadılar. Stefan'ın dudaklarındaki acayip kıvrımlar ise memnunluğunu belirtiyordu.

Evlilik hayatına atılan genç bir çift için bundan daha uygun bir başlangıç olamazdı. Krystyna ile Bruno, gerek cinsel, gerek ideolojik açıdan tam bir uyum içersindeydiler. Krystyna, bugüne dek kendisine acı çektiren herkesi Burjuvazi ile özdeşleştiriyor, kendisi de acı çeken Proletarya'dan yana çıkıyordu. Düğününden bir ay önce, illegal Polonya Komünist Partisine girmişti. Yeni inançları ve her an tutuklanma tehlikesi, balaylarını geçirmek üzere gittikleri Tatras dağlarının temiz havası gibi genç kızın içini kızıştırıyor, ferahlık veriyordu.

Balayından sonra, Bruno öğrenimine yeniden başladı, Krystyna da Blomstein'deki işine döndü. Ama yaşamları, eskisinden çok farklıydı. Olayların gelişimini izlemek onların başlıca tutkusu haline gelmişti. Halkın yoksulluğu giderek artıyordu. Piyasa durgundu. Hitler Başbakan olmuştu. Ama bütün bunlar, genç çiftin heyecanını arttırıyordu. Gizlice ve ayrı ayrı aynı Parti hücresinin toplantılarına katılıyorlar, ya da Partinin gizli basımevinde sıra ile illegal bildiriler basıyorlardı.

Krystyna için Komünizm, çeşitli çelişkilerini tatmine yarayan mükemmel bir araç niteliğindeydi. İnsanları sevme, iyilik yapma gereksinmelerini karşıladığı gibi, nefret ve öç alma duygularını da doyuruyordu. Üstelik, yeni tadına vardığı cinsel yaşamını kutsallaştırıyor, cinsel arzularının zaaf halini almasını, yozlaşmasını önlüyordu. Şimdi sabahları keyifli kalkıyor, mutfakta patates ayıklarken şarkı söylüyor, ya da Comintern'in Milliyetçi Cephe'ye ilişkin politikasını hararetle tartışıyordu. Hâlâ eskisi kadar vazifeşinastı: Pazar günleri Max Amcasını öğle yemeğinde ağırlıyor, Cecylia Teyzesine çay pişiriyor ve babasını parka gezmeye götürüyordu. Ama bu kişiler, Krystyna'nın yaşam öyküsünün bellibaşlı kişileri olmaktan çıkmış, önemlerini yitirmişti artık.

Genç kızın kişiliğindeki değişiklik, kardeşinin gözünden kaçmamıştı. Yeni inançların ablasını nasıl etkilediğini görüyor, mutluluğunu Partiden çok, Bruno'ya borçlu olduğunu pekâlâ sezinliyordu. Ama, haklı ve doğru bir yolda olmanın ablasına verdiği sarhoşluğu da kıskanmıyor değildi. Bu, Krystyna'ya tarihsel kalıtım yoluyla intikal eden, sınıf yapısının bir özelliğiydi. Stefan, haklı olmanın verdiği iç rahatlığını kıskanıyordu. Bir süre sonra, bu duyguyu paylaşmaya karar verdi. Ama bu Stefan için izlenmesi güç bir yoldu. Ona yol gösterecek, elle tutulur bir insan sevgisinden yoksundu. Ayrıca, ne zaman belirli ilkeleri benimsemeye kalkışsa, kendi alaycı refleksleri, kötümser ve şüpheci kişiliğiyle mücadele etmesi gerekirdi.

Krystyna ve Bruno ile konuşurken, onların ileri sürdüğü kanıtlara ne inanıyor, ne de inanmıyordu. Yaşamına doğrultu verecek bir değer yargıları sistemi geliştirmeye çalışmış, ancak bu çabaları onu, Jezow'daki çardakta, temellerini atmış olduğu sistemden pek öteye götürememişti. Bu yüzden, Marksist düşünce sisteminin derinliklerine doğru bir atılım yapmak, mülksüzleştirilmiş bir soylunun, topraksız bırakılmış bir toprak ağasının soyutlanmışlığından, tecrit edilmişliğinden kurtulup, daha da soyutlanmış evrensel bir kardeşlik top-

luluğuna katılmak çekici bir şeydi, doğrusu.

Krystyna için inanç, anlamaktan daha önemliydi. Ama Stefan için bir Komünistin neye inanması gerektiğini doğru olarak anlamak zorunluydu. Bu yüzden, hukuk kitaplarını bir yana bırakarak, Marks, Engels, Plekhanov, Lenin ve Luxemburg'u okumaya başladı. Çok geçmeden, onların tutkusu, şiddeti, öfkesi ve inançlarının kesinliği Stefan'a da bulaştı. Sokakta rastladığı insanlar artık insan olmaktan çıktı, Burjuva, Köylü ve Proletarya saflarını oluşturan kişiler haline geldi. Zengin bir adamın suratındaki pis gülüş, sömürücüyü, buna karşın, işçinin yüzündeki basit anlam ise içtenliği, dürüstlüğü ve kahramanlığı simgeliyordu.

Yeni inançları, en iyi ifadelerini Stefan'ın yazılarında buldular. İçinde hapsedilip kalmış gizli arzularını yansıtan kısa metinlerin yerini şimdi Sınıf Mücadelesini akıcı bir üslupla aktaran öyküler almıştı. Nihayet, sürekli olarak esinlenebileceği, yüce ve kahramanca konuları oluşturan, tükenmez bir kaynak bulmuştu. Bir yazar için dram gerekliydi. İşte, doğruları, yanlışları kesin çizgilerle belirleyen Komünizm de Stefan'ın yazıları için zorunlu olan malzemeyi böylelikle sağlamış oluyordu.

Ablasının evlenmesinden üç ay sonra, Stefan, onu izleyerek, Polonya Komünist Partisine katıldı ve aynı hücreye girdi.

Stefan'ın Komünistlik döneminde yazdığı ilk öykü, Arbeit Macht Frei (İş insanı özgür kılar) adını taşıyordu. Nazilerin daha geçenlerde Dachau'da inşa ettikleri toplanma kampının giriş kapısının üzerinde de aynı slogan yazılıydı. Stefan, işte bu slogandan esinlenmişti. Sade bir üslupla yazılmış olan öykü, şilte fabrikasında çalışan bir işçinin yaşamını ele alıyor ve yaptığı işin, onu nasıl yabancılaştırdığını, çevresinden uzaklaştırdığını anlatıyordu. Öykünün kahramanı Jan, Maria adındaki köylü kızıyla yeni evlenmiş genç bir işçidir. Maria onu sever ama yaptığı işin adiliğini de yüzüne vurmaktan geri durmaz: 'Varşova'nın kibar takımı için

imal ettiğin yumuşak yaylı şilteler karşılığında gülünç bir ücret alıyorsun. Bizim ise ot minderlerin üzerinde canımız çıkıyor. Babamın ahırındaki öküzlerden ne farkımız var?'

Jan daha önce işsizdi. Şimdi hiç olmazsa, aç değiller, açıkta değiller. Bu yüzden, 'enflasyonu durdurmak' amacıyla ücretinde indirim yapıldığı zaman, bu kesintiye razı olur ve işçiler arasındaki siyasal eylemcilerin başlattığı greve katılmayı reddeder. Maria bunu duyunca, sefil yaşamları yüzünden duyduğu üzüntü, kocasını küçümseme hissine dönüşür. Genç kadın kocasının yüzüne tükürür ve evden çıkarak grev gözcülerinin arasına katılır.

O gece Maria eve dönmez; geceyi genç bir grevcinin odasında geçirir. Ertesi gün, yine grev gözcülerinin arasındaki yerini alır. Aşığı da yanındadır. İşe dönmek isteyen işçilerle, grev gözcüleri arasında bir çatışma olur. Jan, elinde çekiç, karısıyla karşı karşıya gelir. Karısının bakışlarından, kendisine ihanet etmiş olduğunu anlar. Maria onu aşağılar, Jan da elindeki çekici kafasına indirir. Maria ölür. Jan elleri kelepçeli, olay yerinden uzaklaştırılır, işçiler de grevleri kırılmış olarak işbaşı yaparlar. Öykü burada bitiyordu.

Stefan bu öyküyü yazarken, daha önceki yazılarının belirgin özelliği olan erotizm ve laubalilikten uzak kalmaya çalışmıştı. Maria ile militan işçi arasında geçen cinsel ilişkiyi anlatırken, ayrıntıya girmekten şiddetle kaçınmıştı: ('Erkek kapıyı kapattı; yorgun ama her şeye rağmen, güçlü iki vücut kucaklaştığı anda dış dünya ile ilişkileri kesildi.) Erotik ayrıntılar yerine, ter, kir, çelik, duman gibi sözcüklere öyküde bol bol yer verilmişti. Kapitalistlerin lavanta kokulu mendilleri, şımarık burjuva kadınlarının, çayın ılıklığı, pastanın yumuşaklığı gibi incir çekirdeği doldurmayan şeylerden sızlanıp yakınmaları alaycı bir üslupla anlatılıyordu. Yazar, bu üslupta öylesine ileri gitmiş, konu öylesine kasıtlı bir biçimde işlenmişti ki, öykü âdeta içtenlikten ve mizah havasından yoksun, doğal olmaktan uzaktı. Başta Stefan öyküyü bu açıdan eleştirebilirdi ama o yaptı-

ğından memnundu. Baştan beri tasarladığı şeyi uygulamıştı. Onun amacı, gerek artistik, gerek politik açıdan kurallara uygun, kusursuz bir öykü yazmaktı. İşte, şimdi bu amacını gerçekleştirmiş sayıyordu kendini. Öyküsünü Skamander dergisinde yayınlamaya karar verdi.

Ama bunu yapmazdan önce, Parti hücresindeki arkadaşlarına danışmak istedi. Aslında böyle bir zorunluğu yoktu ama, yeni arkadaşlarının telkin ettiği coşkuyla, işçi yığınları adına yaptığı bu atılımı ilk takdir edenlerin, onlar olmasını istiyordu.

Toplantı, Michael M.'nin oturduğu dairede yapıldı. (Herkes, birbirinin aile adını bildiği halde, konuşmalarda yalnız küçük adlar kullanılırdı.) Michael M. Üniversitede matematik okutmanıydı. Onun dışında, toplantıda hazır bulunanlar şunlardı: Rachel (Raşel) Z. (öğrenci), Krystyna K. (dükkânda tezgâhtar), Bruno K. (öğrenci), Andrzej G. (kapıcı), Janusz B. (ateşçi), Jan D. (öğrenci) ve tabii Stefan K. (öğrenci ve yazar). Arka planda, Michael M.'nin karısı, sinirli sinirli dolaşıyor ve yeni gelenlere, bitişik odada bir çocuğun uyuduğunu haber veriyordu.

Stefan sinirliydi. Bruno'nun oturmasını söylediği bir koltuğa oturmuş, rulo haline getirdiği müsvedde kâğıtlarını sımsıkı tutuyordu. Bir hafta önce, bu defaki hücre toplantısında Stefan'ın yazdığı öykünün tartışılması kararlaştırılmıştı. Odada bulunanların yüzünde değişik anlamlar okunuyordu: Esmer güzeli bir kız olan Rachel Z., Stefan'a hayranlıkla bakıyordu. Biri üniversitenin kapıcısı, diğeri de kalorifercisi olan, Stefan'dan yaşça büyük Andrej G. ile Janusz B., ona kuşkuyla bakıyorlardı. Krystyna, kardeşinin cesaretini kırmamak istermiş gibi, grubun arkasında yer almış, Bruno ise, Stefan'ın tam karşısına oturmuş, ona moral vermeye hazırlanıyordu.

Saçları dökülmeye başlamış, tombul bir adam olan matematikçi Michael M. konuşmaya başladı: «Yoldaşlar, bildiğiniz gibi, bu akşamı, Marksist sanat ve edebiyatın incelenmesine ayırmış bulunuyoruz. Özellikle, yazar yoldaş Stefan'ın yazmış olduğu bir öykü üzerinde

duracağız. Öykünün okunması bittikten sonra, konu üzerinde tartışılacak.» Konuşmasının bu noktasında durdu. Stefan'a baktı ve bir konferansa başlamazdan önce, her zaman yaptığı gibi, heybetli görünmek için, parmaklarının üzerinde yükselerek sözüne devam etti:

«Yoldaşlar, eylemlerimize ışık tutan politik ve ekonomik verilere, estetiğin ve özellikle edebiyatın değerini unutacak kadar saplanıp kalmamız, hatalı bir davranış olur... Marks'ın isabetle belirttiği gibi, Charles Dickens, İngiliz işçi sınıfının sorunlarını, on dokuzuncu yüzyılın tüm sosyal reformcularından çok daha mükemmel bir biçimde dile getirmiştir... Hatta burada Varşova'da bile, belki hatırlayacaksınız, Julius Brun'ün Skamander dergisinde yayınlanan incelemesi ve onu izleyen, Zeromski ile ilgili tartışma, bu alanda büyük yarar sağlamıştır. Gördüğünüz gibi, bir romanın, bir incelemenin halkımızın devrimci bilincini oluşturmada büyük hizmetleri dokunabilir. Çünkü, bu türden yapıtlar, bizim görüşlerimize kapalı olan insanların bilinçaltlarına sızmanın yolunu bulur...»

Michael M. bir an için duraksadı. Bu yoldaşın, kendi sesine ne denli hayran olduğunu bilen Bruno, bu anı fırsat bilerek, araya girdi ve Stefan'ın önce kendi öyküsünü yüksek sesle okumasını, sonra öykünün, sanat ya da propaganda açısından değerinin tartışılmasını önerdi.

«Tabii,» dedi Michael, «Tabii, önce öyküyü dinlememiz gerekir. Ben sadece, bu işi hafife almamamız gerektiğini, burada hoşça vakit geçirmek için toplanmadığımızı belirtmek istemiştim. Dikkatle dinlemek ve ciddi şekilde eleştirmek zorundayız. Bu da, Parti içindeki görevlerimizden bir tanesi sayılır ve en az diğerleri kadar önem taşımaktadır...»

«Tamamiyle aynı kanıdayım,» dedi Bruno, «Öyküyü canla başla dinlemeyi istediğim içindir ki, bir an önce işe koyulalım, diyorum. Gerek politik, gerek artistik açıdan merak ediyorum...» Stefan'a gülümsedi.

«Hayal kırıklığına uğramayacağınızı umarım,» dedi Stefan. Bruno:

«Haydi, başla,» dedi. «Oku.»

Stefan, «İş, İnsanı Özgür Kılar» adlı öyküsüne başladı. Önce çok hızlı okudu, sonra giderek sinirleri yatıştı ve yavaşladı. Sözcükleri teker teker belirtmek ve tümcelerin uyumunu vurgulamak istiyordu:

Jan her gün karanlık ve ıslak merdivenleri inip çıkarak, evinden fabrikaya, fabrikadan evine gidip geliyordu. On üç yıldanberi aşındırdığı bu merdivenleri daha otuz yıl aşındıracak, onun arkasından oğlu ve oğlunun oğlu bu geleneği sürdüreceklerdi. Günlük gereksinmeleri onu, tekdüze çalışan bir makine haline getirmişti. Lavanta kokulu mendillerin, süslü şemsiyelerin dünyasında yaşıyan erkeklerin ve kadınların kaba etlerini rahat ettirmek için yumuşak yayların üzerine ömür boyunca kılıf germeye mahkûmdu...

Odadaki sigara dumanı giderek yoğunlaşıyordu. Michael M.'nin karısı, odanın içinde sessiz sedasız gidip geliyor, dinleyicilere çay ikram ediyordu. Stefan'a da bir bardak getirdi. Stefan çayını yudumlayarak okumaya devam etti; üç çeyrek saat içersinde öyküsünü tamamlamıştı.

Başını kaldırdığı zaman, Bruno'nun takdir dolu bakışlarıyla karşılaştı. Odanın arka tarafında oturan ablasının yüzünde de memnunluk belirtisi görür gibi oldu. Aynı anda, Yahudi kızı Rachel, diğerlerinin konuşmasına meydan vermeden: «Çok iyi» dedi. Ama ötekiler, Andrzej, Janusz ve öğrenci Jan, şöyle bir yutkunarak, başlarını Stefan'dan öteye çevirdiler ve matematikçinin yazı masası üzerinde duran bir tabak kuru pastaya diktiler. Yiyeceklerden uzak kalmak onları biraz tedirgin etmişti.

Bruno, Polonya Komünist Partisini oluşturan küçük topluluğu gözden geçirerek: «Yoldaş Stefan'ın öyküsünü zevkle dinlediğimi söyleyebilirim, doğrusu,» dedi. Michael M., onu onaylayarak: «Evet, evet, teknik ve artistik açıdan seninle aynı kanıdayım» dedi. «Daha doğrusu...»

Üniversitenin kalorifer işçisi Janusz B., biraz tepeden inme ve adeta saldırgan bir tavırla: «Öykünün adı

Almanca,» dedi. «Ben bundan bir şey anlamadım. Polonya'da geçen bir öykünün adı nasıl Almanca olur, bunu kavrayamıyorum.» Michael M. Stefan'a bakarak: «Tabii, bu adın, alaycı bir maksatla verildiği belli,» dedi. «Faşist toplama kampını ima ediyor...»

Stefan onayladı. Michael, Janusz'a dönerek: «Kapının üzerindeki bu yazı, bir mesaj iletiyor, bir slogan niteliği taşıyor: 'İş İnsanı Özgür Kılar'; hem de çok alaycı bir slogan. Bu kampa girenin oradan sağ çıkamayacağı malûm. Özellikle Alman Yoldaşlarımız. Öyle sanıyorum ki, yazarın amacı da, kahramanının çalıştığı o şilte fabrikasıyla, toplama kampı arasında bir paralel kurmaktı. Doğru mu?»

«Evet,» dedi Stefan.

«O halde neden Lehçe bir başlık koymadın?» diye sordu Janusz, «Çünkü doğudan gelen yoldaşların çoğu, bunun anlamını kavrayamayacak, ne demek istediğimi anlıyor musun?»

«Bu doğru,» dedi Michael, «kesinlikle doğru. Ama, öyle sanıyorum ki, başlık Almanca olmasa, bu ima -diyelim ki, bu sembolik benzerlik- ortadan kalkacak.»

Janusz homurdanarak: «Sembolik benzerlik mi?... Doğrusu bilemiyorum,» dedi.

Michael, Bruno'nun kulağının dibinde çayını yudumlayarak, fısıldadı: «Edebi eleştiri, benim sevdiğim bir uğraştır.»

Keskin yüzlü iktisat öğrencisi Jan, bulunduğu köşeden atıldı: «Benim eleştirim, eserin başlığından daha öteye gidiyor. Bir kez, öykünün olumlu bir kahramanı yok; ikincisi, okuyucunun, proleterler arasındaki temel dayanışmaya ilişkin inancını baltalıyor. Bu hatalar kanımca, Yoldaş Stefan'ın, işçi sınıfı koşulları konusunda hiçbir şey bilmemesinden ileri geliyor. Öyle sanıyorum ki, kendisi bir şilte fabrikasına ayak bile basmamıştır. Buna rağmen, fabrika işçileri üzerine, büyük bir hafiflik ve rahatlık içersinde yazmaktan da çekinmiyor...»

«Evet, doğru, bu bir kusur sayılabilir,» dedi Michael.

«Sen de bir fabrikaya ayak basmış değilsin, Jan,»

diye atıldı Bruno. «Onun için, bu konuda bir yargıya varacak durumda değilsin.»

«Ama ben, fabrikalar üzerine yazı yazmaya özenmiyorum...» dedi Jan.

Herkes Andrzej ile Janusz'a dönüp baktı. Kapıcı Andrzej, piposunu çekerek söze başladı: «Olmayacak bir şey değil. Benim karım da yakınıp duruyor. Ama bunun bir yararı olmadığını ona söylüyorum.»

Jan, küçümseyerek Andrzej'e baktı, sonra: «Bu öykü benim için inandırıcı değil» dedi. «Zaten, tüm sanat palavradan ibaret. Yoldaş Andrzej bu palavralara inandıktan sonra, başka yoldaşların da inanmaması için bir neden yok. Tehlike de burda ya zaten. Öykünün kahramanı olumsuz, bir kez. Başından sonuna dek, sempatimiz, acı çeken Lumpenproleter Jan'dan yana. Burada, ayrıntıya girilerek anlatılan yegane devrimci işçi ise, yoldaşının karısını baştan çıkaran Komünist...»

«Kadın onun ayağına gidiyor,» dedi Rachel.

«Tamam. O da sadece fırsattan yararlanıyor belki.»

«Yani böyle bir şey olamaz mı demek istiyorsun?» diye sordu Bruno.

«Elbette olabilir,» dedi Jan.

«Öyle bir oluyor ki,» diye atıldı Andrzej, «Daha geçenlerde kuzenimin karısı...»

«İyi ama, bunun okuyucunun üzerindeki etkisini hiç düşündünüz mü?» diye sordu Jan. «Özellikle kafası zinaya karşı Katolik önyargılarla dolu Polonyalı okuyucuyu bir gözünüzün önüne getirin. Öykünün siyasal açıdan simgelendiği şeyleri ele alalım: Fabrika cezaevini, Jan da işine zincirle bağlı, çevresine yabancılaşmış bir tutukluyu simgeliyor. Elindeki çekici, onu ezene karşı değil, karısına karşı kaldırıyor. Bütün bunlar, tek başına, doğru ve inandırıcı ögeler. Karısının ihanetinin oluşturduğu dram ise, öykünün ana temasını teşkil ediyor. Okuyucunun kafasında, Jan'ı suç işlemeye iten neden işte bu. Peki bu suçun anlamı nedir? Hiç. Ama Jan'ın suç ortağı kim? Bizim Komünist. İşte o zaman iş değişiyor.»

Bir sessizlik oldu. Michael çayını yudumladı. Bruno

gözlerini dizlerine dikti. Krystyna, odanın arka tarafındaki karanlığa çekilmişti.

«Belki,» dedi Andrzej, «belki kadının ustabaşı ile yatması daha yerinde olur.»

«Neden olmasın?» diye atıldı Janusz. «Tamam. Ustabaşı, onun ırzına geçmiş olsun. Böylece okuyucular doğru düşünmeye yöneltilmiş olur.»

Stefan, koltuğun kolunu sımsıkı yakaladı. Gözyaşlarını engellemek istermiş gibi durmadan gözlerini kırpıştırıyordu. «Belki haklısınız,» dedi. «Ama benim söylemek istediğim... Yani sizin anlayacağınız, kadının ilgisini çeken Komünistin soğukkanlılığı, aslında... Sonra, grev gözcülerinin bulunduğu yerde karşılaşmaları şart...»

«Komünistin bu işi yapması **zorunlu**,» dedi Rachel. «Ayrıca, kadının ırzına filan geçtiği yok. Kadına karşı nazik davranıyor, onu korumak üzere içeri alıyor. Sırf onu avutmak için kadınla sevişiyor...» Stefan'a sıcak bir bakışla baktı. «Bence bu bölüm çok güzel. Öykü, tümüyle güzel. Jan, Wozzeck'e benziyor. İçinde yaşadığı bozuk düzen, onu yıkıyor. Öykü, bizim istediğimiz etkiyi bırakıyor insanın üzerinde.»

«Ben aynı kanıda değilim,» dedi Jan.

Yeniden bir sessizlik oldu. «Belki, bir uzlaşmaya varabiliriz,» diye mırıldandı Michael. Stefan'ı tedirgin bakışlarla süzüyordu, bir yandan.

«Senin sanatçı görüşüne karışmak istemeyiz, tabii. Ancak, öykü yayınlanacak ve eleştirilecek olursa, o zaman bu hücreyi oluşturan bizler de sorumluluğunu paylaşmak zorundayız.»

Stefan hiçbir şey söylemedi.

«Uzlaşma yoluna gidilmesinden yana değilim,» dedi Bruno. «Stefan'ın içtenliği... idealleri... her şeyden önce, Parti üyesi oluşu nedeniyle ona tam güven duymamızı gerektirir.»

Michael, daha hızlı ve daha sakin bir sesle, özellikle Bruno'ya hitap ederek: «Ama yine de, şu olumlu kahraman sorunu var ya, bence bu haklı bir sorun. Sonra Skamander dergisi, biliyorsunuz, çok okunan bir dergi. Bu yüzden, Lenski Yoldaş... tabii, farkına varmayabilir,

ama vardığı takdirde, iş büyür ve bir karışıklığa yol açar. Polonyalı bir Komüniste leke sürülmesi, Troçkist bir hata olarak görülebilir. Böyle şeylere bulaşmamak, en iyisi, bence.»

Bruno başını sallayarak onayladı. Sonra Stefan'a dönerek: «Acaba şöyle bir değişiklik yapsak, nasıl olur?» dedi. Konuşurken yüzü kızarıyordu, «Jan'ın karısı, Komünist grevcinin evine gitse, o da onu, sırf acıdığı için içeri alsa, ama ona dokunmasa... yani, geceyi kardeş gibi birlikte geçirseler, sonra ertesi gün kocası, haksız yere ondan şüphelense... Böylesi daha iyi olmaz mı? Kim bilir, belki de öyküye bir renk katar?»

«Mükemmel,» dedi Michael. «Mükemmel. Böylece öyküyü bozmuş olmuyoruz. Üstelik şu pürüzden de kurtulmuş oluyoruz. Jan, sen ne düşünüyorsun?»

Jan omuz silkti. «Tabii, böylesi daha iyi.»

«Güzel. Öykü soylu bir anlam kazanmış oluyor,» dedi Michael. «Erkek, kadına karşı bir ilgi duyuyor ama işçi kardeşi için beslediği dayanışma duygusu yüzünden ona elini bile sürmüyor. Belki yanağına bir öpücük konduruyor, o kadar...»

«Kendisi yerde yatıyor olsa nasıl olur?» diye sordu Janusz. «Kadına yatağını veriyor, kendisi de yerde yatıyor. Böylesi daha iyi değil mi?»

Michael, rahat bir iç çekişle, «Hallettik,» dedi. «Kadın, Komünist işçinin evine gidiyor, geceyi onunla geçiriyor ama hiçbir şey olmuyor.» Stefan'ın elinde tuttuğu kâğıtları işaret ederek sözüne devam etti: «Şu yazdıklarınla, davamıza gerçekten büyük bir hizmette bulunmuş olacaksın, yoldaş,» dedi.

Bir hücre toplantısı sona erdiği zaman, üyelerin her biri evine, ayrı yoldan dönerdi. Güvenlik önlemi olmak üzere, kendi aralarında böyle bir karar almışlardı. Bu karara uyarak, Bruno, Stefan ve Krystyna, her seferinde, Smuzewska Caddesine başka başka yollardan dönüyorlardı. Söz konusu gece, Stefan önce merdivenlerden inip sokağa çıkanlar arasındaydı. Tramvaya bineceği yerde, yürümeye başladı. Hayal kırıklığının verdiği üzüntü ile karışık gözyaşları, yağmur damlala-

rıyla birlikte yanaklarından aşağı süzülüyordu. Bakmadan yürüdüğü için, çamurlu su birikintilerine basarak giderken, içi çelişen duygularla dolup taşıyordu. Öfke ve utancı, Partiye olan bağlılığı ve idealizmi ile çatışma halindedi. Yürürken yüzü, acayip şekiller alıyor, o bilinen Kornowski ifadesine bürünüyor, ve çevresine küçümseyen bakışlar saçıyordu.

Öfkesi, çaresizliğinden ileri geliyordu. Arkadaşlarından, yapıtını eleştirmelerini istemiş, sanatını, Partinin hizmetine sunmuştu. Partinin onu yargılaması, eserinin yararlı olup olmadığı konusunda bir karara varması doğaldı. Öte yandan, bizzat bu eletiriyi yapanlar, eleştiri yeteneğinden yoksun kişilerdi. Yazdıklarının ille de Janusz gibi bir budala tarafından anlaşılması gerekiyorsa o zaman, çocuk öyküleri yazması daha yerinde olacaktı. Ayrıca, hepsinden daha akıllı ve kurnaz olan Jan da kendisinden nefret ediyordu. Hepsi ayrıntılar üzerinde durmuşlardı. Yalnız Yahudi kızı, öykünün bıraktığı genel izlenimi ele almış ve kendisini övmüştü. Stefan, hepsinden çok, uzlaşma fikrini ortaya atan, hücre başkanları Bruno ile Michael M.'nin aldıkları tavırlara bozulmuştu. Onların davranışlarını düpedüz hakaret sayıyordu.

Bir kahveye girerek, bir bardak bira ısmarladı. Ayrı ayrı tramvaylara binen Bruno ile Krystyna şimdi eve varmış olmalıydılar. Bu saatte yemek yiyorlar, kitap okuyorlar ya da kendisini düşünüp kaygılanıyorlardı, herhalde. Gerçi, onlara göre, kaygılanacak bir neden yoktu ya!

Onların tedirgin hali gözünün önüne gelince, kendi kendine gülümsedi. Bu hayallere dalmışken, gözü, tam karşısında oturan genç bir subay ile bir kıza takıldı. Subay kanepeye yaslanmış, elleri üniformasının ceplerinde, çizmesi pırıl pırıl parlayan bacağını öbür bacağının üzerine atmış oturuyordu. Vücudu, yanında oturan sosyete orospusuna doğru hafifçe kaykılmıştı. Gözlerinde alaycı bir şehvet okunuyordu.

Kız masaya doğru eğilmişti. Üzerindeki gümüş rengi ipekli giysinin sadeliği, pahalılığını daha da iyi yan-

sıtıyordu. Elbise, vücudunu öylesine güzel kavramıştı ki, omuzlarının ve göğüslerinin yuvarlaklığı üzerinde geriliyor, gölgede kalan kıvrımlar, kesme taş gibi ışık saçıyordu. Saç tuvaleti modaya uygun ve kusursuzdu. Dudakları ve gözleri, yüzünün penbeliğini daha da açığa vuracak ve doğal gösterecek biçimde hafifçe boyanmıştı. Ustalıkla yapılan bu makyaj, tenine bir saydamlık kazandırıyor, gözlerini olduğundan büyük ve parlak gösteriyordu.

Stefan, farkında olmadan onları izlemeye koyuldu. Hücre toplantısındaki eleştiricilerine karşı duyduğu aşırı öfke, giderek yatışmaya başladı. Önünde oturan çift, iyiden iyiye merakını uyandırmıştı. İkisi de soysuzlaşmış bir zarafeti simgeliyordu.

Genç adamın soylu ve zengin bir aileden olduğu belliydi. Masanın yanındaki buz kovasının içinde bir şişe Fransız şampanyası yatıyordu. Kadından yayılan şehvet havası, ipekli giysinin altındaki çıplaklığı onun bir yarı profesyonel olduğu kanısını uyandırıyordu. Stefan, ne konuştuklarını işitmese bile, subayın kıza yiyecekmiş gibi baktığını, gözleriyle onu adeta kucaklayıp öptüğünü farketti. Kıza gelince, güzel gülüşü ve kalkık kaşları ile, subayın isteklerine, açıktan evet der gibiydi. Ayrıca, masanın altında hareket eden ipek çoraplı bacaklarını bazen bitiştiriyor, bazen hafifçe ayırıyor, sonra yeniden bitiştiriyordu. Subay sözleriyle sanki onları da etkilemişti. Gümüş renkli elbisesinin kıvrımları dalgalanıyor, sonra geriliyor, sonra yeniden kırışıyordu. Topuklarını kaldırıyor, sonra sıkıca yere bastırıyordu.

Bitişik masada oturan yaşlı bir hanım, uzun tüylü kanişine, çaya batırılmış büsküvi yedirmekle meşguldü. Stefan'ın gözleri küçük köpeğe takılır takılmaz, kendini onun yerinde gördü. Şimdi, onun gibi, büsküvileri havada yakalıyor, ya da onları mermer döşemenin üzerinde yalıyordu. Köpekle birlikte, kayışını sürükleyerek, kızın bacak hareketlerini izlemek üzere, bitişik masanın altına sokuldu. Orada, kızın eteklerinin altına girerek, küçük gözleriyle, bacaklarının arasındaki karan-

lık mağarayı gözetlemeye koyuldu. Lavanta ve ter kokularını daha iyi alabilmek için tüylü burnunu oynatıp duruyordu. Kız, bir yandan kıkırdayarak, bir yandan subayın gelişi güzel konuşmalarına kulak kabartarak, köpeği okşamak üzere, elini masanın altına soktu, ama köpecik kızın dizlerine doğru sıçrayım derken, kafası etekliğin içinde kayboldu. Şimdi, ipekli kilotun içinde, bir yandan burnunu oynatıyor, bir yandan da bulunduğu yeri yalayıp duruyordu...

Stefan hayal aleminden, kızla konuşmasım kesip yanına gelmiş olan subay tarafından uyandırıldı. Delikanlı geri çekildi ve bir tokattan yüzünü korumak istermiş gibi elini kaldırdı. Subayın, kafasından geçenleri okuma yeteneğine sahip olmadığını, bir an için unutmuştu. Uhlan subayı, sırıtarak: «Kornowski ile mi görüşüyorum?» diye sordu.

«Evet,» dedi Stefan.

«Beni hatırlamıyor musun? Onufry. St. Stanislas Lisesinde aynı sınıftaydık.» Stefan, birden, üniformanın altında eski sınıf arkadaşını görür gibi olarak:

«Aaa tabii,» dedi.

«Senin olduğunu tahmin etmiştim,» diye devam etti Unufry. «Benim... şey... kız arkadaşım...» kızı işaret ederek ekledi: «Köpeğin sana ait olduğunu tahmin ediyor.»

«Hayır,» dedi Stefan. «Şu hanıma ait.»

«Haa, demek öyle... Ee, sen nasılsın bakalım?»

«İyiyim.»

«Güzel. Öğrenimine devam ediyor musun?» diye sordu Onufry, ama Stefan'ın yanıtlamasını beklemeden: «Hadi, gel, bize katıl,» dedi, ve Stefan'ın koluna girdi.

Stefan, kararsız, yerinden kalktı ve onların masasına doğru yürüdü. Onufry, bir şişe şampanya daha ısmarlayarak, kız arkadaşını Valeria diye tanıştırdı. «İznimi kutluyorduk,» dedi. «Şimdi de buluşmamızı kutlayalım.» Valeria'ya dönerek: «Bizim sınıfın en zeki öğrencisiydi,» dedi, Stefan'ı göstererek.

Stefan, alçak gönüllülüğünü belirten bir el hareketi yaptı.

«Tabii, tabii,» diye devam etti Onufry. «İçimizde en akıllımız sendin. Ben hep bu kanıdaydım. Şimdi öğrenimine devam ediyorsun, demek?»

«Evet, hukuk okuyorum.»

«Hukuk! Sonunda büyükelçi filan olacaksın, herhalde.»

«Sanmam.»

«Ben eminim. Bana gelince, ben ancak ata binmekten anlarım, başka bir şey bilmem. O yüzden, orduya girdim.»

Olağanüstü güzel kız, Stefan'a gülümseyerek baktı. O da kızararak gözlerini kaçırdı; ama, bakışlarını kaçırsa bile, kızın şık giysilerinden yayılan pahalı lavanta kokusu burnuna geliyordu. Artık kendisine bakmadığından emin olduğu bir anda kıza yeniden göz attı; bir kusur bulmaya çalışıyordu ama bulamadı. Böylesine güzel, böylesine iyi giyinmiş, ve bir erkeğin yapabileceği her türlü öneriyi kabule böylesine hazır olduğu için bu kızı bağrına basacağı geldi.

Stefan, arkadaşı Onufry'nin yerinde olmayı bir an bile aklından geçirmiyordu. İster Onufry'nin yanında, ister ondan uzak olsun, şu kıza söyleyecek bir tek söz bulamadı. Ama, erkeklerin istediklerini geri çevirmek üzere adeta işbirliği yapmış olan şu kadın dünyasında böyle genç ve güzel bir fahişenin var oluşu, Stefan'ı mutlu kılmaya yetiyordu.

Subay ince uzun hoş bir adamdı. İçten bir sesle övgü dolu sözler söylemek üzere, her seferinde, zarif bir hareketle öne doğru eğiliyordu. Stefan'a kalıp, onlarla birlikte yemek yemesi için sırar etti, ama, Stefan hem onları rahatsız etmemek için, hem de parasız olduğundan, özür dileyerek yanlarından ayrıldı. Kapıda, bu gösterişli ve zarif çifti son bir kez görebilmek için dönüp baktı. Subay, yine eskisi gibi gevşek ve rahat bir biçimde arkasına yaslanmış, bacak bacak üstüne atmış, ellerini pardösüsünün ceplerine daldırmıştı. Stefan'ı gördü ve el salladı. Kız da gülümsedi. Stefan kapıdan çıktı ve gecenin karanlığına daldı. Su birikintilerine basmamak için bu kez, özen gösteriyordu.

Ertesi gün Stefan yazdığı öyküyü değiştirdi. O sabahki ruh hali gerçi buna uygun değildi ama artık eskisi gibi kendisini aşağılanmış hissetmiyor, hiçbir öfke duymuyordu. Öyküyü, bile bile, didaktik bir üslupla yazdığı bir gerçekti. Kendisi de nihayet, Parti disiplinine bağımlı bir Komünistti. Öyküyü yeniden yazarken, parçanın, tahmininden çok daha canlı bir üslupla yazılmış olduğunu farketti. Öykü, yapılacak değişikliklere rağmen, tek başına ayakta durabilecek nitelikteydi. Militan grevci ile işçinin karısını ayrı yerlerde yatırmak zor bir şey değildi. Ama, o zaman ertesi gün kadın neden onunla birlikte, işyerine dönüyor, adam da hangi nedenle buna razı oluyordu? Birbirlerine karşı olan duyguları, öykünün başından sonuna dek böyle kardeşçe olduktan sonra, geceyi neden böylesine rahatsız koşullar altında geçirmişlerdi? Belki kocası, kadını ölümle tehdit etmişti. Ama o zaman da öykü, sonundaki tragedya etkisini yitirecekti: Hiç kimse, işlemeyi önceden tasarladığı duygusal bir cinayetten ötürü bir katile acımaz.

Stefan kendi düşünceleri ile eleştiricilerinin önerileri arasında bir uzlaşma sağlamayı başardı: Öykünün yeni yorumunda, işçinin karısı, grev gözcüsüne karşı ilgi duyuyor ve ideolojik bakımdan boyun eğdiği gibi, cinsel bakımdan da ona boyun eğmeyi aklından geçiriyordu.Grev gözcüsü de aynı şekilde kadına karşı ilgi duyuyor, ve onu odasına aldığı gece, acıma duygusu ile şehvet duygusu, birbirine karışıyordu. Ama, işçi kardeşine karşı beslediği saygı, sonunda arzusunu bastırıyordu. Böylece, erkekle kadın, geceyi politik tartışmalarla geçiriyor, ve sabaha doğru vicdan huzuru içinde rahat bir uykuya dalıyorlardı.

Stefan, 'Arbeit Macht Frei'ı yeniden yazıp bitirdikten sonra, Bruno'ya gösterdi, o da yapılan değişiklikleri onayladı.

«Başlık, Almanca olarak kalabilir mi?» diye sordu Stefan.

«Tabii, tabii,» dedi Bruno. «Lehçeye çevirirsen, hiçbir anlamı kalmaz.»

«Komünist grev gözcüsü, sence biraz bağnaz bir tip olarak mı ortaya çıkıyor, dersin?»

«Yok canım,» dedi Bruno. «Tam tersine, ilkelerine bağlı, güçlü bir tip oluyor, bence.»

«Senin için inandırıcı olduktan sonra, mesele yok,» dedi Stefan.

'Arbeit Macht Frei' Skamander dergisi tarafından kabul edildi ve baharda yayınlandı. Hiçbir alanda fazla bir tepki uyandırmadı. İki ay sonra, Kurier Poranny dergisinde, Jerzy Chomiski imzasıyla çıkan bir yazı, öyküyle ilgili tek eleştiri oldu. Chomiski, bu yazısında, genel olarak, Stefan'ın üslubundan ve öykünün yapısından övgü ile söz ediyor ama, inceleme oldukça sert bir eleştiri ile sona eriyordu.

Olay bir fabrikada geçiyor. Burada, fabrika çevresiyle yakın bir ilişkim olmadığını belirtmek zorundayım; ama, yazarın da fazla bir ilişkisi olduğu söylenemez. Bir kerre, işçilerin kol düğmesi taktığı nerede görülmüş? Ama, bırakalım, yazarın hayal gücü, dilediği yerlerde, dilediği gibi dolansın. Yeter ki, okuyucuyu inandırabilsin! Yazar genellikle bunu başarabilmiş. Ancak, öykünün sonunda öyle mantıksız bir sahneye tanık oluyoruz ki, gözyaşı dökeceğimiz yerde, gülüyoruz. Sempati duyacağımız yerde, alay etmek geliyor içimizden. Gururlu, tutkulu, güçsüzleri küçümseyen bir kadın, grevcilerin yiğit bir öncüsüne, mütevazı evinin karanlık bir odasında kendini sunuyor. Yiğit kahramanımız da kadını arzuluyor ama proleter erdemliliği her şeye galebe çalıyor sonunda! Erkek direniyor. O, yoksul bir öğrenci gibi yerlerde yatarken, kadın, bir namus abidesi olarak, adamın yatağında yatıyor! Ve sonunda, kıskançlıktan çılgına dönen kocası tarafından katledildiği zaman, kadın, gerçek yaşamın kurbanı olacak yerde, gereksiz bir anlaşmazlığın kurbanı oluyor. Tragedya burada etkinliğini yitirmiş durumda. Bunun nedenini anlamak ise çok zor. Öykü, gerçekleri yansıtan acımasız bir hava içersinde başlıyor. Umut verici bir biçimde gelişiyor. Bize

çalışmanın, insanlar üzerindeki hayvanca etkisini, insanlarla çevreleri arasında nasıl bir uyumsuzluk yarattığını sergilemeye çalışıyor. Derken, bambaşka bir havaya giriyoruz. Söz konusu öğretiler yerine, bir Polonyalı sosyalistin erkekliğine değin bilgiler ediniyoruz. Sonunda, adamın ya iktidarsız, ya da kendini beğenmiş ukalanın birisi olduğu kanısına varıyoruz. İşçinin karısı da bir hayli gülünç. Reddedilen kadınlar daima gülünçtür, zaten. Öykünün kurbanı, uğrunda gözyaşı dökmemiz gereken katilin kendisine gelince, okuyucunun gözünde zavallı bir budala olup çıkıyor. 'Çalışma, İnsanı Aptallaştırır,' bu öykü için daha uygun bir başlık, bence... Ama Stefan Kornowski genç ve ilginç bir yazar. Hatalarından yararlanacağını umuyoruz.

6

Stefan ile Krystyna, Polonya Komünist Partisine, Parti içi karışıklığın egemen olduğu bir sürede katılmışlardı. Pilsudski hükümeti —albaylar rejimi— Partinin desteğiyle iktidara gelmiş, ve giderek durumunu güçlendirmişti. Bugün için, demokratik görünümünden soyutlanmış, mutlak bir diktatorya düzeninden başka bir şey değildi. Buna karşın, Varşova'daki Komünist Partisi, giderek zayıflamış ve Altıncı Parti Kongresinde üyelerinin yaklaşık üçte birinin ihraç edilmesi sonucu, moral bozukluğuna uğramıştı. Bu sosyal-faşizm ajanları Trotsky'yi destekliyorlardı; Parti genel sekreteri Lenski'yi ve o dönemde, diğer sosyalist partileriyle ya da sendikalar gibi diğer işçi-sınıfı hareketleriyle her türlü işbirliğini yasaklayan Comintern çizgisini eleştirmişlerdi.

Bruno, Troçkistlere karşı sempati duyuyordu. O da, önce Partinin sessiz sedasız Pilsudski darbesini (mayıs hatası) desteklemesine, sonra da, körükörüne diğer bütün siyasal hareketlere karşı düşmanca bir tavır almasına şiddetle karşı çıkmıştı.

Troçkistlerin safına katılmaktan kendisini alakoyan tek neden, onların çoğunlukla kentli Yahudilerden oluşması, kendisinin ise köylü kökenli bir Polonyalı oluşu idi. Daha sonraları, Troçkistlerin fazla ileri gittikleri kanısına vardı: Öyle bir an geldi ki, Varşova'daki Troçkistlerin liderleri, Comintern'e muhalif bir Halk Cephesinin kurulmasını açıkça savunmaya başladılar.

İlerde, hatalarını anladıkları zaman bile, sözlerini geri almayı ya da özür dilemeyi reddettiler. Altıncı Parti Kongresine delege olarak katılan Stefan, Troçkistlerin ihracı konusunda, lehte oy kullandı. Parti hücresinde de Michael, Andrzej ve Janusz'un destekleriyle sağlam bir tavır alarak, Jan ile Rachel'in Troçkist eğilimlerini bastırdı.

1933'de, Hitler iktidara gelince, Polonyalı Komünistler, Almanya'daki sığınaklarını yitirdiler. New Review (Yeni Dergi) dergisinin yazı kurulu, Gleiwitz'den Danzig'e, Danzig'den de Çekoslovakya'ya kaçmak zorunda kaldı. Bizzat Lenski, Gestapo tarafından tutuklandıysa da, Alman Genel Kurmayının araya girmesiyle serbest bırakıldı.

Nazilerin, Almanya'daki zaferinin, Polonya Komünist Partisi üzerinde olumlu bir etkisi oldu. Parti çizgisinde değişiklik yapılarak, Faşizm tehdidine karşı tüm sosyalist ve demokratik güçlerin birleşmesinden oluşan bir Milliyetçi Cephe politikası izlenmesi kararlaştırıldı.

Bruno, diğer Polonya Komünist Partisi üyeleriyle birlikte, Partinin benimsediği bu yeni politikayı önceden sezinledi. Ocak 1934'de Sovyet Partisinin On yedinci Kongresi sırasında Stalin'in yaptığı konuşma, herşeyi açıklığa kavuşturmuştu. Bruno, dünkü düşmanlarının bugünkü müttefikleri haline gelmesinin nedenlerini, hücre arkadaşlarına açıklama görevini üstlendi. «Hitler'in gücünü pekiştirmesi,» diyordu, «ve Almanya'daki Komünist Partisinin ortadan kaldırılması, Parti faaliyetlerimizin yeni bir doğrultuda gelişmesine neden olmaktadır. Şimdi, önümüzde savaş tehlikesi var. Böyle bir savaş patlak verdiği takdirde, Fransa, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri tarafından desteklenen Hitler, Polonya'yı çiğneyip Sovyetler Birliğine karşı saldırıya girişecektir.»

«Ama bizim Albaylar, Hitler ile bir saldırmazlık anlaşması yaptılar,» dedi Michael M.

«Hitler ile işbirliği yapmaları da söz konusu olabilir. Almanların ve Polonyalıların, Kızıl Orduya karşı yanyana çarpışması, Fransızların çok işine gelir.» Jan,

keskin yüzünde bir küçümseme ifadesiyle söze karıştı: «Daha bir yıl öncesine kadar diğer sosyalist partileriyle işbirliği hatalı sayılırken, bugün böyle bir olasılık nasıl düşünülebilir?»

«Almanya'nın bugünkü durumu bunu gerektiriyor,» dedi Bruno. «O zamanlar, arkamızda Almanya Komünist Partisi vardı. Bir ihtilali göze alabilecek durumdaydık. Bugün sadece Alman ordusu var. Onun için, ilk düşüncemiz, Sovyetler Birliğini savunmak olmalıdır.»

Jan, yüzündeki küçümseme alaycı bir anlam kazanarak: «Polonya'nın savunması öncelik taşımıyor mu?» diye sordu.

«Her şeyden önce ihtilali savunmamız gerek,» dedi Bruno. «İhtilalin gerçekleştiği tek ülke ise Rusya. Bu yüzden, Rusya'yı savunmamız gerekiyor.»

«Bizim için söylenenleri biliyorsun,» dedi Rachel. «Polonyalı Komünistin nerede bittiği, Sovyet ajanının nerede başladığı hiçbir zaman belli olmazmış, diyorlar. bizim için.»

Bruno kızardı: «Bırak, söylesinler,» dedi. Kapıcı Andrzej de söze katılarak: «Bırak, söylesinler,» dedi. «Bunu, 1917 den beri söyleyip dururlar zaten. Bolşevikler için de Alman ajanı oldukları söylenirdi. Ama onlar yılmadı, biz de yılmayacağız.»

«Olabilir,» dedi Jan. Alaycılığı bu kez şüpheciliğe dönüşmüştü. «İkide bir ortaya çıkan bu politika değişikliklerini göğüslemek güç oluyor, doğrusu. Bir bakıyorsunuz, hepimiz her yerde ihtilal çıkmasından yanayız. Eski mülk sahiplerinin mülksüzleştirilmesini, çalışan yığınların özgürlüğe kavuşturulmasını istiyoruz; Daha ılımlı bir görüşü savunan herkes faşist, vatan haini sayılıyor, Demokrasinin, yalan dolandan ibaret, sosyal demokrasinin ise, işçi sınıfını aldatmacadan başka bir şey olmadığı söyleniyor. Bu görüşlere katılmayan herkes faşist casus olarak niteleniyor ve Partiden çıkartılıyordu, bugüne kadar. Derken bir bakıyorsunuz, Yoldaş Stalin ile Yoldaş Dimitrov, günün birinde fikir değiştiriyorlar. Sosyal demokratlar bizim müttefikimiz oluyor, demokrasi de kutsal bir dava haline geliyor. İhtilal erteleni-

yor. Şimdi de, Rusya'nın saflarında yer almamız, onu savunmamız isteniyor. Çünkü, Rusya sosyalist, Polonya ise sosyalist değilmiş...» Jan omuz silkti. «Doğrusunu isterseniz, bana bu işlere katlanmak zor geliyor...»

«İnsan katlanmak istemezse, zor gelir tabii,» dedi Janusz.

«Öyleyse, sen açıkla da anlayalım,» dedi Jan. Yüz ifadesi ve ses tonu, alaycılık, şüphecilik ve küçümsemeyi yansıtıyordu.

«Benim görüşüm şöyle» dedi Januz. «Koşullar durmadan değişiyor. Biz onların ne yoldan değiştiğini bilbilmeyebiliriz. Ama onlar, yani Comintern mensupları biliyorlar. Ordaki adamlarımız Avrupa'nın her tarafından, dünyanın her tarafından rapor gönderiyorlar... Berlin'de, Londra'da, Paris'te olup bitenlerin hepsini biliyorlar. Onun için, bize, 'rotayı değiştirin' dedikleri zaman, biz de değiştiriyoruz. Çünkü onlar her şeyi bizden iyi biliyor.»

Jan omuz silkti.

«Ama her şeye rağmen,» dedi Michael M. «Neden böyle direktif verdiklerini bilmek yararlı olur. Partiye bilgi verilmesi gerekli.»

«Bilgi veriliyor,» dedi Bruno. «Nedenlerini biliyoruz...» Tartışma, bu hava içersinde sürüp gidiyordu. Yine her zamanki gibi, iki ya da üç kişi konuşuyor, diğerleri dinliyor veya dinler görünüyordu. Bu bitip tükenmek bilmeyen siyasal tartışmalar üzerinde dikkatini toplamak Stefan'a zor geliyor, 'sosyal-faşistler', ya da 'milliyetçi cephe' gibi terimler tren yolculuğu sırasında, geçip giden telgraf direkleri gibi kafasının içinde birbirini kovalıyordu. Arada bir, aklı başka şeylere takılıyor, örneğin, eski okul arkadaşı Onufry ile birlikte kahvede gördüğü kızı düşünüyor, ya da Jezow'un harman yerinde, samanları koklarken, köylülerin kıkır kıkır gülüştüklerini görür gibi oluyordu.

İkide bir, Krystyna'nın gözlerini üzerinde hissediyor, o zaman, dikkatini yeniden toplamaya çalışıyordu: '... Merkez Komitesinin, Bund, PPS ve diğer solcu partilere gönderdiği mektupta, kapitalist saldırı ve faşizme

karşı bir birleşik cephe kurulması öneriliyor. Karmaşık uluslararası durum, yeni emperyalist savaşların ortaya çıkma tehlikesi, böyle bir cephenin kurulmasını zorunlu kılıyor ve...' Stefan'ın gözleri odada dolaşıp duruyor, ama dikkatini çekecek hiçbir şey bulamıyordu. Yine, her zamanki gibi, Michhael M.'nin oturma odasında toplanmışlardı. Stefan, kitaplıktaki kitapların adlarını okumaya çalıştı ama fazla uzak oldukları için göremedi. Daha yakınlarında bir odak noktası aradı; sonunda, dikkati, bir ense üzerinde toplandı. Bu, Stefan'ın önündeki bir sandalyede oturan Rachel Z.'nin ensesiydi.

Genç kızın siyah saçları topuz şeklinde arkasına tutturulmuş,bir iki tutam saç, kulaklarının üzerine ve ensesinin arkasına düşmüştü. Stefan, tüm dikkatini işte bu ensenin üzerinde topladı. Onu daha önceden görmüş olduğu bir gerçekti, çünkü, Michael'in evinde buluştuklarında, hepsi genellikle ayni yerlere oturuyorlardı. Ama bu ensenin güzelliğini ancak şimdi farkediyordu. Genç kızın ince uzun boynu, tatlı bir kavisle omuzlarıyla birleşiyordu. Teni buğday rengiydi. Penbe kulak memeleri, saç tutamlarının arasından görünüyordu. Bir pazar günü öğleden sonrasıydı; dışarda hava gittikçe kararıyordu. Işık, renk ve biçimden oluşan bu kompozisyon, Stefan'ı sarhoş etmişti. Etrafında sürüp giden tartışmadan habersiz olmakla birlikte, kendi düşüncelerinin ve duygularının bilincindeydi. 'İnsanoğlunun erişebileceği en büyük ganimet, işte şuracıkta, gözlerimin önünde,' diye düşünüyordu. 'Rachel'in boynu, bir tutam saç, bir kulak memesi.' Daha bir yarım saat kadar, genç kızın boynunu incelemiye koyuldu. Derken, çevresinde bir hareketlenme olduğunun farkına vardı. Toplantı sona ermişti. Rachel de ayağa kalkmaya hazırlandı. Elleriyle, oturduğu koltuğun kenarlarına abanarak, doğruldu, güzel ve ince boynu, Stefan'ın görüş alanından çıktı. Stefan da ayağa kalktı. Rachel döndüğünde, yüz yüze geldiler. O zaman, delikanlı, o güzel boyuna layık bir yüz olduğunu ilk kez farketti.

Genç kız gülümsedi. Stefan şaşırdı ve utandı birden; o da çekingen bir gülümseme ile karşılık verdi,

sonra başını çevirdi.

Stefan'ın öyküsünün okunmasından beri, edebiyatla ilgili bir toplantı yapılmamıştı. Basılmasından bu yana da, Varşova dergilerine yazı ile ilgili herhangi bir katkıda bulunmamıştı. Ama, bu artık yazı yazmadığı anlamına gelmiyordu. Tam tersine, her zamankinden çok yazıyordu. 'Ders notları' genellikle, öykülerin ana hatlarını oluşturan taslaklardan ibaretti.

Stefan, bir roman yazmak niyetindeydi. Ama, böyle ayrıntılı bir işe girişmezden önce, didaktik öykü yazma sanatını geliştirmek istiyordu. Ancak hayal gücüne güvenemediği gibi, yarattığı roman kahramanları da güvenilir kişiler olmaktan uzaktı. Büyük bir titizlikle geliştirdiği 'olumlu kahramanlar', birdenbire sapıtıyor ve daha gelişim aşamasında, kendi yaratıcılarını bile dehşete düşüren saçma sapan, müstehcen işler çeviriyorlardı. 'Lenin'i Tanıyan Adam' adlı kısa öykünün yaşlı kahramanı, ölüm döşeğinde çevresindekilere, huzur içersinde can verdiğini açıklarken, Bolşevikler safında döğüşmekten ve iç savaş sırasında Lenin'le tanışmış olmaktan büyük şeref duyduğunu anlatıyordu :

Vladimir Ilyich unutulmaz bir insandı. Sakin, ufak tefek bir adam olmakla birlikte, ne zaman aramıza gelse, binlerce kişi içinde bile, onun varlığı hissedilirdi, evet dediğim gibi, binlerce kişi arasında bile onun orada olduğu bilinirdi. Konuşmalarında, hiçbir sapma yapmadan, doğrudan konuya girmek, onun en belirgin özelliğiydi. Kimse durumları onun gibi tahlil edemez, onun gibi isabetli kararlar veremezdi. Evet, o her zaman en isabetli kararları verirdi...'

Kısa bir sessizlik olur. İhtiyarın soluk alması giderek güçleşir. Yüzünde öbür dünya ile ilgili bir anlam belirmiştir.

Küçük torunlarından biri, 'Anlat, büyük baba,' diye fısıldar. 'Bize Lenin üzerine daha çok şey anlat.'

'Ah, Vladimir Ilyich, iyiliğin ta kendisiydi. Köylülerin, Rusya'nın her tarafından ona yiyecek, ama, hav-

yar ve mersinbalığı gibi özel yiyecekler yolladıklarını anımsıyorum; hem de insanların açlıktan ölmek üzere oldukları bir zamanda. Ama Vladimir İlyich, bunlara elini sürmezdi. Bu yiyecekleri, olduğu gibi, çevresindeki insanlara, yoksul askerlere, ya da benim gibi, Kremlin'de nöbet tutan muhafızlara dağıtırdı. Size dediğim gibi, onda öyle bir şey vardı ki, karşınızda gördüğünüz zaman, hayatınızın en önemli anını yaşadığınız hissine kapılırdınız. Nefesi lavanta çiçeği gibi kokar, giydiği çamaşırlar asla kirlenmezdi. Bizim gibi sıradan insanların yaptığını hiçbir zaman yapmazdı... Yellendiği zaman, bahar meltemi esiyor sanırdınız. Dışkısı, çiğ taneleriyle ıslanmış gül yaprakları gibiydi. İdrarı bile, sizi temin ederim, köpüklü şampanyadan farksızdı...'

Stefan, bu noktaya geldiği zaman, öyküsünü kesti. Şaşkına dönmüş, hisleri altüst olmuştu. Gülmekle ağlamak arasında bocalıyordu.

Yazmayı tasarladığı başka bir öykü vardı. Onun kahramanı, Varşova belediyesinde çalışan Tadeusz adında genç bir işçiydi. Görevi, çöp tenekelerini boşaltmaktı. Hergün bu işi yaparken, yoksulların çektikleri acılara tanık oluyor, zavallıların, yemek artıkları ve paçavra bulmak için aç kediler gibi çöp tenekelerine nasıl üşüştüklerini görüyordu. Birçoklarının sahip olmak için canlarını vermeye hazır oldukları öteberileri atan zenginlerin israfı da gözünden kaçmıyordu tabii. Öykü, Tadeusz'un, Kontes Y.'nin çöp tenekesinde keşfettiği bir çift yepyeni pırıl pırıl çizme ile doruk noktasına varıyordu. Tadeusz, sınıf bilincine henüz tam olarak erişmiş değildir. Soylulara olan saygısını hepten yitirmemiştir. Bu çizmelerin de yanlışlıkla çöp tenekesine atıldığı inancındadır. Bu yüzden, Kontesin evinin servis kapısını çalıp, çizmeleri geri vermek ister. Hizmetçiler önce biraz beklemesini söylerler, sonra da kanepeye yarı uzanmış genç Kontesin bulunduğu salona alırlar. Kontes, işçiye küçümseme ile bakar, çizmeleri önüne atar ve onları alıp götürmesini söyler. 'Al götür,' der.

'İstemiyorum, renklerini beğenmedim.'

'Ama hiç olmazsa, başka birsinin işine yarar,' der Tadeusz.

'Bana ne?' diye yanıtlar Kontes. 'Çöp tenekeleri... yoksullar... Bence, hepsi bir.'

Konuşma sürüp gider. Tadeusz, Kontesin yoksulları ne denli küçümsediğini anlar ve israfın, yoksulluk ile bir arada yaşamasını öngören bu bozuk düzeni değiştirmeye kararlı olarak çıkıp gider.

Öykünün amaçladığı konu buydu. Gayet iyi başlıyordu. Hele, Varşova'nın yoksul kesimindeki yaşamı tanımlayan sahneler çok başarılıydı. Stefan, burada, Varşova dolaylarındaki yoksul mahallelerden esinlenmişti. Öykünün bir yerinde, işçilerden birinin karısı Tadeusz'a yaklaşarak, elinde bir leşten arta kalan kemik parçaları olup olmadığını sorar ve bunlardan çorba yapmak için yararlanmak istediğini söyler, v.b. Stefan, ancak öykünün sonuna geldiği zaman, sapıtmaya başlar :

Birinci kata geldiklerinde, Tadeusz, pembe beyaz çiçekli bir duvar kâğıdıyla süslenmiş ufak bir salona alınır. Salon, çiçekler ve zarif eşyalarla doluydu. Tadeusz, bir an için, salonun öbür ucunda oturan genç kadını göremedi. Sonunda, farkettiği zaman, Kontesin gözünü dikip kendisine baktığını ve elindeki çizmeleri uzattığını gördü.

'Gel,' dedi. Hizmetçisi de Tadeusz'u ayni el işaretiyle çağırmıştı. Genç adam ona doğru yürümeye başladı. Yürürken, bir yandan da, Kontesin giysilerinin zarafeti, vücudunun ve yüzünün güzelliği ile şapşal şapşal oturuşu arasında bir çelişki olduğunu fark etti. Genç kadın, koltuğunda arkaya doğru kaykılmış, bacak bacak üstüne atmıştı.

Tadeusz yanına vardığı zaman durdu : «Madam...» diye söze başladı.

«Kontes,» diye düzeltti genç kadın. «Ben Kontes Y.'yim. Annem babam evde yoklar. Yürümeye, ata binmeye, alışveriş yapmaya, onu bunu ziyaret etmeye ve

daha bilmem ne yapmaya gittiler.»

Tadeusz, bu modern salonun ortasında, soylu bir genç kadının önünde, kirli bir işçi tulumu içersinde kalakalmıştı. Utangaç bir tavırlar :

«Kontes,» diye kekeledi. «Öyle sanıyorum ki... bu çizmeler...»

«Karnım aç,» dedi Kontes. «Şu zili çalar mısın?»

Duvardan sarkan, işlemeli bir ipi gösterdi. Tadeusz odanın öbür ucuna giderek, gösterilen ipi çekti, sonra yeniden Kontesin yanına döndü.

«Ha, çizmeler mi?» dedi Kontes. «Söyle bakalım, onları nasıl buluyorsun?»

«Çizmeler yepyeni ve pırıl pırıl olduğu için, belki de yanlışlıkla atıldı diye düşünmüştüm,» diye yanıtladı Tadeusz.

«Yanlışlıkla mı?» Genç kız gülümsedi.

«Evet, yepyeni de...»

«Doğru, yepyeni. Daha dün getirip teslim ettiler.» Tadeusz, çekingenlikle : «Belki de ayağınıza uymadı» dedi.

Kontes, başını yana eğerek, kadife terliklerinin içindeki ayaklarına baktı, sonra çizmeleri aydınlığa doğru tuttu : «Ama bunlar elde yapıldı» dedi. «Ayağımın alçıdan bir kalıbına göre yapıldı.» Terliğini ayağından fırlatarak parmağıyla işaret etti : «Bu ayağıma göre.»

«Öyleyse...»

«Ne çıkar bundan? Bugünkü kunduracıların hepsi Komünist, zaten. Onun için güvenilmez.» Tadeusz'a bakarak gülümsedi : «Bir deneyelim mi? Ne dersin?»

Bu öneri, arkadan o acayip, adeta şehvet dolu gülümseme Tadeusz'u çok şaşırttı : Bereket versin, onu eve alan hizmetçinin birden odaya girmesiyle, bu şaşkınlığından kurtuldu.

Kontes, hizmetçiye bakarak; «Bana bakman için sana emir mi verildi?» diye sordu. Hizmetçi; «Evet,» dedi.

«Öyleyse, bana yiyecek getir, karnım aç.» Kontes, Tadeusz'a döndü :

«Sen de birşey yemek ister misin?»

«Hayır, hayır, benim gitmem gerek.» Genç kız, bir eliyle onu tutmak ister gibi bir hareket yaptı. Öbür eliyle de hizmetçiyi kovaladı. Sonra :

«Çizme sorununu çözümlemeden bir yere gidemezsin» dedi.

«Kontes, öyle sanıyorum ki, benim kalmam gerekmez.»

«Yok, yok, gerekli.»

Genç kız, çizmelerden bir tanesini Tadeusz'un eline tutuşturdu, o da, düşünmeden aldı ve kunduracıdaki bir tezgâhtar gibi kızın önünde diz çöktü. Genç kız bacaklarını birbirinden ayırdı ve vücudunu hiç kıpırdatmadan, bir ayağını Tadeusz'un burnunun dibine uzattı, sonra iki eliyle uçlarından tutarak, yüzünde o şehvet dolu gülümseme ile eteklerini yavaş yavaş baldırlarından yukarıya doğru sıyırmaya başladı. Dizlerinin altına gelince durdu.

Tadeusz, genç kızın terliğini yakalayarak ayağından çıkardı. Eflatun renkli ipek çorapları kızın ince bacaklarına biraz bol geliyordu. Topuklarının ve ayak parmaklarının hizasında buruşmuş, terli olan kısımları daha koyu bir renk almıştı. Tadeusz'un burnuna belli belirsiz bir koku geldi. Aslında kötü bir koku değildi bu ama yine de hissedilebiliyordu.

«Giydir, bakalım,» diye fısıldadı gen kız.

Tadeusz, çizmeyi iki kenarından tutarak açtı ve Kontesin ayağını sokmasını bekledi. Genç kız, ayağını soktu, sonra çizmeye asılarak çekmeye başladı ama çizme bir türlü olmuyordu.

«Belki ayağınıza küçük geliyor,» dedi Tadeusz.

«Nasıl küçük olabilir?» diye sordu Kontes. «Ya kunduracıdaki kalıplarım çekti ya da, kalıplar yapıldıktan sonra benim ayaklarım şişti. Belki...»

Tam o sırada kapı açıldı ve elinde bir tepsiyle uşak odaya girdi. Tepsiyi, Kontesin yanıbaşındaki küçük bir sehpanın üzerine bırakarak, hiç konuşmadan, koltuğuna yaslanmış oturan hanımının ya da onun önünde diz çökmüş çöpçünün yüzlerine bile bakmadan odayı terk etti.

«Çok şükür,» dedi genç kız ve Tadeusz odaya girdiğinden beri, ilk kez vücudunu hareket ettirerek, koltuğunda doğruldu, sonra tepsiye doğru uzanarak, bir söğüş tavuk budu yakaladı. Çeneleri tavuk budunun üzerinde kilitlenmeden önce Tadeusz'a dönerek : «Merasimden hiç hoşlanmam, ya sen?» diye sordu. Sonra, ağzı dolu dolu, «Buyur,» diye ekledi, ve eliyle tepsiyi işaret etti.

Tadeusz, tepsinin üzerindeki yiyeceklere baktı : Francalalar, tereyağ, reçel, peynir, bir şişe bira, bir bardak... Sonra başını salladı.

«Hadi, öyleyse,» dedi Kontes ve ayağını gösterdi. «Bir daha dene bakalım.»

«Tadeusz, çizmeyi yerden aldı. Topuğuna abanarak yukarı doğru itmeye çalıştı. Ama bu kez, tavuk budunu didiklemekle meşgul olan Kontes, ayağını yere bastırmadı. Bu yüzden, bacağı yukarı doğru itildi, eteğinin ucu biraz daha sıyrıldı, dizinin üstüne çıktı, eflatun renkli çorapları daha da belirgin bir şekilde meydana çıktı. Tadeusz :

«Ayağınıza küçük geldiğine eminim,» dedi.

Genç kız, ellerini kucağına koydu. Tavuk budu hâlâ parmaklarının arasındaydı. «Öyleyse, kunduracı sahtekârın biri,» dedi. «Bu çizmeler kalıba göre yapılacaktı...»

«Peki, daha önce denemediniz mi?»

«Denedim mi, acaba? Bilmem. Doğrusunu istersen, ben bu çizmeleri anımsamıyorum, niye attığımı da bilemiyorum, o yüzden.»

«Belki de sizin değildir.»

«Öyleyse kimin olabilir?»

«Belki... annenizindir?» Genç kız kahkahayı bastı. «Annemin bir ayağı sakattır.»

Tadeusz kızardı. «Ama size olmadığına göre... »

«Olması gerek.» Genç kız tavuz kemiğini yere atarak, dikkatini çizme üzerinde topladı. «Biliyorum,» dedi. «Çoraplarım yüzünden. Fazla kalın. Kalıp, çıplak ayağıma göre yapıldı...» Ellerini eteğinin altına daldırarak çoraplarını çözmeye uğraştı. Hâlâ genç kızın önünde

diz çökmüş olan Tadeusz birden afalladı ve başını çevirdi. Genç kızın, «Bir kadının bacaklarını görmek seni tedirgin mi ediyor yoksa?» dediğini duydu. «Kimin aklına gelirdi? Çöp tenekelerinin içinde kim bilir neler görüyorsun her gün? Plasentalar, kadın iç çamaşırları, kesilmiş organlar ve daha kim bilir neler... Öyle değil mi? Eh, artık dönüp bakabilirsin. Çoraplarımı çıkardım, işte.»

Tadeusz'un burnuna gelen koku daha belirgindi şimdi. Başını çevirdiğinde, yerde, kızın çıkarıp attığı eflatun renkli çorapları ve başının üzerinde sallanan bir çift çıplak bacak gördü. Elbisesinin etekleri dizlerini örtecek biçimde düzeltilmişti. Kontes, içini çekerek: «Hadi,» dedi. «Bir daha deneyelim, bakalım.»

Tadeusz, artık her şeyin mümkün olabileceği bir düş âlemi içinde yaşıyor gibiydi. Hiç düşünmeden, söyleneleni yaptı. Çizmenin sağ tekini alarak, genç kıza giydirmeye çalıştı. Bu kez, Kontes de kendisinden bekleneni yaparak ayağını kuvvetle aşağıya doğru bastırdı. Narin adaleleri geriliyor, bacağının beyaz derisinin üzerindeki incecik tüyler havaya kalkıyordu. Çizme neredeyse ayağına olmak üzereydi, ama topuğu son anda engelledi bu işi. Ama Tadeusz yine de çaba göstermeye devam etti. Çünkü, yumuşak, pembe bir deriyle kaplı, hoş kokulu ve kusursuz bir bacağın böylesine yakınında olmak gerçekten zevkli bir şeydi. Başını kaldırıp genç kızın yüzüne baktı. Mücadeleden yanakları al al olmuştu ama ne yapsa boştu. Çizme, ayağına bir türlü olmuyordu.

«Bu çok saçma bir şey,» dedi genç kız. «Ya çizme çekti ya da ayağım şişti, ama ben buna inanmıyorum. İnanmıyorum, işte.» Arkasına yaslandı ve somurtarak tepsiye baktı. Dudakları aşağıya doğru sarkmıştı.

«Belki,» dedi Tadeusz, «belki bunun önemi yok... Çizmeleri nasıl olsa istemediğinize göre...»

«Elbette önemi var,» dedi Kontes. «Ben her zaman, her istediğimi yaparım. Şimdi de bu çizmeleri giymek istiyorum.»

Birden olduğu yerde doğruldu. «Buldum,» dedi. Ve

tepsiye uzanarak, sol elinin üç orta parmağını tabağın içindeki tereyağına daldırdı. Sonra, yağı ayağının ve baldırının üstüne iyice yaydı. «Şimdi bak nasıl olacak,» dedi.

Tadeusz, tedirgin bir tavırla çizmeyi elledi ama genç kızın ayağının dibinde uslu uslu oturmaya devam etti. Tıpkı yanıbaşında yatan tavuk butu gibi. Kontesin bacağı, ayak parmaklarından başlayarak, dizine kadar yağlanmıştı. Başını kaldırıp muzaffer bir tavırla Tadeusz'a baktı ve çizmeyi almak için elini uzattı. Genç çöpçü çizmeyi sundu, o da aldı ve bir çekişte ayağına giydi.

«İşte» dedi. «Kim demiş, benim değil diye?» Ayağıma tıpatıp uyuyor. Eldivenden farksız. Ama bu kunduracı da amma sersem adam.» Tadeusz'a dönüp baktı. «Benim ne yapmamı bekliyor? Bacaklarım çırılçıplak, ve tepeden tırnağa yağa bulanmış olarak mı sokağa çıkmamı bekliyor?»

«Bilmiyorum... Yok yok, fazla dar yapmış besbelli.»

«Fazla dar tabii, hem de çok dar. Şu halde, bir işe yaramıyor...»

Yine bir çekişte çizmeyi ayağından çıkarıp yere, tavuk butunun yanına fırlatıp attı. «İşte bu yüzden, onları atmıştım. Hiçbir işe yaramadıkları için.»

«Tabii,» dedi Tadeusz.

«Dur bakayım,» dedi genç kız. Bir yandan da tereyağla sıvanmış bacağını işaret ediyordu. «Bu ne olacak?»

«Tereyağını mı kastediyorsunuz?»

«Evet.»

«Acaba yıkasanız olmaz mı?»

Kontes, şehvet dolu gülüşüyle Tadeusz'a baktı: «Ama, ben senin yalamanı istiyorum,» dedi.

«Ama, Kontes Hazretleri, nasıl olur?»

«Hadi, dostum, hadi, uzun etme.» Kontes, kandırıcı, ayni zamanda buyurucu bir ses tonuyla konuşuyordu. Tıpkı, bir fino köpeğiyle konuşur gibi. «Bu işin daha da zevkli olması için bak, ne yapacağım?» Tepsiye doğru uzandı. «Tereyağının üstüne biraz da reçel süre-

ceğim.» Genç kız sol elinin üç parmağını reçel kavanozuna daldırdı ve ayak parmaklarını, ayağını, ayak bileğini, baldırını ve dizini reçelle sıvadı. Tıpkı, güzellik kremi sürer gibi. Yapışkan parmakları bacaklarının iç ve dış kısımlarında bir ileri bir geri gidip geliyordu. «Hadi, dostum, hadi.»

Tadeusz, genç kıza doğru ilerledi. Elindeki çizmeyi yere bıraktı, genç kızın önünde diz çöktü, bir an için onun gülen gözlerinin içine baktı sonra dudaklarını Kontesin yapışkan ayağına değdirerek, parmak aralarını yalamaya başladı. Genç kız tatlı tatlı mırıldanmaya başladı. Tadeusz'un dudakları topuklarına değdiği zaman bu mırıltı daha da arttı. Butlarını örten derinin üzerindeki incecik tüyleri yalamaya başladığı zaman ise doruğuna vardı. «Aferin oğlum, aferin,» diye fısıldadı. «Sana bir ödül vereceğim, bak göreceksin.»

Tadeusz yalamaya devam etti. Dili ağrıyordu. Ağzı, baştan aşağı tereyağ ve çilek reçeline bulanmıştı. Genç kızın dizini yalıyordu şimdi. İki eliyle koltuğun kollarına yapışmış, genç kıza salt dudakları ve diliyle değiyordu. Arada bir, başının arkası, genç kızın öbür bacağının iç tarafına vuruyordu.

Dizinin üstündeki deri giderek yumuşuyordu. Tadeusz'un dudakları, bugüne değin böylesine yumuşak bir deriye dokunmamıştı. Genç kızın iki ucundan tutup başının üzerine gerdiği etekliğinin altında boğulacak gibi oluyor, şakakları zonkluyordu. Kızın kıvranmaları işini daha da güçleştiriyor, burnuna, sabun, reçel ve cinsel organdan yayılan mahrem kokular geliyordu. «Ödül,» diye soludu genç kız, «sana vermeyi vadettiğim ödüle çok yaklaştın...» Gerçekten de yaklaşmıştı. Tadeusz, bunu hissediyor, kokusunu alıyor adeta görür gibi oluyordu. Dudakları yukarıya doğru uzandı, tam değmek üzereyken, genç kız eteklerini kaldırdı, bacaklarını açtı, ve Tadeusz'un ağzına bir tavuk budu tıktı, sonra bacaklarını genç adamın boynunda kenetledi, derken bacaklarını yeniden açtı ve Tadeusz'u bir tekmeyle kendinden uzaklaştırarak yere itti.

Tadeusz yerde sessizce yatıyor, tavandaki alçıdan

süsleri bir de yanıbaşında duran lades kemiğini seyrediyordu. Soluk alıp verirken çıkardığı sesten başka bir ses yoktu odada. Biraz sonra, odanın öbür ucundan bir kamış kalemin yazarken çıkardığı cızırtı duyuldu. Başını çevirip baktığında, bir yazı masasının başında modası geçmiş bir kalemle yazı yazan yaşlı bir adam gördü. Genç kız sessiz sedasız oturuyordu. Eteklerini düzeltmiş, birasını yudumlamakla meşguldü. Tadeusz'un kulağına bir zil sesi geldi. Işık giderek azalıyordu. Ama kapının açıldığını ve kendisini içeri alan uşağın odaya girdiğini gördü. Bu kez, onu odadan çıkarmaya gelmişti.

Öykü burada sona eriyordu. Stefan kendisini kahramanıyla birlikte sokakta buldu. Şimdi, dudakları hâlâ Kontesin baldırlarını yalamaktan yapış yapış, içi öfke dolu, kahraman çöpçünün haksızlığa nasıl karşı çıkacağını ve anlattığı olaylar dizisinin okuyucuda sınıf bilincini ve devrimci coşkuyu nasıl güçlendireceğini saptamak kalıyordu.

Stefan, her şeye rağmen, bu yazdıklarından memnundu. Özellikle, öykünün dramatik sonu hoşuna gidiyordu: Artık kendini toparlamış ve kuzu kuzu koltuğunda oturan genç kız, yazı masasında kamış kalemiyle yazı yazan yaşlı adam (belki de kızın babası), ve üzerinde işçi tulumu, ağzında bir tavuk butu, antika halının üzerinde serilmiş yatan çöpçü... Öykünün, bu haliyle Parti hücresi tarafından kabul edilemeyeceği besbelliydi. Stefan bir süre, öykünün sembolik bir nitelik taşıdığına kendini inandırmaya çalıştı: Kız, burjuvaziyi, uşak proletaryayı, Tadeusz ise Trotsky'yi simgeliyordu. Ama sonunda, kendi kendisini aldatmaktan vazgeçti. Öykünün, soysuz ve anlamsız olduğu kaçınılmaz bir gerçekti.

7

Stefan ile Bruno Haziran 1934'de Varşova Üniversitesinden mezun oldular. Bu başarılarını kutlamak üzere, Krystyna ile birlikte, kırsal bölgede bir haftalık bir tatil geçirmeye karar verdiler. Cecylia teyze, Kontun bakımını üzerine aldı, Blomstein de Krystyna'ya bir hafta izin verdi. Gidecekleri yer konusunda tartışmalara giriştiler. Kuzeyde Baltık Denizi kıyıları ile güneyde Tatra dağları arasında bir seçim yapamıyorlardı. Sonunda, Polonya'nın, Doğu Prusya sınırı üzerinde bulunan Suwalki ormanlarına gitmeye karar verdiler. Birisi onlara, her yerden uzak küçük bir otelden söz etmişti. Onların da en büyük tutkusu, Varşova'dan uzaklaşmaktı.

O gece onda hareket eden yataklı trene bindiler, ertesi gün de her istasyonda duran küçük bir trenle yollarına devam ettiler. Öğle üzeri, gidecekleri yere varmışlardı. İstasyonda, onları otel idaresinin yolladığı bir payton karşıladı. Arabanın sürücüsü, yaşlı bir adam, onlara yola çıkmazdan önce karınlarını doyurmalarını salık verdi. Onlar da öyle yaptı. Sonradan, arabacının sözünü dinlediklerine şükrettiler. Yemyeşil ormanın içersinden geçip giden payton yolculukları üç saat kadar sürdü.

Yolun iki yanında dev gibi yükselen çamlar, düzensiz saflar halinde, ormanın karanlık içlerine doğru uzanıp gidiyordu. Çevrelerini saran garip sessizlik, onları âdeta büyülüyor ve susmaya zorluyordu. Yegâne

sesler, at nallarının çam kozalakları üzerinde çıkardığı ses ve demir çemberli araba tekerleklerinin su birikintileri ve yol üzerinedeki çukurlara girip çıkarken yaptığı gürültüydü. Arada bir kuşların ya da kurt, vaşak veya yaban tavuğu gibi hayvanların ürküp ormanın derinliklerine doğru kaçarken kırılan dalların çıtırtısı ve yaprakların hışırtısı duyuluyordu.

Bir süre sonra bir açıklığa geldiler. Ağaçlar gözden kaybolmuştu. Tahta çitlerle çevrili tarlaların, küçük bir köyün yanından geçtiler. Birden, on dokuzuncu yüzyıldan kalma bir av kulübesi göründü. Burası şimdi otel olarak kullanılıyordu. Otelin dış cephesi, vaktiyle burasını inşa etmiş olan soylu Almanın zevkini yansıtacak biçimde görkemliydi. Ama içerisi yalın bir tarzda döşenmişti. Yeni gelenlere, ufak bir göle ve onun ötesindeki ormana bakan bitişik iki oda verildi. Akşamüstü gölde yüzüp oynayan çocukların sesleri kulaklarına kadar geliyordu. Odalarına çekilen Bruno ile Krystyna dinlenmek üzere yattılar. Stefan, kendi odasında, havada uçuşan sivrisinekleri görünce pencereyi kapattı, sonra yolculuk sırasında aklına gelen bazı düşünceleri defterine yazmak üzere, masaya oturdu.

Bunu izleyen günlerde herkes sadece dilediğini yaptı. Bruno her sabah erkenden kalkıyor ve kahvaltıdan önce bir yürüyüş yapıyordu. Stefan genellikle kahvaltı masasında Bruno ile buluşuyordu. Krystyna ise, saat onda kahvaltısını odasına getirtiyordu. Sonra üçü, ikisi ya da her biri tek başına ormanda yezmeye çıkıyor, gölde yüzüyor ya da okumak üzere odasına çekiliyordu.

Öğle saatinde güzel ve zengin yemeklerle donatılmış yemek masasının etrafında buluşuyorlardı. Öğleden sonraları herkes yine dilediğini yapıyor, akşamları yeniden yemek yiyor ve erkenden yatıyorlardı.

Üç gün sonra, bu rahat hayatın Krystyna üzerindeki etkileri kendisini göstermeye başladı. Genç kadın neşe içersinde muziplikler yapıyor, çocukluk günlerindeki gibi Stefan'a takılıyor ve Bruno ile yakışıklı bir yabancıymış gibi flört ediyordu. Bruno, ikide bir, ge-

lecekten söz etmeye, Varşova'ya döndüğünde yapacağı işleri anlatmaya çalışıyordu. O zaman Krystyna, küçük bir çocuk gibi küsüp surat asıyor ve kendisine tatil günlerinin keyfini bozmamasını söylüyordu. Stefan da ilerde ne yapacağına karar vermek zorundaydı. Ama o da tartışmayı ertelemeyi yeğ tutuyordu.

Geldiklerinin dördüncü gecesi, akşam yemeğinde Krystyna, yeniden, Partinin kendisine vermek istediği görevden söz eden Bruno'ya:

«Neden» diye sordu. «Neden bu konuyu şimdi açıyorsun?» «Varşova'da yeterince vaktimiz olacak.»

«Karar vermek zorundayım...» diye mırıldandı Bruno.

«Ama şimdi sırası değil,» dedi Krystyna. «Burada Parti marti yok. Sadece. tahtakuruları, vahşi hayvanlar, bir de son derece lezzetli kocaman kara yabantavukları var...» Genç kadın, söylediğini kanıtlamak istercesine, ağzını tıkabasa doldurdu. Bruno bir an kaşlarını çattı, sonra başını salladı.

«Görüyorsun ki mutluyum,» dedi Krystyna. «Tatil günlerimi, sıkıcı ve karanlık şeyler düşünerek bozmak istemiyorum.»

«Geleceği düşünmek neden sıkıcı ve karanlık olsun?» diye sordu Bruno.

Krystyna kızardı. «Ben ancak bugünümü yaşarken mutluyum,» dedi. «Geçmiş, tatsız anılarla dolu. Gelecek ise korku veriyor.»

«Öyle düşünmemelisin. Gelecek harikulade güzel de olabilir.» Bruno, bir konuşmaya başlayacakmış gibi derin bir soluk aldı, sonra vazgeçerek Stefan'a döndü. «Sen de karamsar mısın?» diye sordu.

Stefan gözlerini kaçırdı. «Bilmiyorum,» dedi. «Politik açıdan mı yoksa kişisel açıdan mı demek istiyorsun?»

«Benim için her ikisi de ayni şey.»

«Öyleyse, Hitler'in iktidarda ve Komünistlerin toplama kamplarında olduğu bir sırada nasıl iyimser olabilirsin?»

«Bu, karamsar olmamızı gerektirmez,» dedi Bruno. Direnen bir ses tonuyla, bir giz açıklar gibi konuşuyordu: «İhtilal ancak baskı ortamında gelişir. Burjuvazinin, işçi sınıfına şiddetle saldırısı, bu sınıftan ayni şiddette karşılık görür. 1905 lerdeki Rusya'yı düşün. Koşullar hiçbir zaman o dönemdeki kadar kötü olmamıştı. Buna rağmen, on iki yıl sonra İhtilal zaferle sonuçlandı...»

«Haklısın, tabii,» dedi Stefan.

«Yine de korkuyorum,» dedi Krystyna.

«Ama neden?» diye sordu Bruno.

«Çünkü Avrupa'da kim kazanırsa kazansın - ister Sağ, ister Sol, ister Naziler, ister Komünist Partisi - zavallı Polonya bir ceviz gibi kırılmaya ve yenmeye mahkûm. Bu her zaman böyle oldu ve her zaman da böyle olacak.»

Bruno direnmekten vazgeçti, çünkü genç kadının gözlerinin yaşla dolduğunu fark etmişti:

Suvalki ormanlarında geçirdikleri son gün, ormanda uzun bir yürüyüş yapmaya karar verdiler. Sabah erkenden yola çıkacaklar ve akşam hava kararıktan sonra döneceklerdi. Otel idaresi onlara yiyecek paketleri hazırladı, sırt çantaları, bir harita ve bir de pusla verdi. Saat sekizde yola çıktılar. Gölün çevresini dolanarak, ormancıların izlerini kollayarak kuzey batıya doğru yollandılar. Bir yandan da harita üzerinde izledikleri yolu dikkatle işaretliyorlardı, çünkü, sınıra yakın bazı askeri bölgeler yasaklanmıştı.

Buradaki ormanlar, Jezow'u çevreleyen ormanlardan çok farklıydı. Bu yüzden, Stefan ile Krystyna, her zaman kırsal bölgede duydukları üzüntüyü duymuyorlardı. Toprak ıslaktı. Hatta yer yer bataklığa dönüşmüştü. Orda burda, orkideye benzeyen küçük mavi çiçekler göze çarpıyordu. Havada uçuşan milyonlarca böcek, güneş ışınları altında parlak bir renk cümbüşü yaratıyordu. Bütün bu çiçekler ve böcekler ormana büyülü bir görünüm veriyordu. Arada bir, uzun bacaklı, baykuş suratlı kuşlar, seke seke bataklığın kenarına geli-

yor, ya da tek bacağının üstünde dinelip siyah beyaz tüylerini kabartıyorlardı.

Kafile öğle üzeri mola verdi. Yosunlu bir setin üzerine oturup sırt çantalarından çıkardıkları biraları içtiler, sosisli ve peynirli sandviçlerini yediler.

«Burada yaşamak isterdim,» dedi Krystyna. «Bu ormanların içinde bir kulübecik kurmak ve günlerimi, tavşan eti ve mantar yiyerek geçirmek isterdim...»

«Herhalde kışın pek hoşlanmazdın,» dedi Bruno.

«Kırsal bölgede sıkılırdın,» dedi Stefan. Krystyna sert bir sesle:

«Ben Varşova'da sıkılıyorum,» dedi. Sonra ekledi: «Daha doğrusu, Blomstein'de sıkılıyorum, ki zamanımın çoğu da orada geçiyor.»

İki genç, gözlerini indirerek ayaklarına baktılar. «Bu konuyu şimdi ele alabilir miyiz?» diye sordu Bruno. Krystyna:

«Hangi konuyu?» dedi.

«Ne yapacağımızı.»

«Pekâlâ,» dedi genç kadın. «Söylediklerimi ciddiye alma. Blomsteinda çalışmak sıkıcı olmakla birlikte zor bir iş değil, üstelik iyi para getiriyor.»

«Biliyorum,» dedi Bruno. «Ben de iyi para getiren bir iş bulabilecek durumdayım şimdi... Senin çalışmana gerek kalmayacak kadar iyi para getiren bir iş. Ama Parti yöneticileri Popular Daily gazetesinde, çalışmamı istiyorlar.

«Öyleyse, kabul etmek zorundasın,» dedi Krystyna.

«Bu, az para getiren bir iş. Haftada ancak on - on iki zloty.»

«Ondan fazlasını bekliyemezsin.»

«Ama, önemli bir iş,» dedi Bruno.

«Yapmalısın,» dedi Krystyna. «Bu, onların sana çok değer verdiklerini gösteriyor. Ben de Blomstein'deki işime devam ederim, aldırma. Aslında bunu babam için yapıyorum, biliyorsun. Ama senin de onun yüzünden, işini feda etmen gerekmez.»

Bruno Stefan'a döndü: «Sen ne düşünüyorsun?»

«Sen doğru bulduğun bir işi yapmadığın takdirde, Krysia'nın mutlu olacağını sanmıyorum,»

«Çok doğru,» dedi Krystyna, hafifçe gülerek, «Sen bir dava uğruna çalışmadığın takdirde, çekilmez olursun.»

«Peki, ben ne olacağım?» diye sordu Stefan. «Ben ne yapmalıyım?»

«Hukuk,» dedi Bruno. «Sen hukukla ilgini sürdürmelisin.»

«Fazla hevesli değilim.»

«Bunu yapmalısın,» dedi Krystyna. «Cecylia Teyze, sana elinden geldiğince yardım edeceğini söylüyor.»

«Biliyorum, ama bu, babamın bakım masraflarını ödemeye yetmeyecek.»

«Onun masraflarını ben üstüme alırım. Ama sen avukat olmalısın. Pek yakında iyi bir kazanç sağlarsın...»

«Olmamayı yeğ tutarım,» dedi Stefan.

«Neden?»

«Ben hep katillerden yanayım...»

«Öyleyse onları savun,» dedi Bruno. «Yetenekli bir avukat olduğun takdirde, toplum kurbanlarına çok daha yararlı olabilirsin...»

Bir an sessizlik oldu. Stefan birden, «Yazı yazmayı yeğ tutarım,» dedi. «Paris'e gidip yazar olmak istiyorum.»

Krystyna kaşlarını çattı: «Paris'e gitmeyi hepimiz isteriz,» dedi. «ama gidemiyoruz; babamı, Partiyi düşünmek zorundayız. Bu da Varşova'da kalmamızı zorunlu kılıyor.»

«Babamı Paris'e götürebilirim,» dedi Stefan. Krystyna birden köpürdü: «Saçmalama,» dedi. «Nerede oturacağımızı ve nasıl geçineceğinizi bana söyler misin, lütfen?»

«Nasıl olsa bir iş bulurum kendime...»

«Sen delisin,» dedi Krystyna. «Ben bir dükkânda çalışıp didinerek geçirdiğim beş yılımı, senin, geleceğini

ayaklar altına alıp, Pariste serserilik etmeni görmek için harcamadım...»

Birden ayağa kalktı ve ormanın içersine doğru yürümeye başladı.

«Bırak gitsin,» dedi Bruno. «Burada, ormanın içinde kendisini özgür hissediyor.»

Öğle yemeğinden arta kalan kâğıtları ve şişeleri toplayıp sırt çantalarına koydular. Sonra ayağa kalkıp Krystyna'nın peşinden gittiler. Aşınmış pabuçları, yerdeki yumuşak yaprakların içine gömülüyor, eğrelti otlarının, zehirli mantarların ve yabani sarmısağın kokuları burun deliklerine doluyordu. Ormanın derinliklerine projektör gibi dalan güneş ışınları bir an için gözlerini kamaştırıyor, bir an sonra bu yeşillik denizinde hiçbir şey göremez oluyorlardı.

Karşılarındaki düzlük öylesine aydınlıktı ki, Krystyna'nın yüz metre ötedeki siluetini seçmek zor oluyordu. Önce titrek bir çizgi halinde göründü, sonra, düzlüğe geldiklerinde, parlak bir ışık demeti içinde büsbütün gözden kayboldu. Stefan ile Bruno da ormandan çıkmışlardı artık. Gözlerini kırpıştırdılar, ayaklarının dibindeki otları gördüler, sonra önlerinde bir heykel gibi ve hareketsiz duran Krystyna'yı fark ettiler.

On beş metre ötede bir dikenli tel, onun arkasında da bir Alman sınır muhafızı duruyordu. Askerin omuzunda bir makineli tüfek asılı, elleri kalçasındaydı. Yeni gelenlere dimdik bakıyordu. Bakışları, sert ve buz gibi, çizmeleri siyah ve pırıl pırıldı. Başında kurşuni renkli bir miğfer vardı. Ormandan çıkan üç Polonyalı adeta büyülenmişti: Karşılarında bir yılan varmış gibi dehşet içinde bakıyorlardı. Asker de gözünü ayırmadan onlara bakıyordu. Birden tükürdü. Aslında yere tükürmüştü ama hemen arkasından, toprağı değil de onları aşağıladığını vurgulamak istermiş gibi, gözlerini yeniden Polonyalılara dikti. Tükürük çizmesine bulaşmıştı. Gevşek bir hareketle çizmesini otlara sildi. Sonra döndü, dikenli telin iki tarafında ormanın içinde kesilip

açılmış olan geniş yoldan aşağıya doğru yürümeye başladı.

Bruno, haritasını inceliyerek:

«Pis Almanlar,» dedi. Ne Stefan, ne de Krystyna bir şey söylemediler.

«Bu kadar uzaklaştığımızı bilmiyordum» dedi Bruno. Sonra onlara dönerek, «Hadi,» dedi. «Ayni yoldan geri dönsek iyi olacak,»

8

Krystyna, Stefan ve Bruno Varşova'ya döndüler. Yaşam, eskisinden daha zordu şimdi. Bazı bakımlardan aynı eskisi gibiydi ve bu yüzden de sıkıcıydı. Ama Bruno'nun Parti gazetesindeki işi tehlikeli bir işti ve eskisinden daha çok vaktini alıyordu. Popular Daily gazetesi polis tarafından kapatıldı, ama kısa bir süre sonra Face of the Day adıyla çıktı; o da kapatılınca, Labour News adı altında basılmaya başlandı. Gazetenin her kapatılışında, Bruno'nun sorumlu yazı işleri müdürü olarak yakalanması ve tutuklanması olasılığı vardı. Gece saat dokuz ya da onda eve hâlâ dönmemişse, Krystyna, onun gecikme nedeninin iş mi, yoksa polis mi olduğunu bir türlü kestiremiyordu.

Stefan da artık eskisi gibi evde pek durmuyordu. Mahkemelerde, karar suretlerini çıkarmakla geçirdiği bir günün sonunda, gidip kahvelerde oyalanıyordu. Sluzewska Caddesindeki eve dönse bile, mutfaktan yiyecek bir şeyler alıyor, sonra odasına kapanıp, yeni başladığı bir öykü üzerinde çalışıyordu.

Bu yüzden, her akşam yorgun argın Blomstein'deki işinden eve dönen Krystyna'ya arkadaşlık edecek yegâne insanlar akıl hastası babası, aptal aptal gülümseyen teyzesi ve hizmetçi kadın Mamuska idi. Bazı günler kendisinin de bir takım meçhul yoldaşlarla birlikte bildiri dağıtmak üzere sokağa çıktığı oluyordu. Pazar günleri öğleden sonra tabii hücre toplantıları oluyordu. Ama Bruno ile birlikte olmadığı sürece, Parti çalışma-

larından hiçbir zevk almıyordu. Birlikte çalışmaları ise güvenlik açısından yasaktı. Haftanın diğer günleri, genellikle gece saat on, ya da on birden önce birbirlerinin yüzlerini görmüyorlardı. Bruno eve aç ve yorgun olarak geliyor, yemek soğuk ya da fazla pişmiş olduğu zaman sinirleniyor, kafası gündüz yaptığı işle meşgul olduğu halde, yine güvenlik açısından bu konuları karısıyla tartışamıyordu.

Cinsel yaşamları da sekteye uğramıştı. Bir bakışın ya da ufak bir temasın heyecan uyandırdığı günler geçmişti artık. Şimdilerde, Bruno karısının üstüne yumuluyor ve bir robot gibi sevişiyordu. Krystyna karşı koymuyor ama zevk de almıyordu. Genç kadın bu yüzden, küskün ve neşesiz olmuştu. Sonunda sabrı tükendi. Bir gece, artık dayanamadı, kocasının vücudunu üstünden itirek; «Beni neden rahat bırakmıyorsun?» dedi ve ağlamaya başladı.

Bruno, içinde bulundukları duruma yavaşça küfretti, içini çekti, sonra Krystyna'ya dönerek, hıçkırıklar arasında onu kollarına aldı.

«Ne oldu?» diye sordu. Bir yandan da karısının yanaklarını öpüyor, gözyaşlarını dudaklarıyla siliyordu.

«Bilmiyorum,» dedi Krystyna.

Bruno yeniden içini çekti. «Bağışla beni,» dedi.

«Sen yanımda olsan aldırmazdım. Eve vardığımda seni göreceğimi bilsem, Blomstein'da çalışmak bana bu kadar ağır gelmezdi... Ama şimdi yapayalnızım. Bütün bir gün çalışıp didindikten sonra, babamla ve Mamuska ile birlikte geçireceğim sıkıcı bir akşam beni bekliyor. Arada bir de bildiri dağıtıyoruz, hepsi o kadar...»

«Biliyorum,» dedi Bruno. «Çok üzgünüm.»

«Onlara söylesen de arasıra...»

«Söyleyeceğim,» dedi Bruno. «Ama biraz zor... Çok kötü günler geçiriyoruz. Bizden iki kişi geçen ay başka yerlere gönderildi. Daha onların yerine kimse alınmadı.»

«Peki, başkaları yok mu?...»

«Güvenebilecekleri kimse yok.» Bruno duraksadı. Aklından geçenleri söyleyip söylememek arasında bir

karar veremiyordu. Sonra sözlerine devam etti: «Sochacki Moskova'da tutuklandı. Milli İstihbarat Örgütü hesabına çalıştığı söyleniyor.»

«Sochacki, casus ha?»

«Evet. Ajan provokatör...»

«Ama bu olanaksız.»

«Communist International'de çıkan bir makaleye göre, Polonya Komünist Partisine casusların sızdığı belirtiliyor. Bu yüzden, kimsenin kimseye güveni yok. Beni, Jan hakkında bile sorguya çektiler.»

«Ama Jan gitti.»

«Tamam. Comintern hesabına çalışmaya gitti. Geçen hafta Moskova'da tutuklanmış.»

«Ama neden?»

«Trotsky ile ilişkisi olduğu sanılıyor.»

«Sana ne sordular?»

«Bilip bilmediğimi, ya da kuşkulanıp kuşkulanmadığımı sordular...»

«Peki sen ne söyledin?»

Bruno bakışlarını tavana dikti. «Bilmediğimi söyledim. Ama olabilir dedim. Jan, her zaman... enternasyonalizm yanlısıydı. Ama Yahudiler her zaman öyledir, zaten. Onların hepsini atmaya kalkarsak, Partinin yarısını kaybetmiş oluruz.»

«Senden kuşkulanıyorlar mı?»

«Hayır, ben Yahudi değilim.» Bruno içini çekti ve gülümsedi:

«Keşke bana bu kadar güvenmeseler. O zaman işim daha az olurdu.»

Yanyana sessiz sedasız yatıyorlardı. Krystyna, çekingenlikle Bruno'nun elini tutarak:

«Bağışla beni,» dedi.

«Benim suçum,»

«Hayır,» dedi Krystyna. «Ben kendimi düşündüm, bencillik ettim. Senin işini unuttum.»

Birbirlerine sarıldılar, seviştiler, sonra yeniden yanyana yattılar.

«Kendini beğenmişti, değil mi?» diye sordu Bruno.

«Jan mı? Evet, öyleydi.»

«Ama onun casus olduğuna inanamıyorum. Bir casus başka türlü bir taktik kullanırdı gibi geliyor bana...»

«Peki ona ne yaparlar şimdi?»

Bruno cevap vermedi. Krystyna başını ona doğru çevirdi ama karanlıkta yüzünü seçemedi.

«Ona ne yaparlar?» diye sordu yeniden.

«Bilmiyorum,» dedi Bruno. Sonra arkasını döndü; ikisi de uykuya daldılar.

Sonbaharda Kont soğuk aldı. Bir iki gün hiç dışarı çıkmadı, burnunu çeke çeke sobanın yanından ayrılmadı. Ailenin diğer üyeleri, gribe yakalanmamak için ondan uzak durdular. Kontun boş ve yararsız varlığı onları zaten sinirlendiriyodu. Üçüncü günü, soğuk algınlığı şiddetlendi. Kont artık yataktan çıkamaz oldu. Ateşi yükselmiş, sesi iyice kısılmıştı.

Doktor çağırıldı; Zatüree taşhisi kondu. Krystyna doktorun yazdığı ilaçları işinden dönüşte eczaneden aldı. Ertesi gün Cecylia Teyze ile Mamuska hastaya bakacaklarını söylediler. Kont, aslında hiçbir acı çekmiyor, üç kadının kendisine karşı gösterdikleri bu fazla ilgiden adeta zevk alıyordu. Keyifli hali, geçirmekte olduğu hastalığın ciddiliğiyle bağdaşmıyordu. Bizzat vücuttaki antikorlar bile işin alayındaydı sanki. Bir hafta sonra hastanın durumu hâlâ düzelmemişti. Daha önce durumu fazla önemsemeyen doktor bile bu kez alnını kırıştırdı, hatta stetoskopuyla, hastasının kalbini ve ciğerlerini dinlerken benzi soldu.

Kontun hastaneye yatması kararlaştırıldı. Oğlu ve kızı her gün onu ziyaret ediyorlar, yoksullara ayrılan koğuşta, bir bölmenin arkasında bir iki saat kalıyorlardı. Bir cumartesi sabahı saat dokuzda, babalarının can çekişmekte olduğunu anladılar. Kontun soluk alması giderek zorlaşıyordu. Krystyna babasının elini sımsıkı tuttu. Stefan korku içinde, adeta büyülenmiş gibi bu sahneyi izliyordu. Dakikalar, saatler geçti. Doktorlar, hemşireler gidip geliyordu. Kont komaya girmişti.

İkiyi on geçe, soluğu kesildi. Bir an sessizlik oldu. Sonra Krystyna, babasının hareketsiz vücuduna kapanarak yüksek sesle ağlamaya başladı. İlgisiz doktor ve canı sıkılmış hemşire koğuşa gelmek zorunda kaldılar. Ceseti yeniden canlandırmak için yumruklamaya ve tokatlamaya başladılar.

Stefan, sessiz sedasız ayakta duruyordu. Babasının yüzü onu paralize etmişti. Ölünün gözleri devrilmiş olmasına rağmen, yüz çizgileri belirli bir ifade içinde donup kalmıştı. Bu, Kornowskilerin yüz ifadesiydi. Stefan, şu anda yalnız babasının kaderine değil, ayni zamanda kendi kaderine de tanık olduğunu biliyordu. Er veya geç, kendi yüzü de Kornowskilerin maskesi içinde donup kalacaktı.

Doktorun keskin bakışları onu ayılttı, kendine getirdi. Stefan, düşünmeden, ne rol oynayacağını gayet iyi biliyordu. Krystyna'nin omuzlarından tutarak onu yataktan çekip ayırdı, sonra müşfik bir tavır takınarak ablasını koğuştan ve hastaneden dışarı çıkardı.

Caddede tramvay beklerlerken Krystyna'ya:

«Hiç acı çekmedi,» dedi. «Nerden biliyorsun?» dedi genç kadın burnunu çekerek. «Aklından geçenleri ne biliyorsun?»

«Elimizden geleni yaptık,»

Tramvay kuyruğunda bekliyenler, Krystyna'nın gözyaşlarıyla ıslanmış yüzüne dönüp dönüp baktılar.

«Yürüyelim,» dedi Krystyna.

Bir sonraki tramvay durağına kadar yürümeye başladılar.

«Yaşamı çok acıklı geçti,» dedi genç kadın.

«Gençliğinde mutluydu, ama.»

«Biliyorum.» Krystyna mendilini çıkararak burnunu sildi. Sonra, üfleyerek parmaklarını ısıtmaya çalıştı. «Sence...» diye söze başladı: «Sence insanlar çoğunlukla gençliklerinde mi mutludurlar?»

«Hayır,» dedi Stefan. «Bence bazı insanlar için yaşam giderek güzelleşir.»

«Umarım, öyledir... Çünkü, bana öyle geliyor ki,

biz daha yaşamaya başlamadık bile. Yani tam anlamıyla yaşamaya başlamadık, henüz.»

«Senin hayatında hiç olmazsa Bruno var.»

«Biliyorum, ama yine de kapana kısılmış gibi hissediyorum kendimi.»

«Eh, şimdi özgürsün artık.»

«Bir bakıma öyle,» dedi Krystyna.

«Artık babamıza bakmak zorunda değilsin. Blomstein'ı bırakabilirsin şimdi. Bruno'yu da tatile çıkması için zorla. Aslında hepimizin tatile ihtiyacı var. Cecylia Teyzeden ödünç para alır, Paris'e gideriz...» Stefan'ın heyecanı giderek artıyordu. Kollarını havada sallayarak sözlerine devam etti: «Neden olmasın? Baharda... Mayıs ayında Paris'e gidelim.»

«Mayısta, evet,» dedi Krystyna. «Ama mayısta, ne çare ki, ben de doğum yapacağım.»

9

Krystyna'nın gebeliği, Bruno ile olan ilişkilerinde köklü bir değişiklik yaptı. Doğa, Polonya Komünist Partisinden bile daha çok sözünü geçiriyordu, anlaşılan: Artık akşamları evine dönüyor ve akşam yemeğinden sonra Stefan'la birlikte bulaşıkları yıkarken, Krystyna'nın, sedire uzanıp, ayaklarını yükseğe kaldırması için diretiyordu. Krystyna, sabahları hafif bir mide bulantısı geçirmekle birlikte, akşamları genellikle kendini gayet iyi hissediyordu. Onun için, gülerek itiraz ediyor; sözünü geçiremeyince de iki genç adamın şaşkın ve acemi bir tarzda kap kacak yıkamasını eğlenerek seyrediyordu.

Bazı bakımlardan, eskisinden daha sağlıklı görünüyordu, şimdi. Bir süre, kırsal bölgede, açık havada yaşamış gibi yüzüne renk gelmişti şimdi. Karnında büyüyen bebek de sinirlerini yatıştırmış gibi görünüyordu. Hâlâ kapalı yerde kalmanın verdiği sıkıntıyı duyuyor, içinde oturdukları evden, Varşova'dan, Polonya'dan kaçıp kurtulmak için can atıyordu; ama aileye bir boğaz daha katılacağına göre, iyi para getiren işini bırakmayı da tedbirsizlik sayıyordu.

Stefan'a gelince, adeta bir ağabey gibi, doğacak bebeği daha şimdiden kıskanıyordu. Babasının ölümü onu sarsmış ve diğerlerinden tecrit etmişti: Bruno'nun, her halinden belli olan mutluluğu, ve Krystyna'nın, karnının her gün biraz daha büyümesinden duyduğu zevk, onu adeta, ötekilerin dışında bir yalnızlığa itiyordu. Bu

yüzden, geceleri evden uzak kalıyor, kahvelerde, eskisinden daha çok vakit geçiriyordu.

Hücre toplantılarına katılan Yahudi öğrenci kız Rachel ile aralarında, henüz ikisinin de açığa vurmadığı gizli bir ilişki kurulmuştu. O sıkıcı toplantılarda kızın ensesini ve saçlarını nasıl hayranlıkla incelediğini iyice anımsıyordu. Aslında onunla hiçbir özel konuşma yapmamış, hatta anlamlı, üstü kapalı bir bakışla bile bakmamıştı ona; ama kızın, gözlerini vücudunda hissettiğini de sezinliyordu. Bundan emindi, hatta. Kız, zaman zaman oturduğu yerde kıvranmış, sonra dayanamayıp, dönüp kendisine bakmıştı. Gözlerinde yarı sorgu yarı davet okunuyordu.

Rachel güzel, tatlı ve her zaman güler yüzlü bir kızdı. Stefan'ın ondan korkması için hiçbir neden yoktu. Onu bir kahvede bir içki içmeye çağıracak olsa, reddetmeyeceğinden emindi. Birbirlerinin yoldaşı değilmiydiler, zaten? Öte yandan, kadınlarla hiçbir ilişkisi olmamıştı, bugüne değin. Yaşlandıkça, (yirmibir yaşına basmak üzereydi), sonu hüsranla bitebilecek böyle bir girişimde bulunmaktan korkar olmuştu.

Ama başka bir seçeneği yoktu. Aksi halde, Sulzewska Caddesindeki evin boğucu ortamında körlenip gidecekti. Bu yüzden, bir sonraki hücre toplantısında ne yapıp edip, kapının yanında bir yer buldu kendisine ve toplantı biter bitmez, Rachel'le birlikte evden çıktı. Sokağa çıktıklarında, döndü ve gelişi güzel bir ses tonuyla genç kıza, daha sonra buluşup bir sinemaya gitmeyi önerdi.

Rachel kızardı. Sevindiği, kızdığı ya da utandığı için mi kestiremedi. Ama önerisini kabul etti. Bir saat sonra üniversite yakınındaki bir kahvede buluşmaya karar verdiler, sonra ayrıldılar.

Rachel geç geldi. Stefan, caddenin öbür tarafındaki kahvede oturmuş, batan güneşin karşıdaki pastel renkli evlerin üzerinde yansıyan ışınlarını seyrediyordu. Gölgede kalan evlerin pencerelerinde birer birer elektrik yanmaya başladı.

Rachel kahveye girdiğinde, Stefan genç kızın soluk

soluğa olduğunu ve üstünü başını değiştirmiş olduğunu fark etti. Toplantıda giydiklerinden daha zarif ve temiz bir bluz ve etek vardı üstünde. Saçlarını arkaya toplayıp bağlamış, dudaklarını boyamış ve gülümseyen renksiz yüzüne pudra sürmüştü.

Yerine otururken «Özür dilerim,» dedi. «Saatlerce tramvay beklemek zorunda kaldım.»

«Nerede oturuyorsun?» diye sordu Stefan.

Rachel başka tarafa baktı: «Buradan pek uzak sayılmaz.» Belli ki, nerede oturduğunu söylemek istemiyordu.

«Belki Yahudi mahallesinde oturuyor ve bundan utanç duyuyor» diye düşündü Stefan. Genç kıza bir içki ısmarladı. Sonra, «Görmek istediğin bellibaşlı bir film var mı?» diye sordu. Kendi sesi kulağına pek yapmacıklı geldi.

«Yoo, hayır.»

Stefan Rachel'in yüzüne baktı. Genç kız biraz çekingen görünüyordu ama Stefan'la göz göze gelince, ufak bir gülüşle karşılık verdi. Stefan yüzünü çevirdi. Bir an sessizlik oldu. «Aslında daha iyi bir konuşmacı olmam gerekir,» diye söze başladı.

«Hayır,» dedi Rachel.

«Neden?»

«Sen iyi bir yazarsın. Yazma yeteneği olanlar, bu yeteneklerini gereksiz yere konuşma için harcamamalı, bence.»

«Böyle düşünen bir sen varsın,» dedi Stefan.

«Ben edebiyattan hoşlanıyorum da ondan. Öbürlerinden hiçbirinin edebiyata merakı olduğunu sanmıyorum... Sanata karşı duyarlı değiller. Sanatı değişik ölçülerle değerlendiriyorlar.»

Stefan başıyla onayladı.

«Bu bir şanssızlık,» diye devam etti Rachel. «Parti sanata karşı saygı duyuyor, aslında. Rusya'da sanatçı büyük önem taşır. Ona her türlü kolaylık gösterilir ve büyük hayranlık beslenir... Salt sanatçı olması yeterlidir....»

«Sen Rusya'da bulundun mu?» Genç kızın gözlerin-

de hülyalı bir bakış belirdi. «Aa evet,» dedi. İki yıl önce, Leningrad'da Komsomol'ların düzenlediği bir konferansa gitmiştim. Rusya, harikulade, gerçekten. Zorluklar yok değil, tabii. Halkın büyük özverilerde bulunması gerekiyor; ama, dünyanın hak ve adalet üzerine kurulu ve proletarya tarafından yönetilen ilk toplumunu kurmak için gece gündüz çalışıyorlar.»

Stefan birasını yudumladı. «Biraz daha havai şeylerden konuşsak, ne dersin?» dedi ve ilk kez Rachel'e gülümsedi.

«Sanırım, bugün yeterince Parti işleri konuşuldu. Bir gün için bu kadarı yeter,» dedi Rachel. Stefan, genç kızın kıvrak ses tonunu taklit etmeye çalışarak: «Evet, yeterince konuşuldu,» dedi.

«Doğrusunu söylemek gerekirse,» dedi Rachel, «Sen benden daha çok konuşma dinlemek zorunda kalıyorsun, çünkü benim çoğu zaman, aklım başka yerde oluyor.»

«Bu, herkesin başına gelebilir.»

«Ne fena değil mi? Ama, ne yapayım, konuşmalar bazen o kadar sıkıcı oluyor ki Michael lafı uzatıp duruyor, Yoldaş Janusz ile Yoldaş Andrzej ise... Ben Jan'ı severdim...» Rachel birden durdu, tereddüt etti, kızardı, sonra devam etti: «Gerçi, senin öykünü tartıştığımız gün aptalca laflar ettiydi ama yine de aslında ilginç bir insandı...» Yeniden kızardı.

Stefan hiçbir şey söylemedi. Kızın sözlerini duymazlıktan geldi.

«Ondan haber aldın mı?» diye sordu Rachel çekingen bir tavırla.

«Niye haber alacakmışım?»

Genç kız öne doğru eğildi: «Moskova'ya gittiğini biliyor muydun?» diye fısıldadı.

«Demek, Moskova'ya gitti.»

«Eskiden bana yazardı.» Stefan, dik bir ses tonuyla:

«Senin arkadaşın mıydı?» diye sordu.

Rachel geriye yaslanarak, gözlerini masaya dikti. «Arada sırada görüşürdük» dedi.

«Anlıyorum.» Stefan'ın yüzü Kornowski ifadesine büründü.

«Ona aşık filan değildim. Benim için sadece bir arkadaş, bir yoldaştı.»

«Bütün yoldaşlarınla yatmak adetinde misin?»

Rachel yeniden kızardı. Öfkelenmişti: «Onunla yattığımı söylemedim.»

«Yaa, önemi yok zaten.»

«Ama yattım.»

Stefan omuz silkti. Umursamıyormuş gibi görünmek istiyordu ama birden paniğe kapılmıştı. Yanağını kaşıdı. Rachel sakin bir sesle:

«Acaba hata mı ettim?» diye sordu.

«Ne demek istiyorsun?»

«Jan'ı sevmediğim halde, onunla yatmak hatalı bir davranış mıydı demek istiyorum.»

«Sevgili yavrum, bu konuda hiçbir fikrim yok benim.»

«Neden yaşlı bir adammış gibi konuşuyorsun?» diye sordu Rachel.

Stefan omuz silkti, sonra genç kıza baktı. Rachel gözlerini iri iri açmış, kaygıyla ona bakıyordu. Stefan, yeniden başını çevirmek, ihanetinden ötürü kıza eziyet etmek, soğuk ve kuvvetli görünmek istedi. Ama, bu ürkek, tatlı ve cana yakın bakışlar onu engelledi. Genç kız yüzüne düşen parlak, koyu kumral bir tutam saçı düzeltmek için elini kaldırdı ve başını hafifçe öne eğdi. Stefan'ın, gözlerini kaçırmak için eline bir fırsat geçmişti. Ama bundan yararlanmadı. Kızın, bir kez daha kendisine bakmasını bekledi. O da baktı; ve bu ikinci bakışma, aralarındaki bütün anlaşmazlıkları çözümlemeye yetti.

«Seninle arkadaş olmayı hep istiyordum,» dedi Rachel. «Öykünü okuduğun günden beri.»

«Ben de hep senin enseni seyrederdim,» dedi Stefan.

«Ensemi mi?»

«Sen bunu sezmedin mi?»

«Bana dikkatle baktığını seziyordum, ama özellikle ensemi seyrettiğini bilmiyordum.»

«Ama gerçek bu işte.»

«Peki, nasıl buluyorsun?»

«Olağanüstü güzel bir ense.»

«O halde, arkadaş olabiliriz, değil mi? Sen benim ensemden, ben de senin yazılarından hoşlandığıma göre?»

Stefan başını salladı. «Ensene bakmaktan hoşlanıyorum, doğru.»

«Ona dokunmak zorunda değilsin,» dedi genç kız.

«Dokunmak isteyebilirim.»

«O halde, dokunabilirsin.»

İçtenlikle konuşuyorlardı. Sinemada, Rachel Stefan'ın elini tutarak sıktı. Stefan, ekranda 'Son' yazısı belirinceye kadar bir tepki göstermedi. Sonra, elini, Rachel'in elinden çekti, kolunu kızın omuzlarına doladı ve ensesinin sağ yanını okşadı, ayağa kalktı. Sinemadan birlikte çıktılar. Stefan'ın yüzünde hiçbir ifade yoktu; Rachel ise gülümsüyordu.

«Babam, Yahudi olmamayı arzu ederdi,» dedi genç kız, bir daha buluştuklarında. «Ben o yüzden, ruhen komünist oldum, sanıyorum. Babam Yahudi olduğu için. Onun, başka bir şey olmasına imkân yok. Başka gidecek yeri olmadığı için Yahudi mahallesine kapanıyor. Annem de ona sülük gibi yapışıyor. Babamın, kendini çekip kurtarmasını engelliyor, onu geri çekiyor. Babam doktordur, hem de iyi bir doktor. Elinde böyle bir yetenek olduktan sonra istediği gibi itibar görebilir, istediği yerde. Ama, o Yahudi kalmak zorunda olduğunu hissediyor. Hastaları ondan nefret ediyor, Yahudi olduğu için değil. Polonyalı hastalarının nefret ettiği bir Yahudi gibi davrandığı için. Herkese yaltaklanan, yağ çeken kendini acındıran, zavallılık taslayan, bir Yahudi. Çünkü, Yahudiler, zengin Polonyalılara karşı böyle davranıyorlar. O da, bu kalıba girmekten başka bir çare bulamıyor. Kapana kısılmış durumda. Yahudi

gibi davranmasına hiç gerek yok. Yahudi olmak da istemiyor zaten. Ama, ne zaman domuz eti yemeye kalkışsa, boğazında kalıyor...»

«Sen domuz eti yer misin?»

«Elbette. Ben özgürüm, anlamıyor musun, Parti sayesinde. Senin için de aynı şey değil mi? Parti olmasaydı, sen küskün, şikâyetçi, toprağı elinden alınmış bir toprak ağası olacaktın. Benimle ilişki kurmaktan, aynı yerde görünmekten kesinlikle kaçınacaktın. Ama, Komünist olduğun için bütün bu önyargılardan arınmış durumdasın. Yahudilerle, Polonyalılarla, Litvanyalılarla, Ukraynalılarla, köylülerle, işçilerle ayni safta ve eşit haklara sahipsin...»

«Ayağımın ayağına değdiğini hissediyor musun?»

Bir kahvede oturuyorlardı.

«Evet, neden soruyorsun?»

«Nasıl bir tepki duyuyorsun?»

«Neye karşı?»

«Ayağıma karşı?»

«Bilmem ki, bir tepki duymam mı gerekiyor?»

Stefan omuz silkti.

«Pek tahrik edici sayılmaz,» dedi Rachel.

«Neden?»

«Ayakkabılardan ötürü. Yani dokunduğun şey pekâlâ masa ayağı da olabilir...»

«Ama, biliyorum ki, dokunduğum şey masa ayağı değil. Onun gibi katı ve sert olsa bile. Derinin altında et olduğunu biliyorum...»

«Biliyor musun, sen tuhaf bir çocuksun.»

«Ayağımla ayağına değdiğimi söylesem...»

«Ayakkabınla ayakkabıma değdiğini söylemek istiyorsun.»

«Peki, peki, ama bunun beni tahrik ettiğini sana söylesem...»

Rachel kızardı: «Beni öpmeni isterdim» dedi.

«İmkânsız.» Stefan, kendisinden yarım metre ötede bulunan kızın tombul ve etli dudaklarına baktı. «Aramızda bir uçurum var.»

«Nerede?»

«Bununla onun arasında.» Stefan, önce kendi dudaklarını sonra kızın dudaklarını işaret etti.

Rachel içini çekti ve biraz ötede oturan çifte baktı. İçiyorlar, cıvıl cıvıl konuşuyorlar ve arada sırada Parislilere özgü biçimde hırsızlama öpüşüyorlardı.

«Hintlilere benziyorsun,» dedi Stefan.

«Burnum ve saçlarım dümdüz,» dedi Rachel. «Atalarımdan Çingene kanı karışmış olabilir,»

Stefan, öne doğru eğildi. Aralarında birkaç santim bir uzaklık kalmıştı. «Jan seni öper miydi?» diye sordu.

«Jan'dan söz etmemeni tercih ederdim.»

«Bütün ayrıntıları bilmek istiyorum.»

«Bu anormal bir şey.»

«Neden?»

«Bilmiyorum, ama öyle işte.»

«Seni sevdiğimi farzettiğin için kıskanç olmamı bekliyorsun, öyle mi?»

«Ben aşktan söz etmedim...»

«Peki, hoşlanmak diyelim.»

«Beni tekrar görmek istediğine göre...»

«Gözlerin hoşuma gidiyor.»

«Hepsi bu kadar mı?»

«Hayır. Enseni de beğeniyorum.»

«Demek yalnız gözlerimi ve ensemi beğeniyorsun, öyle mi?»

«Hayır. Aklını da.» Stefan güldü. Rachel saatine baktı.

«Hadi, babandan biraz daha söz et bana.» dedi.

«Amaan, ondan söz etmekten bıktım.»

«Yahudi olmaktan bıktın, öyleyse.»

«Ama ben Yahudi değilim ki» dedi genç kız. «Sana bunu anlatmaya çalıştım. Komünist Partisinde Yahudiler ya da Polonyalılar diye bir ayrım yok. İlk kez olarak, erkek sadece erkek, kadın da sadece kadın oluyor...»

«Seni öpecek olsam, nerenden öperdim?»

«Bir yer buluruz, elbet.»

«Dudaklarından öpmek zorunda mıyım?»

«Normali bu.»

«Ense kökünden öpmeyi tercih ederim.»
«Onu burada yapamazsın.»
«Doğru.»
«Ama bir çaresine bakarız.»
«Jan, hiç ense kökünden öptü mü seni?»
Rachel gülümsedi: «Hayır, hiçbir zaman.»

O gün sokak başında ayrıldıklarında Stefan, resmi bir biçimde genç kızın elini öptü. Ama ertesi gün buluşmak için söz almış bulunuyordu. Eve döndüğünde, kendisine çay yaptı, sonra odasına çekildi. Oturduğu yerde çayını yudumluyor ve ertesi gün kendisinden neler beklenebileceğini kaygıyla düşünüyordu. Bir iki dakika sonra, yazı masasına oturdu, kalemini eline aldı, not defterini açtı ve yazmaya koyuldu.

İkisi yan yana duruyordu. Çevrelerini, topraktan yükselen bir sis tabakası sarmıştı. Vücutları öne doğru eğilmiş bir Yahudi güruhu - seyrek sakallı, takkeli erkekler, ıslak saçları lüle lüle sarkan kadınlar - dar sokakta yanlarından geçiyordu.

«İçeri gel,» dedi genç kız. «Evde kimse yok.»
«Baban nerede?» diye sordu adam.
«Dışarı çıktı,» dedi genç kız. «Herkes dışarıda.»

Adam genç kızın arkasından eve girdi, muayenehaneden geçtiler, sonra merdivenden çıkıp doktorun oturma odasına girdiler. Birden kendisini bir İbrani evinin acayip atmosferi içinde buldu. Duvarlarda garip işaretler ve amblemler vardı. Burnuna günlük kokuları geliyor, kafasında Uzak Doğudan çağrışımlar canlanıyordu. Bir an için yüreği korkuyla doldu.

Genç kız döndü ve kahverengi gözlerinde tatlı ve yumuşak bir anlamla adama baktı: «Ne istersin?» diye sordu.
«Bana ne söz verdin?»

Genç kız yeniden gülümsedi: «Ne söz vermiştim?»

«Bir öpücük.»

«Haa, evet, ensemden öpecektim.» Genç kız bir kahkaha attı ve adama yaklaşarak başını çevirdi. Cellatın, baltasını indirmesini bekleyen bir kurban gibi, çenesini göğsüne dayadı, sonra: «Hadi,» dedi.

Adam, genç kızı omuzlarından yakaladı ve dudaklarını, esmer tenine ve ense kökünün dibinde biten saçlarına doğru yavaşça yaklaştırdı. Kızın saçları burnunu gıdıklıyordu. Dudakları tenine değdi. Kızın hiç sesi çıkmıyor, boynunu eğmiş duruyordu. Adam dudaklarını kızın ensesinden ayırmadan, bel kemiğinin eklemlerini teker teker izleyerek yavaşça aşağıya doğru kaydırdı. Gerektikçe, kızın arkadan iliklenen bluzunun düğmelerini teker teker çözüyor, sonra omuzlarından aşağıya doğru indiriyordu. Sonunda bluzu yere düştü. Adam eğildi: Eteğin düğmeleri de çözülmüştü. Dudakları, kuyruk sokumunun bitimine kadar olan yolculuğunu sürdürdü. Oraya varınca...

Stefan, burada yazısına son verdi. Düşünmeye koyuldu. Kalemini dişledi. Hayal gücü burada sona eriyordu ama, ne pahasına olursa olsun, devam etmesi gerektiğini de biliyordu. Şimdi kızı kendine doğru çevirmesi lazımdı ama buna bir türlü gönlü razı olmuyordu. Kızın, balık gözü gibi kendisine bakan göğüslerini ve açlıktan kıvranan edep yerini düşündü. Böylece...

Kızın butlarını, dizlerinin arkasını tatlılıkla öptü. Onun titreyen vücudunun dibinde, yerde yatıyordu artık. Birden kızın sol ayak topuğunu olanca gücüyle ısırdı. Genç kız bir çığlık attı ve ayağını kurtarmaya çalıştı. Adam, avını bırakmak istemeyen bir buldog köpeği gibi ayağına asılmıştı.

Kız dönemiyordu ama diğer ayağıyla adamı tekmelemeye başladı. Sonunda adam bıraktı. Genç kız, hıçkırarak odasına koştu. Adam da ağzını sildi ve muayenehaneden geçerek, ön kapıya, oradan da sokağa yöneldi.

Stefan ertesi gün, içinde bir kuşkuyla uyandı. Birkaç saniye geçip de kendine gelince, nedenini anladı. O gün Rachel ile buluşacaklardı. Kahvaltı masasında öylesine üzgün duruyordu ki, işe gitmek üzere paltosunu giymekte olan Krystyna neye canı sıkıldığını sordu.

«Bir şey yok,» dedi Stefan. «Bir şey yok.»

Krystyna gittikten sonra, Bruno masaya oturdu: «Dün seni Rachel ile görmüşler,» dedi.

«Evet, birlikte bir içki içtik.»

«Hücre toplantıları dışında birlikte görünmemeniz gerektir aslında.»

«Aşk sınır tanımaz,» dedi Stefan alaycı. «Her halükârda, Parti üyesi olmayan birisiyle çıkmaktansa, böylesi daha emin.»

«Dikkatli olsan iyi edersin,» dedi Bruno. «Rachel, Jan'la da arkadaşlık ediyordu.»

«Biliyorum,» dedi Stefan. «Haberim var. Bulaşıcı hastalığı yoktu, herhalde, değil mi?»

Bruno kızardı. «Ne münasebet, tabii yoktu. Ben onu demek istemedim. Ona söyleme ama, Jan casustu.»

«Casus mu? Ne casusu?»

«Milli İstihbarat hesabına çalışan bir casus.»

Stefan güldü; sonra yeniden ciddileşti. «Emin misin?»

«Moskova'da itirafta bulundu,» dedi Bruno. «Ama, Rachel'in bunu bilmemesi gerek, unutma.»

«Çok ilginç,» dedi Stefan. Parti hücresi birden gözüne çok daha ilgi çekici göründü. «Peki, ona ne yaptılar?» diye sordu.

Bruno gözlerini kahve fincanına dikti: «Bilmiyorum.»

«Tevekkeli ondan mektup alamıyor.»

«Jan'ın kendisine mektup yazdığını mı söyledi?»

«Hayır. Bir kere yazmış ama artık yazmıyormuş.»

«Dikkat etmen iyi olur,» dedi Bruno yeniden.

«Ama polis benim kimliğimi, ne olduğumu zaten biliyor...»

«Parti üyesi olduğunu bilmiyor, ama. Sonra...» Bruno yeniden kahve fincanına gözlerini dikti: «Yalnız polis değil, söz konusu olan. Parti de senden kuşkulanabilir.»

«Neden kuşkulanacakmış?»

«Canım, casusluk etmenden, ya da muhalefette bulunmandan. Rachel Yahudi, biliyorsun. Jan, Deutscher ve diğerleri gibi. Onlara eskisi gibi güvenemezsin şimdi. Belki de Trotsky'nin adamları ile ilişkisi vardır...»

«Peki, elinizde herhangi bir kanıt var mı?»

«Saf olma,» dedi Bruno. «Biz kanıtlayıncaya kadar iş işten geçer. Burası mahkeme değil ki. Akla yakın bir kuşku, Parti için yeterli bir hareket noktasıdır.»

«Ama bu çok saçma birşey. Rachel, Parti için canını verir.»

«Biliyorum,» dedi Bruno. «Ben onun casus olduğunu söylemiyorum. Sadece, Faşistlerin ne denli acımasız olduklarını anlamanı istiyorum. Onun için, bizim de ayni derecede acımasız olmamız gerekiyor. Dzerzhinsky gaddar olmasaydı, Bolşevikler yenilirdi. Ayni şebeke içersinde bir kişinin casus olduğu saptandığı takdirde, Dzerzhinsky, her zaman, suçsuz dokuz kişinin tutuklanmasından yanaydı. Bu yoldan, bir kişinin ihaneti yüzünden, binlerce gerçek devrimcinin mahvolmasını önlerdi.»

Stefan yaklaştığında, Rachel kahvede oturduğu yerden kıpırdamadı, ama başını kaldırıp, ayni zamanda hem utangaç, hem şefkatli, hem de yarı alaycı bir yüz ifadesiyle ona baktı. Stefan'ın yüzünde belirli bir ifade yoktu, yanına oturduğunda. Önce bir içki ısmarladı, sonra yakası dar geldiğinden, hindi gibi boynunu uzattı. Kıza gerçi selam vermişti ama, sonra birkaç dakika ka-

dar hiç konuşmadı. Gözünü dikmiş, ileriye doğru bakıyordu. Rachel'i göz ucuyla görüyordu.

Bu yoldan, genç kıza bakmadan onu incelemeye koyuldu. Kendine yeni bir elbise almış olduğunu fark etti. Belki de daha önce hiç giymemiş olduğu bir giysiydi. Çizgili ve önden düğmeli olan bu giysinin, göğüs kısmında bir düğme, ilikli olabilecekken, açık bırakılmıştı. Böylece, kumaşın altında kaybolmazdan önce, göğsünün yuvarlaklığı hafifçe seçilebiliyordu. Saçları özenle taranmış, bir de hafif bir koku sürünmüştü. Bu koku, Stefan'a, bir an için, Onufry ile birlikte gördüğü kibar orospuyu anımsattı...

Gerçekten, görünümü tümüyle, hücre toplantılarına katılan o aklı başında Parti üyesinden çok o kızı andırıyordu.

«İstersen,» diyordu o tatlı Yahudi şivesiyle, «eve döner, yemeğimizi orda yeriz.»

«Annen baban beni görmekten memnun olurlar mı acaba?» diye sordu Stefan. Konuşurken hâlâ Rachel'in yüzüne bakmıyordu.

«Evde yoklar,» dedi genç kız. «Seninle yalnız olacağız.»

Stefan, midesine bir kramp girdiğini hissetti. Bu, bir panik belirtisiydi. 'Yazar bir kâhindir' dizesi geldi aklına. Daha şimdiden genç kızın topuğuna geçirmiş gibi dişlerini sıktı.

Kahveden çıktılar ve bir tramvaya bindiler.

«Nerede oturuyorsun?» diye sordu Stefan.

«Lazienki Parkı yanında.» Stefan,

'Yazar kâhin değilmiş' diye mırıldandı belli belirsiz, ve Varşova'nın o kesimindeki pahalı villaları aklından geçirdi.

«Baban doktor değil miydi?» diye sordu.

«Evet, operatör...»

«Bana, Yahudi mahallesinde oturduğunu söylememiş miydin?»

Kız, eliyle kafasını işaret etti. «Evet, hayalinde.»

Burası zengin bir adamın villasıydı. Bahçe demir parmaklıklarla çevrilmişti. Ön kapıya birkaç basamak

merdivenle çıkılıyordu; zemin katında ise ışıklar yanıyordu. Rachel, ön kapıyı anahtarıyla açarken: «Hizmetçilerin dairesi» dedi. «Onlar bizi rahatsız etmezler.»

Holde ışık yanıyordu. Stefan girer girmez, evin çarpıcı atmosferinin etkisi altında kaldı. Burasının bir Yahudi evi olduğunu gösteren en ufak bir belirti yoktu, aslında. Modern ve lüks bir ev olduğu her halinden belliydi. Salon, boydan boya kalın ve pahalı halılarla döşenmişti. Duvarlarda göze çarpan soyut resimler, çerçevelerine iliştirilmiş olan küçük lambalarla aydınlanıyordu. Salon, İtalyan zevkini yansıtan mobilyalarla süslenmişti. Divan ve koltuklar kübik stilde, masaların üstü siyah, bacakları paslanmaz çeliktendi. Stefan böyle bir eve daha bugüne kadar ayak basmamıştı.

Rachel, paltosunu çıkarırken, ortalığa bir göz attı. Masanın üzerine konmuş tepsinin içindeki bir tabak sandviç bir şişe şarap ve iki kadehi görünce, «İyi,» diye mırıldandı. Paltosunu çıkardı, sonra Stefan'a döndü. O da paltosunu çıkarmıştı. Rachel hole dönerek, paltoları fildişi süslemeli bir şifonyerin üzerine attı. Çevresindeki ihtişam ve zenginlik Stefan'ı serseme çevirmişti. Rachel ona dönerek: «Burası, gördüğün gibi, tipik bir burjuva evi, maalesef,» dedi. «Onu değiştirmek elimde değil.»

Masanın üstündeki tepsiye doğru yürüdü ve yanıbaşındaki beyaz deri kaplı divanın üzerine oturdu. Sonra, tepsiyi işaret ederek:

«Bu yeterli mi?» diye sordu.

«Tabii,» dedi Stefan, sonra yaklaşarak, aynı beyaz deriden yapılmış kolları kare biçimindeki koltuğa iliştı.

«Ben onlara biraz bir şeyler hazırlamalarını söylemiştim... Burada yemeye karar verdiğimiz takdirde.» Önceden alınan bu tedbirlerden ötürü, Rachel biraz şaşkın görünüyordu. Şarap şişesini ve şişe açacağını Stefan'ın eline tutuşturdu. «Biraz votka içer misin? Bak, şişe orada.»

«Bu mükemmel,» dedi Stefan. Şişeyi Rachel'in elinden alarak, açmaya koyuldu.

Evin atmosferi her ikisinde de bir değişiklik yapmıştı. Stefan, biraz beceriksiz davrandığını sezinliyor-

du. Rachel ise biraz huysuzdu. Tepsinin üzerine tuzluk konmamış olduğunu görünce somurttu.

«Erkek ya da kız kardeşin var mı?» diye sordu Stefan.

«Hayır.»

«Peki, annen baban benim bu akşam buraya gelmeme bir şey demediler mi? Yoksa geleceğimi bilmiyorlar mıydı?»

«Onlar bana karışmazlar. Ne istersem yaparım.» Genç kız, Stefan'a bakarak gülümsedi. «Tabii onlar bir Yahudi ile evlenmemi isterler. Ama ben nasıl olsa evliliğe inanmadığım için böyle bir sorun yok.»

«Belki Jan'la evlenmeni bekliyorlardı.»

«Onunla hiç tanışmadılar. Jan eve girmezdi. Annesi babası yoksul insanlardı. Babası kunduracıydı. Yahudinin kapitalisti, diğerlerinden de beter derdi.»

«Burası bir Yahudi evine... Daha doğrusu bir Yahudi evinin böyle olacağını tahmin etmemiştim.»

«Sana anlattım. Babam Yahudi olmayı hiç istemezdi. Ona bakarsan, ben de öyle. Ama Yahudi olmaktan da kurtulamıyor bir türlü. Oysa ben kurtuldum. Yahudi kökeninden olduğumu belirleyen bazı özelliklerim olabilir. Ama bence bunların hiçbir önemi yok. Bir Litvanyalının kulaklarının, ya da bir Estonyalının burnunun başkalarından farklı olması gibi...»

«Tabii,» dedi Stefan, sandviçini inceleyerek.

«Babam, Polonya sosyetesine kabul edileceğini bilse, Katolik olmaya dünden razı. Zavallı babam. Kaybedecek bunca şeyi olmasa, Komünist bile olur.» Rachel salonu ve içindekileri işaret etti.

«Sen bütün bunları yitirmeye razı mısın?»

«Hepsinden nefret ediyorum,» dedi genç kız, şarabını yudumlayarak. «Boğuluyorum bunların içinde. Ben işçi sınıfının koşullarını paylaşmak istiyorum...»

Stefan gülümsedi.

«Biliyorum, kimse bana inanmıyor. Ama doğru söylüyorum. Bir fabrikada çalışmak ve bir gecekonduda yaşamak isterdim, ama Parti öğrenimimi bitirmemi is-

tiyor... Üniversitede okurken bu evde oturmak daha kolay oluyor, onun için burada oturuyorum.»

«Baban bunca parayı işinden mi kazanıyor?»

«Bir de Bialystok'da tekstil fabrikaları var. Biz aslen oralıyız» Rachel ayağa kalktı, gelip Stefan'ın oturduğu koltuğun koluna oturdu. «Umarım, zenginlik kaynaklarım seni ürkütmez. Ne yazık ki, ben bir artık değer çocuğuyum. Elimden bir şey gelmez. Ama, babamın serveti elime geçtiği gün, onu olduğu gibi Partiye devredeceğim.»

Stefan başını kaldırıp kızın yüzüne baktı. O da bir eliyle, Stefan'ın gözünün üstüne düşen bir tutam saçı arkaya doğru itti. Bu hareketi adeta bir ana şefkatiyle yapmıştı. «Gerçekten, bunlar seni ürkütüyor mu?» diye sordu. «Yani, seni soğutuyor mu?»

«Neden soğutuyor?»

«Benden.»

«Bunları mı kastediyorsun?» Stefan gözlerini halılarla döşenmiş odanın içinde gezdirdi. «Yoo, hiç de. değil.»

«Ense, hâlâ aynı ense.»

«Ense mi?»

«Unuttun bile. Ensemden hoşlandığını söylemiştin de.»

«Hâlâ hoşlanıyorum.»

«Öyleyse, ne duruyorsun?...» Rachel, koltuğun kolundan aşağıya kaydı ve Stefan'ın önüne yere oturdu. Arkasıyla dizlerine yaslanıyordu. Başını öne doğru eğdi ve ensesindeki saçları yukarıya kaldırdı. Stefan, bir kayanın tepesinden denize atlamaya hazırlanan bir adamın dehşeti içinde öne doğru eğildi. Dudakları kızın cildine değmişti. Saçlarının kokusu burnuna geliyordu.

Rachel elini arkaya doğru attı, Stefan'ın kolunu yakaladı ve aşağı doğru çekerek, elini göğsüne bastırdı. Stefan böylece, kızı arkadan kucaklamış bir durumda buldu kendini; tıpkı hayalinde canlandırdığı gibi. Dudaklarını, önceden tasarladığı gibi, kızın belkemiğinden aşağıya doğru kaydırmaya başladı, yavaşça. Ama, omuz-

larının hizasını geçtiği anda, genç kız ayağa kalktı ve kapıya doğru yürümeye başladı.

Bir an için, kızın kendisinden kaçtığını sandı. Ama Rachel kapıya varınca durdu, etrafı dinledi sonra kapıyı kilitledi. Sonra Stefan'a dönerek, gülümsedi, ve yanına geldi. Elinden tutarak divana doğru sürükledi, ve yanına oturttu; sonra önce pabuçlarını arkadan çoraplarını çıkarttı. Stefan büyülenmiş gibi onu seyrediyordu. Rachel, bunu bir aşk belirtisi olarak yorumluyordu, herhalde.

Kız ona doğru yaklaştığında, Stefan kollarını açtı. Dolgun ve şehvetli bir çift dudağın yakıcı temasına, ince ve aristokratik dudaklarıyla elinden geldiğince karşılık vermeye çalıştı. Gerçek dışı bir ruh hali içersinde, düğmelerinin çözüldüğünü hissetti, sonra etine değen parmakların temasını duydu. Artık bu zorunlu denemeye boyun eğme zamanı gelmişti. Kendini dişçinin ellerine teslim etmiş gibi hissediyordu. Kıvranmalar, solumalar ve bunların kaçınılmaz sonucu olan boşalımdan sonra, anlatılmaz bir hayal kırıklığı içersinde, olayın tam gerektiği biçimde geçtiğini —Rachel'le artık iki sevgili olduklarını— sezdi.

Bir hafta sonra Stefan sokakta Bruno'ya rastladı, birlikte Café Ziemianska'ya gittiler. Evde Krystyna'nın varlığı, arkadaşlıklarını eskisi gibi sürdürmelerine engel oluyordu. Onlar da seyrek olmakla birlikte, arasıra kahvelerde buluşuyorlardı. Şimdi sıcacık kahvede otururlarken, arkadaşlıkları, beklenmeyen bir kış güneşi gibi içlerini yeniden ısıtıverdi. Bir süre, Komünist olduklarını bile unutarak, öğrencilik hayatına döndüler, sinemalardan ve kızlardan söz ettiler.

«Rachel'le aran nasıl?» diye sordu Bruno, arkadaşına gülümseyerek.

Stefan gülerek karşılık verdi. «Fena değil.»

«Ahlak kurallarına aşırı derecede bağlı görünmüyor, bana kalırsa.»

«Yok canım, öyle fazla namusluluk filan tasladığı yok.»

«Peki, nerede buluşuyorsunuz?»

«Babasının evinde. Her taraf uzun tüylü, kalın halılarla kaplı.»

«Kız zengin, değil mi?»

«Bialystok'da tekstil fabrikaları var.»

Bruno başını salladı.

«Kaldı ki, ailenin tek evladı,» dedi Stefan.

«Ama bütün bunlar onu etkilemiyor, değil mi yoldaş?»

«Asla,» dedi Stefan. «Hepsini Partiye verecekmiş.»

Bruno'nun kaşları hafifçe çatıldı önce, sonra yeniden düzeldi.

«Kıza âşık mısın yani?»

Stefan omuz silkti. «Bir bakıma...»

«Krystyna senin için adamakıllı kaygılanmaya başlamıştı,» dedi Bruno, gülümseyerek.

«Eh, onun da yaşamını düzene koyması pek kısa sürdü sayılmaz.»

«Uygun birisinin çıkmasını beklemek zorundaydı.»

Stefan ciddilikle Bruno'ya baktı: «Seni görür görmez, ilk bakışta anladı, değil mi? Sen de öyle tabii. Birbirinizi hemen sevdiniz.»

«Peki, sen emin değil misin?»

Stefan yeniden omuz silkti. «Ondan hoşlandığım kesin. Hatta, onu sevdiğimi bile söyleyebilirim, ama ben her gördüğüm güzel kıza âşığım, Rachel de sadece onlardan biri.»

«Bu oldukça tehlikeli bir şey,» dedi Bruno. «Bu durumda, sen hiçbir zaman, bir kişiye bağlı kalamazsın, hiçbir zaman da tatmin edilemezsin.»

«Bana her şey gerçek dışı geliyor, üstelik. Ev, halılar, hiçbir zaman ortalıkta görünmeyen anne baba, döşeme tahtalarının altında yaşayan hizmetçiler... Kahramanlarından biri ben olduğum için artık yazmayı sürdüremediğim bir öykünün içine düşmüş gibiyim. Orada yerim yokmuş gibi geliyor bana. Ama, başka bir rol

de bana aynı derece gerçek dışı geliyor: Avukatlık ya da Parti üyeliği gibi...»

«Bu, senin yazar olduğunu kanıtlıyor,» dedi Bruno. «Sen hayal gücünle, buluşlarınla yaşıyorsun. Tutkuların tecessüse dönüşüyor. Tevekkeli değil, Rachel'in kollarında tedirgin oluyorsun: Çünkü, o anda, ilham perine ihanet etmiş oluyorsun da ondan.»

«Ama ben papaz değilim ki. Bir yazarın da bir takım deneylerden geçmesi gerek. Ayrıca, ben bu kıza âşığım...»

«Bütün güzel kızlara âşık olduğun gibi...»

«Bir zamanlar bir kız görmüştüm, bir orospu. Kahvede bir arkadaşımla oturuyordu. Onunla hiç konuşmadım ama kendisine âşık oldum. Hâlâ da ona âşığım. Bu yüzden, benim Rachel'i, senin Krysia'yı sevdiğin gibi sevmeme olanak yok.»

«Hepimizin kendimize göre kaprislerimiz, tuhaflıklarımız var.»

«O kızla, o orospuyla bir gece geçirebilmek için Rachel'i, her şeyi feda edebilirim.»

«Öyleyse, bir an önce para biriktirmeye başla,» dedi Bruno, gülerek, «bütün yapacağın fedakârlık birkaç zloty'yi gözden çıkarmak olacak,» Stefan başını salladı: «Yoo, bana hiçbir zaman razı olmaz. Biliyorum. Bende kandırma yeteneği yok.»

«Canım, profesyonel, her zaman profesyoneldir...»

«Yok, yok, ben onu tedirgin ederim, bunu biliyorum.»

Bir sessizlik oldu. Sonra, sokağa bakmakta olan Stefan Bruno'ya:

«Sokaktan geçen adamların yarısının üniformalı olduğuna dikkat ettin mi?» diye sordu.

«Biliyorum» dedi Bruno. «Hepsinin paralarını devlet ödüyor. Bunların kime karşı dövüşmeleri isteniyor?»

«Almanlara ya da Ruslara karşı.»

«Ama her iki devletle de saldırmazlık anlaşmamız var, nasıl olur »

«Öyle olsa bile... Almanların Danzig Koridorundan saldırıya geçme olasılıkları var.»

«Peki, saldırıya geçtikleri takdirde ne olacak?»

«O zaman biz de savunmaya geçeceğiz.»

«Bir hafta dayanabiliriz, belki.»

«Daha fazla dayanamaz mıyız?»

«Bizim yirmi yedi Mızraklı Süvari alayımızla, on Avcı taburumuz, Hitler'in dev tankları karşısında ne yapabilir? Sekiz yüz milyon zloty'ye mal olan çeyrek milyon adamın oynadığı acıklı bir güldürüden ibaret bu. Ama okul çocukları, ayaklarına giyecek ayakkabıları olmadığımdan okula gidemiyorlar, o da başka.»

Bruno konuşurken, yüzü pençe pençe kızarmıştı. Üzüntüden nerdeyse gözleri dolacaktı.

«Bu konuyu neden bu kadar dert ediniyorsun?» diye sordu Stefan. «Bu onların marifeti. Bir ihtilal olursa, hiç şaşmamak gerek.»

«Yine de utanıyorum,» dedi Bruno. «Öteden beri, bizim gerçek bir ulus olmadığımız, devlet işlerimizi kendi başımıza yürütemediğimiz söylenir. Luxemburg, Radek, Warski gibi Komünistler bile bu kanıdaydı. Hiçbiri, bağımsız Polonya düşüncesini benimsememişti. Lenin olmasaydı, Parti hâlâ bu düşünceye karşı çıkacaktı.» Bir dikişte bira bardağını boşalttı.

«Polonya'yı çok seviyorsun, değil mi?» dedi Stefan.

«Ben Polonyalı işçileri ve Polonyalı köylüleri seviyorum» diye yanıtladı Bruno. Bir an duraksadı, sonra ekledi: «Evet, Polonya'yı seviyorum.»

«Ben sevemiyorum,» dedi Stefan. Gözlerini arkadaşından kaçırarak, garsonlar girip çıktıkça, açılıp kapanan kapıya bakmaya koyuldu.

«Neden?» diye sordu Bruno.

«Bilmiyorum. Öylesine budala, öylesine umutsuz, öylesine kör inançlara saplanıp kalmış bir milletiz ki, gerçek bir ulus olmaya layık değiliz. Bir Alman ya da bir Fransız bana aşağılayıcı bir gözle baktığı zaman, kendimi gerçekten aşağılık hissediyorum. Ruslar, hatta Bolşevikler bile bizi adam yerine koymuyorlar, çünkü adam değiliz. Güçlü ya da yürekli değiliz. Biz çalım satmaya meraklı, falcılığa inanan, Fransız uşağı bir mil-

letiz. Şunlara bak...» Biraz ötede oturan, pasta yiyen iki kadını gösterdi. «Kendilerinin son derece şık ve zarif olduklarını sanıyorlar. Aslında, tıkınıp duran, durmadan şişmanlayan ve dedikodu yapan iki Slav ineği...»

Bruno, Stefan'ın yüzüne bakarak: «Vatanını sevmelisin,» dedi. «O insanın karısı ya da ayakkabıları gibidir. Ayakkabı insanın ayağına uymalı. Eğer sıkıyorsa, sıkmaz hale gelinceye kadar dayanmalı.»

Stefan'ın yüzü Kornowski ifadesine büründü: «Biraz önceki sözlerinde haklıydın,» dedi. «Ben bu sabrı gösteremediğim içindir ki, hayatım boyunca kimseye sadık olamayacağım ve tatmin edilemeyeceğim.»

10

12 Mayıs 1935'de Polonya diktatörü Pilsudsky mide kanserinden öldü. Genel yas ilan edildi. Sinemalar, tiyatrolar kapandı, davetler ertelendi, kadınlar siyahlara büründü, erkekler siyah kravat taktı, gazeteler siyah manşetlerle çıktı. Mareşali ölüm yatağında, çökmüş bir yüz ve üç günlük bir sakalla gösteren kocaman posterler satışa çıktı. Ölen lidere saygı gösterisi yüzünden ertelenemeyen tek olay Krystyna'nın doğum yapması oldu. Diktatörün ölümünden iki gün sonra doğum sancıları tuttu.

Doğum yapacağı yer, aile içinde tartışma konusu olmuştu. Krystyna ile Bruno doğumun, bir doktor nezaretinde ve Mamuska'nın yardımıyla yapılmasını arzu ediyorlardı, ama Cecylia Teyze, güvenlik açısından yeğeninin hastaneye gitmesinde ısrar etmiş, sonunda Krystyna da razı olmuştu. Cecylia Teyze gerekli parayı sağlamış, Bruno da 14 Mayıs sabahı karısını taksiyle hastaneye götürmüştü.

Hastane, Polonya'nın en ünlü doğumevi olmakla birlikte, oldukça eski ve modern olmaktan uzaktı. Koğuşlarda akar su yoktu. Hemşireler, suları kovalarla taşıyorlardı. Asansör de olmadığından, Krystyna geldiğinde, doğum odasına çıkan iki kat merdiveni, hemşirelerin yardımıyla tırmanmak zorunda kaldı. Ama tıpkı Jezow'daki köylü kadınlarına benzeyen orta yaşlı bir köylü olan ebe Krystyna'ya güvenlik verdi. Kadıncağız, doğum süresince, odaya girip çıkıyor, Krystyna'nm elini

sıkıyor, ıkınması ve derin derin soluk alması için genç kadına dil döküyordu. Sonunda, oğlunun dünyaya geldiğini kendisine muzaffer ve sevinçli bir bakışla ilan eden yine o oldu. Krystyna bitkin bir haldeydi.

Bir süre için, bebeğe en az ilgi gösteren annesi oldu. Çocuğu kendisine getirdikleri zaman, koluna almak için en ufak bir çaba bile göstermedi. Bruno, buna karşın, oğlunu öylesine mutlu ve sevinçli bir yüz ifadesiyle koluna aldı ki, hemşireler aralarında gülüşmekten kendilerini alamadılar ve ona 'anne' lakabını taktılar.

Krystyna'ya bakan hemşire diğerlerinden daha yumuşak tavırlı, solgun yüzlü bir kızdı. Bir defasında, çocuğu kollarında tutarken sendeledi. Krystyna bayılmasından korktu. Kız, kendini toparladı ve bebeği alıp çocuk odasına götürdü. Doktor viziteye geldiğinde, Krystyna ona hemşirenin hasta olup olmadığını sordu.

Doktor gülümsedi: «Siz şu halinizde bile ondan daha güçlüsünüz, herhalde,» dedi.

«Öyleyse neden yatmıyor?» diye sordu Krystyna.

«Çalışmamak demek aç kalmak demektir. Kimbilir, onun eline bakan kaç kişi var? Çocukları, belki de bir anası babası vardır.»

«Ama bu çok mantıksız bir şey.»

«Mantıksız olduğuna şüphe yok. Ama emin olun, buradaki rahatı başka hiçbir yerde bulamaz. Yirmi dört saat içersinde dört saat izin hakkı vardır. Bazılarının ancak iki saat izin hakkı var. Yatakhanede yatıp kalkıyor. Bazı hemşirelerin yatağı bile yok, koltukta uyuyorlar.»

«Peki, neden bu duruma karşı çıkmıyorlar?»

«İşlerine son verilir de ondan.»

«Bu bir rezalet.»

Doktor omuz silkti. «Hastalara bakan hemşirelerin çoğu, onlardan beter hasta oluyor, on yıldan fazla dayanamıyorlar. Genellikle böbrek veremine yakalanıyorlar... Ama onlar gidiyor, yerlerine başkaları geliyor. Ne yaparsınız? Dünyayı değiştiremezsiniz ki...»

Bütün bu sözler, Krystyna'yı öfkelendirdi ve utandırdı. Hiçir şey söylemedi ama hemşire geldiği zaman,

bu koşullara boyun eğdiği için kıza şiddetle çıkıştı. Hemşirenin yüzü daha da soldu. Hastane amirinin bu konuşmayı duymasından ve kendisinin hastasına yakındığı kanısına varmasından ödü patlıyordu. Krystyna, hemşirenin böylesine sömürülmesine daha fazla dayanamayacağını ve bu yüzden hastaneyi derhal terkedeceğini bildirdi. Bunun üzerine zavallı kızcağız bütün gücünü toplayarak kalması için dil döktü. Çünkü, gittiği takdirde, kendisini suçlayacaklar ve maaşının yarısını keseceklerdi. Oysa, kendi çocuğunu aç bırakmamak için paraya ihtiyacı vardı.

Krystyna kapana kısılmıştı. Hastanede kalmaya karar verdi; ama, öfkesi yatışmamıştı. Hemşire her yanına geldiğinde, fırsatı kaçırmıyor, fısıltı halinde konuşarak, var gücüyle onu bilinçlendirmeye çalışıyordu. Hemşire ise, burnunu çekerek, sendeleye sendeleye görevini yapıyor, Krystyna ile aynı fikirde olsa da olmasa da, her seferinde 'evet, hanımefendi,' diye karşılık veriyordu. Bütün bu olup bitenler yüzünden bebek, her gün hastaneyi ziyaret eden babası dışında kimseden fazla bir ilgi görmüyordu.

Çocuğa, ikisi de bu addan hoşlandığı için Teofil adını koydular. Teofil, dünyaya gelişinden iki hafta sonra annesiyle birlikte Sluzewska Caddesindeki eve döndü. Orada, Krystyna'nın yeniden işine dönebilmesi için Mamuska ile Cecylia Teyzenin şefkatli ellerine teslim edildi. İki yaşlı kadın Teofil'i gizlice mahalle papazına vaftiz ettirdiler. Krystyna bunu duyunca canı sıkıldı, Stefan ise güldü. Ama kimse Bruno'ya bir şey söylemedi.

Krystyna, doğduğunun ilk haftası çocuğunu kendi emzirdi ama bebek tartıldığında, anne sütünün yetersiz olduğu anlaşıldı. Krystyna nasıl olsa çalışmak niyetinde olduğuna göre, çocuğa kaynatılmış inek sütü verilmesi kararlaştırıldı. Bu görevi, yerine göre, Mamuska, Cecylia ya da Bruno yerine getiriyordu. Özellikle geceleri, bu işi baba üstleniyordu, çünkü o saatte iki yaşlı kadın aşağıdaki dairelerine çekilmiş oluyorlar, doğumun verdiği aşırı yorgunluktan henüz kurtu-

lamamış olan Krystyna da uyumaya çalışıyordu.

Teofil'in yaşamının ilk ayları, onunla birlikte yaşayanlar için çok eziyetli geçti. Gündüzleri annesiyle babasının yatak odasında, geceleri onlar yattıktan sonra ise oturma odasında, hasırdan yapılmış küçük bir beşiğin içinde yatıyordu. Gece uyanıp ağladığı zaman, ince duvarların ardından duyulan çığlıkları yalnız annesini, babasını uyandırmakla kalmıyor, Stefan amcasını da ayağa kaldırıyordu. Stefan, sorumluluğun kendisine ait olmadığına şükredip yeniden uykuya dalabiliyordu ama, anne baba, tatlı uykularından uyanıp, kaygı ile öfke arasında bocalıyor, bebeğin yanına varmanın mı, yoksa varmamanın mı daha yararlı olacağı üzerinde kafa patlatıyorlardı. Uykusu hafif olduğundan çoğu zaman Bruno yatağından kalkıp, oğlunun yanına gidiyor, onu beşiğinden alıp omuzuna yatırıyor ve bebeğin sancılanmasına neden olan gazı çıkartmak için, sırtına hafif hafif vuruyordu.

Bruno bunu hiç yakınmadan yapıyordu. Ertesi sabah da, bebeğin parmaklarını yakalamasına izin veriyor, ya da gıdısını tutuyor, ve gece kendisini uykusuz bıraktığı için ona karşı en ufak bir küskünlük duymuyordu. Sonra istemeye istemeye, oğlundan ayrılıyor ve o gün kendisini bekleyen işlere bakmak için evden çıkıyordu. O günlerde çok işi olduğundan, gece makul bir saatte dönebilmek için, sabah erkenden evden çıkıyordu.

Yeni bir karşı devrimci anayasanın ve seçim yasasının yürürlüğe girmesi üzerine Parti, bir milliyetçi cephe kurulması için yeniden çağrıda bulunmuş, Sosyalist Parti ise buna karşı çıkmıştı. Parti bunun üzerine, Sosyalist yöneticileri dikkate almayıp, tüm muhalefet partilerine ve sendikalara, önlerindeki seçimlere karşı genel greve gitme çağrısında bulunmaya karar verdi. Bruno, Varşova'daki işçi yığınlarına, Partinin bu kararını bildirmekle görevli grubun başındaydı. Bildirilerin hazırlanması gerekiyordu. Belçika'da ya da Fransa'da sürgünde bulunan Parti yöneticileri bildiri örnek-

leri gönderiyorlardı. Bunlar matbaa makinelerinde gizlice basılıyordu. Bildirileri dağıtmakla görevli Parti üyeleri kendi aralarında gizli bir çalışma sistemi kurmuşlardı. Böylece, aralarına sızacak bir casusun tüm örgütü ele vermesi önlenmiş oluyordu. Bruno'nun, bunların dışında bir ek görevi vardı. Parti, onu bir 'meslek' sahibi yapmıştı. Ochota dolaylarındaki bir okulda ders veriyordu. Okul müdürü de Parti üyesiydi. Onun için Bruno okula istediği gibi girip çıkabiliyordu. Ama, bu görev, gerçek faaliyetlerini kamufle etmek amacını taşıdığına göre, öğretim işini ciddiye almak zorundaydı.

Yaz gelince, Bruno'nun geniş omuzlarına bir ağırlık daha yüklendi. Kendisi Varşova'daki Parti örgütü ile sürgündeki Parti yöneticileri arasında, belli zamanlarda irtibat subaylığı yapmakla görevlendirildi. Bu yüzden, bazen bir iki hafta ortadan kaybolduğu oluyordu. Bu yolculukları sırasında sahte pasaport kullanıyordu. Yöneticilerin Bruno'yu seçmelerinin belli nedenleri vardı: Kendisi, Partinin temelini oluşturan tabanı ile tavanı arasındaki zincirin direkt halkasını teşkil ediyordu. O günlerde, Partinin çeşitli örgütleri arasında irtibat sağlamak hayati bir önem taşıyordu. Bruno böylelikle, Parti politikası üzerinde etkili olma olanağını kazanmıştı. Bu, kendi ilkeleriyle de bağdaşıyordu. Örneğin, Merkez Komitesinin Altıncı Genel Toplantısında alınan kararda şöyle deniliyordu: 'Biz Komünistler, Polonya'nın bağımsızlığını ilke olarak benimsiyoruz... Biz Komünistler, ulusun geleneksel bağımsızlık ve demokrasi mücadelesinin mirasçılarıyız... Biz Komünistler anayurdumuzun, Hitler'in Genel Kurmay Heyetinin ayakları altında çiğnenmesine ya da onlar için bir köprübaşı haline getirilmesine izin vermeyeceğiz...' Kimileri için bu türden düşünceler, 'sosyalist-yurtseverler'in ilgisini çekmek amacını güden oportünist çabalardan ibaretti; oysa Bruno için yürekten gelen duygulardı bunlar.

Bruno, Krystyna'ya hiçbir zaman nereye gittiğini söylemezdi, o da hiçbir zaman sormazdı. Bruno'nun çoraplarının durduğu gözün altında gizli bir göz olduğunu biliyordu. Kocası, sahte pasaportlarını ve yabancı para-

larını burada saklıyordu. Krystyna, bütün bunları bilmezlikten gelirdi. Parti için yaptığı kuşkusuz büyük hizmetleri düşünerek, 'gece bakıcısı'nın yokluğundan yakınmazdı. Batı Avrupa'da yaptığı yolculuklara da gıpta etmiyordu, çünkü bunların, Brüksel'deki işçi sınıfı mahallelerini hedef alan ve rahatsız koşullar altında geçen acele ziyaretler olduğunu tahmin ediyordu.

Bir gece, işten eve döndüğünde, her zamankinden uzun bir süre evden uzakta olan Bruno'yu, yatağın üzerinde uyurken buldu. Giysilerini çıkarmamıştı. Sakalları uzamış yüzünden, birkaç günden beri tıraş olmadığı anlaşılıyordu. Yatağın yanında, yolculuğa çıkarken içine pijamasını, diş fırçasını, bir de temiz gömlek koyduğu partal deri bavul duruyordu. Krystyna çabucak çantayı boşaltmaya başladı. İçinden kirli çorapları, iç çamaşırlarını, bir de sert bir nesnenin üzerine sarılmış kirli bir gömleği çıkardı. Genç kadın bir an duraksadı. Merakını frenleyecek kadar kendine hakim olmasını biliyordu. Bir Parti üyesi ancak öğrenmesi gereken şeyleri öğrenmekle yetinirdi. Bu belki de bir tabancaydı. Ama, gömlek nasıl olsa yıkanacaktı. Onun için açtı ve içindekini çıkardı. Bu Coty marka bir şişe tuvalet kolonyasıydı.

Bir an elindeki şişeye şaşkınlıkla bakakaldı. Bruno'yu, boyalı suratlı bir orospunun kolları arasında yakalamış gibi hissediyordu kendisini. Ellerinde tuttuğu şık etiketli zarif şişe, kirli erkek gömleğiyle tam bir çelişki yapıyordu. Bu lavanta şişesi, kocasının akıl almaz ihanetinin kanıtı değil de neydi?

Krystyna, Bruno'ya öylesine öfkeli bir bakışla baktı ki, adamcağız uykusunda bile bunu hissetti. Yorganın üzerinde serilmiş yatan hantal vücudu kıpırdadı birden. Bruno, silkinerek uyandı. Bir an için, nerede olduğunu anlayamamış gibi yüz çizgileri gerildi, sonra yatağı, odanın içindeki eşyaları tanıdı, ve gülümsedi. Elinde hâlâ sımsıkı tuttuğu lavanta şişesiyle Krystyna karşısında duruyordu. Genç kadının yüzü değişmişti: Artık öfkeli değildi, ama Bruno'ya gülümsemedi.

«Ne zaman döndün?» diye sordu.

«Bu sabah» dedi Bruno, sonra yatağın içinde otu-

rarak, arkaya doğru uzattığı kollarına yaslandı. Krystyna'nın elindeki şişeyi fark etmişti :

«Hay Allah» dedi. «Bu bir sürpriz olacaktı, sözde.» Krystyna sert bir tavırla: «Kötü bir sürpriz» dedi.

«Sana almıştım,» dedi Bruno. Karısının gözlerindeki anlamı ters yorumlamıştı.

«Nereden aldın bunu?»

Bruno yeniden gülümsedi, ama bu kez biraz da utanç vardı bu gülümseyişte: «Paris'ten,» dedi.

«Sen Paris.te miydin?»

Bruno parmağını dudaklarına götürerek susma işareti yaptı: «Senin bilmemen gerek.»

«Çantanı açan kim olursa olsun, bunu daha ilk bakışta anlardı.»

Bruno bacaklarını yataktan aşağı sallandırdı: «Eğer bu mereti istemiyorsan...» diye söze başladı.

«Eğer Paris lavantası istemiş olsaydım, onu bana satın alacak çok müşteri bulurdum şimdiye kadar,» dedi Krystyna ve elindeki şişeyi şifonyerin üzerine bırakarak, Bruno'nun kirlilerini topladı, mutfağa doğru yöneldi.

Bruno, çaresiz omuz silkti. Biraz sonra Krystyna'yı, mutfak masasının başında hıçkırırken bulduğu zaman, onu yatıştırmaya çalıştı. Ama genç kadın, hislerini açıklamaktan kaçınıyordu. Çünkü, duygularının bencil ve aşağılık olduğunu anlamış, deminki davranışının tam bir küçük burjuva davranışı ve tepkisi olduğunu sezinlemişti.

11

Stefan, Rachel'in evinden gece geç vakit, esrarlı bir zafer sarhoşluğu içinde döndü. Haftada üç kez, Rachel'in annesiyle babasının evde olmadıkları akşamlar buluşuyorlardı. Önce, yumuşak ve uzun tüylü halının üzerinde piknik yemeklerini yiyorlar, sonra da sevişiyorlardı. Her an hizmetçilerin içeri girmesi ya da Rachel'in annesiyle babasının erken dönmeleri olasılığı karşısında, darmadağın ve yarı giyinik olarak sevişmek zorundaydılar. Bu yüzden Stefan, Rachel'in vücudunu ancak yarım yamalak görebiliyor, elbisesinin aralığından göğüslerini, ya da eteklerinin altından, gölgede kalan edep yerini hayal meyal seçebiliyordu.

Daha fazlasını görmek istemiyordu zaten. Çiftleştiğini seyretmek Stefan'a dehşet veriyor, ama aynı zamanda onu büyülüyordu. Cinsel konular üzerinde yıllarca kafa yormak, onu kendi cinsel organlarından uzaklaştırmış, onlara karşı adeta yabancılaştırmıştı. Rachel'in kıvranmalarını, ağzının bir karış açılmasını ve gözlerinin cam gibi donuklaşmasını, nasıl soğukkanlılıkla inceliyorsa, kendi tepkilerini de aynı hissizlikle inceliyordu. Cinsel ilişki sırasında zevk almıyor değildi. Ama, bu salt bedensel bir zevkti, usuyla hiçbir ilgisi yoktu. Kendi dışında meydana gelen bir olayı izleyen soğukkanlı bir gözlemci gibiydi. Kız zevkten kıvranıp inlerken, Stefan'ın gözleri parlıyor, âdeta büyülenmiş gibi onu seyrediyordu. Sevişmenin doruğuna varmak, boşalmak, onun için bir anlam taşımıyordu. O yalnızca,

Rachel'in şahlanan vücudunu seyretmekten, çığlıklarını, iniltilerini, iç çekişlerini dinlemekten, onun tükendiğine tanık olmaktan zevk alıyordu.

Sonunda, kız tümüyle yenik düşmüş, Stefan da dolayısıyla galip gelmiş oluyordu.

Ama yine de, gece geç vakit tramvayla eve dönerken, düşünmekten kendini alamadı. Kızın yenilgisi neydi? Kendi zaferi neydi? Bütün bunlar ne anlam taşıyordu? Rachel duyduğu zevkle kendinden geçiyor, o ise, kendini denetlemeyi hiçbir zaman elden bırakamıyordu. Demek ki, Rachel içgüdüsüyle hareket eden bir hayvan, kendisi de bilinçli bir insandı. Ancak, hayvan doyuyor, insan ise doyumsuz kalıyordu. Rachel'in mutluluğu tüm vücuduna yayılırken, kendi mutluluğu cinsel organında sınırlanıp kalıyordu. Şu halde, usuyla galip gelirken, vücudu yenik düşüyordu. Hâlâ büyük bir yoksunluk içersindeydi.

Rachel, bu yoksunluğunu gideremese bile, yien de zeki, dürüst, iç açıcı ve güzel bir kızdı. Stefan'ın yaptığı şakalara gülüyor, yazılarını beğeniyordu. Krystyna ile Bruno ile eskisi gibi arkadaşlık edemediği için, şimdi onları daha az görüyor, zamanını çoğunlukla Rachel'le geçiriyordu. Birçok konularda anlaşıyorlardı. İkisi de çocukların gereksiz olduğu kanısını paylaşıyor, aşk, seks, Parti işleri, ya da sinemaya gitmek gibi uğraşları engellediği düşüncesinde birleşiyordu. Rachel ya da Stefan günün birinde evlendikleri takdirde, çocuk sahibi olmamaya kararlıydılar.

Bir akşamüstü, sinemadan çıkmışlar, sokakta kolkola yürüyorlardı. Bir çocuk katilinin yaşam öyküsüyle ilgili bir film seyretmişlerdi. Rachel: «Evlilik saçma bir şey aslında, değil mi?» diye sordu. «Kadını, bir erkeğin malı haline getiren bir burjuva kurumundan başka bir şey değil...»

«Doğru.»

«Ama insan, evliliğin sağladığı pratik avantajlardan yararlanmaya karar verirse, resmi evlilik kontratına özel bir madde koydurabilir.»

«Pratik avantajlardan ne kastediyorsun?» diye sordu Stefan.

«Canım, insan birisiyle birlikte yaşamayı arzu ediyorsa, eğer...»

«Onu, evlenmeden de yapabilir.»

«Evet ama, dedikoduya yol açar. Parti üyesi olarak, dedikodudan kaçınmamız gerek. Yoldaş Janusz'un deyimiyle, 'şimşekleri üstümüze çekmek'ten sakınmalıyız...»

Stefan omuzlarını silkti; Rachel'in koluna dolanmış olan kolu biraz gevşedi, bu yüzden. Genç kız, dirseğini bükerek, koluna daha sıkı sarıldı.

«Bilmiyorum,» dedi Stefan. «Bence, insan topluma meydan okumalı, filmdeki katil gibi. Ama Peter Lorre gibi, ödlekçe değil. Ben, küçük kızların ırzına geçen, sonra onları cüretle öldüren yakışıklı ve kahraman bir çocuk katiline ilişkin bir film senaryosu yazmak isterdim...»

Rachel, onu dinlemeyerek, kolundan çekti bir ayakkabı mağazasının vitrinine doğru sürükledi. Bir yandan vitrinde sergilenen ayakkabılara bakıyor, bir yandan da konuşmasını sürdürüyordu: «Başka yollar da var. İnsanın zengin anası babası olursa, bir apartman dairesi de kiralanabilir, pekâlâ...» Rachel, bir çift ayakkabı üzerinde düşünüyormuş gibi duraksadı bir an. Stefan'ın sesi çıkmıyordu. «Ve birlikte yaşanabilir.» Genç kız döndü ve gülümseyerek Stefan'a baktı. «Ne iyi olur, değil mi?»

Stefan bir şey söylemedi; yürümeye devam ettiler. Rachel de konuyu değiştirdi. Café Ziemianska'ya gidip oturdular. Genç kız, Yahudilikten kurtulmak için çaba harcayan Yahudilere ait, Stefan da Polonyalılıktan kurtulmak için çırpınan Polonyalılara ait fıkralar anlatarak birbirlerini eğlendirdiler. Stefan'ın anlattığı fıkraların bir iki tanesi kendisiyle ilgili, aynı zamanda kendi aleyhindeydi.

Teofil diş çıkarıyordu. O gece Stefan'ı üç kez tatlı uykusundan uyandırdı. Bu yüzden Stefan, Rachel'i ye-

niden gördüğünde, evlendikleri takdirde, annesiyle babasının onlara parasal yönden ne kadar katkıda bulunacaklarını sordu. O akşam kendi aralarında nişanlandılar.

Durumu ailelerine bildirir bildirmez, evlenmelerinin ancak kendilerini mutlu kılabileceğini açıkça anladılar. Max Amca ile Cecylia Teyze, Stefan'ın bir Yahudi kızı ile evlenmesi karşısında dehşete kapılmışlar, Rachel'in, Bialystok'ta oturan amcası ile teyzesi de yeğenlerinin Yahudi olmayan biriyle evlenmesini aynı derecede korkuyla karşılamışlardı. Bruno ile Krystyna ise, kendilerine özgü nedenlerle kuşku duyuyorlardı. Yegâne tarafsız davrananlar, Rachel'in kendi annesi ile babası oldu. Kendi düşüncelerini açıklamazdan önce, Stefan'la tanışmak istediklerini kızlarına söylediler. Bunun üzerine, Stefan, bir pazar günü Lazienki Parkı dolaylarındaki eve, öğle yemeğine çağrıldı.

Rachel gülümseyerek kapıyı açtı. Stefan'ı acele öptü, sonra salona aldı. Stefan girer girmez, Rachel'in annesi olduğunu tahmin ettiği kadının, divanın üstünde, tam Rachel'le ilk seviştikleri yerde oturduğunu gördü. Kadın ayağa kalktı ve başını ona doğru çevirdi. Stefan karşısında, nişanlısının yüzünün bozulmuş bir kopyasını gördü. Bu, kırışık yüzü pudralanmış, saçları, perukayı andırır biçimde boyanmış ve kıvrılmış bir Rachel'di.

Kadın önce gülümsedi, sonra özür dilercesine kocasına döndü. Baba, odanın öbür ucundan kalkmış, Stefan'a doğru geliyordu. Kızıyla arasında en ufak bir benzerlik yoktu. Bu, iki karış boyunda, adeta cüce denebilecek, çirkin bir adamdı. Müstakbel damadım, görmüş geçirmiş bir adamın sıcaklığı ve nezaketiyle karşıladı. «Bir içki içmez misiniz, oğlum? Evet, sizi karımla tanıştırmadan önce bir kadeh votka içmelisiniz. Bu, hepimiz için kritik bir an... Buyrun içkinizi. Doğrusunu isterseniz, sizinle daha önce tanışmamız gerekirdi... Rachel, nişanlını niye daha önce buraya getirmedin?» Sonra, Stefan'ın yanıtını beklemeden, onu kolundan tutup karısına doğru götürdü. Stefan kadının buruşuk elini öptü. Kadın da zayıf bir gülümseme ile sıska boynunu uzattı ve Ste-

fan'ın omuzu üzerinden kaygıyla kocasına baktı. «Ecoute chéri,»(1) dedi. «Ne donne pas trop â boire. Il n'aime pas ça.»(2) Sonra Stefan'a bakarak yeniden gülümsedi ve kötü, tutuk bir Lehçe ile, Lehçeyi hemen hemen hiç bilmediğini söyledi.

«Je viens de Poznan,»(3) dedi. «Sprechen Sie Deutch, zufallich?»(4)

«Nur wenig»,(5) dedi Stefan. 'J'aimerais mieux parler Français.»(6)

«Saçma,» dedi Rachel'in babası, Dr. Zamojski. «Şu anda Polonya'da bulunuyoruz. Hepimiz Polonyalıyız. Dolayısıyla, Lehçe konuşacağız.»

Karısının yüzünde yeniden zayıf bir gülümseme belirdi, sonra yavaşça uzaklaştı. Ev sahibi, Stefan'ın kolunu yeniden yakaladı ve onu, artık ezbere bildiği bu salonun öbür ucuna götürerek bir koltuğa buyur etti. «Burada teftiş yapmıyoruz,» dedi Dr. Zamojski, «Onun için rahatınıza bakın, oğlum. Biz modern bir aileyiz ve Rachel'i de modern bir şekilde eğittik. Kendi kararlarını vermekte özgürdür. Ona, her zaman, istediğin erkeği seçmekte serbestsin demişimdir. Şimdi sizi seçtiğine göre...» Kollarıyla bu konuyu başından savmak ister gibi bir hareket yaptı. «Şimdi başka şeylere geçelim. Örneğin politika., Acaba savaş olacak mı, dersiniz? Ergeç olacak, tabii. Siz de aynı kanıda değil misiniz?»

«Ben şöyle düşünüyorum...» diye söze başladı Stefan, ama kendisinden yanıt beklemeyen ev sahibi sözünü kesti: «Almanya güçlü. Her gün daha da güçleniyor. Geçen hafta Berlin'deydim. Zor bir ameliyat söz konusu olduğu zaman Yahudi düşmanlığı ortadan kalkıyor. Beni Profesör Müller çağırtmıştı. Gayet nazik bir ameliyattı...

«Evet, Almanya güçlü, Fransa ile İngiltere ise zayıf.

---

(1) Dinle sevgilim.
(2) Fazla içki verme. İçkiden hoşlanmıyor.
(3) Poznan'lıyım.
(4) Acaba Almanca biliyor muydunuz?
(5) Biraz.
(6) Fransızca konuşmayı tercih ederim.

Kesinlikle zayıf. Demokratlar her zaman zayıftır, zaten.»

«Ama Polonya demokrasi değil ki, baba,» dedi Rachel. «Ona rağmen zayıf.»

Dr. Zamojski başını salladı. «Doğru.» Sonra Stefan'a döndü: «Sen de benim küçük kızım gibi sosyalist misin?»

«Ben...»

«Umarım, değilsin ama herhalde öylesin. La folie de jeunesse.»(1) Karısına baktı ve sözünü yineledi: «La folie de jeunesse. La politique révolutionnaire. Les jeunes gens... les deux... socialistes.»(2)

Bayen Zamojska omuzlarını silkti ve gözlerini gökyüzüne kaldırdı.

Dr. Zamojski sözüne devam ederek: «Ama bakın göreceksiniz, bir kere evlendiniz mi, hele çocuklarınız, malınız mülkünüz de oldu mu... sizin malınız mülkünüz var mı? Eskiden vardı, sanıyorum. Siz Kont musunuz? Rachel bana Kont olduğunuzu, ama unvanınızı kullanmadığınızı söyledi. Eh, sizi anlıyorum. Qu'est-ce que c'est qu'un comte sans comté? (3) Biz de soylu bir aile adı taşıyoruz: Zamojski! Ama bu, soylularımızı aşağılamak için Çar'ın yaptığı kötü bir şakadan ibaret...»

Bayan Zamojska, yüzünde bir soru ifadesiyle öne doğru eğildi.

«Monsieur est un comte, mais sans propriété,» (4) dedi Dr. Zamojski.

Bayan Zamojska başını salladı.

«Ben size bir şeyler verebilirim,» dedi Dr. Zamojski. «Rahcel'in üstüne yaparız. Bu sizin aile servetinizi geri getirmez, tabii. Ama siz zaten para için evlenmiyorsunuz...»

«Tabii ki para için evlenmiyorum,» dedi Stefan.

«Sosyalist olduğunuza göre, böyle bir şey söz konusu değil.»

---

(1) Gençlik çılgınlığı.

(2) Devrimci politika. İki genç... İki sosyalist.

(3) Kontluğu olmayan bir Kont ne işe yarar?

(4) Mösyö bir Kont, ama varlıksız bir Kont.

Stefan öğle yemeğinden sonra evden ayrıldı. Rachel de parkta bir gezinti yapmak üzere onunla birlikte çıktı.

«Onlardan hoşlandın mı?» diye sordu.

Stefan duraksadı.

«İkisi de biraz gülünç,» dedi genç kız. Tıpkı babası gibi, Stefan'ın yerine cevap vermişti. «Ama onlara razısın, değil mi?»

«Anamızdan babamızdan sorumlu değiliz,» dedi Stefan. «Benim babam deli, annem de budala idi.» Rachel yeniden:

«Benimkilere razısın, değil mi?» diye sordu.

«Elbette razıyım,» dedi Stefan.

Rachel onun elini sıktı sonra birlikte ağaçların arasından saraya doğru yürümeye başladılar.

Rachel, evliliği üzücü bir zorunluk olarak ele almasına rağmen, olağanüstü bir coşku ile hazırlanmaktan da geri kalmıyordu. Sluzewska Caddesi yakınlarında, küçük, aydınlık ve modern bir apartman dairesi kiraladı. Burasını kısa bir sürede dayadı ve döşedi. Perdelerin, döşemelik kumaşların renklerini ve desenlerini çoktan beri tasarlamış olduğu belliydi. Yerlere ne biçim halılar serileceğini, normalden daha geniş, iki kişilik bir yatağı nereden satın alabileceğini çok iyi biliyordu. Akrabaları, düğün armağanı olarak ne istediğini sorduklarında, mutfak tencerelerinin büyüklüğüne, yatak örtüsünün rengine varıncaya dek söyledi.

Rachel müstakbel kocasına da sırası gelince danışıyor, ama, Stefan genellikle hiçbir fikir ileri sürmüyordu. Düşüncesini belirtecek olsa bile, Rachel hemen başka bir konuya geçiyordu. Ama, iyi bakıldığına kuşku yoktu. Evde, hizmetçiye ayrılmış olan küçük bir oda vardı. Rachel burasını, çalışma odası olarak düzenledi. Bir duvara kitap rafları, başka bir duvarın önüne de güzel bir çalışma masası yerleştirildi. Masanın üstünde ise, Stefan'ın düğün armağanı olarak verdiği yepyeni bir yazı makinesi duruyordu.

Nişanlılık döneminin sonuna doğru, Stefan bir an önce evlenmek için sabırsızlanıyordu. Çalışma masası, yazı makinesi ya da kocaman iki kişilik yataktan çok, huzura kavuşmak istiyordu. Somurtkan ablasından ve viyaklayan çocuğundan bir an önce kurtulma özlemi içersindeydi. Rachel'in başka yeteneklerinin yanı sıra, iyi bir ahçı olduğunu da keşfetmişti. Genç kızın arasıra yeni mutfaklarını 'deneme' bahanesiyle yaptığı 'Borç çorbası ya da lahana dolması, Mamuska'nın ya da Krystyna'nın yaptıklarından kat kat üstündü. Yeni yataklarını da 'denediler'; bu arada Stefan böylece ilk kez, Rachel'in kusursuz buğday renkli vücudunu, pürüzsüz cildini ve biçimli bacaklarını yakından görme ve inceleme fırsatını buldu. Sonunda mutluluğun tüm ögelerine sahip olduğuna göre, mutlu olduğu kanısına vardı.

İçinden bir ses, ona mutlu olmadığını söylediği zamanlar, onu hemen susturmaya çalışıyordu —özellikle Teofil ciyak ciyak bağırırken—. Krystyna evlenmek konusunda yanlış bir seçme yaptığını dolaylı yoldan eleştirdiğinde de, bunu züppelik ya da Yahudi düşmanlığı olarak yorumluyordu.

«Onunla neden evlenmek zorunda olduğunu anlayamıyorum, bir türlü,» demişti Krystyna.

«Neden evlenmeyecekmişim?» diye yanıtladı Stefan.

«İnsan, sırf evlenmemesi için bir nedeni olmadığından evlenmez, benim bildiğim.»

«Onu seviyorum,» diye kestirip attı Stefan.

«Emin misin?»

«Bir başkası da olsa, ancak bu kadar sevebilirim.»

«Nerden biliyorsun?»

«Bunu bilecek yaştayım.»

«Yarın bir tramvayın altında kalsa, üzülür müsün? Gerçekten üzülür müsün?»

Stefan güldü. «Tabi üzülürüm,» dedi.

«Gördün mü?» dedi Krystyna. «Böyle bir olasılık karşısında bile gülebiliyorsun.»

«Canım, onun için deli divane olmuyorum, belki,

ama ben zaten kimse için deli divane olamam. Ayrıca, pratik yönden yararlı evliliklerin, insanı daha çok mutlu kılacağı kanısındayım.»

Ablasının yüzüne baktı. Krystyna kızarmıştı. «Rachel, bir süre sonra seni sıkacak,» dedi.

«Eninde sonunda, herkes beni sıkar.»

«Çok doğru.»

«Bu durumda, hiç evlenmesem, daha iyi olur mu demek istiyorsun?»

«Evet... galiba öyle...»

«Ama bu haksızlık değil mi? Ne de olsa, bütün kocalar bir süre sonra karılarından sıkılırlar.»

«Belki de günün birinde seni hiç sıkmayacak birine rastlarsın.»

«Gökten zembille inecek değil ya. Karşıma çıkan en iyisi ile yetinmek zorundayım.»

«Bunun bir doktor kızı olması gerekmez ama...»

«Bir Yahudi doktorunun kızı demek istiyorsun, öyle mi »

«Hayır. Mesele o değil. Kızın ailesi kapitalist...»

«Engels de kapitalist bir ailenin çocuğu idi.»

Krystyna, kardeşinin gözlerinin içine baktı. «Bana bak,» dedi. «Seni, onunla evlenmekten vazgeçirmeye çalıştığımı sanma. Evlen istersen. Ama, ben seni herkesten daha iyi tanırım. Onun için, bu konuda düşündüklerimi bilmeni istedim. Eh, artık söyleyeceğimi söyledim. Sen kendi kararını ver.»

«Ben kararımı verdim, zaten.»

«İyi.»

Bir an sessizlik oldu. Sonra Stefan, «Peki Bruno ne düşünüyor?» diye sordu.

«Rachel hakkında mı?»

«Evet. Ve onunla evlenmem hakkında?»

«Bir şey söylemedi. Kızdan hoşlanıyor, sanıyorum. Evleneceğinize seviniyor. Ama o seni benim kadar iyi tanımaz.»

Stefan, biraz alaycı olmakla birlikte, ateşli âşık ro-

lünde sahneye çıktığından beri, yazar ve devrimci rollerinde eskisi kadar başarılı olamıyordu. Kendi hayalinde, o, Yahudi operatörün kızı, Rachel Zamojska ile nişanlı olan beş parasız bir Polonyalı değil, Rothschild ailesinden bir genç kızla evlenmek üzere olan Paris'li genç Raymond de Tarterre idi. Şu sırada kitaplarını okumakta olduğu Proust ya da Montherlant'ın dünyası ona, Varşova'dan daha yakın ve daha gerçek geliyordu. Bu yüzden, Krystyna'nın hayallerini altüst etmesine çok kızıyordu. Onun bu tutumunu, kendi üzerinde hak iddia etmesine, ya da Bruno ile olan evliliğinde tam istediğini bulamadığı için kendisine garez olmasına atfediyordu. Aralarında son geçen konuşmadan sonra ablasına önem vermiyor, onunla gözgöze gelmekten kaçınıyor, ve ancak yatmadan yatmaya eve dönüyordu. Düğün günü bile ablasının yüzündeki asık ifadenin silinmemesi, onu daha da kızdırdı. Düğün, 1935 yılının kasım ayında yapıldı. Krystyna, damatla gelinin Yahudi ve Katolik akrabaları arasındaki soğukluğu gidermek için en ufak bir çaba göstermedi.

Düğün, Krystyna'ya rağmen, iyi geçti. Cecylia Teyze, Rachel'in annesiyle çatır çutur Fransızca konuşurken Max Amca da, Dr. Zamojska ile giriştiği siyasal tartışmalarda oy birliğine varmıştı. Bruno çok keyifliydi. Stefan'a gelince, Rachel'in Bialystok'dan gelen teyzelerine ve büyük teyzelerine, Proust'un 'Geçmiş Zaman Peşinde' adlı eserinin kahramanları düşesler ve prenseslermiş gibi davrandı, ve hepsinin teker teker ellerini öptü. Bu davranışı konuklar üzerinde çok olumlu etkiler yarattı, tabii. Düğünden hemen sonra Rachel'le birlikte Tatra dağlarına balaylarını geçirmeye gittiler. Stefan artık evli bir adamdı.

Yeni evliler, Zakopane'de lüks bir otelde kaldılar. Bu lüks ve ihtişam, Stefan'ın, evliliğinin ilk gününde mutlu olmasına büyük ölçüde yardım etti. Her an elinin altında olan ve tüm isteklerini yerine getiren genç karısıyla sevişmekten çok etrafa emirler yağdırmaktan, kahvaltısını yatağına getirtmekten zevk alıyordu. Rachel, Stefan'ın iyi bir ruh hali içersinde olduğunu fark ediyor

ve onu böylesine mutlu kılanın kendisi olduğuna inanıyordu. Stefan gerçi ondan hoşlanıyordu ama akşam yemeklerinde içtikleri Fransız şarabından daha da çok hoşlanıyordu. Otelin yemek salonundaki acemi orkestranın çaldığı tipik Polonya havalarını duymazlıktan gelerek, St. Moritz'de olduğunu hayal ediyordu. St. Moritz'e daha önce hiç gitmemiş olduğundan, Zakopane'den ne bakımlardan farklı olduğunu bilmesine olanak yoktu. Orasının da, bulundukları yer gibi, ufak bir dağ kenti olduğundan kuşkusu yoktu. Otel, çevredeki dağ köylerinden gelen köylülerle dolup taşıyordu. Bu adamların başlarında siyah şapkalar, üzerlerinde de ağır işlemeli yün ceketler vardı. Havanın soğukluğuna rağmen, ceketlerini giymiyorlar, omuzlarının üzerine alıp dolaşıyorlardı. Stefan'a göre, St. Moritz de böyle bir yer olsa gerekti.

Kızağın içinde, Denizin Gözü diye bilinen bir göle doğru yol alırlarken Stefan, yanlarından gelip geçen köylüleri inceliyordu. «Bunlar, bizim oralardaki köylülerden daha uzun boylu,» dedi Rachel'e.

«Nereden söz ediyorsun?»

«Maulopolska'dan, vaktiyle bizim oturduğumuz yerlerden. Bunlar hem daha uzun boylu, hem de onlar gibi ağırkanlı ve donuk değil.»

Rachel, dalgın dalgın gülümsedi.

«Üstelik yolun sağından gidiyorlar. Bizim oralarda, arabalarını yarı uykulu bir halde, yolun ortasından sürerler.» Stefan duraksadı. «Herhalde, dağ havasından olacak.»

«Çekoslovakya yakınlarındayız da ondan,» dedi Rachel. «Çekoslovak köylüleri bizimkilerden daha akıllıdır...»

Konuşurken başını çevirdiği için Stefan'ın kızdığını fark etmedi. Biraz sonra, dağlarla çevrili gölün dümdüz ve donmuş yüzü göründü. Onun ardında, dağın yamacında tahtadan kocaman bir haç vardı.

«Nerede güzel bir manzara varsa, böyle çirkin bir haç diker, görünümü bozarlar,» dedi Rachel.

Stefan'ın kaşları yeniden çatıldı. Bu kez, Rachel de farkına vardı.

«Şunu kastediyorum,» dedi Rachel, «Eğer Tanrıya inanıyorlarsa, onun yarattıklarını düzeltmeye çalışmasınlar.»

Döndüklerinde, otelin lobisi, ellerinde kayaklar taşıyan, mavi pantalonlu, kırmızı suratlı insanlarla dolmuştu. Aşağıdaki kazan dairesinde kuramaya bırakılan ıslak yün giysilerin kokusu ortalığı kaplamıştı. St. Moritz'de de belki böyle yapılıyordu ama Stefan nedense buna inanmak istemedi. Akşam yemeğinde ısmarladığı şarap da ona, bir gün önceki şarap kadar lezzetli gelmedi. O akşam açık havada düzenlenen bir buz pateni yarışmasını seyretmek üzere yeniden kente indiler. Paltolarına sımsıkı sarınarak ve sıcak tutmak için ayaklarını sık sık yere vurarak, paten sahasının kenarından, yarışmacıların zarif ve uyumlu hareketlerini seyre koyuldular. Küçük satıcı çocuklar, ellerinde tepsilerle, sıcak çay dağıtarak, seyircilerin arasında dolaşıyorlardı. Oparlörden, bir valsin cızırtılı nağmeleri duyuluyordu. Rachel, Stefan'ın elini yakalıyarak, mutlu bir gülümseme ile yüzüne baktı. Ama Stefan, Zakopane, St. Moritz olmadığı için hâlâ surat asıyordu.

Ertesi sabah, yatakta kahvaltı ederlerken, balayılarının bu üçüncü gününde, ne yapacaklarını tartışıyorlardı. Rachel, kayak kaymak istiyordu ama Stefan'ın kayamadığını bildiği için, kendisinin bu konuda tecrübesi olduğunu itiraf etmekten çekiniyordu. Stefan ise, karısının sürekli olarak yanında bulunmasından bir gerginlik duymaya başlamıştı. Ama karısının yanlış yorumlayacağından korktuğundan, bir iki saat için bile olsa ayrı kalmalarını öneremiyordu, bir türlü. Bu yüzden yataktan çıkmadı. Rachel ise kalktı, pencereye doğru gitti, uzun ve sağlam yapılı vücudunu gererek karları seyretmeye koyuldu. «Hava o kadar güzel ki,» dedi. «Dağlara çıkmalıyız.»

«İşin kötüsü,» dedi Stefan, «kar ve güneş bende baş ağrısı yapıyor.»

«Kayak için sana güneş gözlüğü alırız.»

«Olur tabii, yalnız ben bu kadar temiz havaya alışkın değilim. İstersen sen git.»

«Sensiz mi?»

«Canım, evli barklı kadınsın. Kimse kılına bile dokunmaz.»

«Mesele o değil.»

«Nedir, peki?»

«Seninle birlikte olmaktan hoşlanıyorum.»

«Tabii,» dedi Stefan.

«Ama burada kalıp da yazı yazmak istiyorsan, o başka.»

«Bir denerim...»

«Öyleyse, ayağının altında dolaşmayayım. Belki de kayak yapmaya giderim.»

«Tabii, neden gitmiyorsun?»

«Peki, öyleyse.»

Rachel dolaba doğru gitti, giysilerini çıkardı ve giyinmeye başladı. Stefan, halsiz halsiz yattığı yerden, karısının vücudunu seyrederken içini kemiren arzunun, bir gece önce çılgınca sevişmiş olmalarına rağmen, neden böylesine az tatmin edilmiş olduğunu yeniden anlamaya çalışıyordu.

Rachel gittikten sonra Stefan, yavaş yavaş tıraş olmaya ve giyinmeye başladı. İşi bitince, kentte dolaşmaya çıktı. Bir yandan da dükkânların vitrinlerinde sergilenen cicibici eşyaları seyrediyordu.

Bir süre gayesiz dolaştıktan sonra otele döndü. Odaya çıktığında, yatakların toplanmış, her şeyin yerli yerine konulmuş olduğunu gördü. Artık dediği gibi, oturup çalışmaktan başka çare kalmamıştı. Odada masa, sandalye, kâğıt, kalem onu bekliyordu. Kendisi de yazardı ve başka bir işi de yoktu. Okumakta olduğu romanı dün bitirmiş, gazeteyi de kahvaltıda okumuştu.

Yazmakta çektiği güçlük, ilhamdan yoksun oluşundan ileri gelmiyordu Onun derdi başkaydı. Düşüncelerine olan inancını yitirmişti. Kâğıt üzerinde dile getirdiği fikirler bir süre sonra anlam değiştiriyordu. «Lenin'i Tanıyan Adam» ve «Varşova Çöpçüsü» adlı denemelerinden sonra, kendi yapıtlarına karşı bir güven-

sizlik gelmişti. Kendisiyle alay etmelerinden, komünist inançlarını küçümsemelerinden korkuyordu. Çünkü, hayalinde 'köksüz bir dünya vatandaşı'nın yaşamını sürdürmesine rağmen, Stefan yine de kendisini Komünizme adamış bir Marksist olarak görüyordu. Bunun tek bir nedeni vardı. Marksist olmadığı takdirde, bir hiçti, hiç olduğu takdirde ise...

Hiçlik, Stefan'ı korkutuyordu. Tıpkı karanlığın bir çocuğu korkutması gibi. Elinde davranışlarını yönetecek, onları yargılayacak objektik değer ölçüleri olmazsa, rüzgârın önüne katılmış bir yaprak gibi, rastgele, ordan oraya sürüklenecekti. Das Capital, tıpkı İncil gibi, belli bir hedefe doğru yaptığı ilerlemeyi, üzerinde adım adım izleyebileceği bir harita gibiydi. Kutsal inançlar ya da sosyalizm onun için, sığınabileceği bir liman demekti. Onlar olmadığı takdirde, yaşamının hiçbir amacı, hiçbir anlamı kalmayacaktı. Tutkuları onu bir yana, esintileri başka bir yana, herkesten başka, kendine özgü merakları ise onu bir girdap gibi içine doğru çekecekti.

Bir yandan dağları seyrediyor, bir yanda da kaleminin ucunu çiğneyerek, kendisini bu çıkmaza sokan bu irdeleyici zekâsına sövüp sayıyordu. Neden, yük arabasının içinde uyuklayarak atının, evin yolunu tutmasını bekleyen bir köylü değildi sanki? Onların kör inançlarına, cennet ve cehenneme ilişkin basit fikirlerine gıpta ediyordu. Önündeki kâğıda, 'Düşünen adam budaladır' diye bir başlık attı, sonra ekledi: 'dedi Raymond de Tarterre...' Stefan bir an durdu, kalemini dişledi sonra devam etti:

'Banyo küvetinin içinde yatan sevgilisini seyrederken. Genç kadının göğüsleri suyun içinde yüzüyordu. Tarterre gözleriyle onu okşuyordu.

'Donc, fay ce que vouldras' (1) dedi genç kadın. Halının üzerinde çırılçıplak yatıyordu. Âşığı, memelerinin uçlarını kan kırmızısı tırnak ojesiyle boyadı. Genç kadının esmer teni, soğuk havayla temas edince büzüldü,

(1) Ne istersen onu yap. (eski Fransızca)

kuruyan ojeler yer yer çatladı.

'Fay ce que vouldras,» diye mırıldandı sevgilisi.

Tarterre, kadının kollarını ve bacaklarını robdöşambrının kordonuyla sımsıkı birbirine bağladı. Sevgilisi bu haliyle, yerde yatan ayakları zincirli bir ceylanı andırıyordu. Onu seyretmeye başladı, ortalık kararıncaya kadar onu seyretmeye devam etti. Saat sekizde eğildi ve kızın böğründen öptü. 'Mezbahada, kılları tıraş edilmiş bir domuzdan daha güzelsin,' dedi, 'üstelik ondan daha da lezzetlisin.' Et bıçağını alarak, vücudundan bir dilim et kesti. Ama, kanı görünce iştahı kesildi.

'Peki, kocama ne söyleyeceğim?' diye sordu sevgilisi, Tarterre iplerini keserken.

'Bana söylediğini söylersin. Fay ce que vouldras.'

'Beni öldürür' diye fısıldadı genç kadın.

'Yasalar, kocalardan yana,' dedi Tarterre.

Sevgilisi, giyinirken: 'Peki, yarın?' diye sordu. Kan, etekliğinin üstüne çıkmaya başlamıştı bile. 'Thorez'i dinlemeye gidecek misin?'

'Tabii'

'Sen de Parti'nin çizgisinde misin?'

'Tabii. Neden olmasın?' dedi Raymond de Tarterre. 'Düşünen adam budaladır.'

Stefan bu küçük öyküyü on dakikada yazdı. Rötuşunu yapmak ise bir saatini aldı. Sonra otelin yemek salonuna inerek, tek başına yemeğini yedi. Yemek aralarında uzun süre bekliyordu. Ona hizmet eden garson, bir köşede pinekliyor, dedikodu yapıyor ve tırnak yiyordu. Stefan da gözlerini boşluğa dikmiş oturuyordu. «Ne kadar saçma» dedi kendi kendine. Sonra yineledi: «ne kadar saçma.» Masasında oturan, ya da o sırada arkasından geçen bir kimse onun bu sözlerini duymuş olsaydı, Polonyalıların geleneklerini bilmeyen bir yabancı olduğunu sanacak ve garsonun bir tabak borç çorbasını masaya getirmesinin böylesine uzun sürmesini saçma bulduğu kanısına varacaktı. Bir yabancı, bu sözlerin, Stefan'ın kafasından geçen konuşmanın, yük-

sek sesle söylenen bir parçası olduğunu anlayamazdı, tabii.

Kafasından geçenler şöyle özetlenebilirdi: «Bilincimin, artistik yaratıcılığımı denetlemekten aciz oluşu ne kadar saçma. Ben Marks'a inanıyorum. Lenin'e inanıyorum. Polonya Komünist Partisi Merkez Komitesine inanıyorum, ama ilham perim bütün bunlarla alay ediyor. O, alaycılığın, su katılmamış alaycılığın ta kendisi. Bu saçma bir şey, saçma.»

«Ama sevgili Stefan, sen belki de Marksist filan değilsin, sadece, Marksist olduğuna, kendi kendini inandırmaya çalışıyorsun.»

«Peki, neden öyle yapıyorum?»

«Boşluktan korkuyorsun da ondan.»

«Saçma. Yaşamın, tarih süreci içersinde oluşan toplumsal gelişim kanunları tarafından belirlendiğini biliyorum. Ancak sosyalizm ve devrim sayesinde gerçek bir mutluluğa erişeceğimi de biliyorum. Bunlara mutlak olarak inanıyorum.»

«İşin saçmalığı da burada ya, dostum. Sen de benim kadar biliyorsun ki, Tanrı olmayınca, zorunluluk ve yükümlülük de ortadan kalkar. Dolayısiyle, her insan bağımsız ve özgürdür. Tarih boyunca görülen toplum örneklerinden birini seçmek zorunda değildir. Neden böyle bir örneğe ayak uydurmak zorunda olsun?»

«Kendi hemcinsleri yüzünden.»

«Kendi hemcinslerine karşı neden borçlu olsun? Onlar genellikle ya alçak ya da budala. Onları sevebilmek için tek neden, İsa'nın insanları sevmeyi buyurmuş olmasıdır. İsa da Tanrı olduğuna göre, buyruklarının yerine getirilmesi gerekiyordu. Ama İsa Tanrı değil sizce. Bu yüzden, onun buyrukları da herhangi bir insanın buyruklarından farksız.»

«Ama insanlar arasında bir bağ olması gerek.»

«Elbette. Kendi çıkarlarını düşünerek, bazı insanlarla, başka insanlara ya da doğaya karşı birleşmek yararlı olabilir; hatta bu bağı güçlendirmek için, manevi bir ideoloji de geliştirilebilir: Örneğin, yurtseverlik, ya da sosyalizm gibi. Ama, bunları ciddiye almamalı. Sen

de ilham perin kadar, Polonyalıların, Çekoslovaklardan daha iyi, ya da Çekoslovakların Polonyalılardan daha iyi olmadıklarını pekâlâ biliyorsun. Yoksullar zenginlerden daha iyi olmadığı gibi, zenginler de yoksullardan daha iyi değildir. Her ikisi de açgözlü ve haris. Sosyalizm, yoksulların, zenginleri tehdit etmek ve servetlerinin bir kısmını sökmek için gerekirse onlara karşı sopa gibi kullandıkları bir araçtan ibaret.»

«Ama bu saçma bir şey,» dedi Stefan, hayali kişiliği olan Raymond de Tarterre'e hitap ederek: «Ben yoksulları görüyorum. Onların acı çektiğini, çocukların ilâçsızlıktan can verdiklerini, kadınların besin yokluğundan yavrularını besleyemediklerini görüyorum. Buna karşın, zenginlerin Zakopane'de kayak yaptıklarına, Cracow'da dansettiklerine, havyar tıkındıklarına, şampanya ziftlendiklerine tanık oluyorum. Bu düzeni değiştirmek, herkesin bir şeylere sahip olabileceği, kimsenin elinde gereğinden eksik ya da fazla ihtiyaç maddesinin bulunmadığı bir düzenin kurulmasına katkıda bulunmak istemem, haksız mı?»

«Bunda hiçbir haksızlık yok, sevgili Stefan. İsteğinin gerçek niteliğini bildiğin sürece, haksız değilsin. Bu, senin için estetik bir zevk meselesi, yoksa hak hukuk meselesi değil.»

«Zevk meselesi mi?»

«Evet, kesinlikle. Seni çeken, adaletin simetrisi, düzeni, uyumu. Nasıl ki, Klasik mimariyi diğer mimari tarzlarına, ya da Mozart'ın müziğini başka müzik yapıtlarına tercih ediyorsan.»

«Ama, bu çok saçma...»

«Estetik değerleri, ahlaki değerlerle karıştırmaman gerek. Asıl saçma olan, arkadaşın Onufry gibilerini eleştirirken, onların davranışlarını doğru ya da yanlış diye değerlendirmen. O, yaşamından memnun. Topraklarını işleyen köylüler açlıktan ölürken, Onufry parasını fahişelere ve şampanyaya su gibi harcamaktan en ufak bir vicdan azabı duymuyor. İhtilal olursa, onu hiç durmadan kurşuna diz. Ama, sırf Beyaz olduğu için, ona

kötü damgası vurmaya, ya da sen Kızıl olduğun için kendini ondan daha iyi görmeye hakkın yok. Bu işler, aslında, onları simgeleyen renkler gibi, tümüyle keyfi ve öznel.»

12

Varşova'ya döndüklerinden bir ay sonra, Rachel Krystyna ile Bruno'yu akşam yemeğine çağırdı. Yemekte ayrıca, Rachel'in arkadaşları olan bir ekonomi politik öğrencisi ile desinatörlük yapan kız arkadaşı hazır bulunuyordu. Kızın üzerinde, kendi kreasyonu olan bir giysi vardı. Rachel de konuklarının şerefine şık bir siyah elbise giymişti. Krystyna ise, o gün işte giydiği basit bir etek ve bluzla gelmişti. Yüzü de diğerleri gibi makyajlı değildi.

Krystyna, aşağılama ve utanç ifade eden bir ses tonuyla: «Kusura bakmayın,» dedi. «Bunun, resmi bir davet olduğunu bilmiyordum.»

Rachel kızardı: «Resmi davet değil, aslında» dedi. Sonra, sıkılarak, masanın üzerindeki mumlara ve gümüş takımlarına baktı. Yeni ve zarif eşyalar, Krystyna'nın da gözünden kaçmamıştı. «Her şey ne kadar şık ve modern,» diye seslendi. Karşısındakilerle alay ettiği ve onları aşağıladığı her halinden belli oluyordu. «Kutlarım, Stefan, Sluzewska Caddesindeki gecekondudan sonra epeyce terfi etmişsin, doğrusu.»

Stefan yüzünü buruşturmakla yetindi.

Bruno, etrafına bakındı. «Çok güzel,» dedi Rachel'e. «Stefan talihliymiş, doğrusu.»

«Sen de ne kadar talihsizsin, değil mi?» dedi Krystyna, sonra Bruno'nun yanıtını beklemeden döndü, desinatör kız Jola ile tanıştırılmayı bekledi ve ekonomi politik öğrencisi Paul'un elini öpmesine izin verdi.

Stefan, yerinden kıpırdamadığı için Rachel koştu, hemen konuklarına birer kadeh votka doldurdu, sonra bir tepsinin içinde, özenle hazırlanmış kanapeler getirdi. Herşeyin böylesine incelikle hazırlanmış olmasından ötürü biraz utanç duyuyordu, şimdi. Rachel'in utandığını sezinleyen Krystyna, balıklı, yumurtalı ve hıyarlı kanapeleri, abartılmış bir nezaket ve zarafetle atıştırmaya başladı.

Stefan pencerenin yanından ayrılarak konuklarının yanına geldi. Sanki odaya yeni girmiş gibi, konuklarla ilgilenmeye, kadehlerine içki doldurmaya başladı. Önce onların kadehlerini, sonra kendisininkini dolduruyor, sonra yeniden kendi kadehine, arkadan onların kadehlerine içki koyuyordu. Bu, böylece sürüp gitti. Hep, ikiye bir onlardan ilerdeydi. Konuşmuyordu. Diğerlerinin içinde ise yalnız Bruno konuşmayı normal bir biçimde sürdürüyordu. Krystyna, yılan gibi pusuda bekliyor, her an zehirli bir sözle birini sokmaya hazırlanıyordu. Yabancı çift, bu anormal ortam içersinde şaşkına dönmüştü. Rachel ise nerdeyse ağlayacaktı. Ancak sofraya oturup, ordövrleri izleyen sıcak yemekleri tatmaya başladıkları zaman herkesin gerilen sinirleri biraz gevşedi. Ethiopia'daki savaş ve Birleşmiş Milletler'in oynadığı rol tartışılmaya başlandı. Paul barışı sağlamanın tek yolunun Birleşmiş Milletler olduğunu savunuyor, Bruno ise, halkın desteğine sahip olmayan ve salt 'diplomatların bir icadı' olan bu kuruluşun, hiçbir zaman etkili olamayacağını iddia ediyordu. «Birleşmiş Milletler için kimse canını vermez,» Böyle bir kuruluş insana heyecan vermiyor. Ancak, bugünkü düzenin olduğu gibi muhafazasından yana olan Fransız ve İngiliz liberalleri böyle bir kuruluşu destekler,» diyordu.

«Yoo, hayır.» diye atılıyordu Paul, «Ben bu kanıda değilim. Eğer barış sağlanacaksa, ki hepimiz bunu istiyoruz, o zaman, dünyayı düzene koyacak bir kuruluşa ihtiyaç var.»

«Ben de kollektif güvenlik önlemleri alınmasından yanayım,» dedi Bruno, «ama adaletsizlik olduğu sürece, dünyada barış olamaz. Bugünkü statükoyu muha-

faza ettiğimiz sürece ise, adaletsizlikten kurtulamayız.»

«Birleşmiş Milletler Cemiyeti, devletler üzerine moral baskı yapabilir...»

«Ne gibi moral baskı? Mussolinin, İngilizlerden ve Fransızlardan daha zararlı olduğunu gerçekten iddia edebilir misiniz?»

«Bizim düşmanımız İtalyan emperyalizmi değil, emperyalizmin bizzat kendisi...»

Paul ile Bruno bu konuşmayı sürdürürlerken, Krystyna da öne doğru eğilerek Rachel'e: «Ne kadar güzel yemek yapıyorsun,» dedi. Ses tonundan, alay mı ettiği yoksa içtenlikle mi söylediği pek anlaşılmıyordu. Bu yüzden, iyice serseme dönen Rachel, gülmesi mi, ters ters bakması mı yoksa başını mı çevirmesi gerektiğini bir türlü kestiremedi. Krystyna, masanın bir ucundan, öbür ucunda oturan Stefan'a seslendi. «Hele şaraba diyecek yok!» «Gerçek Fransız şarabı, Stefan. Bu ne incelik!»

Stefan, boynu rahatsız olmuş gibi, yakasını gevşetti. Krystyna, Jola'ya:

«Ben Fransız şarabına bayılırım, ya siz?» diye sordu.

«Aa, evet,» dedi Jola. «Özellikle, şampanyayı çok severim.»

«Aa, tabii, şampanyanın yeri başka.» Krystyna, Rachel'le döndü.

«Gelecek sefere de şampanya içeriz, olmaz mı?»

Rachel kızardı bozardı, yüzünü astı: «Ben şampanyayı tasvip etmiyorum» dedi. Krystyna, kaşlarını kaldırarak, yarı alaylı yarı masum:

«Yaa, demek şampanyayı tasvip etmiyorsun?» diye sordu.

«Köpüklerini mi yoksa rengini mi tasvip etmiyorsun?»

«Fiyatını,» dedi Rachel. Krystyna, Jola'ya dönerek:

«Bu, herkese göre değişen birşey, öyle değil mi?» dedi. «Bazı insanlara göre, örneğin, işçilere, köylülere,

ayaktakımına ve bu türden insanlara göre alelâde Bordeaux şarabı, bile şampanya kadar yabancı gelen bir nesnedir.»

«Öyle mi?» dedi Jola.

«A, tabii. Onlar votka ya da bira içerler. Ama daha çok votka. Onlar hep sarhoşturlar. Bu yüzden, hiç çalışmazlar ve çalışmadıkları için de yoksulluktan kurtulamazlar.»

«Allahallah,» dedi Jola. «Ben öyle sanıyordum ki...»

«Yalan, yalan. Hepsi komünist propagandası. Bir işçi, şurada gördüğünüz kardeşim gibi ayık, ya da Rachel gibi çalışkan olsaydı, o da böyle mum ışığında şölenler düzenleyebilir ve konuklarına Fransız şarabı ikram edebilirdi....»

Krystyna'nın tiz bir sesle acele acele söylediği bu sözleri, masada oturan üç erkeğin duymamasına olanak yoktu. Ama Bruno, karısının söylediklerini işitmemek istermiş gibi, Birleşmiş Milletlere ilişkin tartışmasını ısrarla sürdürüyordu.

Rachel, Krystyna'ya dönerek: «Peki, işçilerin, köylülerin ve ayaktakımının şarap içmek istediklerini sen nerden biliyorsun?» diye sordu.

«Belki de istemezler.»

«O halde, bizim içmemizin onlara ne gibi bir zararı dokunuyor?»

«Hiçbir zararı dokunmuyor, ancak, bir şişe şarap parasıyla bir çocuğa bir çift ayakkabı alınabilir. Ayakkabısı olan çocuk da bu sayede okula gidebilir...»

«İlerde, Fransız şarabının zevkine varabilmek amacıyla,» dedi Stefan.

«Hayır, ufkunu genişletmek için,» diye yanıtladı, Krystyna.

«Fransız şarabının zevkine varmak için,» diye yineledi Stefan.

«Ve bu zevkini tatmin edemeyeceğine göre, zamanla sıkı bir sosyalist olacak...»

«Tıpkı senin gibi!» Krystyna, bu sözcükleri, kardeşinin yüzüne tükürür gibi söylemişti.

«Belki Fransız şarabı içiyoruz ama, hiç olmazsa, hizmetçi kullanmıyoruz,» dedi Rachel.

«Hangimiz kullanıyor ki?» diye sordu Paul. İktisat öğrencisi, masada geçen bu ilginç ve dramatik konuşmaya kulak kabartmak için, sonunda Bruno'dan ve Birleşmiş Milletlerden kendini koparmıştı. Rachel, zarif bir hareketle, görümcesini işaret ederek:

«Tabii ki, Krysia,» dedi.

«Ne hizmetçisi?» diye sordu Krystyna.

«Mamuska'yı kastediyorum.»

«O benim için çalışmıyor ki, Cecylia Teyzenin hizmetçisi.»

«Belki para vermiyorsun,» dedi Rachel, «ama, senin için çalışmadığını iddia edemezsin. Evini temizleyip, çocuğuna bakmıyor mu? Daha ne?»

Krystyna kızardı. «Artık ona aylık bağlayacağım,» dedi, sonra sözlerine ekledi: «Stefan'a bakmak zorunda olmadığıma göre.»

«Peki, Stefan'nın odasını da ona verecek misin?» diye sordu Rachel, «Mutfak aralığında yatıracak yerde? Yoksa, o odayı bebeğe mi tahsis ettin?...»

Krystyna gözlerini önündeki yemek tabağına dikti. «Eğer isterse, Stefan'ın odasında kalabilir.»

«Aşağı katta, Cecylia Teyzenin yanında kalmayı tercih eder, sanıyorum,» dedi Bruno. Sonra, Stefan'ı tuhaf bir bakışla süzerek, yeniden Paul'e döndü. Kısa bir süre içinde, masada oturanların hepsi tiyatro oyunlarını, filmleri ve romanları tartışmaya koyularak rahatladılar.

Mamuska'nın, Teofil'e baktığı için kendisine para vermeyi öneren Krystyna'yı bağışlaması bir aydan fazla sürdü. Cecylia Teyze de gücenmişti. Krystyna, ona ilkelerine olan bağlılığından ötürü böyle davrandığını açıkladığı zaman, yaşlı teyze için için, bu ilkelerin, her türlü insanca duygudan uzak olduğu kanısına vardı.

İki ihtiyar için hayatta en değerli şey, Teofil'e karşı olan sevgileriydi. Krystyna'nın önerisi, onların bu kutsal hislerini zedelediği için üzüntü duyuyorlardı. Bebek, bir yaşını doldurmuştu. Daha ne yürüyor ne de

konuşuyordu. Ama, öylesine hareketli ve sevimli bir bebekti ki, onu gören herkesin gönlünü fethediyordu. Çocuklardan nefret eden Max Amca bile bebeğe hayrandı. Yaşlı adam, pazar sabahları kilisedeki dinsel törenden sonra, Cecylia Teyzenin salonunda yerlerde yuvarlanıyor, Teofil'in çıkardığı kuş gibi sesleri taklit ederek, onunla kendi dilinde konuşuyor, bebeğin yaptığı şirinlikleri, gülücükleri neşe içinde seyrediyordu.

Bruno da, boş kaldığı her dakikayı oğluyla geçiriyordu. Her sabah kalkar kalkmaz ve her akşam işten döner dönmez, bebeğin odasına koşuyor, (Mamuska, mutfak aralığındaki odasını muhafaza etmişti) Teofil'in uyanık olması için dua ediyordu. Uyanık olması halinde, yatağın yanında diz çöküyor, elini parmaklıkların arasından sokarak, sevgisini belirtmek için Max Amca gibi sesler çıkarıyordu.

Kimi zaman da çocuğu yatağından alıp bağrına basar, yanağını, bebeğin başına dayar, ya da dudaklarını çocuğun yanağına bastırarak, kulağına birşeyler fısıldardı. Böyle mutluluk içersinde kendinden geçmiş bir halde durduğu bir sırada, oflaya puflaya merdivenlerden çıkan Mamuska odaya girer ve kıskanç ve öfkeli bir hareketle çocuğu elinden çekip alırdı. Yaşlı kadın, çocuğun kendisine ait olduğu kanısındaydı. Krystyna ile Bruno, bebeğin varlığına tesadüfen katılıda bulunmuş yaratıklardı, onun gözünde.

Kendi çocuğuna karşı en az duygusal davranan Krystyna idi. Sırası geldikçe, annelik görevlerini yerine getiriyor, onunla ara sıra oynuyor, ama fırsat buldukça onu diğerlerine devretmekten açıkça rahatlık duyuyordu. Cecylia Teyze, anne ile çocuk arasındaki bağın gizli olduğunu düşünüyor, Krystyna'nın bu ilgisizliğini ancak öyle yorumlayabiliyordu. Ama yine de, annesinin, kendi çocuğunun sevimliliğine karşı böylesine hissiz kalmasını, için için hayretle karşılamaktan kendini alamıyordu. Krystyna işten döndüğünde yorgun oluyordu, tabii. Bunu kabul etmek gerekti. Cecylia Teyze, karısının çalışmasını gerektiren Bruno'nun ilkelerini,

Mamuska'ya dilinin döndüğünce anlatmaya uğraşıyordu.

Rachel ile Krystyna arasındaki 'kavga' kısa bir süre sonra bağışlandı. Kimse bir daha sözünü etmedi. Stefan ile Rachel ertesi pazar, Cecylia Teyzenin evine öğle yemeğine geldiklerinde, yengesine karşı her zamankinden daha nazik davrandı. Yaptıklarından utanmış gibi bir hali vardı. Yemekten sonra, aralarında hiçbir benzerlik olmamakla birlikte, ikisi de ayrı ayrı çok güzel olan iki genç kadın, Cecylia Teyze ile Mamuska'yı mutfaktan kovarak, bulaşıkları birlikte yıkamaya koyuldular.

'Kavga' bağışlanmış ama unutulmamıştı. Birkaç hafta sonra Rachel yeniden bir akşam yemeği düzenledi. Ama, Krystyna ile Bruno çağrılı değillerdi bu kez. Parti toplantılarında da dördü bir daha bir araya gelmez oldu. Bruno, öğretmenlik yaptığı okulun hücresine transfer edilmişti. Krystyna ise, çocuk yüzünden, Parti faaliyetlerinin çoğundan affedilmişti. Rachel hâlâ ayni üniversitenin hücre toplantılarına katılıyor, Stefan ise artık hiç katılmıyordu.

1936 baharında bir gün öğleden sonra Stefan, Zamkowy Meydan'ındaki Krallık Sarayı'nın önünde Bruno'ya rastladı. İki arkadaş Krakowskie Przedmiescie Caddesinde birlikte yürümeye başladılar, Bristol Otelini geçtiler, üniversite kapısına geldiklerinde, caddedeki trafiğin gürültüsünden kurtulmak için içeri daldılar. Yılın ilk sıcak günlerinden biriydi. İkisinin de üzerinde pardösü vardı. Ama, temiz havayı içlerine çekmek için düğmelerini çözmüşlerdi. Üniversitenin klasik mimari tarzındaki yapılarını geçerek, Vistula ırmağına bakan sıraların yanına vardılar, sonra oturup, kış uykusundan yeni uyanan iki hayvan gibi, çiçek kokularını taşıyan bahar havasını ciğerlerine çektiler.

«Burada oturup, konuştuğumuz günleri anımsıyor musun?» diye sordu Bruno.

«Tabii,» dedi Stefan. Tıpkı, Sparrow Tepe'lerinde

buluşan Herzen ile Ogarev gibi. Özgürlük, adalet, devrim...»

«O günlerde ne kadar açık seçik fikirlerin vardı.»

«O fikirler senden geliyordu.»

«Ama, sen de kabul ediyordun.»

«Onları düşünmeden benimsemiştim.»

«Ya şimdi?»

Stefan Bruno'ya baktı. Birden, bu buluşmalarının bir rastlantı olmadığı düşüncesine kapıldı. «Şimdi,» diye söze başladı: «şimdi, bazı kuşkularım var...»

«Ne gibi kuşkular?»

«Parti'ye ilişkin. Daha doğrusu, Parti'ye değil de, komünizm'e ilişkin.»

Bruno, kaygıyla Stefan'a baktı. «Acaba, ben bu kuşkuları ortadan kaldırmakta yardımcı olabilir miyim?»

«Belki. Bilmiyorum. İstersen, sana açıklamaya çalışayım, ama...» Döndü ve gülümseyerek Bruno'ya baktı. «Seni ayartmak istemiyorum.»

«Bu konuda bir kaygın olmasın,» dedi Bruno. «Ben, Merkez Komitesinin ve Comintern'in bazı kararlarını, birçoklarından daha iyi anlayabilecek durumdayım...»

«Bu, kararlarla, ya da Merkez Komitesiyle, ya da Comintern'le ilgili bir mesele değil,» dedi Stefan. «Belli çıkış noktalarından hareket edildikten sonra varılan kararların doğruluğundan kuşkum yok. Marksist tahlilden bile kuşkum yok. Tarih, Marks'ın dediği biçimde gelişmiş olabilir. Feodalizm, kapitalizm ve sosyalizm, tarih süreci içersinde, zorunlu evreler olabilir, tıpkı, benzinle çalışan bir motorun çalışabilmesi için, basınç, patlama ve boşalma gibi evrelerden geçmesi zorunlu olduğu gibi. Beni düşündüren, bu gelişmeye katılıp katılmama zorunluğu: Çünkü bu evrelerden geçmek eğer kaçınılmaz birşeyse, benim seçme hakkım yok demektir, zaten. Kaçınılmaz değilse, o zaman hangi moral zorunluk beni, akıntıya karşı yüzmektense, akıntıya uyarak yüzmeye zorluyor?»

Bruno ellerini birbirine kavuşturarak sıktı: «Ama, işçilerin ve köylülerin ne denli kötü koşullar altında

yaşadıklarını gördüğüne ve kapitalizmin bütün bunlardan sorumlu olduğunu anladığına göre, daha iyi bir düzen kurmak için bu düzeni değiştirmek zorundasın.»

«Neden? Neden zorunlu olayım? Onların içinde bulundukları koşullardan bana ne?»

«Ama insanlar kardeştir...»

«Değildirler. Öyle olsalar bile, ben kardeşimin bekçisi miyim? Yalnız İsa, kardeşime bekçilik yapmamı buyuruyor. Yalnız O, insanların birbirini sevmesi için direniyor. Eğer İsa Tanrı olsaydı, o zaman söylediklerine belki önem verebilirdim, sırf öteki dünyadaki çıkarlarımı korumuş olmak için belki. Ama öteki dünya diye birşey yok. İsa Tanrı değildi. Tanrı yok. Tanrı olmadığına göre, zorunluluk diye birşey de olamaz. İnsanlara egemen olan sadece kaba kuvvet ve çıkar hesaplarıdır...»

«Bir de şefkat,» dedi Bruno.

«Evet şefkat; tabii, duyduğun takdirde. Acı çeken insanların görünümü seni rahatsız ediyorsa ve komünist bir toplum düzeninin, bu üzücü görünümü ortadan kaldıracağına inanıyorsan, o zaman kesinlikle komünist olman gerekir. Komünist düzenin yüceltilerek dinsel bir inanç haline getirilmesi, eğer bu düzenin kurulmasında yardımcı olacaksa, hiç durmayın, onu yüceltin. Bakalım, kaç kişiyi bu yoldan ikna edebileceksiniz. Sanırım, pek çok insanı inandırabilirsiniz. Çünkü, herhangi birşeye inanma ihtiyacı, insan yaradılışının belirgin bir özelliği, anlaşılan. Ama, senin acıdan hoşlanmayışınla, benim Stravinsky'den hoşlanmayışım arasında bir ayrım yok bence. Bunun aksine beni inandıramazsın. Kusura bakma ama, başkalarının acı çekmesine karşı her nedense ilgisiz olan, ayrıca kendisi de acı çekmeyen bir insanın, senin davana katılması için zorunlu bir neden göremiyorum.»

Bruno, oturdukları sıranın altındaki çakıl taşlarını incelemeye koyuldu. «Ancak adil bir toplum düzeninin kurulmasına çalışmasının, kendi soylu çıkarları gereği olduğuna onu inandırabilirsen, o zaman kabul eder, sanırım.»

«Yanılıyorsun. Zengin burjuvalar, örneğin, Rockefeller, Rotchild, Radziwill ya da, Bialystok'da fabrikaları olan Rachel'in ailesi gibi aileler için durum hiç de öyle değil. Hepsinin çıkarları baltalanmış olacak. Daha uzağa gitmeye ne gerek var Büyük bir mağaza kurmayı hayal eden alelâde bir dükkân sahibi bile, böyle bir düzenin kurulmasından yana değildir. Eşit hisseden daha fazlasına sahip olan ya da fazlasına sahip olmayı hayal eden herhangi bir kimsenin eline, sosyalist bir düzende, daha azı geçecek...»

«Ama bu para meselesi değil ki,» dedi Bruno. «Maddi eşitlik, insanların mutluluğuna bir katkıda bulunamaz. Ancak, sömürünün ve adaletsizliğin ortadan kaldırılması...»

«İnsanların mutluluğuna ne gibi şeylerin katkıda bulunacağını nerden bilebilirsin? Mutluluk, herkese göre değişen, kaypak ve çelişkili bir kavram. İnsanlar, can ve mal güvenliğine kavuşmak için çaba harcarlar. Öte yandan, kendilerini tehlikeye atmaktan zevk alırlar, heyecan duyarlar. Bir yandan, askerlerin ve polislerin korunması altında yaşarlarken, öte yandan, güvenliğin boğucu havasından kaçıp kurtulmak için dağların doruğuna tırmanırlar, ya da, bilmem, Kuzey Kutbuna yollanırlar. Sen, insanların kardeş olduğunu söylüyorsun, oysa, ne zaman fırsat bulsalar, oyunlarda, spor dallarında ve yarışlarda, fizik güçlerini, dayanıklılık derecelerini ve ustalıklarını ölçmek için, hayvanlar gibi birbirleriyle yarış etmekten geri durmazlar. Sen, tüm aslanların evcil olduğu, erkek geyiklerin tek bir dişiye sahip olduğu, sincapların, fındıklarını diğer sincaplarla paylaştığı hatta fındıklarını toplamak zahmetinden bile kurtarılıp devlet eliyle kendilerine yeterli sayıda fındık dağıtıldığı bir dünya istiyorsun.»

«Öyle değil,» dedi Bruno. Sesi, her zamankinden kuru ve neşesizdi.

«İnsanı uygarlaştırmak istediğim doğru. İnsan yaradılışını değiştirmek, daha iyiye, daha doğruya yöneltmek istiyorum. Yaşamın vahşetine karşıyım...»

«Bunun nedenini biliyor musun?» dedi Stefan, tiz

bir sesle. «Sen ve diğer bütün komünistler, insanı neden uygarlaştırmak istediğinizi, insan yaradılışını neden değiştirmek amacını güttüğünüzü biliyor musunuz? Çünkü sizler hâlâ Tanrıya, günahlara inanıyorsunuz. İnsan ruhunun olgunlaştırılabileceğine iman ediyorsunuz. Akıllarınız, yirmi yüzyıllık Hıristiyan inançlarıyla yoğrulmuş. Ve Allahsız olduğunuzu iddia etmenize rağmen, felsefenize, ideolojinize biçim veren, Hıristiyan inançlarından başka birşey değil. Onlar olmaksızın, inançlarınızı doğrulayamazsınız, boşlukta kalırsınız. Sovyetler Birliği, insanlık tarihinin gelişiminde yeni bir aşama değildir. Kutsal Rusya yeni bir ad altında ortaya çıkmıştır, o kadar. Rahiplerin ve mujiklerin Rusya'sı, Rabbi'nin oğlu Karl Marx'ın, bilimsel gerçekler diye dünyaya yutturduğu felsefi düşüncelerinin kılığına bürünerek, bugün Sovyetler Birliği olarak karşımıza çıkıyor.»

Bruno ile Stefan, karanlık bastırıncaya kadar tartışmalarını sürdürdüler. Irmağın karşı kıyısındaki ışıklar onlara göz kırpmaya başlamıştı. İki arkadaş ayrılırken el sıkıştılar, ama soruna bir çözüm yolu bulunamamıştı.

İkinci Bölüm

1

Haziran 1936'da, Polonya'dan uzakta, Avrupa'yı daha beter bir kargaşalığın içine sürükleyen olaylar oldu. General Franco Mağribi birliklerinin başında, Afrika'dan hareket ederek, Cumhuriyet hükümetine karşı saldırıya geçmek üzere, İspanya topraklarına girdi.

Liberal ya da demokratik inançları olan herkes, bu olaya karşı şiddetli bir tepki gösterdi. Stefan Kornowski de onlar arasındaydı. İspanya'da İç Savaşın başlaması üzerine, yeniden Parti içinde faal olarak çalışmaya başladı. Kuşkuları bir süre için yatışmış görünüyordu. 'İspanya'nın mücadelesi, Polonya'nın mücadelesidir', 'İspanya'nın özgürlüğü ve bizim özgürlüğümüz için savaşacağız,» gibi Parti sloganlarını, hiç duraksamadan kabul etti. Daha mantıklı ve daha soğukkanlı bir ruh hali içersinde, bu türden sloganları asla benimsemezdi.

İspanyol Cumhuriyetçilerinin davasını destekleme çabası Stefan, Bruno, Rachel ve Krystyna arasında bir dayanışmaya yol açtı. Artık yemek ziyafetlerine son verilmişti. Arttırabildikleri bütün yiyecekleri ve paraları İspanya'ya gönderiyorlardı. Cecylia Teyze bile onların bu gayretlerini moral bakımdan destekliyordu. Sadece, Max Amca Mola ile Franco'yu desteklediğini mırıldanıp duruyordu.

Tümü de, ortaklaşa çabalarının verdiği bir mutluluk içindeydi. Krystyna, evliliğinin ilk günlerini yeniden yaşıyordu. Bencillikten uzak, belli bir amaca yönelik, coşku içinde geçen günlerdi bunlar. Bruno ile araların-

daki cinsel bağlar bile güçlenmişti. Ama mutluluklarını gölgeleyen bir şey vardı: Cumhuriyetçilerin safında dövüşmek üzere, İspanya'ya giden Polonyalıların sayısı günden güne artıyordu. Bunlar ne komünist ne de sosyalistti. Krystyna, Bruno'nun kendi kendisiyle şiddetli bir mücadele halinde olduğunu sezinliyordu. Teofil'le oyun oynarken bile yüzünde, kaderine boyun eğmiş, kararlı bir insanın ifadesi okunuyordu. Yemeklerde, başkalarının söylediklerine dikkatini veremiyor, gözlerini boşluğa dikip bakıyor ve yemeğini yemeden bırakıyordu.

Bruno, otuzuna yaklaştığını hissediyordu. Bu yaş onun gözünde, gençliğin sonu, orta yaşın başlangıcıydı. Bugüne dek, Parti adına sürdürdüğü gizli faaliyetler onu artık tatmin etmiyor, bütün tartışmalar ve sloganlar, İspanya'da verilen silahlı mücadelenin gerçek savaşın yanında önemsiz kalıyordu. Polonyalı olması, olaylara karşı hassasiyetini daha da arttırıyordu. «Herkes bizi aşağılıyor,» dedi Stefan'a. «Çünkü bizim korkak olduğumuzu, çalım satmaktan başka birşey yapamayacağımızı sanıyorlar. Onlara, samimi olduğumuzu, gerekirse, dövüşebileceğimizi kanıtlamak istiyorum.»

«Sen gidersen,» dedi Stefan, «Ben de seninle birlikte giderim.»

«Dövüşmeye mi?»

«Evet, dövüşmeye.»

Bruno duraksadı. Gözlerinde, sanki kendi içinden geçenleri dinliyormuş gibi dalgın bir ifade vardı. Sonra Stefan'a döndü: «Neden?» diye sordu. «Senin, İspanya'da dövüşmek için ne gibi bir nedenin olabilir?»

«Faşistlerden hâlâ nefret ediyorum da ondan.»

«Karılarımız bu işten hiç hoşlanmayacak,» dedi Bruno.

«Sonunda boyun eğerler, bu işin hayati önemini biliyorlar.»

«Bir insanı belli bir harekete iten nedenler hakkında doğru bir yargıya varmak öyle zor ki.»

«Ama, bu kolay anlaşılır, basit bir neden değil mi?»

«Nedir, peki?»

«Faşizme karşı savaşmak.»

Sesinde en ufak bir alaycılık yoktu.

«Biliyorum. Savaşmak ve belki de ölmek. Krysia'ya gelince, ağlayıp üzülse bile... yok, ağlayacağını sanmıyorum, üzülse bile, beni anlayacağından eminim.»

«Rachel de öyle.»

«Biliyorum. Ama ben Teofil'i düşünüyorum.»

«Doğru.»

«Kararsızlığımın tek nedeni o. Çünkü ben ölürsem, babasını yitirmiş olacak. Sen de öldüğün takdirde, amcasını da yitirmiş olacak. Kadınların arasında, beni hayal meyal anımsayarak büyüyecek. Belki oturma odasının köşesinde, bana ait birkaç anı kalacak geride.» Bruno döndü ve Stefan'la yüzyüze geldi: «Bak, Stefan, ben ölümü göze alabiliyorum, çünkü belli bir dava uğruna ölmüş olacağım. Krysia'nın bir koca yitirmesini de göze alabiliyorum. Nihayet başka birisini, benden daha iyisini bulur. Ama, Teofil'in bir babadan yoksun kalması - bir başkasının çocuğuma babalık etmesi...» Bruno başını salladı ve dudaklarını büzdü.

Stefan Bruno'yu dikkatle inceledi. Arkadaşının bu duygusallığı onu etkilemişti. «Ne garip,» dedi. «Oğlunu bu kadar çok seviyorsun demek?»

«Ben de kendi kendime bunu söyleyip duruyorum. Krysia'yı bırakıp gitmeyi göze alabiliyorum da Teofil'den ayrılmaya bir türlü gönlüm razı olmuyor. Bu, karımı daha az sevdiğim anlamına mı geliyor acaba? Doğru. Onu daha az seviyorum. Sluzewska Caddesindeki bu evin, okulun, Parti çalışmalarının tekdüzeliğinden kaçıp kurtulmak istiyorum... Bu bir gerçek. İspanya'ya gitmek istemememin başlıca nedeni de bu, herhalde. Kahramanlık, özveri, bunlar aldatmacadan ibaret, belki de. Ben, güneşin, şarabın ve tehlikenin özlemini duyuyorum, tıpkı, Bengal'de kaplan avına çıkan bir İngiliz centilmeni gibi.»

«Ama onun evine dönme şansı daha fazla.»

Bruno omuz silkti. «İşte, gördüğün gibi, bir çıkmazın içindeyim.»

Stefan, oturdukları masada öne doğru eğildi: «Bence, gitmeliyiz,» dedi. «Çünkü, insan ancak yaptığı işlerle tanımlanabilir. Bizi belirleyecek olan eylemlerimizdir. Bu fırsattan yararlanmayacak olursak, korkaklığımız yüzünden böyle davrandığımız kuşkusunu hiçbir zaman içimizden atamayacağız. Gerçi Teofil o zaman babasız kalmayacak ama o baba, korku ve hayal kırıklığı içinde yaşayan ve gitmediği için pişmanlık duyan bir baba olacak...»

Stefan, Cennet Bahçesindeki yılan gibi, Bruno'nun kulağına tahrik edici sözler fısıldamaya devam etti. Uluslararası Tugay, Stefan'ın gözünde, Cennet Bahçesindeki elma ağacından farksızdı. Eyleme katılmak da yasak elmayı kopartmak demekti. Aylardan beri birşey yazamadığı için huzursuz ve tedirgindi. Birşey yazamıyordu çünkü, ne söyleyeceğini bilmiyordu. Ne söyleyeceğini bilmiyordu çünkü, neye inanacağını bilmiyordu. Neye inanacağını bilmiyordu, çünkü, kendi teşhisine göre, fazla düşünüyor, hiçbir eylemde bulunmuyordu.

Eylemin, kendisi için yeni bir esin kaynağı oluşturacağını umuyordu. Oturduğu yerde entelektüel spekülasyon yapmak ona bir şey kazandırmıyordu artık. Yüreklilik, dayanıklılık ve acı çekme, ona neyin doğru neyin yanlış olduğunu daha kesin bir biçimde öğretecekti. Böylece, kafasındaki düğümlenmiş sorunlar, çözülecek, var sayılanla, gerçekten var olan, kesinlikle birbirinden ayrılmış olacaktı.

Aklından geçen bu düşünceleri Bruno'ya, İspanya'ya gitmek için bir gerekçe olarak göstermeyi uygun bulmuyordu. Tam tersine, kendi kuşkularının, onu gitmekten alakoymak isteyen içindeki faşist bir şeytanın kışkırtmaları olduğuna, arkadaşını inandırmak istiyordu. Yine kahvede oturdukları bir gün: «Bruno,» dedi. «Hitler ile Mussoli'ninin, Franco'ya yardım amacıyla gönderdikleri askerleri, paraları ve silahları bir düşün,» dedi. «Cumhuriyetçilerin, bize ve bizim gibilere güvenmekten başka çareleri var mı? İlerde, çocuklarımız büyüdüğünde, onlara: «Oğlum, evden ayrılmaya gönlüm razı olmadığı için Avrupa bugün faşistler ta-

rafından yönetiliyor,» dediğimiz zaman, bizi kınamayacaklar mı?»

«Benim savaşa katılmamın, güçler dengesinde herhangi bir değişiklik yapacağını hiç sanmıyorum.»

«Ama sen, ben ve daha milyonlarca kişi katılacak olursa...»

Bruno'yu kandırmak zor olmadı. İki arkadaş, Krystyna ve Rachel'e birşey söylemeden, İspanya'ya gönüllü olarak gidebilmek için Marti'den izin istediler. İzin sağlandı ve Stefan ile Bruno'nun Polonya'dan çıkışları için gerekli planlar hazırlandı.

Bir akşam, Krystyna Blomstein'deki işinden evine dönüyordu. Yağmur yağıyordu, ayakları ıslaktı. Elinde bakkaldan aldığı bir sürü yiyecekle, dört kat merdiveni tırmanmaya başlamazdan önce, sokakta durdu ve şemsiyesini silkeledi. Eve girdiğinde, yatak odasının aralık kapısından, elindeki dudak boyasıyla, yerdeki halının üzerine resimler çizen Teofil'i gördü.

Krystyna çocuğa bağırarak, elindekileri bir tarafa attı ve yatak odasına koştu. Teofil başını kaldırdı. Sonra, şaşkınlık, suçluluk duygusu ve annesinin perişan görünüşü yüzünden ağlamaya başladı. Annesi onu ıslak kollarıyla yakalayarak yerden kaldırdı, oturma odasına doğru götürdü. Bruno, ayağında terlik, elinde bir kitap, sigara içiyordu.

«Mamuska nerde?» diye sordu Krystyna.

«Aşağıya indi.»

«Teofil'i bir başına mı bıraktı?»

«Hayır, bana emanet etti.»

«Peki, niye ona göz kulak olmadın öyleyse?» Krystyna, kocasını iterek yanından geçti, bir yandan da çocuğunu yatıştırmaya çalışıyordu. Sonra Teofil'i yere bırakarak, yağmurluğunu çıkardı. Aynada yüzüne baktı. Başındaki eşarp, yüzünün keskin çizgilerini, burnunun sivriliğini daha da vurguluyordu. Bruno, ayaklarını sürüye sürüye yatak odasına girdi, halının üzerindeki ruj lekelerine baktı, sonra oturma odasına döndü. «Kusura bakma,» dedi. «Şimdi temizlerim.»

Krystyna cevap vermedi. Bruno da, fırça, kova ve bez almak üzere mutfağa girdi. Sonra yeniden ayaklarını sürüye sürüye yatak odasına girerek, halının üzerindeki lekeleri silmeye başladı. Krystyna ise, susturmak için Teofil'in ağzına bir bisküvi sıkıştırarak, bakkaldan aldığı yiyecekleri erzak torbasından çıkarmaya koyuldu. Mutfaktan kocasına seslendi: «Sen neden evdesin, bugün? Okulda dersin yok muydu?»

«Okulu bıraktım,» diye bağırdı Bruno.

«Neden?»

Bruno cevap vermedi. Önündeki halıya baktı. Ova ova, ruj lekelerini birleştirmiş, kocaman, kan kırmızısı bir yama haline getirmişti.

Krystyna geldi, kapı aralığında durdu. Bir yandan da tabak beziyle ellerini kuruluyordu. «Sana başka bir görev mi verdiler?» diye sordu.

«Evet,» dedi Bruno. «İspanya'ya gidiyorum.»

Krystyna, ellerini kurulamayı bıraktı. Olduğu yerde donup kalmıştı. Bruno, arkası dönük, gözlerini halının üzerindeki kırmızı lekeye dikmişti.

«Onlar seni zorla gönderemezler, öyle değil mi?» Krystyna'nın yüzü gerilmiş, sesi biraz kısılmıştı.

«Hayır,» dedi Bruno. «Ancak gönüllü olarak gidebilirsin.»

Krystyna döndü ve mutfağa doğru yürüdü. Bruno, yerden kovayı aldı ve karısının peşinden gitti. «Aslında sana söylemem gerekirdi,» dedi, «ama, bana karşı çıkacağını tahmin etmiştim.»

«Peki, karşı çıksaydım ne olacaktı?» diye sordu Krystyna. Bruno, karısının ses tonuna bir anlam veremedi.

«Karar vermem daha da zorlaşacaktı.»

«Ama, sen kararını verdin, değil mi?»

«Evet.»

Krystyna hiçbir şey söylemedi, elindeki lahananın dış kabuklarını ayıklamaya başladı.

Bruno elindeki kovanın içindeki suyu bulaşık çukuruna boşalttı.

«Gitmek zorundayım,» dedi.

«Tabii» dedi Krystyna. Sonra sözlerine ekledi: «Gitmek istediğini biliyordum, zaten.»

Ses tonu hâlâ normaldi. Neler düşündüğünü kestirmek mümkün değildi. Bruno, yıllardan beri birlikte yaşadıkları halde, karısının içinden geçenleri bir türlü anlayamıyordu. Krystyna, birden gözlerini Bruno'nun yüzüne dikerek: «Beni burada bırakma» dedi. Gözlerinden ve ses tonundan, panik ve umutsuzluk içinde olduğu seziliyordu. Bruno, başını çevirmek zorunda kaldı. Krystyna, onun cevabını beklemeden, gözlerini önüne dikti ve elindeki lahanayı ikiye böldü.

Daha sonra durumu, tüm ayrıntılarıyla tartışmaya koyuldular. Krystyna ile Teofil'in Varşova'da kalmalarının yararlarını, Bruno'nun yanına alacağı eşyaları, ve çok daha yüksek düzeyde konuları ele aldılar: «Parti'nin, İspanya'da Cumhuriyetçilere önderlik etmesi hayati bir önem taşıyor,» dedi Bruno. «Uluslararası Tugaya katılan Polonya taburu, Sosyalist bir Polonya'da, pekala, bir Halk Ordusunun çekirdeğini oluşturabilir.» Krystyna da Bruno'nun söylediklerini onaylayarak, gizli bir gözü olan çekmeceden kocasının çoraplarını çıkardı ve yamamaya koyuldu.

Stefan İspanya'ya gönüllü olarak gitme kararını Rachel'le bildirdiği zaman, genç kadın kocasına sarılarak ağlamaya başladı. Daha sonra, hiçbir önlem almadan seviştiler. Rachel de böylece, farkında olmadan gebe kaldı. Durumu anladığı zaman, iş işten geçmişti. Rachel, kocasıyla birlikte İspanya'ya gönüllü hastabakıcı olarak gitmeye karar verdi. Stefan, binbir güçlükle onu bu kararından vazgeçirmeye çalıştı: «Yeterinden fazla hastabakıcı var zaten. Ama yiyecek çok az,» diyordu. «Sen burada kalıp, bağış toplamak suretiyle, davaya daha büyük hizmetlerde bulunabilirsin...» Bu yolda öyle çok dil döktü ki, sonunda Rachel'i inandırdı. Ama, kendi söylediklerine kendi inanmıyordu. Karısının gelmesini kesinlikle istemiyordu, o kadar. Buna, kendisi de şaşıyordu. «Belki de Bruno haklı» diye düşünüyordu.

«Dava bir bahane; Paris'e, Barcelona'ya, Madrid'e gitmek için bir bahaneden ibaret. Onunla gitmek istememem normal. Evli bir çift için heyecanlı bir serüven geçirme olasılığı yok ki. Ne kadar saçma! Öte yanda ölüm kol gezerken biz aile tatili yapacağız. Ben bütün gücümü, sıcacık otel odalarında çılgınca sevişerek ve boş laflar ederek tüketeceğim...» Stefan'ın yüzü Kornowski ifadesine büründü. Ama, karısının kendisine, gözleri sevgi ve yaşla dolu baktığını görünce, yüzündeki asık ifade bir gülümsemeye dönüştü. Rachel, bu gülümsemeyi yanlış yorumlayarak, kocasını kucakladı, sonra arkası üstü yatarak onu kendisine doğru çekti ve yeniden sevişmeye zorladı. Sevgi, bağlılık ve özveri duyguları, içinde dolup taşıyordu.

İki gönüllü ayrı ayrı yola çıktılar. Bruno, pasaport alamadığından yanında sahte evrak taşıyordu. Gizli bir takım adresler, şifreler, parolalar sayesinde ve sahte kimlikler altında sınırlardan geçmeyi umuyor, yolculuğun çeşitli aşamalarında bunlardan yararlanmayı düşünüyordu.

Stefan'ın gidişi, bambaşka koşullar altında oldu. Krystyna, Rachel ve Cecylia Teyze hep birlikte istasyona onu uğurlamaya gelmişlerdi. Stefan Paris ekspresiyle gidiyordu. Üzerinde, İngiliz tüvitinden yapılmış yeni ve şık bir takım elbise vardı. Yataklı vagonda kendisine bir kompartıman ayırtılmıştı. Cepheye giden bir gönüllüden çok, yurt dışına öğrenim yapmaya giden bir delikanlıya benziyordu.

Kendisini bir turist gibi hissediyordu zaten. Biraz sonra tren hareket etti. Ağlayan ve el sallayan kadınlar, istasyon platformu üzerinde, lokomotiften çıkan buharlar ve tekerlekli arabaların arasında çok gerilerde kalmıştı. Pencere kenarında oturuyordu. Yüzünde belirli hiçbir anlam yoktu; ama, çeşitli sınırları, dilleri, gümrük ve polis memurlarını, yeni ve değişik kokuları, tadları ve heyecanları düşündükçe gözleri zevkten parlıyordu: Sokaklar, yapılar, Champs Elysées, Tuileries Sarayı,

Seine kıyıları... Doğrusunu söylemek gerekirse, düşünceleri, Madrid'den çok Paris'e saplanmıştı. Paris'te Bruno'yu ne kadar bekleyeceğini, o geldikten sonra ise Uluslararası Tugay'a gönüllü olarak yazılmalarının kaç gün süreceğini merak ediyordu.

Hotel de Beaune'da kendisini bekliyorlardı. Stefan, kendi adına bir oda ayırttı. 'Thiéry' (Bruno) henüz gelmemişti. Genç adam, talimat uyarınca, alelâde bir turist gibi davranıyordu. Ama otelde herkes, onun buraya neden geldiğini biliyordu sanki. Müşterilerin çoğu Doğu Avrupalıydı. Broz adında bir Yugoslav'ın çevresinde toplanmışlar, gizli gizli bir şeyler konuşuyorlardı.

Stefan için bir turist gibi davranmak hiç de zor değildi. Paris'i yıllardan beri hayalinde canlandırmıştı. Gerek evde, gerek okulda, diğer Polonyalı hemşerileri gibi Fransız etkisine dayanan bir eğitim görmüştü. Bruno'yu bekleyerek geçirdiği günlerde, sabahtan akşama kadar, kentin çeşitli görünümlerini ve kokularını içine sindirmeye çalıştı. Fransız ekmeği, Fransız kahvesi, bulvarlar, otobüsler, sokaktaki kadınlar, kitapçı dükkânları, onu öğle üzeri içtiği şarap ya da Deux Magots kahvesinde veya Brasserie Lipp'de yudumladığı aperitiften çok daha fazla sarhoş ediyordu. Paris güneşinde uyuklayan bir kedi gibiydi. Ancak, her sabah, uyku ile uyanıklık arasındaki o kısa süre içersinde, arkasındaki Alman Nazileri ile önündeki İspanyol faşistleri arasında daha çok kapana kısılmış bir fare gibi hissediyordu kendisini.

Bruno, Stefan'dan altı gün sonra Paris'e geldi. Yüzü yorgun ve tıraşsızdı. Biraz bir şeyler yedikten sonra uykuya daldı ve ancak akşam altıda uyandı. Sonra tıraş olup, Yugoslav Broz'un getirdiği güzel dikilmiş ama üstüne iyi oturmayan bir takım elbise giydi. «Bu akşam, çıkıp biraz dolaşalım,» dedi. «Yarın, kim bilir, belki de kendimizi bir kışlada buluruz.» İki arkadaş, Seine ırmağının Sol Kıyısındaki küçük sokaklardan birine saparak, Montparnasse'a doğru yürüdüler.

Biraz önce ölesiye yorgun olan Bruno, şimdi başı

çekiyor, soluk soluğa kalan Stefan ona zor yetişiyordu. Stefan birden, arkadaşının fizik açıdan ne denli güçlü olduğunu sezdi. «İyi bir asker olur» diye düşündü kendi kendine. Bruno, arkasına dönüp bağırdı: «Moulin Rouge'a gidelim mi?»

«Yanlış yoldayız,» dedi Stefan. «Zaten çok pahalı orası.»

«O halde ne yapalım?» dedi Bruno. Duvardaki oyun ve sinema afişlerini inceliyordu.

«Sen ne yapmak istiyorsun?» diye sordu Stefan.

«Kararı sen ver,» dedi Bruno. «Parisli olan sensin.»

«Yok canım, ben daha hiçbir şey yapmış değilim. Sadece oturup etrafı seyrediyorum.»

«Öyleyse oturup seyredelim.»

Boulevard Raspail'dan yukarı doğru yürüyerek, Boulevard Montparnasse'a geldiler ve bir şeyler yiyip içmek için Dome'a girdiler. Kendileri gibi yiyip içen insanları seyretmeye koyuldular. Değişik kılıklı bir sürü insan hem yiyor, hem konuşuyor ve gülüyordu.

«Keşke Krysia da burada olsaydı,» dedi Bruno. «Bayılacaktı buraya.»

«Günün birinde gelir, merak etme,» dedi Stefan.

«Burada onsuz olmak, bana yanlış bir hareket gibi geliyor.»

«Biz de kalmak üzere gelmedik ki. Transit geçiyoruz o kadar.»

«Biliyorum.»

«Buradan ne zaman hareket ediyoruz?»

«Bilmiyorum. Yarın Walter'den öğreneceğiz.»

«Walter kim?»

Bruno, kimsenin dinlemediğinden emin olmak için etrafına bakındı. Sonra: «Karol Swierczewski» dedi. «Rue de Chabrol'daki teknik büronun şefi. O bizi sendikalardan birine yollayacak, herhalde. Oradan da aşağıya, Albacete'ye doğru hareket edeceğiz...» Birden durdu ve kaygıyla Stefan'ın yüzüne baktı. «Yarın, senin son şansın,» dedi.

«Ne demek istiyorsun?»

«İspanya'ya gitmekten kurtulmak için son şansın.»

«Ama ben bu maksatla geldim buraya,» dedi Stefan.

«Biliyorum, ama sana söylediklerimi anımsa. Çoğu zaman, yaptığımız işlerin gerçek nedenlerini bilmeyiz, demiştim. Dövüşmek, başkalarını öldürmek ve büyük bir olasılıkla öldürülmek hakkında en ufak bir kuşkun varsa...»

«Ama gitmediğim takdirde ne yapabilirim?»

«Oturup seyredersin,» dedi Bruno. «Oturup seyreder ve bir yargıya varırsın...»

«Benim korkak olduğumu mu sanıyorsun?» diye sordu Stefan. Bunu gayet yumuşak bir ses tonu ve içten bir merakla sormuştu.

«Korkaklık nedir?» diye sordu Bruno. «Benim de hayal gücüm olsaydı ve kendimi herşeyden soyutlayabilseydim, kim bilir belki de korkak olur çıkardım. Yürekli insanlar birbirlerini öldürmekten başka bir şey yapmıyor, korkaklar ise sağ kalıyor...»

«Sözünden dönmek alçaklık olur şimdi.»

Bruno omuz silkti. «Teofil'e bakarsın değil mi, sen sağ kalır da ben dönmeyecek olursam?»

«Elbette,» dedi Stefan. «Ama benim sağ kalma şansım da senden fazla değil. Birlikte gider, birlikte yaşar ve birlikte ölürüz...» Bu abartmalı sözlerin yarattığı şaşkınlığı gidermek için, yerinde doğruldu ve iki konyak daha ısmarlamak üzere garsonun dikkatini çekmeye çalıştı.

Gece rahat bir uyku uyumak için erkenden otele döndüler, ertesi sabah da kahvaltıdan sonra bavullarını alarak otobüse bindiler. Rue de Chabrol'de indiklerinde, kendilerine iş vaadedilen iki yabancı işçi gibi, ev numaralarına baka baka, kendilerine verilen adresi bulmaya çalıştılar. Sonunda evi buldular. Kapı açıktı. Caddeden, evin arkasındaki avlulara giden geçitte yürümeye başladılar. Bruno, kapıcının penceresini tıkırdattı. Yaşlı bir adam pencereden bakarak, onlara, avlunun öbür ucundaki bir merdiveni işaret etti.

İkinci kattaki dairenin kapısını orta yaşlı bir kadın açtı. Bruno, 'Walter'i sordu. Kadın onları içeri aldı ve onlara 'Walter'in şu anda Rue de Lafayette'de olduğunu, ama 'Thiéry'yi beklediğini ve biraz sonra döneceğini anlattı.

Bruno ile Stefan, fakir döşenmiş, cila kokan bir odaya alındılar. Oturdukları sedir suni deri ile kaplanmıştı. Stefan sinirliydi. Sigara içmeye can atıyordu. Ama ne kendinde ne Bruno'da sigara kalmamıştı. «Gidip alayım,» dedi Stefan. «Hemen dönerim.»

«Sakın gecikme,» dedi Bruno. «Belki de, «Walter» gelir gelmez hareket etmemiz gerekir.»

Stefan apartman dairesinden çıktı, merdivenden indi, avluyu geçti ve kemerin altından yürüyerek sokağa çıktı. Elli metre ötede bir tütüncü dükkânı buldu, beş paket sigara alarak döndü ve Bruno'nun kendisini beklemekte olduğu eve doğru yürümeye başladı.

Avluyu yarı yarıya geçmişti ki, giriş kapısının önünde dikili duran bir köpek gördü. Stefan duraksadı. Öne doğru birkaç adım atmak için davrandı ama köpek birden hırlamaya başladı. Sırtındaki tüyler diken diken olmuştu. Stefan yeniden durdu.

İri ve kara, av köpeği türünden bir köpekti. Sarı gözlerinde korkunç ve vahşi bir anlamla, bir kuzunun üzerine atılmaya hazırlanan bir arslan gibi Stefan'a bakıyordu.

«Bu deli saçması,» dedi Stefan kendi kendine. Öne doğru bir adım attı, köpek yeniden hırlamaya başladı. Bu kez geriledi. «Bir köpekten korkacak değilim ya,» dedi kendi kendine. Bir yandan da, kapıcıyı yardıma çağırıp çağıramayacağını anlamak için omuzunun üzerinden geriye doğru bakıyordu. Kimseyi göremedi. Yeniden köpeğe baktı... Dişlerini gözden geçirdi. Köpekle Polonyalının gözleri karşılaştı. Köpeğin gözleri acımasızdı. Stefan döndü ve yeniden caddeye çıktı. Karşıdaki bir kahveye oturarak bir kahve ısmarladı ve parasını ödedi. 'Walter'in gelmesini bekleyecek, eve girerken arkasından koşacaktı. Aradan on dakika geçti, sonra bir çeyrek ama gelen olmadı. Elinde zenbiliyle bir

kadın göründü, avlunun dış kapısının açılması için zile bastı. Stefan yerinden fırlayarak, karşıdan karşıya geçti ve tam zamanında kapıdan içeri girdi, ama, kadın avluya yönelmeden, yandaki merdivenden yukarı çıktı.

Stefan avluya girdi. Köpek hâlâ merdivenlerin başında çöreklenmiş oturuyordu. Stefan gözlerini yukarıya Bruno'nun kendisini beklemekte olduğu apartman katına doğru kaldırdı, sonra yeniden köpeğe baktı. Bağırmak için ağzını açtı ama hiçbir ses çıkmadı. Sonra döndü, yeniden caddeye çıktı ve Opera'ya doğru yürüyerek oradan uzaklaştı.

2

Krystyna ile Rachel ayni günde birer mektup aldılar. Mektupların biri Albacete'de bulunan Bruno'dan, diğeri ise Paris'te bulunan Stefan'dan geliyordu. İki arkadaşın birbirlerinden ayrı düştükleri mektuplardan anlaşılıyordu.

Gerek Bruno, gerek Stefan, bu ayrılığa dolaylı olarak değiniyor, ama hiçbiri nedenini açıklayamıyordu. Bruno sadece, «Stefan şimdilik Paris'te kaldı. Bence, böylesi daha hayırlı,» diye yazıyordu. Stefan ise Rachel'e: «Yazar, askeri yendi, şimdilik. Vive l'imagination: â bas la réalité (Yaşasın hayal gücü, kahrolsun gerçek) diyordu mektubunda. Rachel bu satırları okurken kendini biraz enayi buldu. Çünkü Stefan'a bir çift yün eldiven örmüş, ve sağ elin tetiği çeken parmağını açıkta bırakmıştı.

Mektup, esprili ve tatlı bir üslupla yazılmıştı. Paris yaşamının zarif portrelerini ve ayni zamanda yazarın kişisel düşüncelerini ve eleştirilerini ustalıkla yansıtıyordu. Ancak, Rachel, bütün bunların, mektubun sondan bir önceki paragrafındaki para gönderilmesi dileğini yumuşatmak için yazılmış olduğunu anlamayacak kadar aptal değildi. İstenen parayı, hamile olduğu haberiyle birlikte göndermeyi ihmal etmedi.

Bütün bu olup bitenler, Krystyna ile Rachel'i birbirine yaklaştırdı. Pratik zekâlarını kullanarak, aralarında bir dayanışma kurdular. Daha kısa bir süre öncesine kadar birbirlerinden nefret ettiklerini unutmuşlardı.

Şimdi hemen her akşam buluşuyor, Rachel, Teofil'in bakımında Krystyna'ya yardımcı oluyor, Krystyna da bebek konusunda Rachel'e moral veriyordu. Bebeğin yedi sekiz ay içersinde doğması bekleniyordu. Krystyna, görümcesine: «Stefan dönüp gelecek tabii, bu durumda, İspanya'ya gitmediği ikimiz için de hayırlı oldu,» diyordu.

«Paris'te kalmaz mı diyorsun?»

«Sen doğum yapacağına göre nasıl kalır?»

«Tabii, ben oraya gitmediğim takdirde...» Rachel, bu sözlerine kendisi de inanmıyordu. Krystyna'nın cevap vermemesi ise, Rachel'in bildiklerini doğruluyordu. Bu durumda Paris'e gitmesi hiç de akıllıca olmazdı.

«Stefan biraz garip,» dedi Krystyna. Rachel'in içinden geçenleri okumuştu sanki. «Babam da öyleydi ya. Anlaşılan, bu bizim aileye özgü birşey.»

«Oysa, sen ne kadar normal bir insansın,» dedi Rachel.

«Öyle olmak zorundayım,» dedi Krystyna. Bir yandan da, Teofil'in giysilerini yeni bir elektrikli ütü ile ütülüyordu.

Mamuska, aşağı kattaki işlerini bitirip, Teofil'e bakmaya geldiğinde Krystyna, Rachel'le birlikte, İspanyol Cumhuriyetçilerine Yardım Komitesine gidiyordu. Milliyetçiler Madrid'e yaklaştıkça, kaygıları arttı. Krystyna, Blomstein'da kendisiyle birlikte çalışan arkadaşlarından yardım talebinde bulundu. Kuyumcu Blomstein da dahil herkes, liberal bir dava adına toplanan bu bağışlara katkıda bulunmakta gecikmedi.

Bruno'nun İspanya'ya gönüllü olarak gittiği biliniyordu. Bu yüzden, Krystyna'nın, Komite üyeleri arasında ayrıcalı bir durumu vardı. Genç kadın, bundan ötürü gurur duyuyordu. Bruno'nun, Madrid'i kuşatmak üzere cepheye hareket eden Polonyalı Tabur Komutanı Tadeusz Oppman'ın yaverliğine atandığı haberi ortalıkta çalkanıyordu.

Bruno şimdi uzakta ve herkesin gözünde kahraman olduğu için Krystyna'nın nazarında da değişmişti. Onun ter kokulu, hantal vücudunu, can sıkıcı isteklerini unut-

muştu. Ev işleriyle ilgili önemsiz tartışmalarda takındığı ukalaca tavırlar da aklından silinmişti. Hatta, kendisini tekdüze bir yaşamın sıkıcı açmazı içersinde bırakıp gittiğini bile düşünmüyordu. Onu, başkalarının gördüğü gibi, mutluluğunu feda ederek, İspanya'ya dövüşmeye giden yürekli bir yoldaş olarak görüyordu.

Ama Krystyna da kadınlara özgü çelişkili bir yaradılışa sahipti. Kocasının vücudunu unutmuştu gerçi, ama bu kez kendi vücudunun bilincine varmaya başlamıştı. Bir yandan Bruno'nun imgesini hayalinde yüceleştirirken, bir yandan da başka bir adamın imgesi kafasında belirmeye yüz tutmuştu. Bu belirli bir erkek değil, sadece bir hayaldi. Bugüne dek, kendi vücudunun bilincine tam olarak varamamıştı. Ne vücut zarafetinin ne de yüz güzelliğinin farkında bile değildi. Evlerinde boy aynası yoktu. Sadece antrede, bir de lavabonun üzerinde, Bruno'nun tıraş olurken kullandığı ufak bir ayna vardı. Krystyna saçını düzeltmek ya da işe giderken yüzüne bir çeki düzen vermek için bu aynadan yararlanırdı.

Sokaktaki ya da kahvelerdeki erkeklerin kendisine nasıl yiyecek gibi baktıklarını görmüyor değildi. Ama inat ediyor, onları görmezlikten geliyordu. Blomstein'a gelip giden çapkın müşterileri ise küçümseyen bakışlarla süzmekle yetiniyordu. Bir akşam, üzerindeki iş elbisesini çıkarmış, Komiteye giderken giydiği daha uygun bir elbiseyi giymeye hazırlanıyordu. Çoraplarını çıkarırken birden durdu. Kendi parmaklarının bacaklarının iç kısmına değmesiyle tepeden tırnağa bütün vücudu ürpermişti. Çoraplar yere düştü, elleriyle yeniden bacaklarını okşadı. Her tarafı uyuşuyor, karıncalanıyor, kasıklarında dayanılmaz ağrılar hissediyordu. Gözlerini güzel ve biçimli bacaklarının üzerinde hayranlıkla gezdirdi. Elleri şu anda bir erkeğin, bir âşığın elleriydi. Yatağına arka üstü uzanarak, parmaklarını elbisesinin içine daldırdı, göğüslerini okşamaya, sonra aşağılara doğru inerek, rengi solmuş kilotunun içinden hassas yerini ovuşturmaya başladı. Ritmik hareketlerle etini okşamaya devam ederek, cinsel zevkin doruğuna vardı.

Kendi kendini tatmin etmeyi öğrenmişti artık. Kocası savaşta olan bir kadın için kendini bu yoldan avutmak, bu türden aşk oyunlarıyla oyalanmak yeterli olabilirdi aslında ama bu arada başka şeyler araya girdi. Bir gün Rachel, gelişigüzel bir şekilde, hamile olduğu için şükrettiğini söyledi. «Böylelikle insan daha az arzu duyuyor, değil mi? Yoksa Stefan'ın yokluğundan çıldırabilirdim» diyordu.

Rachel, bu sözleri büyük bir içtenlikle, kadınca bir saflıkla söylemişti. Aslında bir yanıt beklemiyordu. Ama birden, sözlerinin Krystyna için de geçerli olabileceğini düşünerek, merak ve anlayışla görümcesine baktı. Krystyna kızardı, birşey söylemedi. Rachel, bu yüzden bir süre bu konuyu açmadı ama sonunda, merakını yenemeyerek, Krystyna'ya, Bruno'yu özleyip özlemediğini sordu.

«Canım, tabii özlüyorum,» dedi Krystyna

«O biçim özleyip özlemediğini kastediyorum.»

«Vallahi,» dedi Krystyna, kızararak, «Evet, herhalde özlüyorum.»

«Bizimkiler çok şanslı doğrusu, hiç olmazsa dövüşerek oyalanıyorlar. Daha doğrusu Bruno. Stefan'a gelince, Paris'te kim bilir ne haltlar karıştırıyordur; önüne gelen her geneleve dalıp çıkıyordur, herhalde. Bizim halimiz duman. Hergün ayni rutin hayat. Aşk yok, meşk yok. Ne demek istediğimi anlarsın.»

Krystyna hiçbir şey söylemedi.

«Hamileyken, senin de fazla canın çekmiyordu, değil mi?»

«Evet, bir bakıma öyle.»

«Bu iş nasıl oldu, ben de bilmiyorum ama iyi ki olmuş. Yoksa, dünyanın en iyi niyetli insanı bile olsam, yine de Stefan'a sadık kalamazdım, herhalde. Bu zevki tatmazdan önce, üzerinde kafa yormazdım hiç, daha doğrusu pek az. Ama, bir kere insan alıştı mı, artık onsuz olamıyor. Dayanılmaz bir ihtiyaç duyuyorsun, öyle değil mi? Daha doğrusu, ben öyle düşünüyorum.» Rachel Krystyna'ya bakıp kıkır kıkır güldü. «Vah zavallı Krystyna,» dedi. Sonra ekledi: «Şu Komitede çalışan Jerzsy'-

yi nasıl buluyorsun? Ahmağın biri ama tatlı oğlan, değil mi? Yani oldukça yakışıklı demek istiyorum.»

Krystyna burun kıvırdı. «Benim tipim değil.»

«Vallahi, ben sana bir şey söyleyeyim mi, eğer hamile olmasaydım, ona karşı koyamazdım, herhalde.»

Bu Jerzsy adındaki kendini beğenmiş filoloji öğrencisi, Krystyna için gerçekten de çekici değildi. Genç kadın, kendisini hâlâ eskisi kadar güç beğenir olduğuna inanıyordu. Bruno'yu kendisine uygun bir eş olarak seçmesi yıllarca sürdüğüne göre, Yardım Komitesinde çalışan idealist gençlerden rasgele biriyle ilişki kuracak değildi, herhalde. Aslında, hiç kimseyle ilişki kurmayacaktı. İspanya'da dövüşen bir kahramana kendini ömür boyu adamış değil miydi? Rachel'in sadakat ilkelerini böylesine hafiften alması, Krystyna'yı, çok şaşırtmıştı ama belli etmiyordu.

Öte yandan bu mesele, içini bir kurt gibi kemirmeye başlamıştı. Ahlak kurallarına ve sadakat ilkesine olan bağlılığı hergün biraz daha örseleniyor ve hırpalanıyordu. Bazen birisiyle flört, ama sadece flört ettiğini hayal ederek, kendi kendisine gülümsüyordu. Bu, kimi zaman bir müşteri, kimi zaman da filoloji öğrencisi Jerzsy ya da matematik okutmanı Michael M. olup çıkıyordu. Nitekim, Michael bir pazar günü öğleden sonra aniden onu görmeye geldi.

Krystyna önce şaşırdı, sonra bu ziyaretten ötürü gurur duydu. Michael, ayni hücreden olan eski bir arkadaş sıfatıyla, Bruno'nun kendisinden, karısını yoklamasını istediğini belirtti.

«Böylesine yürekli bir adam uğruna böylesine zevkli bir görev yüklenmek, beni mutlu kılıyor,» dedi. Krystyna, Michael'in gerek Parti içinde, gerek Fen Fakültesinde önemli bir mevkii olduğunu biliyordu. Bir yandan doçentliğe atanmış, öte yandan da Polonya Komünist Partisi Merkez Komitesi üyeliğine aday gösterilmişti. Genç kadın, hâlâ aynı hücreden olduğuna göre, bir hücre üyesinin, diğer bir hücre üyesini görmeye gelmesinin, 'güvenlik açısı'ndan doğru olup olmadığını ve bir zamanlar, bu ilkeye ne büyük önem verildiğini

düşündü. Sonra, birden düşünceleri başka tarafa kaydı: Acaba, kendi görünüşü nasıldı? Oturma odası yeterince derli toplu muydu?

Doçent Michael Mikolajczyk'in üzerinde kurşuni renkli yeni bir takım elbise vardı. Sedire oturmazdan önce, kumaş yer yapmasın diye, pantolonunun çizgi yerlerinden yukarı doğru çekti. Kendinden çok emin görünüyordu. Durmadan konuşuyor, ama Parti'ye ya da hücre toplantılarına değinmekten dikkatle kaçınıyordu. Sedirin arkasında bir hükümet ajanı gizlenmiş olsaydı, bu konuşmalardan kuşku uyandırıcı herhangi bir şey çıkaramazdı. Michael Mikolajczyk, Krystyna'nın kocasının eski bir arkadaşından başka bir nitelik taşımıyordu.

Ortalıkta dolanıp duran Teofil'in küçücük elini tutmuş, çocuğun kulağına kendi dilinde birşeyler fısıldıyor, bir yandan da annesiyle tatlı tatlı sohbet ederek, kendi çocuklarının artık yetişkin sayılabileceğini anlatıyordu. Krystyna çay yaptı, bisküvi ve votka ikram etti. O da kendi rolünü, hatasız oynamaya çalışıyor, Parti'ye ve hücre toplantılarına değinmemeye özen gösteriyordu. Arada bir İspanya'dan ve Madrit'in içinde bulunduğu tehlikeden söz ediyorlardı.

«Bruno, çok yürekli,» dedi Michael Mikolajczyk, «ama, çocukla böyle yapayalnız kalmak senin için de çok zor olmalı, herhalde, değil mi?»

Konuşurken, yumuşak fakat araştırıcı bakışlarla Krystyna'yı süzüyor, o da, nedenini anlayamadan kızarıyordu. Michael, sıradan görünüşlü bir adamdı. Kısa boylu ve tombuldu. Dökülmeye yüz tutmuş saçlarından hafif bir pomat kokusu yayılıyordu. Fakat, herşeye rağmen, fizik açıdan çekici bir yanı vardı. Üzerindeki elbise biraz dar geliyordu. Solgun ışığın altında, vücudunun çeşitli yerlerinde şişkinlikler meydana gelmişti. Bu şişkinliklerden, garip ve büyüleyici bir enerji fışkırıyordu sanki. Krystyna, daha önce hücre toplantılarında onu seyrederken hiç böyle bir hisse kapıldığını anımsamıyordu. Michael'in davranışlarında ya da sözlerinde normalin dışında kalan herhangi birşey yoktu. Cecylia Teyzesinin karşısında da ancak böyle davranabilirdi. Ama

buna rağmen, tüm kişiliğinden, göze görünmeyen, ancak hissedilebilen müstehcen bir hava yayılıyordu. Krystyna, bunu görmeden sezinledi. Bu hava, polen ya da misk kokusu gibi, vücuduna nüfuz etti, iliklerine işledi. Şimdi vücudunda bir ağırlık ve huzursuzluk hissediyordu. Ancak Michael, tüm nezaket kurallarına uygun bir biçimde izin isteyip ayağa kalktığı zaman, bu hissin ne olduğunu anlayabildi. Öpmek üzere, genç kadının elini tuttuğunda, çevirdi ve dudaklarını avucuna bastırdı, ve bir süre öylece kaldı. Krystyna da, utangaç bir tavırla nemli cildini dudaklarıyla tatmasına izin verdi.

O gece, evde yalnızdı. Kitap okumak için erkenden yatak odasına çekildi. Elbisesinin düğmelerini çözen elleri yeniden bir sevgilinin, derken onun, tombul ve orta yaşlı Michael Mikolajczyk'in ellerine dönüştü. Krystyna yatakta başını bir o yana bir bu yana çeviriyor, Michael'in tombul vücudunun ağırlığı altında kendi vücudunun ezildiğini duyuyordu. Kiliselerdeki günlük kokusu ve Meryem Ana'yı anımsatan pomat kokusu burnuna geliyordu. Bir an durdu ama vücudu, yeniden okşanmak için âdeta yalvarıyordu. Sonunda eli itaat etti. Bir yandan vücudunu okşarken bir yandan da Michael'in tombul ve sıcak etlerinin temasını özlüyor, çırpınıyor, kıvranıyordu.

Ertesi hafta cumartesi günü Michael Mikolajczyk kendisini gece konsere gitmek üzere çağırdığı zaman, davetini kabul etti. Konserden sonra lokantaya, oradan da başka bir yere gidip geceyi birlikte geçireceklerini biliyordu.

3

Stefan Paris'te, sosyalist inançlarından, tıpkı derisinden sıyrılan bir yılan gibi sıyrılmıştı. Aslında, inançlarına ihanet etmiş sayılmazdı. Sadece, Rue de Chabrol'dan uzaklaşırken, onları üzerinden atmıştı. «Bir köpeğe bile karşı koyamadıktan sonra İspanya'da nasıl dövüşürüm ben » diyordu kendi kendine.

Tuileries Bahçelerine vardı. Ilık bir eylül günüydü. Güneş, yapraklar, çakıltaşları, gökyüzü, hepsi elbirliğiyle, bu görkemli özgürlük anını kutlamak için şu nefis dekoru hazırlamışlardı sanki. Stefan sarhoş gibiydi. Başı dönüyordu. Bahçede, bir sıranın üzerine oturmak zorunda kaldı. Artık özgürdü. Zaman ve mekân içersinde, ve kendi kafasında, ömür boyu özlemini çektiği bir şeye kavuşmuştu. Bir anlık özgürlük. Katıksız, tam bir özgürlük. Hiçbir hırsı, hiçbir merakı yoktu. Özgürlüğünün safiyetini bozacak en ufak bir dürtü, bir tutku duymuyordu.

Birdenbire yazı yazmak isteği uyandı içinde. Kâğıt, kalem, masa ve bir otel odası bulmak gerekiyordu. Bavulunu Bruno'nun yanında bırakmıştı. Ama bunun önemi yoktu. Cüzdanını çıkarıp, parasını saydı. İsteklerini yerine getirmek için yeterliydi. Tuileries Bahçesinden çıkıp, Seine nehrini geçti. Sol Kıyı boyunca ilerleyerek, Boulevard St. Michel'le doğru yürümeye başladı. Oradaki bir dükkândan, bir bavul, bir pijama, iki gömlek, iç çamaşırı ve bir diş fırçası, daha sonra, üç not defteri, mürekkepli kalem ve mürekkep satın aldı. Biraz ötede

ucuz bir otel buldu ve çatının altında ufak bir oda kiraladı.

Yazdıkları saçma sapan şeylerdi. Kafasının içindeki karmakarışık düşünceler kâğıdın üzerine döküldü. Komünist inançlarının oluşturduğu baraj bugüne dek, kafasındaki düşünce selinin akmasını önlemişti. İddiacılık, saçmalık, müstehcenlik, züppelik, içinde ne kadar pislik varsa ortaya dökülüyordu şimdi. Uzunca metinler, bir mantık çerçevesi içinde tutarlı olarak başlıyor ama eninde sonunda yozlaşarak, saçmalığa dönüşüyordu. Mantığın kendisi bile tutsaklıktan başka birşey değildi sanki. Yaz yöntemi de düzensizdi. Not defterlerini her yere birlikte götürüyor, lokantalarda, otobüslerde, hatta gece yarısı, tuvalette ayakta işini görürken bile birşeyler karalıyordu.

İçindeki bu kargaşalığı dışına vurmuyor, çevresine karşı sakin ve sevimli bir tavır takınıyordu. Oteldeki kapıcı, lokantalardaki ve kahvelerdeki garsonlar onu olduğu gibi kabul etmişlerdi. Stefan onların gözünde, soylu bir aileden gelen, para sıkıntısı çeken, genç bir Polonyalı yazardı. Para istemek için Rachel'le mektup yazdığı zaman, gerektiğinde başkalarının anlayabileceği bir dilde merammı ifade etme yeteneğine sahip olduğunu kanıtlamıştı.

Arkadaşlar bile edindi. Her tarafta Polonyalılar vardı. Stefan da çok geçmeden onlarla tanışma fırsatını buldu. Eylül sonunda, gençlerden oluşan bir aydın çevresine girmeyi başarmıştı. Bunların kimisi Polonyalı, kimisi de Fransızdı. Deux Magots kahvesinde buluşuyorlar ve Tanrı, Sanat, Aşk, Gerçek ve Devrim konuları üzerinde tartışıyorlardı.

Stefan, Jerzy, Jan ya da Tadeusz adlı Polonyalılarla birlikte kahveye gelen utangaç bir genç kıza takılmaktan hoşlanıyordu: «Sen **oradasın**» diyordu ona.

«Efendim?»

«Sen burada, benim yanımda değil, **orada**, barın yanındasın şu anda.»

«Ben orada değil, buradayım.»

«Hayır, oradasın.»

«Burada olduğuma göre, orada nasıl olabilirim?»

«Burada olduğunu sanıyorsun ama oradasın.»

«Burada olduğumu **biliyorum.**»

«Hayal görüyorsun.»

«Burada olduğumu görüyorsun.»

«Serap görüyorum.»

Ve bu konuşma böylece gece geç vakitlere kadar sürüp giderdi.

Bir süre sonra Stefan bu grubun en ilgi çekici kişisi haline geldi. Yadsıdığı tüm inançları karikatürize ederek çevresindekileri eğlendiriyor, Marksistleri yerden yere vuruyordu. Devrimci düşünceleri ciddiye alanlar, Stefan'dan uzakta, kahvenin öbür ucundaki bir masada oturuyorlardı. Onlar, Stefan'a karşıt ve rakip bir grubun içinde yer almışlardı. Kasım başlarında Madrit'in faşistler tarafından kuşatılması üzerine, Deux Magots'da heyecan ve gerilim arttı. Karşıt gruptaki solcular, Stefan'ı mat etmek üzere elebaşılarını onun masasına yolluyorlar ama Stefan, Varşova'da Bruno'ya karşı savunduğu görüşleriyle onları püskürtüyor, onlar da, Stefan'ın, özgürlük, adalet ve proletarya kavramlarını böyle rezilce alaya alması karşısında, yüzleri mosmor olarak kendi kamplarına çekiliyorlardı.

Bir süre sonra Stefan'ın parası tükendi. Ama bu kez, Rachel'den para istemedi. İlkinde olduğu gibi, bu sefer de, hamilelik haberi gibi uğursuz bir haber alacağından korkuyordu. Bu yüzden, Bolonya Ormanında oturan zengin bir Polonyalı mülteci ailesinin oğullarına ve kızlarına Polonya tarihi ve edebiyatı öğretmeyi üstüne aldı.

Bir süre, kimse Stefan'ın evli olduğunu anlamadı. Kendisi de bunu unutmuş görünüyordu. Arkadaşları çoğunlukla öğrenciydi. Herkes, onun da öğrenci olduğunu sanıyordu. Henüz yirmi üç yaşındaydı zaten. Bazen daha da küçükmüş gibi davranıyordu. Olgunluk hali, bilinç altına hapsedilmişti sanki. Ancak düşlerinde kaygı duyuyordu. O zamanlar, Rachel'i, Krystyna'yı ve henüz doğmamış çocuğunu düşünerek tasalanıyordu. Arada sı-

rada, kafasında Madrit'te bir hendeğin içinde yatan Bruno'nun kanlı cesedinin imgesi olduğu halde, uykusundan uyanıyordu. Ama, sık sık düşlerin can sıkıcılığından söz ettiğinden, bu düşleri anlatarak arkadaşlarını ya da kendi canını sıkmak istemiyordu.

4

İspanya'ya ilişkin haberler, diğer Avrupa ülkelerinden, Polonya'ya sızıyordu. XI. Uluslararası Tugayın üçte biri, daha şimdiden Madrit'te telef olmuştu. Dabrowsky Taburundan bir bölük Polonyalı, Üniversite Sitesinde, Casa de Velazquez'i savunurken can vermişlerdi, ama Bruno, hâlâ hayattaydı. Krystyna bunu, Parti aracılığıyla haber alan Michael Mikolajczyk'den öğrenmişti.

Aralık ayının başında, kocasından, kire ve tere bulanmış bir mektup aldı: «Polonya'da seninle ve küçük Teofil'le birlikte geçireceğim bir Noel'i düşlüyorum,» diye yazıyordu. «Tertemiz, pırıl pırıl bir karın, soğuk ama sağlam bir kış havasının özlemi içersindeyim. Burada, pis bir rüzgâr ciğerimize işliyor. Seni çok özlüyorum. Bu ayrılığın ne denli acı olduğunu bilmiş olsaydım, savaşa gitmezdim, ama şimdi bitinceye kadar beklemek zorundayım. Burada çabucak edindiğim arkadaşların pek çoğu şimdiden gittiler, ama evlerine değil. Mezar yerine kazdığımız çukurlara girdiler. Öldüler ama onları bırakamayız...» Krystyna bu mektubu okurken ağlamadı. Okuduktan sonra da, tuvalet masasının altındaki küçük çekmeceye koydu. Masamn üstündeki camın altında sakladığı Bruno'nun resmi pudriyeriyle örtülmüştü.

Aralık ortalarında, Madrit'in yeni bir faşist saldırısına maruz kaldığı haberi geldi. Krystyna'nın âşığının karısı bayan Mikolajczyk, Noel tatilini geçirmek üzere

çocuklarıyla birlikte Varşova'dan ayrılmıştı. Krystyna, sık sık hücre toplantılarına katılmak üzere geldiği bu apartman katının yatak odasında şimdi kombinezonuyla durmuş, bir İspanya haritası inceliyordu. Michael koluyla omuzlarını sarmış, eliyle göğsünü tutuyordu. Bu harita, Yardım Komitesindeki haritadan daha iyiydi. Villanueva köyü ve Corunna yolu açık seçik belirtilmişti. Michael, Dabrowsky ve Thaelmann taburlarının, Boadilla kentini nasıl ele geçirdiklerini anlatıyordu. Tombul parmağını Krystyna'nın göğsünden ayırarak, harita üzerinde kentin yerini işaret etti. Taburlar, önce kenti ele geçirmişler sonra yeniden kaybetmişler ve arkalarında yüz ölü bırakmışlardı. «Ama Bruno yoktu onların içinde. O kaçtı. Son derece iyi dövüştüğünü söylüyorlar. Şimdi yeni kurulan XIV. Tugay'a almak istiyorlar kendisini ama Oppman onu bırakmıyor.»

Michael Bruno'dan, Krystyna'nın erkek kardeşiymiş gibi söz ediyor, Krystyna da ayni kayıtsızlıkla onu dinliyordu, ta ki, göğsünden ayrılıp vücudunda dolanmaya başlayan Michael'nin elinin temasını duyana kadar.

Krystyna, gece geç vakit Sluzewska Caddesindeki eve döndü. Kapıyı anahtarla yavaşça açtı. Mamuska, bir koltukta uyukluyordu. Krystyna hafifçe koluna dokundu ve «döndüm,» dedi.

İhtiyar kadın önce irkildi sonra kızgın kızgın söylenmeye başladı:

«Gecenin bu saatinde de eve gelinir mi? Politika, politika... Dünyayı kurtarmaya çalışıyorsunuz ama benim gibi yaşlı bir kadını düşünen yok. Sabahın köründe kalkıp da nasıl iş görecek demezsin...»

«Bağışla beni,» dedi Krystyna. Ses tonunda, her zamankinden daha fazla bir pişmanlık seziliyordu. Yaşlı köylü kadın ona kuşkuyla baktı.

«Yoksa başka bir haltlar mı karıştırıyorsun?»

«Hayır,» dedi Krystyna. «Politika...» Ama daha bunu söylerken bile, boşuna çaba harcadığını biliyordu. İhtiyar Mamuska'nın güçlü ön sezilerinin ve yanılmaz kuşkularının, iz süren bir av köpeği gibi onu doğru

suçluya götüreceğini biliyordu. Krystyna'nın işlediği zina suçunun kokusunu almıştı bile.

«Politika, politika,» dedi, Mamuska. Ayaklarını sürüye sürüye kapıya doğru gidiyordu. «Bana sorarsan, Allahsızların, her türlü ahlaksızlığı yapmak için buldukları iyi bir bahane... Bana gülüyorsun demek? Ben cahil bir kadınım, okumam yazmam yok ama, doğruyu yanlışı ayırt etmesini bilirim, hiç kuşkun olmasın. Pazarları kiliseye gitmiyorsun, gece de sabaha kadar kimbilir ne günahlar işliyorsun.» Evden çıktı, kapıyı da arkasından çarptı.

Krystyna sandalyenin arkasına doğru yaslandı. Yorgundu. Mamuskanın ya da Cecylia Teyze'nin gerçeğin farkına varmaları olasılığını düşündükçe içi burkuluyordu. Rachel'in bilmesini de istemiyordu. Belki hoşgörüyle karşılardı ama âşığının Michael Mikolajczyk olması onu dehşete düşürebilirdi. Rachel, bir seferinde, Michael'in nefesinin koktuğunu söylemiş ve burun kıvırmıştı. Onun için, bu konuda anlayış göstermesi beklenemezdi. Ama nereden öğrenecekti? Ona bakılırsa, kimsenin anlaması olanağı yoktu. Mümkün olduğu kadar birlikte görünmemeye çalışıyorlardı. Her yerde seks kokusu alan şu cadaloz Mamuska ise, cinsel zevkten yoksun kaldığı için böyle herkesten kuşkulanıyordu... Ayrıca, Krystyna böyle davranmakta haklı değil miydi? Bruno, kahraman olmak için kendisini bu mezbeleliğin içinde bırakıp gitmemiş miydi? Onu suçlamaya hiçbir hakkı yoktu. Bruno'dan başka da kim onu suçlayabilirdi? Parti, kesinlikle birşey diyemezdi, çünkü Lenin, zinanın bir suç teşkil ettiği görüşünü hiçbir zaman belirtmemişti. Michael bir Parti üyesiydi. Parti ise kilise değildi. Hayır, suçlu olmayı kesinlikle reddediyordu. Yaptığı işte bir kötülük yoktu. Sırf, namusluluğa ve bekârete aşırı derecede önem veren Katolik dininin baskısı altında yetiştirildiği için şimdi kötü bir davranışta bulunuyor sayılamazdı... Evet, suçluluk kompleksine karşı mücadele etmesi, onu kabul etmemesi, bu hissini bastırması gerekiyordu. İçinden geldiğine göre niye sevişmeyecekti? Sonra Michael'le sevişmesinin ne

sakıncası vardı? Gerçi çekici bir adam değildi, ama buna karşılık, sabırlıydı, nazikti, onu tatmin etmek için elinden geleni yapıyordu. Onun yanında bir eksiklik ya da pişmanlık duymuyordu. Gerçi böyle bir ilişki kurmamış olmayı yeğ tutardı ama onun nedeni başkaydı. Gereksiz bir suçluluk duygusu yüzündendi. Ona karşı da mücadele ediyordu işte. Yalnız şu anda öylesine yorgundu ki. İnsan yorgun olunca da mücadele etmek güçleşiyordu. Onun için kendisini her şeye rağmen suçlu, mutsuz ve zavallı hissediyordu. Ne Michael'e ne de kendi vücuduna hiç dokunmamış olmayı yürekten diliyordu. Keşke, Bruno'yu beklemiş olsaydı. Bruno hantaldı gerçi ama iyi yürekliydi, dürüsttü; kendisini ve Teofil'i içtenlikle seviyordu...

«Yatmalıyım artık,» dedi Krystyna kendi kendine. Kalktı ve çocuğuna bakmaya gitti. Oğlu, tepine tepine üstündeki bütün örtüleri atmıştı. Onları düzeltmek için yatağının üzerine doğru eğildi, sonra küçücük yüzünü görebilmek için, gözlerine dolan yaşları silkeledi. «Beni bağışla,» diye fısıldadı, «beni bağışla.» Sonra oradan uzaklaşarak yatmaya gitti.

5

Stefan da ablası gibi bütün sorumluluk duygularından arınmış hissediyordu kendisini ama bu özgürlüğünü kullanmıyordu. Bazen Magots'daki solcular, onun bu olumsuz tavrıyla alay ediyorlardı: «Sen faşist bile değilsin, senin düşüncelerin bir esintiden ibaret» diyorlardı.

Stefan da bu alaylara şöyle karşılık veriyordu: «Belli bir tavır almak da kendi kendini tutsak etmek demektir. Her eylem, insanı bağlayan zincirin bir halkasını oluşturur... İnsan ancak hiçbir şey yapmadığı zaman tam anlamıyla özgürdür. Hem, siz kendinize baksanıza, Deux Magots'da masalara kurulup içki içmekten, ahkâm kesmekten başka ne yapıyorsunuz? Niye savaşa katılıp, insanlığı mutlu kılacak, yeryüzünü cennete çevirecek bir düzen kurulmasına yardımcı olmuyorsunuz?»

Stefan, kendi tutumunu haklı gösterecek gerçekler bulmakta ustaydı gerçi, ama işin içyüzü başkaydı. İnsanları bilinçli eylemlere doğru iten nedenlerin ya zorluk ya da irade gücü, istem olduğunu pekala biliyordu. Yaşamını sürdürmek için belli zorunluklarla karşı karşıya olmakla birlikte, istemden tümüyle yoksundu. Yazılarında bile bu isteksizliğin etkisi görülüyordu. Öyküleri giderek yozlaşmış, değersiz ve gereksiz karalamalara dönüşmüştü. Onu tahrik eden tek imge, arkadaşı Onufry'nin yanında gördüğü orospudan ibaretti.

Ama bir süre sonra, iki aydan beri eğittiği Polonyalı mülteci ailesinin çocukları ilgisini çekmeye başladı.

Polonyalı bir baba ile Polonyalı bir annenin çocukları olduğu halde her ikisi de Fransız okullarında öğrenim görüyordu. Erkek lisede okuyor, kız ise bir rahibe okulunda eğitiliyordu. Stefan, akşam üstleri ya da cumartesi sabahları evlerine gidip onlara Polonya tarihi ve Polonya edebiyatı öğretmekle görevliydi. Çocuklar, dersten sonra, ailelerinin izniyle Stefan ile Deux Magots'da buluşuyorlardı. Babaları onların, Polonyalılardan oluşan bir çevrede bulunmalarından yanaydı. Bu duyarlı ve sessiz sedasız yeni yetmelerin, sürgündeki yurttaşlarının deli dolu, saçma sapan konuşmalarından nasıl bir yarar sağlayacaklarını kestirmek zordu, doğrusu. Ama yine de, haftada iki ya da üç kez muntazaman gelip, büyükleri dinliyorlardı. İşte Stefan'ın ilgisini uyandıran çocukların bu nezaketi ve çekingenliği oldu. Onların bu tertemiz gençliği ve saflığı onu hem rahatsız ediyor hem de heyecanlandırıyordu. Giderek, öbür arkadaşlarını ihmal etmeye ve çocuklarla konuşmaya başladı.

Adı Lise olan genç kız Stefan'ın, ('Sen oradasın,' 'Hayır, ben orada değil, buradayım') gibi felsefi tartışmaları için ideal bir konu teşkil ediyordu. Kardeşi Stanislas ise Stefan'ı ciddi ciddi dinliyor ve söylediklerine gülüyordu. Aşırı saygısı, Stefan'ı tahrik ediyordu. O da kızkardeşi gibi ince ve narindi. İkisi de kadın gibiydi, ama kadınların şuhluğundan yoksundular. Daha doğrusu, hem erkek hem dişi gibiydiler, yaşları da belirsizdi. Bazı bakımlardan çocuk, bazı bakımlardan ise yetişkindiler. Bu çocuklar, Stefan için ilginç bir bulmacadan farksızdı. Bu ilgi giderek bir saplantıya dönüşüyordu. İki kardeş olduklarına göre, bir çift sayılırlardı. Birbirini seven ama, birbirlerinin vücudundan habersiz bir çift. İkisi de güzeldi ama bunun bilincine varmış değillerdi. Güzellikleri bedensel bir güzellik olmakla birlikte, şehvani olmaktan uzaktı.

Stefan'ın yazıları artık Ladislas ile Lise'nin çevresinde toplanıyordu. «Walsungs'ların Kanı» türünden bir öyküye başladı, sonra not defterine bir takım sorular karaladı.

Acaba kız, erkek kardeşinin vücudu hakkında ne düşünüyor?

Kızkardeşini birisi öpecek olsa, oğlan kızar mı acaba? Yoksa çocuk gibi güler mi? Kız, acı çektiği zaman kardeşine mi koşar, yoksa annesine mi? Yoksa hiç kimseye mi? Cinsel bir temasa karşı nasıl bir tepki gösterir? Erkek nasıl bir tepki gösterir? Erkeklik organı acaba, bilekleri gibi ince ve narin mi? Yoksa, vücudunun tek kocaman ve güçlü yeri orası mı? Tıpkı yeni doğmuş bir bebeğin cinsel organları gibi.

Bu düşüncelerinin yanısıra Stefan'ın içinde garip bir istek uyandı. Stanislas ile Lise'e kendi birşey yapmasın ama onlara birşeyler yapılsın, birşeyler olsun istiyordu. Tutkularından daha yeni arınmıştı. Oysa marazi bir merak şimdi bütün düşüncelerine egemen olmuş, onu yiyip bitiriyordu. Bu iki kardeşi parçalayıp yemek, sindirmek sonra da derilerini tükürmek istiyordu.

6

Stefan bir süre sonra Varşova'ya döndü. Zürih, Viyana, Cracow yoluyla Varşova'ya geldiğinde. anayurdu ona eskisinden çok değişik göründü. Polonya'nın eski püskü hali, Polonyalıların yeteneksizliği ve gereksiz işgüzarlıkları her yerde gözüne batıyordu.

Rachel onu istasyonda karşılamaya geldiğinde, Stefan karnının adamakıllı büyümüş olduğunu farketti. Genç kadın ona neşe içinde sarılıp öptüğü zaman şişkin gövdesinin teması belirgin bir şekilde hissediliyordu. Stefan, yarım yamalak gülümsedi sonra yüzü o her zamanki karakteristik Kornowski ifadesine büründü.

Rachel doğal görünmeye çalışıyor, hiçbir hata yapmamaya özen gösteriyordu. Nasıl davranması gerektiğini daha önce Krystyna ile tartışmıştı. Savaşa katılmadan dönen bir savaşçıyı karşılamak ne de olsa kolay değildi. «Stefan için, psikolojik açıdan zor olacak,» demişti, Krystyna'ya. «Ona sanki Zakopane'ye kayak yapmaya gitmiş gibi davranacağım.» Nitekim, dediğini yapmıştı. Stefan'a karşı, ilk kez tek başına çıktığı bir tatilden dönen oğluymuş gibi davranıyordu. «Nasıl geçti? Aman yarabbi, sana nasıl gıpta ediyorum, bir bilsen! Baharda Paris'i görmek ne büyük mutluluk. İyi ki orada kaldın. Kim bilir, böyle bir fırsat ne zaman eline geçer bir daha? Herkes savaş olacağını söyleyip duruyor. Ama ben sanmıyorum. İngilizlerle Fransızlar ergeç müdahale edeceklerdir... Luvr'u gezdin mi? Her gün mü, yoksa, gün

aşırı mı gidiyordun? Ah, ben de görmeye can atıyorum. Bir gün mutlaka göreceğim...»

Rachel, kadınların, sessizliği örtbas etmek için çabuk çabuk konuşma yeteneğini geliştirmişti. Ayrıca, babasından da, yanıtını beklemeden belirli sorular sorma alışkanlığını tevarüs etmişti. Bu, Stefan'ın işine geliyordu. Böylece, Varşova'nın külüstürlüğü ve Rachel'in gülünç ve biçimsiz vücudu üzerindeki düşüncelerini rahatça sürdürebiliyor, soruları yanıtlama zahmetinden kurtulmuş oluyordu.

Ama yine de lahana ve tütünün tanıdık kokuları, zembillerini taşıyan yaşlı Polonyalı kadınlar, küçük dağları ben yarattım dermiş gibi kasıla kasıla yürüyen papazlar, kent sokaklarında ayaklarını sürüye sürüye dolaşan acemi köylüler onun üzerinde sıcak ve dostça bir izlenim bırakıyordu. Hatta, Rachel'in kasıtlı neşesi bile buz gibi düşüncelerine nüfuz etmeye başlamış, evlerine döndükleri zaman, içinde Rachel'le karşı iyi davranmak isteği bile uyanmıştı. Rahat bir koltuğa gömülerek, içini çekti, gülümsedi, hatta, 'evine dönmek insanı rahatlatıyor' diye mırıldandı. Rachel, bunun üzerine, yüzündeki alaycı ifadeyi görmek için yüzüne baktı ama öyle birşey göremeyince, buluştukları andan beri ilk kez sustu.

«Senin için tuhaf bir durum olmalı bu,» dedi Stefan.

«Neden?»

«İspanya'ya gitmeyişimi kastediyorum.»

«Kimin umurunda? Hiçbir önemi yok. Bu, senin olayları herkesten daha iyi görebildiğin anlamına geliyor. Bruno, bir mektubunda öyle yazmıştı. Senin hayal gücün olduğu için, bunun ne kadar feci olacağını önceden kestirebildiğini, hayal gücünün kehanet gibi birşey olduğunu, olacakları önceden bilebilseydi, kendisinin de bu işe hiçbir zaman girişmeyeceğini söylüyordu.»

Stefan sesini çıkarmadı.

«Sana yemin ederim, böyle söylüyor,» dedi Rachel. «Krysia bana mektubunu gösterdi. Sana da gösterir.»

«Böyle söylediğinden kuşkum yok,» dedi Stefan.

«Bunları içtenlikle söylediğinden de eminim.»

«Çok feci günler geçirmiş,» dedi Rachel.

«Yaralanmış mı?»

«Hayır. Ama çevresinde o kadar çok insan ölmüş ki!»

Bir an sessizlik oldu. Rachel güçlükle ayağa kalktı. «Çay yapayım,» dedi ve mutfağa girdi. Stefan da ayağa kalkarak, üstündeki elbiselerini değiştirmeye gitti. Günlerce tren yolculuğundan sonra, sırtındaki giysiler yapış yapış olmuştu.

Çay masasında buluştukları zaman Stefan, Rachel'in yüzüne bakarak o güne kadar ne yaptığını sordu.

«Önemsiz bir takım işler. Fazla birşey yaptım sayılmaz. İnsan çabuk yoruluyor.» Genç kadın şişkin karnına bir göz attı.

«Ben senin yanında olmalıydım,» diye mırıldandı Stefan.

«Hiç de değil. Bu, benim işim... Zaten benim yüzümden oldu. Çocuk yapmamaya kararlıydık, sözde. Oysa şimdi, doktorların söylediğine bakılırsa, ikiz çocuğimiz bile olacağa benzer.» Rachel, sıkılarak Stefan'ın yüzüne baktı.

«İlginç,» dedi Stefan ve ayağa kalkarak, odada bir aşağı bir yukarı yürümeye başladı, sonra: «Parti çalışmalarına katılıyor muydun?» diye sordu.

«İspanya'ya Yardım Komitesinde çalışıyordum,» dedi Rachel. «Bu, aslında Parti'nin resmi bir kuruluşu sayılmaz, ama bize o yolda talimat verildi.»

«Peki, Krysia?»

«O da benim gibi. Sadece, Yardım Komitesinde çalışıyordu.»

«Hücre toplantıları ne oldu, bu arada?»

«Şimdilik ertelendi. Ama Michael'le görüşmeye devam ediyoruz.»

«Mikolajczyk mi? Neden?»

«Daha doğrusu, Krysia onunla görüşüyor.»

Stefan durdu. «Krysia'nın onunla sıkı fıkı olduğunu bilmiyordum.»

«Onunla bir samimiyeti yoktu daha önce. Sadece,

hücre toplantılarından tanıyordu. Michael, Krysia'yı görmeye gitti. Anlaşılan Bruno, karısına göz kulak olması için kendisine rica etmiş.»

Stefan dikkatle Rachel'in yüzüne baktı. Karısının yüzündeki ifade herşeyi açıklıyordu. Stefan: «Peki Teofil ne âlemde?» diye sordu.

«İyidir.» Stefan, birden kesin bir tavırla:

«Parti'den ayrılıyorum,» dedi.

«Ayrılacağını tahmin etmiştim, zaten.»

«Senin için zor bir durum yaratabilir, bu.»

«Ben de ayrılırım.»

«Ayrılmak zorunda değilsin.»

«Ama ayrılmak istiyorum.»

«Neden?»

Rachel kızardı. «Jan'ı anımsıyor musun?»

«Tabii.»

«Öldürüldü... Ama İspanya'da değil, Rusya'da.»

«Biliyorum.»

«Casusluk yüzünden.»

«Evet.»

«Ne kadar saçma, değil mi?»

Stefan omuz silkti. «Olacak iş değil.»

«Deli saçması.»

«Pekala. Öyleyse, birlikte ayrılırız.»

«Acaba ne olacak dersin?» diye sordu Rachel.

«Bilmiyorum. Sen ve ben önemli değiliz zaten. Eğer bir müşkülümüz olursa...» Yüzünü buruşturarak, alaycı bir gülümseme ile:

«Belki Krysia, yeni dostu üzerindeki etkisini kullanarak bize yardımcı olabilir.»

O gece yatakta, Rachel şişkin vücudunu kocasına sundu. «Merak etme,» dedi. «Bebeğe hiçbir zararı dokunmazmış,» Ama Stefan, yolculuktan sonra yorgun olduğunu bahane ederek, duvardan yana döndü ve gözlerini yumdu.

Varşova'ya döndüğünden beri Stefan, sık sık, haftada iki ya da üç kez Sluzewska Caddesindeki eve,

Cecylia Teyzesini görmeye gidiyor, sonra, üç kat merdiveni tırmanarak Krystyna ile konuşmak ve Teofil'e oynamak üzere ablasına uğruyordu. Teofil, artık bebeklik çağını geride bırakmış, koşup oynuyor, bülbül gibi konuşuyordu. Stefan'ı da unutmamış olması kendisine ayrıca gurur veriyordu. Annesi ona, Stefan'ın dayısı olduğunu öğretmişti. Daha kapıdan içeri girer girmez, Teofil, «Dayı geliyor, dayı geliyor,» diye sevinç çığlıkları atarak, onu karşılamaya koşuyordu. Sonra gözleri parlayarak önüne dikiliyor, Stefan'ın onu yakalayıp kucaklamasını, fırıldak gibi çevirmesini ve baş aşağı tutmasını bekliyordu. Bunlar, sıradan, önemsiz uğraşlardı ama dayı da yeğen de büyük zevk duyuyordu, bundan.

Stefan'ı, bir aya kadar doğacak olan kendi çocuğunun düşüncesine alıştıran, ısındıran Teofil oldu. Teofil olağanüstü güzel bir çocuktu. Bruno'nun güçlülüğü ile Krystyna'nın zarafeti onda birleşmişti. Uzun kirpikli, iri gözleri, güven dolu, sevimli bir gülüşü vardı. Az konuşan, esrarengiz tavırlı dayı bile onun cazibesine karşı ilgisiz kalamıyordu. En karamsar ruh hali içersinde bile, yeğeninin yaptığı kelime hatalarına, örneğin, portakal yerine porkatal demesine ya da, kasıtlı ve cüretli bir gülüşle, süt çanağını, çorba kâsesine boşaltmasına gülmekten kendini alamıyordu.

Tabii Teofil melek değildi. Birden öfkeye kapılıp bağırıp çağırdığı, Mamuska ya da Krystyna çekiştiği zamanlar oluyordu. Bazen yatmak istemiyor, yemek yemiyor, belli bir gömleği, belli ayakkabıları giymiyor, başka başka şeyler istiyordu. Babasını çok özlüyor ve neden yanında olmadığını bir türlü anlayamıyordu. «Baba İspanya'da,» derdi. «Dayı İspanya'dan geldi. Baba ne zaman İspanya'dan gelecek » diye sorardı. Ev halkı da «yakında, yavrum, yakında» derler, sonra da gözlerini çocukken kaçırırlardı. Ama o bunu fark ederdi.

Teofil'in kesinlikle değişmeyen bir huyu vardı. Michael Mikolajczyk ne zaman eve gelse, ki sık sık uğruyordu artık, Teofil'in nevri dönerdi. Profesörün dizine oturtulmayı şiddetle reddeder, baş aşağı tutulmaya bile

karşı koyardı. Böyle zamanlarda, suratını asar, annesinin eteğine asılarak, elinde kahve tepsisiyle sendelemesine sebep olurdu. Krystyna da kendine hâkim olamayarak, Teofil'i tokatlar, o da avaz avaz ağlamaya başlardı. Böylece, Michael ne zaman gelecek olsa, çocuk kargaşalık çıkarıyor, tatsızlık yaratıyordu.

Stefan, bir seferinde böyle bir sahneye tanık oldu. Bir pazar günü Rachel'le birlikte Krystyna'nın evinde öğle yemeği yemişler, sonra kalıp konuşmaya dalmışlardı. Rachel o gün çok heyecanlıydı. Durmadan konuştuğu için Krystyna'nın oturduğu yerde boyuna kıpırdadığını, arada bir dalıp gittiğini ve ikide bir gözlerini kapıya diktiğini fark etmemişti. Oysa, Stefan'ın gözünden hiçbir şey kaçmıyordu. Kapı çalındığı zaman Krystyna Stefan'a baktı ve kızardı. O da başını çevirerek, hiçbir şeyin farkında değilmiş gibi davrandı. Krystyna, Teofil'e dönerek, bebek diliyle : «Acaba kim olabilir?» diye sordu. Sonra kalkıp kapıya bakmaya gitti. Teofil cevap vermedi, ama kimin geldiğini biliyormuş gibi bir hali vardı. Oturma odasının kapısına doğru yürüdü ve kapının arkasına yarı gizlenmiş olduğu halde beklemeye başladı. Biraz sonra sokak kapısı açıldı, mırıltı halinde bir iki söz, arkadan da kalın ve yüksek bir erkek sesi duyuldu : «Rahatsız etmiyorum ya, buradan geçiyordum da, bir uğrayıp hatırınızı sorayım, dedim. Vay, Teofil, oğlum, nasılsın bakayım...»

Teofil dönüp, Stefan dayısının yanına koştu. Michael Mikolajczyk de tam bu sırada oturma odasına girerek önce Stefan ile Rachel'i başıyla selamladı sonra Rachel'in elini öpmek için bir hareket yaptı. Bütün çabasına rağmen, canının sıkıldığını gizleyemiyordu. «Merhaba yoldaşlar,» dedi. «Sizi burada görmek ne güzel bir sürpriz.»

Krystyna oturma odasına döndü. Biraz ezilmiş bir hali vardı. Michael Mikolajczyk'e resmi bir tavırla kahve ikram etti, sonra gidip süklüm püklüm yerine oturdu. Herkes sessiz sedasız oturuyor, sadece Michael arada sırada bir laf edecek oluyor, Krystyna da kısa kısa yanıtlar veriyordu. Stefan susuyor, Rachel de her nedense söyleyecek hiçbir şey bulamıyordu.

Neden sonra Michael Krystyna'ya dönerek, bir sır açıklıyormuş gibi: «Size Bruno'dan haber getirdim,» dedi.

Krystyna başını kaldırdı: «Nasılmış, sağlığı yerinde miymiş? diye sordu.

«Evet, gayet iyiymiş,» dedi Michael. «Ona Barcelona'da bir görev vermişler. İyi bir asker olduğu kadar iyi bir yönetici olduğunu söylüyorlar.»

«Çok şükür,» dedi Krystyna.

«Yöneticilikten ne kastediyorsunuz?» diye sordu Stefan. Bütün bu konuşmalar sırasında Teofil, dayısının dizleri arasına sığınmış, Michael'in yüzüne yiyecekmiş gibi bakıyordu. Michael, saçları iyice seyrelmiş başının iki yanındaki saçları düzelterek, «Vallahi, iyice bilmiyorum,» dedi.

«Umarım bu yöneticilik, NKVD'nin ılımlı bir adı değildir,» dedi Stefan. Michael susuyordu.

«İşkencelerden, katliamlardan söz ediliyor da...» diye söze başladı Stefan.

«Allah rızası için Stefan,» dedi Krystyna. «Böyle birşeyi nasıl söyleyebiliyorsun?»

«Bu tür haberlere ancak faşist yayın organlarında rastlayabilirsiniz,» dedi Mikolajczyk «Şimdi Parti'den ayrıldığınıza göre, herhalde bunları okuyorsunuz.»

«Bu tür propagandalara nasıl inanabilirsin?» diye sordu Krystyna.

Stefan omuz silkti ama Rachel birden söze atıldı: «Peki, Jan'ı neden öldürdüler?»

Michael şaşırmış görünüyordu. Çenesi titreyerek: «Jan mı?» dedi. «Vallahi, o casustu da ondan...»

«Hayır, değildi,» diye bağırdı Rachel.

«Siz Parti'den daha iyi mi bileceksiniz?» diye sordu Michael. Sonra Rachel'in yanıtlamasına meydan bırakmadan Krystyna'ya döndü ve: «Wilanow Sarayını ziyaret etmeyi düşünüyordum, acaba benimle gelmek ister miydiniz?»

Krystyna Stefan'a bir göz attı, kızardı sonra: «Ah, tabii gelmek isteriz, değil mi Teofil » dedi. Teofil, dayısının dizlerine sarılarak:

«Ben dayı ile kalacağım,» dedi.

«Hayır, yavrum,» dedi Krystyna, çocuğuna doğru giderek. «Stefan dayı evine gidiyor.»

«Ben dayı ile kalacağım,» diye yineledi Teofil.

«Hadi Stefan, gidelim artık,» dedi Rachel. Öfkesi hâlâ geçmemişti. Stefan yerinden kıpırdamadı. Teofil onu minicik elleriyle sımsıkı yakalamış, bırakmıyordu.

«Hadi, yavrum,» dedi Krystyna yeniden ve çocuğu kucağına almak için eğildi.

«Hayır, hayır, hayır,» diye bağırdı Teofil, annesinin kucağında çırpınarak. «Ben dayı ile kalacağım. O adamla gitmeyeceğim.»

Krystyna, sesi titreyerek, «Saçmalama,» dedi. Teofil, bacaklarını havada sallayarak, çığlık çığlığa: «Hayır, hayır, hayır, o adamla gitmeyeceğim,» diye bağırdı. «O pis adamla gitmeyeceğim. Dayı ile kalacağım.»

Bu şamata daha bir süre devam etti. Krystyna, soğukkanlı ve sert görünmeye çalışıyor ama için için kaynıyordu. Çocuk deli gibi çırpınıyor, dayısıyla kalmakta direniyordu. Stefan ise bütün bu olup bitenleri, küçümseyen bir gülüşle izliyordu.

Sonunda Profesör araya girdi. Aklına birden parlak bir fikir gelmiş gibi söze başladı: «Çocuğu neden dayısına bırakmıyorsunuz? Daha sonra gidip alabilirsiniz, öyle değil mi?» Böylece, Stefan'la Rachel'in Teofil'i alıp parka götürmeleri, Michael ile Krystyna'nın da Wilanowdaki Sarayı ziyaret etmeleri kararlaştırıldı.

Herkesin gazete okuyup radyo dinlediği günlerdi. Önce haberler, sonra Kiepura'nın tatlı melodileri arkasından yine haberler dinleniyordu: İspanya'daki hükümet değişikliği, Milliyetçilerin Basklar'a karşı giriştikleri saldırı, ademi-müdahale komitesinin başarısızlığı, Hitler'in demeçleri, Birleşmiş Milletlerin müzakereleri, Comintern'in bildirileri... Savaş düşüncesi herkesin kafasını meşgul ediyordu.

Ama herşeyin olduğu gibi, bunun da bir karşıtı vardı. Savaş tehlikesinin dış dünyayı giderek sardığı

bir sırada, Varşova'daki edebiyat ve sanat çevreleri giderek yozlaşıyor, ciddiyetten uzak yüzeysel, anlamsız ve belirsiz bir havaya bürünüyordu. Artık ideolojik baskılardan arınmış olan Stefan, tüm genç Polonyalı avantgarde yazarlar içinde ciddiyetten uzak ve belirsiz olmayı en ciddi ve belirli biçimde başaran yazar olarak tanındı. Paris'te geçirdiği altı ay ona belirli bir üstünlük sağlıyordu. Arada bir: «Artık günümüzde böyle şeyler yazılmıyor,» diyerek, genç rakiplerini bozum ediyordu.

Sanat teorisi dağınık ve tutarsızdı. Ama, tutarsızlık zaten onun teorisi içinde tutarlıydı; kendi düşünceleriyle bağdaşıyordu. «Sanat, düşünceleri açıklamak zorundadır, elbet,» diyordu. «Ama bu düşüncelerin bizzat kendileri mantıktan, anlamdan ve akılcılıktan arınmış sanat ürünleri olmak zorundadırlar. Sanat gerçeği, anlaşılamayacak kadar derindir: Bu tür gerçekler bilinçaltımız tarafından sindirilir. v.b. Tartışmalar bu minval üzerine Café Ziemianska'da sürüp giderken Rachel günden güne şişmanlıyor, babası da onların her türlü harcamalarını ödemeye devam ediyordu.

O günlerin karakteristik bir özelliği olarak, Stefan'ın edebiyat alanındaki ünü giderek artıyor, yazdıkları hele yayınladıkları ise giderek azalıyordu. «Elizabeth Hoepner aspirinli çay içiyor» adını taşıyan uyumsuz bir öyküsü Wiadomosci Literackie dergisinde yayınlandı. Daha sonra Kurier Poranny gazetesinin eleştirmenliğini yapmaya başladı. Genç aydınların, Gombrowicz'in deyimiyle, perişan düşünürler, aç ozanlar ve pejmürde hayalperestlerin gözünde Stefan, edebiyat alanının önde gelen kişilerindendi.

Rachel arka planda kalmaya çaba gösteriyordu. Geceleri evine dönmesi, hafta sonları da kendisiyle birlikte annesiyle babasını ziyaret etmeyi kabul etmesi kendisi için yeterliydi. Cecylia Teyze, yeğeninin öykülerini ve eleştirilerini okuyor, ama hiçbir şey anlamadığını söylüyordu. Krystyna ise kardeşinin yazılarına ilişkin herhangi bir yorumda bulunmuyordu. Stefan'ın oynadığı bu yeni rol onu tedirgin ediyordu. Onun sanatçı yaşamına gıpta etmiyor değildi. Bu yaşantının, Parti

üyelerinin ciddi ve kuru toplantılarından daha eğlenceli olduğundan kuşkusu yoktu.

Krystyna, haziran başlarında bir akşam üstü Michael Mikolajczyk ile sinemaya gitti. Sinema dönüşünde Michael'e: «Café Ziemianska'ya gidip Stefan'm bohem arkadaşlarına bir göz atalım,» dedi. Michael, kolundan tutarak, «Hay, hay,» dedi. «Eğlenceli olabilir, ancak Stefan'ın **beni** görmekten hoşlanacağını pek sanmıyorum.»

«Oraya gitmeye, en aşağı onun kadar bizim de hakkımız var,» dedi Krystyna. «Ayrıca, onun masasına da oturmak zorunda değiliz.»

Nowy Swiat Caddesinde kol kola yürümeye başladılar. Herkesin onları, arkadaş, meslekdaş, ülküdaş sanacaklarını sanıyorlardı. Kimsenin onlara sevgili gözüyle bakacağını düşünmüyorlardı. Arada bir, tanıdıklara, profesörün bir öğrencisine ya da, bir meslekdaşına rastlıyorlardı. Bazen duruyorlar ve Michael Krystyna'yı onlara: «Bayan Kaczmarek... kocası, biliyorsunuz, İspanya'da,» diye tanıştırıyordu. Ama herkes gerçeği biliyordu. Her zaman olduğu gibi. Özellikle Varşova gibi bir kentte.

Krystyna ile Michael Café Ziemianska'ya girdiler. Çok kalabalıktı. Sesler ve sigara dumanları, masalar arasında mekik dokuyan, kirli bardakları kapıp götüren, para alan, üstünü veren, gözden kaybolan, sonra ellerinde çay, kahve, bira ve pasta tepsileriyle yeniden ortaya çıkan garsonların çevresinde dalgalanıp duruyordu...

Kahvenin öbür ucundaki üç masanın çevresinde sandalyeler yarım daire biçiminde dizilmiş, böylece ufak çapta bir dinleme salonu meydana getirilmişti. Stefan ortadaydı. Bu edebiyat çevresinin tanı karşısında, üzerinde boş yerler olan bir sıra göze çarpıyordu. Krystyna ile Michael buraya geçip oturdular. Aslında, Stefan'ın bu kadar yakınında oturmayı istememişlerdi. Onu rahatça görebiliyorlar, ama söylediklerini işitemiyorlardı. Krystyna yine de, kardeşinin yaptığı hareketleri izleyerek eğleniyordu. Stefan, masasından uzakta, arkasına

yaslanmış diz diz üstüne atmış oturuyordu. Konuşurken yüzünde aşağılayıcı bir anlam vardı. Kollarıyla bir takım hareketler yapıyor, arada bir yüzünü buruşturuyor, işaret ediyor, bazen de tiksintiyle irkiliyordu... Onunla tartışan beş altı kişi vardı. Stefan'ın bakışları bir o yana bir bu yana gidip geliyordu. Birden Krystyna'yı gördü. Durdu: Yüzü ve vücudu bir an için donup kalmıştı sanki.Onunla tartışan bir iki kişi, gözünün neye takıldığını anlamak için dönüp baktılar. Ama Stefan o zamana kadar kendini toplamış ve yeniden konuşmaya başlamıştı bile.

Bazı koşullar altında, insanların bizi görmezlikten gelmesi aşağılanmaktan beterdir, ya da ikisi ayni kapıya çıkar. Tepki göstermek o nispette güçleşir. Kardeşinin kendisini görmezlikten gelmesi, Krystyna'yı öfkelendirdi. Kendini küçülmüş hissediyordu. Yanıbaşında oturan Michael de sıkıldı ama hiçbir şey olmamış gibi konuşmaya devam etti. Krystyna, yarı ilgisiz, dalgın bir şekilde onun söylediklerini yanıtlıyordu. Kendi öfkesi, utancı ve hayal kırıklığı genç kadını şaşırtmıştı.

Bir yandan, burjuvazinin boş geleneklerini ukalâ bir dille yeren profesörle konuşmasını sürdürürken, bir yandan da hızla kendi hislerini tahlile çalışıyordu. Sonunda, şişman ve kendini beğenmiş âşığından kesinlikle bıktığı için Stefan'ın sanat çevresine girmeyi umduğu sonucuna vardı. 'Michael yüzünden beni görmezlikten geliyor; benden utanmıyor, aslında. Michael'den utanıyor, çünkü, Michael yaşlı, bilgiç ve ukalâ. Ayrıca, Rachel, kendisine, benim Michael'le yattığımı söylediği için de utanıyor. Ama böyle düşünmeye hakkı yok, çünkü bunun doğru olup olmadığını bilmiyor. Sırf Michael ile Ziemianska'da görüldüğüm için böyle bir sonuca varması alçakça birşey. İnsanlar ne kadar dedikoducu...» Düşünceleri bu minval üzerine sürüp giderken Michael de o monoton sesiyle Veblen'in, işsiz sınıfına ilişkin teorisini ve bu teori ile Marks'ın işçi sınıfının yabancılaşma teorisi arasındaki ilişkiyi uzun uzun anlatıp duruyordu. Tiz sesli düşüncelerine eşlik eden kötü bir bas bariton gibiydi.

Kahvede uzun süre kalmadılar. Bayan Mikolajczyk Varşova'da olduğu sürece oynamak zorunda oldukları pantomimi uygulamaya geçtiler. Sluzewska Caddesine döndüler. Birbirlerinden ayrıldılar. Michael uzaklaşırken, Krsytyna içeriye girdi, Mamuska'dan nöbeti devraldı, on dakika bekledi, sonra yeniden aşağıya inerek, o zamana kadar dönmüş olan Michael'e kapıyı açmak üzere aşağıya indi. Sonra birlikte çatı katına tırmandılar. Sonra Krystyna Teofil'in uyuduğundan iyice emin olduktan sonra, banyo odasına girer ve kocasının yatağında kendisini bekleyen Michael Mikolajczyk'in yanına gitmek üzere hazırlanırdı. Bu oyunda ikisi de iyice ustalaşmıştı artık. Aynaya bakıp, küpelerini çıkarırken, nedense sıkıcı erkekler usta âşık, ilginç erkekler ise, kötü âşık oluyorlar,» diye düşündü.

Sabaha karşı saat ikide Michael Sluzewska Caddesindeki evden ayrıldı. Ne de olsa, bir karısı ve iki çocuğu vardı. Saat altı buçukta Krystyna her zamanki gibi kalktı, Teofil'in kahvaltısını hazırladı, kendisi de birşeyler yedi. Çocuğu Mamuska'ya teslim etti ve işine gitti. Yedide döndüğünde, Stefan'ı Teofil'in yanında buldu. Mamuska aşağıya inmişti.

«Beni gördün, değil mi?» diye sordu Stefan'a.

«Nerede?»

«Ziemianska'da.»

«Haa, orada.»

«Gördün, değil mi?»

«Evet.»

«Ama görmezlikten geldin.»

Stefan'ın yüzünde Kornowski'lerin ifadesi belirdi. «Profesörün... bizim grupla tanışıp tanışmak istemediğini bilemezdim ki...»

«Ben arkadaşlarınla tanışmak istiyordum.»

Stefan elleriyle belirsiz bir hareket yaptı. «Onlar arkadaşlarım sayılmaz aslında...»

«Yine de onlarla tanışmak isterdim.»

«Öyleyse, bu akşam benimle gel...»

«Ben onlarla dün tanışmak istemiştim.»

«Ama profesör...»

«Ne olmuş profesöre? Adamın ne kusuru var? Bana karşı çok iyi davranıyor. Yoksa artık komünistlerden hoşlanmıyor musun?» Krystyna zenbilini elinden bıraktı, Teofil'in elinden, Jezow'daki malikânelerinden kalma değerli bir tabağı kaptı ve oturdu.

«Yok canım,» dedi Stefan. «Yalnız bu adamın itici bir yanı var... Âdeta müstehcen diyebileceğim...»

Krystyna kızardı. «Herhalde, onunla benim hakkımda... birşeyler duydun. Dedikoduları biliyorum.»

«Peki, doğru değil mi?»

Krystyna yeniden kızardı. «Doğru olsa ne olacak? Beni eleştirmeye ne hakkın var?»

«Eleştirmedim ki...»

«Bruno ile birlikte, beni bu mezbeleliğin ortasında yapayalnız bırakıp, çekip gittiniz. Ölesiye sıkılıyordum. Yedi yıl süreyle, bütün gün ayni yerde çalışmanın ne demek olduğunu biliyor musun? Akşamları da bana arkadaşlık edecek iki bunakla ufacık bir çocuktan başka kimse yok...»

«Parti çalışmalarını unutuyorsun.»

«Onlar da can sıkıcı. Ama Michael... kültürlü bir adam... Beni konserlere, operaya ve lokantaya götürüyor.»

Stefan susuyordu.

«Onunla yatıyorsam da ne çıkar bundan? Neden yatmayacak mışım? Bunu yasaklayan sadece burjuva kuralları, Katolik ahlak yasaları.»

Stefan, birşey söylemek için ağzını açtı ama Krystyna devam etti:

«Sen iki yüzlüsün, başka birşey değil. Mamuska, hiç olmazsa, Katolik. Onun değer yargılarına göre ben bir orospuyum. Senin, bütün bu baskılardan arınmış olman gerekir, ama hiç de öyle değil işte. Sen de benim bir orospu olduğumu düşünüyorsun, değil mi? Açıkça söyle. İtiraf et.»

Stefan omuz silkti. «Ben orospuları severim,» dedi, «ama Michael Mikolajczyk'dan hoşlanmıyorum.»

«İyi ama ben hoşlanıyorum, işte,» dedi Krystyna ve ağlamaya başladı. Küçük Teofil ona hayretle bakıyordu. Krystyna cebinden bir mendil çıkardı, burnunu sildi sonra: «Evet, ondan hoşlanıyorum,» dedi. «O kadar iyi ve sabırlı bir insan ki, onsuz çıldırabilirdim. Ama zaman zaman kendimi suçlu hissettiğim oluyor, tabii. Bruno'yu düşünüyorum... Ama bu kötü birşey değil ki, öyle değil mi? Bruno, eminim, beni anlardı. Hepimiz özgür değil miyiz? O halde, bu nasıl kötü birşey olabilir? Sadece iki bedenin birleşmesi değil mi bu? Tanrı diye birşey yok. Toplum dersen, kokuşmuş. Doğru ve yanlış, siyasal ve tarihsel kavramlardan ibaret... Gerçek bu değil mi, Stefan?»

Stefan yine omuz silkti.

«Ama bunu bana söyleyen sensin.»

«Neyi?»

«Tanrı'nın var olmadığım.»

«Tanrı mı? Tanrı elbette ki yok. Bu kesin, hiç olmazsa. Ama ötekilere gelince, tarih, toplum, zina...»

Krystyna burnunu çekti. «O sözü kullanma.» Yeniden burnunu çekti. «Bu sevgi, zina değil.» Ayağa kalktı. «Teofil birşey yedi mi?» Çocuğuna döndü: «Sen birşey yedin mi canikom? Anneciğinin sana dün pişirdiği o nefis çorbadan içmek ister misin?»

Rachel'in karnı muazzam boyutlara erişmişti. Artık kendine bakacak durumda olmadığı için annesinin babasının Lazienki Park dolaylarındaki evine yerleşti. Stefan kendi evlerinde kalıyor ama hergün öğle yemeğini Rachel ve annesiyle birlikte yiyordu. Neşeli görünüyor, espriler yapıyor, karısına karşı özen gösteriyordu. Doğumu büyük bir merakla bekliyordu. Herkes de onun bu merakını heyecan ve endişe biçiminde yorumluyordu.

Rachel ile annesi arasında bir mücadele baş göstermişti. Annesi, kızının, doğumdan sonra da bir süre çocuğu ya da çocuklarıyla birlikte baba evinde kalmasını istiyor, Rachel ise bir an önce annesinden kurtulmaya

can atıyor ve bir dadı tuttuğu takdirde pekala idare edebileceğini öne sürüyordu. Bayan Zamojska, hiç olmazsa bir ay daha yanında kalması için yalvarıyordu. Hizmetçiler - les domestiques - onu rahat ettirecekler, her türlü gereksinmelerini yerine getireceklerdi. Sonra Stefan'a dönüyor, tout est si facile ici, tandis que chez vous... (burada herşey ne kadar kolay, oysa sizde...) Et pense-toi, chérie, a ton pauvre mari... (sonra zavallı kocanı düşün, şekerim...) réveillé chaque nuit (her gece uyandırılacak), et lui avec son travail si important. (böylesine önemli bir işi varken) diyordu. O da Wiadomosci Literackie dergisinde Stefan'ın öyküsünü görmüş ve bundan büyük bir gurur duymuştu.

Stefan da kendi hesabına gece yarısı çocuğunun viyaklamalarını dinlemeye hiç de hevesli değildi. Bu yüzden, Rachel'e evde kalması için ısrar etmedi. Küçük yeğeni Teofil gibi bir oğlu olmasını yürekten diliyordu. Kornowski'lere biraz daha fazla benzesin istiyor ama ayni zamanda Teofil gibi güzel ve sevimli olmasını arzuluyordu. Rachel nihayet hastaneye yattığında, Stefan'ın kafasında oğluna ilişkin somut bir imge yer etmiş bulunuyordu.

Birçok kocalar gibi o da, karısının önce birinci arkadan da ikinci çocuğunu dünyaya getirirken çektiği dayanılmaz acılara karşı hissiz kaldı. Doğumun ertesi günü karısını görmeye gitti. Hastane koridorlarında yeni bir iz süren bir av köpeği heyecanıyla burnu önde, yaylana yaylana yürüyor, babalık tecrübesini tatmak için yanıp tutuşuyordu.

Hastanenin özel odasında yatan karısını öptü. Rachel yüzü sapsarı, bitkin bir halde yatıyordu. Stefan, yanıbaşına oturarak, hemşirenin yeni doğan bebekleri getirmesini bekledi.

«Bir kızımız bir de oğlumuz var,» dedi Rachel.

«Harika,» dedi Stefan. Gözleri kapıdaydı. «Hepsinden birer tane. Bundan daha iyi bir düzenleme olamazdı.»

Daha konuşmasını bitirmeden, hemşire kalçasıyla kapıyı iterek içeri girdi. Kollarında birer bebek tutu-

yordu. Stefan kendi soyundan gelen bu ürünleri yakından görmek üzere ayağa kalktı ve iki küçük bohçanın içinden fışkıran siyah saçların altındaki yüzlere yakından baktı. Birden afalladı: Karşısında, kayınpederinin minyatür iki kopyası vardı. Şaşkınlıktan «Bunların hangisi benim?» diye kekeledi.

Rachel yatakta doğrulmaya çalıştı. «Bunların hangisi oğlan, hangisi kız?» diye sordu, hemşireye. Köylü kız hayretle:

«Kendi anaları nasıl olur da onları ayırt edemez?» dedi. Elindeki bohçalardan birini yükseğe kaldırarak, «Nah, işte bu oğlan, öteki de kız» diye ekledi.

Stefan bir daha baktı. Kayınpederi olacak o bodur, çirkin ve geveze Dr. Zamojski, hemşirenin önce bir kolundan, sonra öteki kolundan kendisini seyrediyordu. Stefan başını çevirdi. Rachel, Stefan'ın yüz ifaresinden hayal kırıklığını anlamış olacak ki, «Daha bu kadarcıkken, pek birşeye benzemiyor,» dedi.

Stefan bir kez daha baktı. Her ikisini de oracıkta boğuvermek geldi içinden. Ellerini uzattı ama normal davranma alışkanlığı galebe çaldı: Önce birinin, sonra ötekinin gıdısını okşadı.

Rachel, utangaç bir tavırla: «Oğlanın adını ne koyalım?» diye sordu.

Stefan, «İsaac,» diye kestirip attı.

«İsaac mı?»

«İsaac ve Rebecca,» dedi Stefan.

«Bunların ikisi de Yahudi adı,» dedi Rachel.

«Oğlan da derhal sünnet edilmeli,» dedi Stefan. Sesi tiz çıkıyordu.

«Sünnet edilmesi şart.»

Rachel içini çekti ve gülümsedi. «Çok tatlısın,» dedi. «Gerçekten. Sana bunu nasıl açacağımı bilmiyordum, ama annemle babam... çok mutlu olacaklar. Bunun bizim için saçmalık olduğunu biliyorum ama, onlar için çok önemli. Eh, onları da memnun etmek...»

Hemşire ikizleri odadan çıkardı. Stefan eğilerek, karısını sezdirmeden alaycı bir gülümseme ile öptü.

7

Rachel, ikizlerin doğumundan sonra bir ay kadar annesinin babasının evinde kaldı. Sonra, temmuz ortalarında, kocasından ayrı yaşamanın dayanılmaz olduğunu bildirerek, ikizleriyle birlikte ve bir dadı eşliğinde kendi evine döndü. Sakin ve düzensiz ev, bir an içinde düzenli bir cehenneme dönüştü. Bebekler ciyak ciyak bağırıyor, kadınlar haykırıyor, ya da sırasına göre ninniler söylüyor, gündelik ev işlerini yaparken sevinçli türküler çağırıyorlardı. Nemli çocuk bezlerinin keskin kokusu bütün odalara yayılmış, anne sütünün iç bayıltıcı kokusu ise yatak örtülerine sinmişti. Evin bütün yatay düzeyleri, çocuk karyolaları, havlular, çocuk giysileri, çanaklar, süt şişeleri ve dadının örgüleri ile kaplanmıştı. Rachel, dadı ve her gün uğrayan Rachel'in annesi, gerek Stefan'a gerekse birbirlerine kendinden emin, kendinden memnun sabit bir gülümseme ile bakıyorlardı.

Bu kendini beğenmiş kadınların egemenliği Stefan'ın evden kaçmasına, kendini sokağa atmasına neden oldu. Bebeklere karşı böylesine bir tiksinti duymasa, bu duruma katlanması daha kolay olacaktı. Ama onlara baktıkça, kayınpederinin yüz çizgilerini, hatta mimiklerini bile, günden güne daha belirgin bir biçimde seçebiliyordu. Oğlunun ve de kızının, ilerde ince uzun, zarif Kornowski'ler olacak yerde, çirkin ve bodur birer Yahudi olup çıkacakları düşüncesi onu çileden çıkarıyordu. Kendini aldatılmış hissediyordu. Kaderi, kadın-

lar ve özellikle Rachel onu aldatmışlar, ona oyun oynamışlardı.

Artık karısına gülümsediği zamanlar bu sadece alaycı bir gülüşten ibaret oluyordu. Ona karşı resmi bir tavır takınmıştı. Rachel'in birşey sezmeyişi, rolünde başarılı olduğunu gösteriyordu. Belki de seziyor ama aldırış etmiyordu. Bir erkek arı gibi görevini yerine getirmiş, artık kendisine gerek kalmamıştı. Her sabah, kendisine kahvesine ve öğle yemeğine yetecek kadar bir para veriliyor, sonra evden sepetleniyor, soluğu kahvelerde alıyordu.

Kayınpederinin eline bakması onu daha da gülünç bir duruma sokuyordu. Bu yüzden, kendisini bağımsız kılacak bir iş bulmaya karar verdi. İş aradığını, Ziemianska kahvesinde etrafa yaydı. Bir hafta içinde Kurier Poranny gazetesinin yazı işleri müdürü, Czarniecki duruşmasına değin bir dizi makale yazması için Stefan'a öneride bulundu.

Czarnieck duruşmasının sanığı genç bir ordu subayı idi. Stanislas Breczwolenski adındaki bu zengin ve soylu teğmen Genelkurmayda görevliydi. Kendisi vatana ihanetle suçlanıyordu. Polonya silahlı kuvvetlerine ait bazı gizli bilgileri bir Fransız gazetesine satmış, gazete de bu bilgileri, Polonya'nın Almanya karşısındaki güçsüzlüğünü kanıtlamak için kullanılmıştı.

Davanın özelliğini, teğmenin ilişkileri oluşturuyordu.Aile ilişkileri pürüzsüzdü ve bu davada bir önem taşımıyordu. Davaya önem kazandıran husus, teğmenin Prens Czarniecki ailesiyle, özellikle Prensesle olan ilişkileriydi.

Prenses Czarniecka olağanüstü bir kadındı. Kendisi genç, güzel ve Polonyanın en zengin ve en soylu erkeklerinden birisiyle evliydi. Karısından onbeş yaş büyük olan Prens, herkesten uzak duran bir insandı. Vaktiyle Pilsudski'yi desteklemişti. Şimdi Varşova'da yeni bir yarış alanı inşa ettirmekle meşguldü. Kendisini tümüyle bu işe adamıştı. Karısı dilediği gibi yaşamakta özgürdü. Varşova'nın zengin ve güçlü ailelerini, aydınlarını salonunda ağırlamakla ün yapmıştı. Bakan-

lar, kardinaller, besteciler ve yazarlar Ujadowski Bulvarı üzerindeki Czarniecki Sarayında toplanıyorlardı. Aralarında zengin, güçlü ve de aydın olmayanlar da vardı. Bunlar sadece zarafetlerine ya da güzel yüzlerine güveniyorlardı. Teğmen Brec-Zwolenski bunlardan biriydi.

Stefan kendisine verilen görevi zevkle kabul etti. Bir süreden beri Prensesi ve genel olarak 'sosyete' yaşamını merak ediyordu. Kontluk unvanını sağda solda kullanmaya başlamış, bir İngiliz centilmeninin yapma tavırlarını benimsemişti. Bu tavırları arkadaşlarını eğlendiriyor, ama kimse ciddiye almıyordu. Ama edebi yetenekleri ve hukuk bilgisi soylu görünüşüyle birleşince, kişiliği etkinlik kazanmış, Kurier Poranny gazetesinin yazı işleri müdürü de Stefan'ı, 'Czarniecki duruşması' için uygun bir muhabir olarak görmüştü.

Duruşma başladığında Stefan mahkeme salonundaydı. Basın üyeleri arasında oturmaktansa halkın arasında yer almayı yeğ tutmuştu. Doğru bir tercih yaptığını biraz sonra anladı. Mahkeme salonunun arka kapısı çok geçmeden açıldı, savcı durakladı ve Prenses Czarniecka mahkeme salonuna girdi.

Stefan onu hemen tanımıştı. Resimlerini gazetelerde ve dergilerde görmüştü. Görmemiş olsaydı bile, davranışlarından gelenin Prenses olduğunu saptamak mümkündü. Aklı sıra, kimseye sezdirmeden içeri girmişti. Ama üzerindeki giysilerin aşırı sadeliği, altın sarısı saçları, muzaffer bakışları, mahkeme salonundaki en önemli kişi olduğunu açıkça vurguluyordu.

Stefan'ın biraz ötesindeki bir yere geçip oturdu. Çenesini eline dayamış, yüzünde kaygılı ve düşünceli bir ifade vardı. Savcı, davanın ana hatlarını açıklamaya devam etti. Fransız gazetesinde açıklanan askeri sırlar, teğmen ile o gazetenin muhabiri arasında Varşova'da geçen konuşmalar, teğmenin, muhabirle buluştuğuna, verdiği bilgilere ve karşılığında aldığı paraya ilişkin itirafları birer birer su yüzüne çıkıyordu.

Sanık yerinde oturan Stanislas Brec-Zwolenski'nin kız gibi güzel yüzünde tiksinmeyle karışık alaycı bir ifa-

de vardı. Yalnız bir kez, mahkeme salonunda oturanlara bir göz attı. Prensese çok yakın oturan Stefan bu bakışı tam zamanında yakaladı, ne anlama geldiğini sezdi, ve kanıt olarak kullanabileceğini anladı. Prensesin dudakları hafif bir gülümseme ile aralandı.

Ondan sonraki günler, Stefan Prensesi yakından inceleme fırsatını buldu. Kendisi hergün, duruşma başladıktan yirmi dakika sonra geliyor, her seferinde avukatların duraksamalarına ve kekelemelerine neden oluyordu. Dillere destan olan güzelliği, tümüyle Slavlara özgü bir güzellikti. Orta boylu, balık etinde, ablak yüzlü ve kalın dudaklıydı. Mavi gözleri anlamlı bakıyordu. Güzelliğine ve erdemliliğine olan güvenini bakışlarıyla belli ediyordu. Kimi zaman küçümseyen, kimi zaman da meydan okuyan gözlerle çevresini süzüyordu. Savcı, kendi adını anmaktan kaçındığında güldü. Sonunda, söz konusu bilgiler ve rakamların yani teğmenin Fransız'a sattığı sırların teğmenin görevli bulunduğu Varşova'daki Genelkurmay'ın elinde bulunmadığı, bu bilgilerin Poznan'daki Ordu Merkez Karargâhından alındığı kanıtlandı. O halde, bu bilgiler teğmenin eline nasıl geçmişti? Teğmenin söylediğine göre, bu bilgiler, adını açıklayamayacağı bir arkadaşı tarafından kendisine verilmişti. Arkadaşı ona, bunların gizli olmadığını ve referans olarak her zaman kullanılabileceğini iletmişti.

Bu açıklamalar, savcıyı şaşırttı. Kâtipler, Savunma Bakanlığının yayınladığı istatistikleri bulmak üzere mahkemeden dışarı fırladılar. Dava vekilleri ise, referans niteliğindeki bazı istatistiklerin, vatana ihanet olasılığını ortadan kaldıramayacağı hususunda ısrar ettiler. Ama savcının iddiaları eskisi gibi güçlü değildi. Son bir hamle yaparak, teğmenin, bu bilgi karşılığında para aldığını öne sürdü.

«Ben hiçbir zaman bu hizmet karşılığında bir para talep etmedim,» dedi teğmen, mağrur bir tavırla. «Bu para bana gönderildi, ben de alır almaz Hazineye bağışladım.»

Mahkeme salonundan takdir sesleri yükseldi. Savcının yüzünde alaycı bir anlam belirdi. Bu soylu davranışı kanıtlayacak bir belge var mıydı acaba? Tanıklar gösterilebilir miydi? Yoksa mahkeme teğmenin sözüne inanmak zorunda mı kalacaktı? Hiç de değil diye yanıtladı teğmen. Bu olay sırasında Prens Czarniecki bizzat hazır bulunmuştu.

Dinleyicilerin şaşkınlıktan soluğu tutuldu. Prenses değil de Prens hazır bulunmuştu demek? Acaba Prens gerçekten, karısının âşığı olduğu söylenen bu adamı kurtarmak için ifade vermeyi kabul edecek miydi?

Teğmen sanık yerine döndü. Prens, mahkeme önünde ifade vermeye çağrıldı. Biraz sonra heybetli adımlarla tanık yerine doğru yürüyen bir adam görüldü. Duruşma yargıcı saygı gösterisinde bulundu. Savcı ise kekeleyerek kendisinden özür diledi.

«Sorularınızı sorun,» dedi Prens.

«Ekselans, sanık, Mösyö Martin adındaki Fransız gazetecisinden belirli bir para aldığı sırada tesadüfen yanında bulundunuz mu?»

«O gün öğle yemeğine gelmişti. Elindeki kredi mektubunu bana gösterdi...»

«Peki, siz ne söylediniz?»

«Ona bir atın adını verdim...»

Gülüşmeler.

«Peki o ne dedi?»

«Bu parayı Hazineye bağışlayacağını söyledi.»

Fısıltılar.

«Ekselans, acaba teğmen Brec-Zwolenski'nin bu askeri gereçlerin listelerini nasıl ele geçirdiğini biliyor musunuz?»

«Evet.»

«Acaba mahkeme önünde açıklamanızı rica edebilir miyim?»

«Karım kendisine verdi.»

Mahkeme salonundan hayret sesleri yükseldi. Ortalık karıştı. Savcı kıpkırmızı oldu.

«Peki karınız nasıl...»

«Listeleri karıma ben verdim.» Mağrur bir sessizlik-

ten sonra Prens devam etti: «Şu halde, Brec-Zwolenski bir vatan haini ise ben de karım da vatan hainiyiz.»

Zavallı avukat söyleyecek hiçbir şey bulamadı. Donakalmıştı. Prens ise buna karşılık, öfkeli ve aşağılayıcı bir tavırla açıklamalarına devam etti: «Bu bilgiler gizli değildi. Bakanlığın yayınladığı bu listeleri okumak zahmetine katlanan herkese açıktı. Ben onları özet şekilde ele geçirdim ve açıklanmaları gerektiğini düşündüm. Hepsi bundan ibaret.»

Duruşma bitmişti. Mahkeme salonu kargaşalık içindeydi. Stefan'ın gözleri üç kişi arasında mekik dokuyordu. Prens yorgun görünüyor, yorgun göründüğü için de yaşlı görünüyordu. Avukatların, gazetecilerin ve seyircilerin arasından kendine bir yol açarak mahkeme salonunu terk etti. Ama hâlâ sanık yerinde oturan teğmen sevinçten kendinden geçmişti.

O melek yüzüyle sanki gerçekten gökyüzünde oturuyordu. Dört bir yandan onu kutlamak için eller uzanıyordu. O da ikide bir mahkeme salonuna bir göz atıp, tanrıçası ile göz göze gelmeye çalışıyordu.

Prenses de gülümsüyor, alçakgönüllü ve iyiliksever bir bakışla yüzü aydınlanıyordu. Herşey olması gerektiği gibi sonuçlandığı için memnundu. Ama yakışık almayacak bir heyecan göstermekten de kaçınmaya dikkat ediyodu. Teğmene son bir kez baktıktan sonra gitmek üzere ayağa kalktı. Stefan başını çevirdi. Prensesin, incelendiğini fark etmesini istemiyordu. Birden yanıbaşında bir ses duydu: «Kont Kornowski siz misiniz?»

Başını kaldırdığında karşısında Prensesi gördü. Prenses soylulara yakışacak bir biçimde ölçülü bir teklifsizlikle gülümsedi. Stefan ayağa kalkarak elini öptü.

«Ben Prenses Czarniecka'yım,»

Stefan başıyla onayladı.

«Bana bu duruşmayla ilgili bir yazı dizisi yazdığınızı söylediler.»

«Evet.»

«Çok memnun oldum,» dedi. «O kadar güzel yazıyorsunuz ki.»

«Teşekkür ederim.»

«Bu kompliman değil. Gelip, oyunun baş kahramanlarıyla tanışmak istemez miydiniz?»

«Çok isterdim...»

«Öyleyse, bu gece gelin. Küçük bir kutlama partisi veriyoruz.» Stefan'ın Czarniecki Sarayına girişi böyle oldu. O geceki davete büyük bir sevinç ve gurur içinde gitti. Bu, sadece saraya kabul edilişinden dolayı değil, Prensesin onun ününden haberdar oluşundan ileri geliyordu. Kendisine, «Ne kadar güzel yazıyorsunuz,» dememiş miydi? Resepsiyonda, Prenses bu sözlerini doğruladı. Stefan'ı yanında dolaştırarak, aktörlere, yazı işleri müdürlerine, prenslere ve generallere 'duruşma hakkında yazı yazan yetenekli Kont Kornowski' dive tanıştırdı. Prenses kendisini yalnız bırakıp, diğer konuklarıyla ilgilenmeye başladığı zaman bile Stefan onu gözleriyle izlemeye devam etti. Onu büyüleyen Prensesin kişiliği değil, Prensesin mevkii ve onu çevreleyen bu görkemli atmosferdi. Gümüş sofra takımları, pırıl pırıl kristal bardaklar, şampanyalar, votkalar, sülünler, portakallı ördekler binbir renkli dondurmalar, şerbetler, görkemli giysiler, kadınların mermer gibi göğüsleri, kuğu gibi boyunları, saç tutamlarının altında gizlenen zümrütler gözlerini kamaştırıyordu.

Bir düşün içindeymiş gibiydi. İyice sersemlemişti. Üniformalı uşaklar durmada kadehini dolduruyordu. Birazdan o da herkes gibi sarhoş oldu. Önce bir gruba, sonra bir başkasına katılıyor, bağıra bağıra konuşan, flört eden insanları seyrediyordu. Yalnız Prens üzgün ve yorgun görünüyordu. Atalarından birisinin portresi altında durmuştu. Yanında bir genç kız vardı. Stefan oraya doğru yöneldi ama portrenin yanına vardığında Prens kaybolmuştu. Genç kız hâlâ oradaydı. Stefan'a bakıp güülmsedi: «Siz kimsiniz » diye sordu.

«Kont Kornowski...» Stefan bir reverans yaparak topuklarını birbirine vurdu.

«Haa, evet, şu yazar.»

«Peki, siz kimsiniz?»

«Ben kızlarıyım.»

«Kimin kızı?»

«Ev sahibinizle ev sahibenizin kızıyım.»

«Prenses anneniz mi oluyor?»

«Göründüğü kadar genç değildir o. Saçlarını boyuyor.»

«Kaç yaşındasınız?»

«Onbeş.»

Stefan başkasını tanımadığı için genç kızın yanında kaldı. Küçük Prenses, çeşitli konukları, esprili bir şekilde karikatürize ederek kendisine tanıtıyordu. Kimisi akrabası, kimisi de kendi kendilerini yetiştirmiş milyonerlerdi. «Annem, Yahudi olmadıkları halde servet sahibi olanlara bayılır,» dedi. Bir ara teğmeni gösterdi. «Onu tanıyorsunuz, tabii, değil mi?»

«Brec-Zwolenski...»

«Oyunun kahramanı.»

«Özgürlüğüne kavuştuğu için çok seviniyor olmalı.»

Genç Prenses bir kahkaha attı. «Hapse atılacağını mı sanıyordunuz yoksa?»

«Neden olmasın?»

«İşler hiç de öyle değil. Aslında, bu parti daha bir ay öncesinden tasarlanmıştı.»

«Demek bu kadar emindiniz.»

«Ama bunu makalenize yazmayın sakın. İyi bir izlenim bırakmaz.»

«Birşey daha bilmek istiyorum,» dedi Stefan. «Teğmenin parayı Hazineye bağışladığı doğru mu gerçekten?»

Kız yeniden güldü? «Doğru değil, tabii,» dedi. «Onlara çeki gösterdiği zaman ben hazır bulundum. «Beşyüzbloty,» demişti teğmen. «Bakalım bu paranın tümünü nerelerde yiyeceğiz?...»

Bir hafta sonra Stefan Czarniecki Sarayına öğle yemeğine çağrıldı. Kurier Poranny gazetesinde çıkan makalesini okuyan Prenses, Stefan'a, yazısını çok beğendiğini söyledi. «Ne kadar haklısınız,» dedi. «Kocam gerçekten dediğiniz gibi, modern bir yurtsever. Ne kadar mükemmel bir cümle.»

Öğle yemeğinde, sultanının yanında sadık bir emirber gibi oturan Teğmen Brec-Zwolenski de dahil olmak üzere on kişi vardı. Stefan, masada bir general hanımı ile prensin yaşlı teyzesi arasında oturuyordu. Her ikisine de kendi özel yaşamı üzerine açıklamalarda bulunuyordu. Hiçbiri, evli olduğunun farkında değildi. Bir süre kendisi bile evli olduğunu unuttu. Nefis yiyeceklerin, çevresinde dolanan uşakların, gümüş kupaların, altın yaldızlı porselenlerin görkemliliği yeniden başını döndürmüştü...

Masanın öbür başında, sessiz sedasız fakat nazik tavırlı Prens oturuyordu. Kızı da yanıbaşındaydı. Prensin yüzünden, hafifçe sıkıldığı anlaşılıyordu. Yemek süresince gözlerini hiç karısından ayırmadı, ama bakışları kuşkulu olmaktan çok, onu dünyada herkesten çok beğendiğini açığa vuruyordu, sanki. O sırada, uşaklardan biri, önüne altından bir kâse koydu, sonra gümüş bir sürahiden kristal bir kupaya su doldurdu. Prens sudan bir yudum aldı, ağzını çalkaladı, sonra kâseye tükürdü. Bu davranış, öğle yemeğinin bittiğine işaretti.

Stefan, Prensese yol vermek için geriye çekildi ama genç kadın, yanından geçerken kolundan tuttu ve diğer konuklarından önce onu salona doğru yöneltti.

«Yazılarınızı nasıl yazarsınız?» diye sordu Stefan'a.

«Nasıl mı?»

«Evet, çevrenizden esinlenmeyi mi beklersiniz, yoksa belli saatlerde çalışmaya mı koyulursunuz?»

«Bazen esinlendiğim olur,» dedi Stefan, «bazen de kafamın içi bomboş, önümde de bomboş bir kâğıt olduğu halde masama otururum.»

«Peki, sizce hangi yöntem daha verimli oluyor?» Prenses bir divana oturdu, Stefan'a da yanına oturması için işaret etti.

Stefan omuz silkti. «Bir yazarın kendi yapıtları hakkında hüküm vermesi zordur.»

«Peki, şu «İnsanın Oğlu» adlı öykünüzden söz edelim. O nasıl ortaya çıktı?»

«Onu, o sırada elime geçen bir fırsattan yararlanarak yazmıştım. Karım ve çocuklarım...» Stefan bir an

duraksadı, kızardı ama Prenses hiçbir tepki göstermedi. «Bir ay için bir yere gitmişlerdi. Ben evde kendi başıma kaldım. Yemek masası boşalmıştı, ben de elime kâğıt kalem aldım ve oturdum...»

«Yazılarınızı genellikle yemek masasında mı yazarsınız?»

Stefan yeniden omuz silkti ve gülümsedi. «Ya da Café Ziemianska'da yazarım. Eskiden bir çalışma odam vardı ama şimdi dadı yatıyor orada.»

«Ama bu çok saçma,» dedi Prenses. «Bu konakta hiç kullanılmayan, bomboş yirmi tane oda var. Onlardan birini kullansanıza. Ne dersiniz? Böyle birşey hoşunuza gider mi? İstediğiniz zaman gelir gidersiniz...»

Konukların yarısı gittikten sonra Prenses ve uşağı Stefan'ı sarayın koridorlarından geçirdiler, merdivenlerden çıkarıp, pancurları kapalı, küf kokulu bir odaya getirdiler. Uşak pancurları açtı, oda aydınlanır aydınlanmaz, kocaman bir yatak, oymalı bir konsol Stefan'ın gözüne çarptı. Ama odada aynı zamanda, ağır bir yazı masası ve koltuk vardı.

«İşte,» dedi Prenses. «Bu işinize yarar mı?»

«Mükemmel,» dedi Stefan.

«Herşeyi burada bırakabilirsiniz. Bu odayı hiç kullanmıyoruz, zaten. Öyle değil mi?» Dönüp uşağa baktı. Ağırbaşlı, sessiz sedasız uşak:

«Evet, Prenses hazretleri,» diye cevap verdi.

«Burada kimse sizi rahatsız etmez, yazılarınıza da kimse el sürmez. Çekmecelerin anahtarı da var. İsterseniz, her şeyinizi kilitleyebilirsiniz.»

Stefan pencereye doğru gitti ve saray bahçelerini seyre daldı.

«Öyle sanıyorum ki, burada bir roman yazmaya başlayabilirim,» dedi.

«O halde, anlaştık,» dedi Prenses. «Başka söze gerek yok...»

«Çok naziksiniz...» diye söze başladı Stefan.

«Rica ederim. Bir sanatçıya yardım etmek bir şereftir. Gerçek soylular sizsiniz. Nous sommes les faux. (Biz sahteyiz.) Sonradan görmeyiz. Öğle yemeklerine de

her zaman kalabilirsiniz. Sofrada size bir yer ayırmalarını söylemeniz yeter.»

Çok geçmeden, Stefan Kornowski, Czarniecki Sarayının sakinleri tarafından kullanılmayan bu odasında bir roman yazmaya başladı. Çevresinde tam bir sessizlik hüküm sürüyordu. Yalnız arada sırada, Prensesin bahçede oynayan daha küçük yaştaki çocuklarının boğuk sesleri kulağına geliyordu.

Romanın konusu şöyle özetlenebilirdi: Antoine de Saint-Exupéry gibi bir Fransız pilotu, Fransa'nın Bretagne bölgesindeki bir çiftliğin yakınlarında bir iniş yapmak zorunda kalır. Bu arada bacağı kırılır. Çiftçinin kızı Matilde ile erkek kardeşi André yardım ederek pilotu babalarının evine götürürler. Orada bacağını tedavi ederler ama Raymond (pilot) sağlığını ve eski gücünü kazanabilmek için bir süre evlerinde kalmak zorundadır. Bu arada, Matilde'e âşık olduğunu hisseder. Genç kız da onun müşfik bakışlarına karşılık vermekle birlikte, babasından ve erkek kardeşinden çekiniyormuş gibi davranır... Bir süre sonra Raymond, bu dağ başındaki çiftlik evinin sakinleri arasında bir sır olduğundan kuşkulanır. Onları birbirine bağlayan bir günah korkusudur sanki.

Evin kızı Matilde, pilotun yaralarının pansumanını yaptığı bir sırada onun aşkına karşılık verdiğini doğrulayan bir davranışta bulunur. Genç kız Raymond'u, her an uçup gitme yeteneğine sahip bir özgürlük simgesi olarak görmektedir. Ama şu anda bacağı kırıktır. Oysa Matilde ile ailesi arasındaki bağlar, legal ve illegal bir aşkın karışımıdır ve tutsaklık ile güvenliği simgelemektedir. Güvenliği onu tutsak ettiği gibi, tutsaklığı da güvenliğini sağlamaktadır. Matilde tam bir çıkmazdadır. Raymond da tutsaktır. Kırık bacağı ve Matilde'e olan tutkusu onu bağımlı kılmaktadır. Bacağı bir süre sonra iyileşir, ama çiftlikte kalabilmek için daha sakatlığı geçmemiş gibi davranır. Hatta durumu giderek kötüleşiyormuş gibi hareket eder. Matilde ona yemeklerini

getirmek, vücudunu yıkamak, ve onu tedavi etmek zorundadır. Raymond ile Matilde arasında, genç kız ile erkek kardeşi arasındaki bağlardan daha güçlü ve daha içten bağlar kurulması gerekmektedir... Matilde ile erkek kardeşi arasında nasıl bir ilişki var acaba? Her gece yatmak üzere odalarına çekildikleri zaman aralarında neler geçiyor acaba? Bütün bunlar Raymond'un kafasını kurcalayan sorunlardır.

Raymond hasta görünmek için açlık grevine başlar. Matilde ise günden güne daha güçlü ve daha sağlıklı olmaya başlar. Erkek kardeşi kara kara düşünmektedir. Anne ile baba sessizdir. Raymond onların eline para sıkıştırdığı zaman bile herhangi bir tepki göstermezler. Kimse içlerinde bulundukları durumu tartışmaz, ama herkes bu durumun bilinci içindedir. Raymond'un kırık bacağı düzelmiştir. İstese yürüyebilir. Ama yürümekten korkmaktadır, çünkü o zaman Matilde'e ihtiyacı kalmayacaktır. Yeniden özgürlüğüne kavuşacak, uçup gidebilecektir...

Birdenbire durum tersine döner. Bir gün öğleden sonra Matilde, hasta yatağını düzeltmek için, Raymond'un üzerine eğildiği bir sırada, genç pilot onun karnının şişkinliğini fark eder ya da fark ettiğini sanır. Matilde hamiledir. Çocuğunun babası kim olabilir acaba? Raymond dehşet içindedir. Bütün bunlardan kaçıp kurtulmak ister ama çok halsizdir. Yeniden güçlenmek arzusuna kapılır. Elinden geldiğince yemek yer ama buna rağmen, günden güne yüzü solar, halsizliği artar... Avurdu avurduna çökmüştür. Bardağı dudaklarına götürecek gücü bile kalmamıştır artık.

Raymond birisinin onu zehirlediğinden kuşkulanmaya başlar. Ama neden? Ve kimin tarafından? Acaba Matilde mi? Yoksa, sırrını keşfettiğini anlamış mıydı? İyileştiği takdirde, kendisi ile erkek kardeşi arasındaki ilişkiyi açığa vuracağından mı korkmaktadır?

Matilde'nin onu zehirlediği kesindir ama sırrının açığa vurulacağı korkusundan değil. Hamile de değildir, ayrıca. Erkek kardeşiyle yasa dışı bir ilişkisi de yoktur. Ancak, özgürlük simgesi olan Raymond onu hayal kırık-

lığına uğratmıştır ve Matilde ona bakmaktan usanmıştır. Gerçek bir köylü kızı olan genç kız, tüm çabalarına rağmen iyileşmeyen Raymond'dan kurtulmaya karar vermiştir. Bunu sağlamak için hastanın sütüne fare zehiri koyar, ve sonunda Raymond ölür.

Konunun özeti romandan çok, öykü havasını vermekle birlikte, Stefan ağır ve ayrıntılı bir üslup kullanmıştı. Kahramanların her davranışına bir paragraf, romanda sözü geçen her nesneye bir sayfa ayrılmıştı. Stefan, ansiklopedilerden yararlanarak, mevsimlere göre değişen kırsal kesimin uzun uzun tanımlamalarını yapıyor, konunun sembolik anlamı ile bu tanımlamalar arasında bir ilişki kuruyordu.

Düşüş adını verdiği bu romana 1937 Ekim ortalarında başlamış, yıl sonunda ise ancak Üçüncü Bölüme kadar gelebilmişti. Bu bölümde Raymond çiftliğe geliyordu. Romanın gelişme temposu son derece ağırdı. Yazar, bir yandan Czarniecki Sarayının kabul salonlarında tatlı tatlı vakit geçiriyor, gönül eğlendiriyordu. Roman ne zaman olsa yazılabilirdi ama Prensesin semaverinden içtiği çaylar sonsuza dek sıcaklığını muhafaza edemezdi.

Prenses, bu arada Stefan'ın yakın dostu olmuştu. Ama aralarında herhangi bir gönül ilişkisi yoktu. Böyle birşey söz konusu olamazdı çünkü Teğmen Brec-Zwolenski her an hazır ve nazırdı. Ancak, kendisi su katılmamış bir ahmak olduğundan, konuşmalarıyla Prensesi oyalayamıyor, o da bu zevkini Stefan Kornowski ile tatmin ediyordu. Stefan eğlenceli sohbetiyle Prensesi oyalıyor, o da karşılık olarak, ona gizlerini açıklıyor, sanat çevresiyle ilgili dedikoduları naklediyor ve Stefan'a edebi yapıtlarına ilişkin övgüler yağdırıyordu. Bu övgülerin önemi büyüktü Stefan için. Kimi zaman kendine olan güveni küstahlığa varacak boyutlara erişiyor ama kimi zaman da kendinden emin olamıyordu. Not defterleri kendi yapıtlarına karşı olan çelişkili düşüncelerini yansıtıyordu: Başka bir şey yapamayacak kadar tembel ve hiçbir şey yapamayacak kadar da sıkıntılı olduğum için yazıyorum '(Şubat 1937).' Yazar, politikacıların, tarihçi-

lerin, bilim adamlarının, din adamlarının ve ozanların havada kalan düşünce kırıntılarını ayıklamak, birbirine dolanmış uçlarını çözmek, onları bir düzene koymakla yükümlüdür. Yerine göre, yaşamın anlamsızlığını anlamlı, ya da anlamlılığını anlamsız kılar...' (Mart 1937) Prensesin övgüleri, düşüncelerine karşı gösterdiği ilgi, söylediği herşeyi dikkatle dinlemesi, Stefan'ın gözünde, yaptığı işe büyük bir önem kazandırıyordu. Genç kadın ayrıca kabul günlerine çağrılı kişileri, soyluları, politikacıları, ve subayları, Stefan'a karşı saygı göstermeye zorlamak suretiyle, yazarın kendine verdiği değeri doğrulamış oluyordu. Böylesine hayranlık duyulan bir kişinin kendisini beğenmesi, bu beğeniye layık olduğunu kanıtlıyordu.

Rachel, Czarniecki Sarayına hiçbir zaman çağrılmadı. Kimse de onun çağrılmasını beklemiyordu zaten. Stefan ona saraydaki 'görevi'nden söz ettiğinde, biraz telaşlandı. Kocasının ayartılabileceğinden, hatta bizzat Prenses tarafından ayartılabileceğinden kaygılanıyordu. Bir iki hafta kadar, kocasının en sevdiği yemekleri pişirmeye özen gösterdi, çalışmalarıyla ilgilendi ve şehvet gösterilerinde bulundu. Ama Stefan'ın keskin gözlerinden hiçbir şey kaçmıyor, karısının her davranışının arkasında yatan nedenleri sezinliyordu. Nitekim, Stefan'ın onu terk etmek üzere olmadığım anlar anlamaz Rachel, çocuklarının doğumundan beri üzerine çöken evcil mutluluk havasına yeniden kendini kaptırdı ve memnunluk içinde köşesine çekildi.

Eski güzelliğine ve uyumlu vücuduna yeniden kavuşmuştu. Ama kişiliği eskisinden çok farklıydı. Eski soylu ve köklü bağımlılık havasından eser kalmamıştı. Göğüslerine dolan sütle birlikte kafasında da tutucu değer yargıları belirmeye başlamıştı. Tıpkı göğüslerinden taşıp fışkıran sütler gibi düşünceler fışkırıyordu kafasından. Gerçi bunları kendi sesiyle dile getiriyordu ama anlam ve vurgulamalar annesininkinden farksızdı. Çoğu zamanını annesiyle birlikte geçirdiği düşünülecek olur-

sa, buna şaşmamak gerekirdi.

Stefan, karısının kendisine karşı olan tutumunu sezinlemiyor değildi. Rachel'in içinde bulunduğu durum olağan bir durumdu, aslında. Bir âşık olarak kocasına karşı bir gereksinme duymuyordu artık. Çünkü bir zamanlar en şiddetli erotik tutkuların esiri olan vücudu şimdi çocuklarını emzirmek, yemek yemek ve uyumak gibi basit ve küçük zevklerle doyuyordu. Cinsel dürtüler ortadan kalkmıştı. Kaldı ki, Stefan ekmek parasını kazanan bir aile babası da değildi. Aileyi geçindiren Rachel'in babasıydı. Stefan ancak çocuklarının babası olarak formalite açısından gerekliydi. Onu sadece bu açıdan seviyordu. Ama aklı başında, durmuş oturmuş bir adamı seçmiş olsaydı daha akıllıca bir iş yapmış olacağını da sezinliyordu.

Zengin ana sütüyle beslenen ikizler kısa zamanda gelişti ve iki küçük ihtiyar görünümünü yitirdiler. Artık Stefan'ın kayınpederine benzemiyorlardı. Ama bu, giderek babalarına benziyorlar anlamına gelmiyordu. Rachel'in tüm akrabaları çocukların, Balystok'da aile işlerini yürüten büyük amcaları İsaac'a benzediği düşüncesinde ortaktı.

8

Noel'den dört gün önce Krystyna saat sekiz sularında Sluzewska Caddesindeki evine döndü. İşten sonra çarşıya alışveriş yapmaya çıkmıştı. Bir elinde yiyecek dolu bir file, öbür elinde ise Teofil ile diğer aile büyükleri için aldığı armağanlarla dolu paketler vardı.

Teofil'in, aldıklarını şimdiden görmemesi için Cecylia Teyzenin evine uğramadan kendi katına çıktı. Çocuk onu aşağıda bekliyordu. Krystyna, elindeki zembili yere bırakarak çantasından anahtarını çıkardı, kapıyı açtı, zembili yerden aldı ve içeri girdi.

İçerisi karanlıktı. Elleri dolu olduğundan elektriği yakamadı. Ama yedi yıldan beri oturduğu bu evin her köşesini ezbere biliyordu artık. Antreden geçerek oturma odasının kapısını itti ve ortadaki masaya doğru yürüdü. Elindeki paketleri masaya bıraktıktan sonra yiyecekleri mutfağa götürmek niyetindeydi.

Birdenbire olduğu yerde donakaldı. Pencerelerden sızan loş ışığın altında, odanın bir köşesindeki sandalyenin üzerine yığılıp kalmış bir karartı gördü. Bir an için, uyuyakalmış bir hırsız olabileceğini düşündü. Ama adamın sakallı yüzündeki gözleri fal taşı gibi açılmış, kendisini seyrediyordu. Krystyna karşısındakinin bir katil olduğu kanısına kapıldı birden:

«Ne istiyorsunuz?» diye sordu ve yavaş yavaş kapıya doğru gerilemeye başladı. Adam tok bir sesle:

«Teofil nerede?» diye sordu.

«Aşağıda...»

Adam yerinden kıpırdamadı, ama Krystyna Bruno olduğunu anlamıştı.

Lambayı yaktığında Bruno gözlerini kırpıştırdı. Yüzünde en ufak bir gülümseme bile yoktu. Krystyna, hâlâ karşısındaki tehlikeli bir yabancıymış gibi korka korka yaklaştı.

«Ne zaman geldin?»

«Bugün öğleden sonra.»

«Haberim olsaydı, gelip seni karşılardım.»

Bruno başını salladı. «Ben bir kamyonun arkasında geldim. Üstüm başım lahana kokuyor hâlâ.»

«Önce bir yıkan, sonra karnını doyur.»

«Oğlanı görmek istiyorum.»

«Aa tabii. Şimdi gidip getireyim.»

Krystyna kapıya doğru döndü, sonra yeniden başını çevirip Bruno'ya baktı. Çok değişmişti. Nerdeyse tanınmayacak haldeydi. Gideli bir yıldan fazla oluyordu. Çok zayıflamıştı. Özellikle yüzü. Elmacık kemikleri fırlamış, gözleri çukura batmıştı. Bakışları eskisinden çok değişikti. Gözlerinden sertlik, duygusuzluk, umutsuzluk ve bitkinlik okunuyordu.

Sakal da yüzüne uğursuz bir görünüm vermişti. Ayağa kalkıp hareket etmeye başladığında Krystyna hareketlerinin de eskisinden farklı olduğunu gördü. Kolları ve bacakları ağrıyormuş gibi yavaş ve dikkatli davranıyordu. Önce ayakta durdu, sonra Krystyna'ya yaklaşacak yerde, pencereye doğru yürüdü. Krystyna onu seyretmeye devam etti. Bruno, onun varlığından habersizmiş gibi davranıyordu. Sonra «Oğlanı...» diye söze başladığını duydu. «Teofil'i almaya gidecektin.»

«Evet, tabii.»

Krystyna hole doğru yürüdü, lambayı yaktı, sonra merdivenlerden inerek Cecylia Teyzenin kapısını çaldı. Teofil önünde önlük, mutfak masasına oturmuş, bir yandan Cecylia Teyzenin yumurta sarısına batırdığı ekmekleri atıştırıyor, bir yandan da gülüyordu.

«Hadi gel canikom, yukarıya çıkalım,» dedi Krystyna, peçeteyle ağzını silerek. «Sana kocaman bir sürprizim var.»

«Noel oldu mu?» diye sordu Teofil.

«Hayır, yavrum daha Noel'e girmedik. Ama sana şimdiden nefis bir armağanım var.» Teofil'in gözleri büyüdü, büyük teyzesini bir yana iterek, «Armağanımı isterim,» dedi. Kapıya doğru yürümeye başladı, sonra annesine dönerek: «Taşı beni,» diye buyurdu.

«Olmaz canım, bana sadece elini ver,» dedi Krystyna, oğlanın minicik parmaklarını yakalayarak, «Sen artık büyüdün. Taa yukarıya kadar seni nasıl taşırım?»

Merdivenleri adım adım çıkarak çatı katına vardılar. Krystyna, Teofil'in Bruno'nun görünüşünden korkuya kapılacağını düşünerek kaygılanıyordu. Bu yüzden, babasıyla karşılaşmadan önce onu hazırlamak istedi. «Bu armağan bir oyuncak değil, canikom...»

«Bir sürpriz mi?» diye sordu Teofil.

«Evet, sürpriz. Ama insan şeklinde bir sürpriz.»

Teofil durup annesine baktı. «İnsan haa?»

«Evet, göreceksin.»

Krystyna evin kapısını açık bırakmıştı. Teofil'in önden gitmesine izin verdi. Çocuk küçücük bacaklarının üstünde holdan geçti ve oturma odasına girdi. Kapıya gelince durdu. Orada, pencerenin yanında, arkası onlara dönük bir adam duruyordu.

«Baba,» dedi Teofil.

Bruno döndü. Oğlunu gördü. «Teofil,» dedi. Sonra çömeldi, kollarını açarak, yüzünde kocaman bir gülümseme ile bekledi. Teofil, çekingen ve utangaç bir bakışla ona doğru yürümeye başladı, ama son dakikada koşarak babasının kollarına atıldı. Bruno kollarını çocuğun küçücük vücuduna doladı. Sert, duygusuz, umutsuz ve bitkin bakışlı gözlerinden yaşlar akıyordu.

Bruno, döndüğü günden bu yana, Sluzewska Caddesindeki evden dışarı çıkmadı. Günlerini, Teofil'le oynamakla geçiriyordu. Sakalını tıraş etmiş, üstüne temiz bir gömlek ve pantolon giymişti. Şimdi eski haline dönmüştü biraz. Ama giysiler büyük geldiğinden, üstünden dökülüyordu.

Teofil'in mutluluğu sonsuzdu. Ne Cecylia Teyze, ne Mamuska, ne de annesiyle ilgilenmiyordu. Babasından başka kimseyi gözü görmüyordu. Babasının gözü de sadece onu görüyordu. Birbirlerine adamışlardı kendilerini. Bruno tahta kalıplarla kemerler ve köprüler kuruyor, sonra saatlerce, büyülenmiş gibi, oyuncak arabalarını kemerlerin arasından ve köprülerin üzerinden geçiren oğlunu seyrediyordu. Teofil gibi Bruno da, söylene söylene onlara öğle yemeği hazırlayan Mamuska'nın ya da akşamları işten evine dönen Krystyna'nın varlığından habersizdi sanki.

Bruno geceleri karısıyla aynı yatağı paylaşıyor, ama karısından uzak yatıyordu. Döndüğünden beri Krystyna'nın elini bile öpmemişti. Genç kadın bir süre için, kocasının bazı dedikoduları duymuş olabileceğinden korktu. Ama Bruno'nun davranışları, kıskanç bir kocanın davranışları olmaktan uzaktı. Tesadüfen karısının yüzüne baktığı zaman gözlerinde en ufak bir duygu belirtisi görünmüyordu. Oğlundan başkasını gözü görmüyordu. Bruno için Krystyna ile Mamuska'nın varlığı arasında bir ayrım yoktu sanki.

Kaçınılmaz bir suçluluk duygusu Krystyna'nın Bruno'ya karşı olan davranışlarını âdeta felce uğratmıştı. Bu suçluluk duygusunu reddetmekle birlikte, yine de ondan kurtulamıyordu. Bruno döndüğünde, kendisini pekâlâ Michael ile aynı yatakta yakalayabilirdi. Bu düşünce Krystyna'yı deli ediyordu. Huzuru kaçmıştı. İlk düşüncesi, Michael'i aramak ve bir daha hiç buluşmamalarını önermek oldu. Onu evinden arayamazdı. Ertesi gün öğle tatilinde üniversiteden aradı. Ama yine bulamadı. Ya kendi işinden dönmeden, onu Sluzewska Caddesindeki evden arayacak olursa? Bu olasılık da onu korkutuyordu. Bu yüzden, başının ağrıdığını bahane ederek Blomstein'deki işinden erken ayrıldı. Michael eve uğramamıştı. O akşam da, ertesi akşam da gelmedi. Noel tatili başladığında, ondan hiçbir haber alamamıştı. Krystyna o zaman, Michael'in Parti aracılığıyla Bruno'nun dönüşünü haber aldığını sezinledi ve bu mantıklı ve ince davranışından ötürü Michael'ı içinden kutladı. İçi

rahatlamıştı. Aralarındaki ilişkinin böylece sessiz sedasız savuşturulabileceğini umuyordu. Bruno'nun, bir gün bu ilişkiyi haber alma olasılığı ona dehşet veriyordu.

Normal koşullar altında Bruno'ya nasıl davranması gerekiyorsa, öyle davranıyordu. Bir seferinde, kocası divanda otururken yanına oturdu ve kolunu omuzlarına dolayarak kendisini şimdi daha iyi hissedip etmediğini sordu.

«Daha iyiden ne kastediyorsun?» diye sordu Bruno. «Hasta değildim ki.»

«Biliyorum ama öylesine yorgun ve zayıftın ki.»

Bruno tatsız tatsız gülümsedi. «Hepimiz yorgun ve zayıftık.»

«Çok mu korkunçtu?... Savaşı kastediyorum.»

«Hayır,» diye kestirip attı Bruno.

«Ama Barcelona'daki ölüleri ve yaralıları görmüş olmalısın.»

Bruno gözlerini odanın ortasına dikti ve cevap vermedi. Krystyna başka birşey söylemedi.

Noel gecesi, Stefan, Rachel ve ikizler akşam üstü Cecylia Teyzenin evine geldiler. Max Amca, Krystyna, Bruno ve Teofil de onlara katıldı. Sonra hepsi birden, Cecylia Teyze ile Mamuska'nın gümüş teller ve mumlarla donattıkları Noel ağacının çevresinde toplanarak ilahiler söylediler. Bu tören, her zamanki gibi, ona Jezow'u anımsattığı için olacak, ilahi söylerken Krystyna'nın gözleri yaşla doldu. Ama sesi her şeye rağmen güçlü çıkıyordu. Stefan, Rachel ve Max Amca da kendilerinden emin ve yüksek sesle ilahi okuyorlardı. Mamuska'nın sesi, köylülerinki gibi yanık yanıktı. Cecylia Teyze'nin sesi ise, bunca övündüğü profilini teşhir etmekten olacak, duyulmuyordu bile. Çocuklar, bu görkemli görünüm karşısında, ağızları bir karış açık, büyüklerini seyrediyorlardı. Bruno'nun ağzını bıçak açmıyor, mum ışıklarını yansıtan göz bebekleri iri iri açılmış olan Teofil'den bakışlarını bir an bile ayırmıyordu.

İlahiler bittikten sonra herkes ağacın altındaki pa-

ketleri alıp birbirine verdi. Yalnız, son dakikada Bruno'ya alınmış olan armağanlar bir küme halinde, açılmamış olarak duruyordu. Kendisi, Teofil'in armağanlarını açmasına yardım ediyor, ağaçtan sarkan çikolataları, gümüşlü ve yaldızlı kâğıtları toplayıp oğluna veriyordu.

Çorba, sazan balığı, fırınlanmış patates ve haşhaş tohumundan yapılmış bir hamur tatlısından ibaret olan geleneksel Noel yemeği sırasında Bruno suskundu. Gözlerini, masanın ortasında duran alçıdan beşiğe dikmişti. Kornowskiler ise neşeli neşeli gevezelik ediyorlar, Jezow'da geçen günleri anımsıyorlardı. Saat onbirde, Stefan ile Rachel gitmeye hazırlandılar. İki yaşlı kadın, Cecylia Teyze ile Mamuska ise kilisedeki Gece Yarısı Törenine yetişmek için paltolarını giydiler. İşte bu sırada Bruno, hepsini hayrete düşüren bir davranışta bulundu. Kucağında uykuya dalmış olan Teofil'i havaya kaldırarak Krystyna'ya verdi. «Onu yukarıya çıkar,» dedi.

«Uyuması gerek.»

«Sen nereye gidiyorsun?» diye sordu Krystyna.

Bruno, Cecyliya Teyze ile Mamuska'ya dönerek: «Ben sizinle geliyorum, izin verirseniz. Kilisedeki törene gitmek istiyorum.»

Noel geçti, arkasından Yılbaşı geldi. Krystyna, Bruno'nun yeniden Parti'de bir göreve başlamasını bekliyordu. Ama Bruno evden dışarı çıkmıyor, Teofil'le oynuyor, bulaşıkları yıkıyor, yerleri siliyordu. Eskisi kadar zayıf görünmüyordu. Ruh hali de günden güne düzeliyordu. Ama yine de Krystyna'nın çözümleyemediği garip bir tutumu vardı. Yüzündeki sert ifade değişmemişti. Durup dururken irkiliyor, yüzünde tikler beliriyor, şiddetli bir paniğe kapılıyordu. Geceleri bağırarak uyanıyor, çocuk gibi Krystyna'ya sarılıyor, onu kokluyor, sıkıyor ve başını göğsüne gömüyordu.

Ocak ortalarında bir gün, Krystyna'nın kuyumcu dükkânındaki tezgâhın arkasında durmuş, bir gerdanlığı mahfazasına yerleştirmekle meşgul olduğu bir sırada, Michael Mikolajczyk dükkâna girdi. Önce kaygıyla Krystyna'ya baktı, sonra onun ister istemez gülümsediğini görünce, tezgâha yaklaştı ve yüzüklere bakmak istediğini söyledi.

«Genç bir bayan için mi olacak?» diye sordu Krystyna. Profesörle giriştiği bu oyundan büyük zevk duyuyordu.

«Evet, yaklaşık olarak yirmi yedi yaşlarında genç bir bayan için... Güzel, çok güzel, yeşil gözlü bir bayan...»

«Bir nişan yüzüğü mü olsun?...»

«Ne yazık ki hayır. Kendisi evli çünkü.»

«Vah vah,»

«Bu işlerin nasıl olduğunu bilirsiniz...»

«Tabii, tabii.»

«Kocası seyahatten yeni döndü üstelik.»

«Evet.» Krystyna, Michael'a kirpiklerinin altından baktı. Bu bakış çok anlamlıydı. Michael'a olan özlemini dile getiriyordu. Suç ortaklığını da açığa vuruyordu aynı zamanda. Genç kadın, bütün vücudunun şiddetli bir tutku ile sarsıldığını hissetti. Michael'in dolma gibi parmaklarının temasını, şehvetli okşayışlarını, yumuşak ve sarkık etlerini, vücudundan yayılan o sigara, pomat, çikolata, ter ve mürekkep karışımı kokusunu ne kadar özlediğini bir kez daha anladı.

«Senden uzak durdum,» diye fısıldadı Michael. «Gelmem belki doğru olmaz, diye düşündüm.» Krystyna sakin bir sesle: «İşten çıktıktan sonra seninle buluşabilir miyiz?» diye sordu. Bunu söylerken, elinde tuttuğu bir yüzüğü Michael'a gösteriyor, onun hakkında tartışıyorlarmış gibi davranıyordu.

«Evet. Ben seni beklerim.»

«O zaman konuşuruz.»

«Tamam.»

«Bu yüzük,» dedi Krystyna, sesini yükselterek, «yedi bin zloty.»

«Korkarım, benim için fazla pahalı.»

«Yani, bu genç bayan bu kadarına değmez mi demek istiyorsunuz?»

«Ne münasebet. O çok daha değerlilerine layık.»

«Öyleyse kendisine daha zengin bir hayran bulması gerekiyor.»

«Doğru.»

Krystyna işten çıktığında, Michael onu biraz ötede bekliyordu. Bir vitrinin önünde durmuş, ayakkabıları inceliyordu.

«Fazla kalamayacağım,» dedi Krystyna.

«Tabii,» diye yanıtladı Michael. Sessiz sedasız yürüdüler, bir süre. Sonra Michael: «Zofia burada yok. İstersen eve gidebiliriz, eğer vaktin varsa...» dedi.

Yeniden sustular. Sonra Krystyna: «Pekala, ama bir taksiye binsek iyi olur,» dedi. Takside ikisi de heyecandan titriyordu. Eve kadar hiç konuşmadan geldiler. İçeri girer girmez birbirlerinin kollarına atıldılar. Tek bir söz söylemeden, kucaklaşıyorlar, öpüşüyorlar, iniltiye benzer sesler çıkarıyorlardı. İkisi de çılgın gibiydi. Mikolajczyklerin külüstür yatağının üzerinde tekrar tekrar seviştiler. Krystyna sonunda bitkin düştü. Bacakları yatağın kenarından cansız bir halde sarkıyor, Michael de karaya vurmuş balık gibi soluyordu.

«Sensiz yaşayamam,» dedi Michael.

«Biliyorum,» dedi Krystyna. «Ama Zofia'yı bırakamazsın, öyle değil mi?»

Michael içini çekti.

«Ben de Bruno'yu bırakamam. Hele şimdi, hiç bırakamam.»

Krystyna'nın yaşamı bir hastabakıcının gündelik yaşamından farksızdı. Ondan medet uman o kadar çok erkek vardı ki. Her sabah, Bruno ile Teofil'in kahvaltılarını hazırlıyor, sonra Blomstein'in işine koşuyor, sonra Michael'ı arıyor, arkadan yine Bruno ile Teofil'in işlerini görüyordu. Geceleri, bulaşıkları yıkadıktan sonra, banyo yapıyor ve hemen yatıyordu. Bruno oturma

odasında radyo dinlerken bazen biraz kitap okuyor, sonra lambasını söndürerek uykuya dalıyordu.

Krystyna, Bruno'nun Varşova'ya dönüş nedenlerini Michael'dan kaba taslak bir biçimde öğrendi. Bruno, anlaşılan, Barcelona'da Parti tarafından sevimsiz, fakat gerekli bir işle görevlendirilmişti: Anarşistlerin ve Troçkistlerin temizlenmesi. Bu görevde fazla kalmak sinirlerini bozmuş o da işini terk etmişti.

Michael'a bakılırsa, Parti, şimdilik Bruno aleyhinde bir karar almamıştı henüz. Mutlak bir istirahate ihtiyacı olduğu oy birliğiyle kabul edilmişti. «Parti yöneticileri, Bruno'nun bir bunalım geçirdiğine inanıyorlar,» dedi Michael. «Parti'nin ilkelerine karşı bir davranış olarak nitelemiyorlar bunu... Ama bu tutumlarını ne kadar sürdürecekleri bilinemez tabii. Moskova'da da yeni tutuklamalar olmuş. Krajewski, Warski, Walecki gibi yoldaşların casusluk yaptıklarından kuşkulanılıyor.»

«Ama bu olanaksız,» dedi Krystyna. Michael'ın yüzü ciddi ve azametli Parti üyesi ifadesini aldı:

«O hiç belli olmaz,» dedi.

Bir kahvede oturmuş konuşuyorlardı. Zofia Mikoljczyk Varşova'ya dönmüştü. Bu yüzden yalnız kalabilecekleri, rahatça buluşabilecekleri hiçbir yer kalmamıştı. Ancak bir otel odasında buluşabilirlerdi. Ama o da riskli olduğu gibi, pahalı bir işti. Krystyna'nın işten dönüşte ayırabileceği yarım saat için bu kadar güçlüklere katlanmaya değmezdi.

Geceleri de birlikte çıkmaları söz konusu olamazdı. Krystyna bir konsere ya da sinemaya gitmek istese, Bruno ona eşlik edecekti. Zaten Bruno sokağa asla yalnız çıkmıyordu. Hastabakıcısını bekleyen bir hasta gibi evde karısını bekliyordu. Bu koşullar altında, Krystyna ile Michael kendilerini yeniden sevgi ve şefkatten yoksun hissetmeye başladılar. Birbirlerine olan özlemleri günden güne artıyordu. Her ikisi de, aynı yatakta saatlerce birlikte yatmakta, serbest oldukları eski günleri şiddetle arıyordu.

9

Mart 1938'de Naziler Avusturya'ya girdiler. Varşova'da insanlar yüzlerinde üzgün bir ifadeyle ıslak sokaklarda yürüyorlardı. Blomstein'in işleri eskisinden daha da iyi gidiyordu. Stefan ise romanının beşinci bölümüne gelmişti. Çok yavaş ilerliyordu. Czarniecki Sarayında ilgisini çekecek bunca eğlenceler arasında, hayalinde Bretagne'daki bir çiftlik evindeki yaşamını sürdürmek ona çok zor geliyordu.

Duruşmadan hemen sonra verilen partide tanıştığı Prensesin kızı Tilly onun özellikle ilgisini çekiyordu. Genç kızın özel eğitmeni Paskalya tatilini geçirmek üzere Paris'e gittiğinden, Tilly'nin düzeni bozulmuştu. Arada bir, Stefan'ın odasına geliyor, «Sizi rahatsız etmiyorum ya?» deyip, Stefan'ın yanıtını beklemeden, yatağın üzerine oturuyordu.

İlk gelişinde, «Ne yazıyorsunuz?» diye sordu.

«Bir roman.»

«Biliyorum, annem söyledi. Ama konusu ne?»

«Bir erkek... Ve bir kadın.»

«Aman ne kadar orijinal.»

Tilly'nin gözleri miyop, saçları lüle lüleydi. Saflığını ve tecrübesizliğini, gizlemek için Amerikanvari pişkin bir tavır takınıyordu.

«Ne hakkında yazmamı isterdin?» diye sordu Stefan.

«Çekilen acılar hakkında.»

Stefan şaşırdı ve Tilly'ye dikkatle baktı, ama genç

kız gözlerini yatak örtüsüne dikmişti. «Neden acıyla ilgileniyorsun?» diye sordu Stefan.

«Çünkü ilginç buluyorum. Herkes acı çekmekten ne denli korkuyor, değil mi? Düşüncesi bile ürkütüyor. Avusturyalılara baksanıza, nasıl koyun sürüsü gibi kaçışıyorlar.»

«Peki sen acı çekmekten korkmuyor musun?» diye sordu Stefan, kaleminin ucunu çiğneyerek.

«Kendimi korkmamaya alıştırıyorum.»

«Nasıl?»

Tilly ayağa kalktı, miyop gözlerini kırptı, sonra parmağını uzattı.

«Bakın, şu yarayı görüyor musunuz? Kibritle yaktım. Parmağımı on saniye süreyle aleve tuttum. Acıyı hissediyorsunuz önce, sonra kendinizi acıdan soyutluyorsunuz, ona hâkim oluyorsunuz ve sonunda korkacak bir şeyiniz kalmıyor.»

«Neye varmak istediğini anlayamıyorum.»

«Acıdan korkmadığınız takdirde, Almanlardan da korkmanıza gerek kalmıyor.»

«Almanlardan korkuyor musun?»

«Evet, korkuyorum. Bombaları yağdıracak ve Polonya'ya girecekler. Geleceklerini biliyorum.»

«Ordumuz olduğunu unutuyorsun.»

Tilly güldü. «Ordu pek işe yaramayacak. Eğer hepsi Stanislas gibiyse, yandık gitti. Hitler'e karşı bizi onun gibiler savunacaksa, şimdiden teslim olalım, daha iyi.»

«Ama annen herhalde onun bazı yetenekleri olduğuna inanıyordur...»

«Annem onu yakışıklı buluyor, o kadar. Ama onun yanında sıkıntıdan patlıyor, o da başka. Sizden hoşlanması, o yüzden zaten. Siz onu eğlendiriyorsunuz... Ayrıca, güzel sanatlarla ilgilenmenin günün modası gereği olduğuna inanıyor. Bütün o bunak soyluları ve geri kafalı askerleri de çileden çıkarmış oluyor, böylece. Aptallıklarını ve cahilliklerini yüzlerine vurmuş oluyor. Onlar sizi nasıl küçük görüyorlarsa, siz de onları bu yoldan küçük düşürmüş oluyorsunuz. Bu, annemin düşüncesi. Böl ve yönet ilkesine uyuyor.» Tilly, Stefana'a

baktı, yapmacık bir gülüşle güldü ve bukleli saçlarını salladı.

Stefan bir şey söylemedi, sadece bir kâğıdın üzerine 'Strindberg' yazdı, altına da «Miss Katasia: bir perdelik oyun» diye ekledi.

Mart sonlarına doğru Michael ile Krystyna sabırsızlıktan âdeta çılgına dönmüşlerdi. Belki de baharın etkisiydi bu. Bitkilerin uyanışı gibi, onların da içinde bir takım hisler depreşiyor, kanlarını kızıştırıyor, sinirlerini altüst ediyordu. Belki de Anschluss'dan sonra yüreklerde uyanan kaygı ve telaşın baskısıydı. «Bu, olanaksız,» dedi Krystyna Michael'e. «Böyle devam edemeyeceğim. Bruno evde dolanıp durmaktan, yiyip içmekten başka işe yaramayan bir hasta. Kırk yılda bir kendi başına dışarı çıkıyor, Teofil'i gezdiriyor, onun dışında tümüyle bana bağlı. Arada bir, kısa bir süre, normale döner gibi oluyor, ama herkesten kaçıyor, trafikten ürküyor. Tanrım...» Krystyna elleriyle yüzünü kapattı. «Beş yıl süreyle akıl hastası bir babaya baktım. Şimdi de hasta bir koca ile yaşamımı paylaşmak zorundayım.» Michael, ince ve bilgiç dudaklarıyla birasını yudumlayarak:

«Sen onun annesi oldun şimdi,» dedi.

«Ama ben annesi olmak istemiyorum,» dedi Krystyna. «Ben... Ben seni istiyorum.»

«Onu memeden kesmek gerek,» dedi Michael.

«Keşke hâlâ İspanya'da olsaydı.»

«İspanya değilse bile başka bir yerde.»

«Dışarda bir görev verilemez mi acaba kendisine? Bir yere haberci olarak gönderilse. Eskiden olduğu gibi.»

«İçinde bulunduğu durumda, ona güvenilemez ki.»

İkisi de sustu. Düşünüyorlardı. Birden Michael, hileli bir bakışla Krystyna'yı süzerek, «Polisin haberi olsa, onu burada alıkoymak isteyecektir, kuşkusuz,» dedi.

Krystyna başını kaldırdı, kızardı ve masum bir

bakışla, «Polis mi?» diye sordu. «Onu tutuklarlar mı dersin?»

«Kim olduğunu ve nerede olduğunu bilseler...»

«Bu çok feci bir şey olur. Onu hapse atarlar.»

«Kısa bir süre için.»

«Bugünlerde hapishane koşullarının da o kadar kötü olmadığı söyleniyor,» dedi Krystyna. «Ama bunu asla yapamayız, yani onu ihbar edemeyiz. Her şeyin bir sınırı var, nihayet..» Sustu ve Michael'in gözlerinin içine sınırsız bir arzu ile baktı. Başka birşey söylemeden hesabı ödeyip, içkilerini bitirdiler, sonra kahveden çıktılar.

Stefan ile Bruno, pek seyrek olmak üzere, kentin göbeğindeki ufak bir lokantada buluşuyorlardı. Bu buluşmalar Bruno'ya evden yalnız başına çıkması için iyi bir neden olabiliyordu. Bugün de yine ayni lokantada buluşmuşlardı. «Krystyna, beni teşvik ediyor,» dedi Bruno. «Eskiden hiç evde durmadığımdan yakınırdı hep. Şimdi ise, beni evden çıkarmak için bin türlü bahane buluyor.»

«Senin değiştiğini söylüyor, Krystyna,» dedi Stefan. Bir yandan da söyleyeceklerinin kayınbiraderi üzerinde nasıl bir tepki yapacağını anlamak için Bruno'nun yüzünü inceliyordu. «Senin İspanya'da bir bunalım geçirdiğini söylüyorlar.»

Bruno acı bir gülüşle: «Bunalım mı?» dedi. «Bu psikolojik bir terim mi? Belki de gerçekten bir bunalım geçirdim.» Sonra öne doğru eğildi ve fısıltı halinde Stefan'a: «O köpeği anımsıyorsun, değil mi? Hani seni korkutan köpeği.»

«Evet.»

«Onu soğukkanlılıkla öldürebilir misin?»

«Evet.»

«Arkadan, ensesinden vurabilir misin?»

«Hiç duraksamadan.»

«Köpeklerden nefret ettiğin için, değil mi?»

«Evet.»

«Ama neden köpeklerden nefret ediyorsun?»

«Isırırlar da ondan.»

Bruno başını salladı. «Evet. Isırırlar. Bazıları da kuduz olur. Bunların hepsi öldürmek için iyi birer bahane. Bu nedenle köpeği öldürürsün. Ama bir tanesini öldürmekle iş bitmez. Başka köpekler de var. Onları da öldürmek zorundasın. Böylece her Allahın günü köpek öldürmeye devam edersin. Bazen de onlara işkence edersin, çünkü senin bilmen gereken bir sürü şeyleri bilirler, onlar. Bunu yapmak zorundasın. Tarih birçok olaylara gebe. Sen de o olaylara vücut vermek suretiyle, ebelik görevini yerine getirmiş oluyorsun. Doğum çok pis bir şey...»

Bruno'nun elleri titriyordu. Bir an duraksadı sonra devam etti: «Bir süre sonra köpeklerden korkun kalmaz artık. Onlar da ısırmaz olurlar. Sadece ağlayıp sızlarlar ve ölürler.»

Bruno yine durdu ve Stefan'a baktı, «Sonunda artık dayanamadım,» dedi. «Benim daha güçlü, daha dayanıklı olduğumu sanıyorlardı. Kendimi, Sholokhov'un romanındaki Bunchuk gibi görmeye başlamıştım. Teofil aklımdan çıkmıyordu... Düşümde, onun tehlikede olduğunu gördüm. Onu görmem gerekti. Bu yüzden bir bahane uydurarak oradan kaçtım. Yolu, kimlerle temas kuracağımı biliyordum. Barcelona'dan Varşova'ya gelmem bir hafta sürdü. Sadece bir hafta. Keşke daha önce oradan ayrılsaydım.»

«Artık davaya olan inancını yitirdin mi?»

«Ne yitirdim ne de yitirmedim. Ne inanıyorum ne de inanmıyorum. Sadece Teofil'i seyrediyorum. Onun tombul yanaklarını öpüyorum, minicik vücudunu kucaklıyorum ve sevinçten çığlık çığlığa bağrışmalarını duymak için her tarafını gıdıklıyorum. Ve merhamet diye bağırıncaya kadar onu gıdıklamaya devam ediyorum. O zaman duruyorum.»

«Peki, Parti ne oldu?»

«Parti'ye ne olduğunu bilmiyor musun? Parçalanıp dağılmak üzere. Parti yöneticileri arasında her gün yeni casuslar ortaya çıkarılıyor. Bobinski, Ryng, Ciszewski

ve Henrykowski'den Moskova'ya gittiklerinden beri haber alınamadı. Hepsi ortadan kayboldular. Jasienski ile Wandurski de öyle. Biz İspanya'da son sürat, Anarşistleri ve Troçkistleri temizlerken, onlar da son sürat Moskova'da Polonyalı Komünistleri temizlemekle meşguldü...»

«Belki de onlar gerçekten casustu...»

«Belki. Belki ben de farkında olmadan casusum. Parti bir cadı kazanından beter. Kesin olan, bir iki şey var ancak. Evde akıl hastası olarak yaşamak, sokaklarda aklı başında dolaşmaktan daha güvenli, bugünlerde. Bu bir. İkincisi de oğlum. Bütün değer yargılarım ve hislerim karmakarışık. Ama oğluma karşı olan sevgimden en ufak bir kuşkum yok. İşte bu kaya gibi sağlam gerçeğin üzerine geleceğimi, tabii gelecekten ne umuyorsak onu kurmak istiyorum.»

«Bir çocuk için ne ağır bir yük..»

«O bunun farkında değil ki. Benim yanıbaşında olmam, onunla oynamam onu mutlu kılıyor.»

«Peki, Krysia?»

«Krysia mı? Bunu sen mi söylüyorsun? Bana anlatılanlar doğru mu? Kendini Michael Mikolajczyk'le avuttuğu gerçek mi?»

«Bunu kimden duydun?»

«İspanya'daki yoldaşlardan. Bilirsin, dedikodu, telgraftan daha hızlı ulaşır.»

«Evet, doğru.»

«Michael üstelik Partinin merkez komitesinde görevli. Aklı başında olduğumu bilse, beni Moskova'ya göndertirdi. Sonra...» Bunu parmaklarıyla, boynunu kesmek ister gibi bir işaret yaptı.

«İşler bu kadar kötü olamaz.»

«Lenski ile Bronkowski kendilerini kurtaramadıktan sonra benim şansım ne olabilir?»

Stefan omuz silkti. «Krysia'ya karşı numara yapmak zor geliyor mu sana?» diye sordu.

Bruno duraksadı. Ellerini inceliyordu. «Evet, zor geliyor, doğrusu. Ben İspanya'dayken onu da düşünmüştüm. Ona verdiğim acılardan ötürü çok pişmandım.

Kendimi bağışlatmak için elimden geleni yapacaktım. Şimdi sadece Teofil için hayatta kalmak zorundayım. Krysia'ya güvenilemez artık.»

Bruno'nun yüzü sertleşti birden. Stefan, onun aklından geçenleri anladı ve: «Yalnız kalmıştı, çok da canı sıkılıyordu. Michael onu operaya, şuraya buraya götürüyordu,» dedi.

«Bir gün,» dedi Bruno, «Michael Mikolajczyk'i boğacağım. Ama şu anda sırf sağ kalabilmek için bütün aklımı kullanmaktan başka çarem yok.»

Konuşma bundan sonra yön değiştirdi. Stefan Czarniecki Sarayını anlattı. Bruno'yu eğlendirmeye çalışıyordu ama arkadaşının yüzünde zayıf bir gülümsemeden başka bir tepki uyandıramadı. Bruno'nun gözleri çevresini tarıyordu. Bulundukları yer, öğrencilerin ve yazarların rağbet ettiği ucuz bir lokantaydı. Bruno, bu çevreyle başdaşmayan iki adamı incelemeye koyuldu sonra yeniden Stefan'a döndü ve anlattıklarını dinlemeye çalıştı.

İki arkadaş kompostolarını bitirdikten sonra kahvelerini içtiler. Arkadan sigaralarını tüttürdüler, hesaplarını gördükten sonra ayağa kalktılar.

«Krysia ile konuşmamı ister misin?» diye sordu Stefan.

«Bunu göze alamam,» dedi Bruno. «Ona, bitmiş, tükenmiş bir adam olduğumu söyle. Moskova, benim sağlığımın yerinde olduğunu bilmemeli.»

Stefan ile Bruno lokantadan çıktılar. Sokakta birbirlerinden ayrıldılar. Stefan Czarniecki Sarayına döndü, Bruno ise, Krackowski Przedmiescie Caddesinin köşesinde, Polonya İstihbarat Örgütünden iki subay tarafından tutuklandı.

Bir tutuklu karısı olarak, Krystyna'nın davranışı kusursuzdu. Her hafta sonu, Lodz'da tutuklu bulunan Bruno'yu görmeye gidiyor, ona yiyecek ve temiz giysiler götürüyordu. Uğradığı bu haksızlıktan yakınıyor, tam kocasına kavuşmuş olduğu bir sırada, onu elinden

almalarına şiddetle karşı çıkıyordu. Bu arada, kimseye belli etmeden, Michael Mikolajczyk ile yeniden buluşmaya ve konserlere gitmeye başlamaktan da geri durmuyordu.

Her ikisi de, daha önce kahvede aralarında geçen konuşmaya değinmekten şiddetle kaçınıyordu. Yalnız bir pazar günü, Lodz'dan dönüşünde Krystyna Michael'la buluştuğunda bu konuyu açmaktan kendini alamadı:

«Duyduklarım doğruymuş, biliyor musun? Tutuklulara karşı gayet iyi davranıyorlar. Kendisi, hücresinin nemli olmadığını, kitap, kalem, kâğıt gibi şeylere ve diğer tutuklularla konuşmasına izin verildiğini söylüyor.» Michael kaygıyla: «Peki, kendisi nasıl?» diye sordu.

«Aaa çok iyi, sevgilim, gerçekten,» Krystyna gülümsedi. «Evde olduğundan çok daha mutlu. İyice dinlenmiş, rahatlamış bir hali var. Akli durumu da yerinde.»

Artık Krystyna ile Michael'in eskisi gibi, gecenin bir bölümünü birlikte geçirmeleri için hiçbir engel kalmamıştı. Ama bu özgürlükleri çok uzun sürmedi, çünkü Michael Mikolajczyk bir süre sonra Moskova'ya çağrıldı.

Yatakta birlikte yattıkları bir gece, bu durumu Krystyna'ya açıkladı: «Parti yönetiminde büyük değişiklikler olmuş,» dedi Michael.

«Gitme,» dedi Krystyna. «Seni tutuklayabilirler.»

Michael gülümsedi. «Ne münasebet. Beni kuşkulu kişilerle bir tutmak akıllarından bile geçmez. Yönetici kadrosunu yenilemek zorundalar. Güvenilir kişilere ihtiyaçları var.»

«Peki, sana güveniyorlar mı bakalım?»

«Elbette. Ben ajan değilim ki...»

«Jan da ajan değildi.»

«Ondan emin değiliz.»

Krystyna, Michael'in kıllı göğsünü okşadı. «Peki, ben sensiz ne yapacağım?» Michael, tatlı bir sesle kula-

ğına fısıldadı: «Ben fazla kalmayacağım. Zofia ile çocukları çağırmadılar. Bu, kısa bir süre sonra, büyük bir olasılıkla, Politbüro üyesi olarak döneceğim anlamına geliyor.»

«Dikkat et,» diye fısıldadı Krystyna, «Sana ihtiyacım var.»

Küçük prenses Tilly, Stefan'ın Czarniecki Sarayındaki odasında oturmuş, ona yaralı parmağını gösteriyordu. «Artık yirmi saniye aleve tutabiliyorum,» diyordu. «Düşünebiliyor musun? Yirmi saniye, mum alevinde tutuyorum, hiç çekmeden. Ama parmağım sargılı geziyorum, çünkü annem, bu görünümün herkesin midesini bulandırdığını söylüyor.»

«Sen işi yalnız tek yönlü olarak ele alıyorsun, acıdan kaçıyorsun.» dedi Stefan.

«Peki, diğer yönü nedir?» diye sordu Tilly, sırt üstü yattığı yerden.

«Zevk ve eğlence.»

«Doğru »

«İnsanlar acıdan kaçar, zevk peşinde koşarlar.»

«Ama ben zevk peşinde koşmuyorum,» dedi Tilly. Sonra bir an düşündü ve;

«Zevk nedir ki zaten?» diye sordu.

«Müzik, yüzmek, yemek, güneş...»

«Ben bunların hiçbiri olmadan da yaşarım.»

«Bu tahmininden daha zor.»

«Bunu size kanıtlayabilirim. Örneğin, hasta olduğumu söyler, yemek yemeyebilirim.»

«İnsana zevk veren tek şey yemek değildir ki.»

«Müzikten, yüzmekten, güneşten nefret ederim...»

«Senin bilmediğin başka zevkler de vardır. .»

«Aşkı mı kastediyorsunuz? Yetişkinler hep aşkı kastederler, öyle değil mi? Siz, zamanı gelince, Stanislas gibi bir teğmene karşı koyamayacağımı mı sanıyorsunuz?»

Stefan omuz silkti. «Gerçekten, karşı koyabilecek misin?»

«Elbette.»

«Ama sen bu zevki tatmadın ki. Nasıl bilebilirsin?»

Tilly kızardı. «Şu rahibeler insana bir şey öğretmiyorlar ki.»

«Peki, özel eğitmenin de mi bir şey öğretmiyor?»

Küçük prenses güldü. «Mösyö Lambertin mi? Tuvalete gitmek için izin istediğim zaman, yüzü pancar gibi oluyor. Yok, yok, bana bu tür şeyleri sizin öğretmeniz gerekiyor...»

«Ne gibi şeyleri kastediyorsun?...»

«Aşktan alınan zevkleri, açıkçası. Hadi, başlayın. Ne yapmam gerekiyor, söyleyin.»

Stefan kurumuş dudaklarını diliyle ıslattı. «Peki, küçük prensesim...»

«Bana Tilly diyebilirsiniz.»

«Önce kapıyı kilitle bakalım.»

Tilly yataktan fırladı ve gidip kapıyı sürmeledi. Sonra gelip Stefan'ın yanında durdu. «Sonra dizinize oturacağım, değil mi?» diye sordu. «Siz de önce beni öpecek sonra kaba saba, tiksinti verici bazı şeyler yapacaksınız ve bana bunları sevdirmeye çalışacaksınız,» Stefan'ın dizine oturdu ve «Hadi, başlayalım, öyleyse. Birinci Ders.»

«'Birinci Ders' adı,» dedi Stefan, «Elele Tutuşmak.» Sonra genç kızın elini avucuna aldı. Yarım saat öylece elele oturup, bu işten nasıl zevk alınabileceğini keşfetmeye çalıştılar.

Mayıs sonunda Bruno, başka on iki komünistle birlikte trenle, Lodz'dan Poznan'a nakledildi. İçlerinden altı kişi, trenden atlayıp kaçmayı başardı. Ama Bruno kalmayı yeğ tuttu. Poznan'da, dört komünistle birlikte bir hücreye kapatıldı. Bunlardan bir tanesi, Ukrayna'dan sınırı aşarken tutuklanmıştı. Polonya Komünist Partisi'nin dağıldığını ondan öğrendiler. Sovyetler Birliğindeki Polonyalı komünistlerin hemen hepsi tutuklanmış ve Polonya Milli İstihbarat ajanı oldukları gerekçesiyle idam edilmişti. Hâlâ Polonya'da ya da başka

yerlerde olanlar ise kandırılıp yeniden Moskova'ya çağırılıyordu. «Stalin, kendisine karşı koymamızı hiçbir zaman bağışlamadı,» diyordu yoldaş. «Hepimizi teker teker ele geçirinceye kadar da durmayacaktır artık. Sana şu kadarını söyliyeyim, Kaczmarek, şimdi şu içinde bulunduğumuz Polonya cezaevi, bizim için her yerden daha güvenli bir yer.»

Moskova'daki temizlik hareketlerine ilişkin konuşmalar gizli gizli devam ediyordu. «Hele o budala Mikolajczyk'e ne demeli? Kendini beğenmişliği yüzünden mahkûm oldu. Onu Parti Sekreterliği'ne yükselteceklerini sanıyordu. Enayiliğine doymasın. Daha trenden iner inmez tutuklanmış.»

Czarniecki Sarayındaki öğle yemeklerinde, Stefan ile Tilly birbirlerini hemen hemen hiç tanımıyorlarmış gibi davranıyorlardı. Genç kız her zaman babasının yanında, Stefan ise masanın öbür ucunda, ya Prensesin yanında ya da ona yakın bir yerde oturuyordu.

Prenses, Stefan'a el koyduğundan beri onunla daha az ilgileniyordu. Yazar, sarayında beslediği evcil hayvanlardan ya da sevdiği biblolardan farksızdı onun gözünde. Ama ilgilendiği zamanlar, tüm dikkatini ona adıyordu. Bir seferinde, «Roman nasıl gidiyor, istediğiniz gibi ilerliyor mu?» diye sordu. Bu soruyu piskopos ve diğer önemli soyluların yanında sormuştu.

«Romanı bir süre erteledim,» dedi Stefan. «Şimdi kısa bir oyun yazmakla meşgulüm.»

«Ne kadar ilginç. Ne türden bir oyun bu?»

«Strindberg üzerine bir parodi yazıyorum.»

«Bitirdiğiniz zaman, bana haber verin. Edelmann'a, oyununuzu sahneye koyması için talimat veririm.»

«Bu, oynanmaktan çok okunacak türden bir oyun olacağa benzer.»

«Nasıl isterseniz. Ama bana kalırsa, usta bir yönetmen en olmayacak bir oyunu bile rahatlıkla sahneye uygulayabilir.»

«Bitirdiğim zaman size gösteririm,» dedi Stefan,

«Siz de ona göre karar verirsiniz.»

Uşak, elinde, Prensin ağzını çalkalaması için gerekli altın tas olduğu halde göründü. Prenses, elinde olmayarak hafifçe kaşlarını çatarak:

«Umarım, Tilly sizi işinizden alıkoymuyordur,» dedi. «Sanıyorum, sizi arada bir rahatsız ediyor...»

«Çok tatlı bir çocuk...» dedi Stefan.

«Ona hiç yüz vermeyin,» dedi Prenses. «Sizi rahatsız ederse, ona gitmesini söyleyin, hiç çekinmeyin.»

«Tabii,» dedi Stefan.

«Siz ne de olsa buraya çalışmaya geliyorsunuz, işi gücü olmayan bir yeni yetmenin gönlünü eğlendirmeye değil.»

Temmuzda Rachel ile ikizler (İsaac ile Rebecca) Tatra dağlarında, Rachel'in annesiyle babasının kiralamış olduğu bir dağevinde kalmak üzere kentten ayrıldılar. Stefan da çağrılmıştı. Rachel, çekingen ve pek de inandırıcı olmayan bir sesle Stefan'a gelmesi için yalvardı. Ama içinden, gelmesini istemiyordu. Geleceğini de ummuyordu zaten. Stefan, önerisini reddettiği zaman bayağı ferahladı.

Stefan karısıyla çocuklarının gittiklerine çok sevinmişti. Çünkü para sıkıntısı çekiyordu, o sıralarda. Bu yüzden, o günlerde seyahatte olan Cecylia Teyzesinin evinde kalıp, kendi evini de Varşova'yı ziyaret eden yabancılara kiralamayı tasarlıyordu. Rachel gittikten sonra bütün bir gün evini, elinden geldiğince düzenlemekle geçirdi. İki kişilik yatağa temiz çarşaflar serdi, sonra Café Ziemianska'ya giderek, birkaç haftalığına bir daire kiralamak isteyen olup olmadığını soruşturdu. Leon adında bir genç atıldı: «Birkaç hafta içinse, hayır. Ama birkaç saatliğine evet.»

Sonra güldü. Başkaları da gülmeye başladı. Stefan da onlara katılarak: «Birkaç saat mi dedin? Öylesi daha iyi. Parayı verdikten sonra mesele yok. Benim paraya ihtiyacım var.»

Leon koşarak gitti, yarım saat sonra elinde on zloty

olduğu halde geri döndü. Stefan da ona anahtarını verdi. Bu olayı izleyen günlerde Stefan'ın işleri tıkırında gitti. Haber çevreye yayılmıştı. Çeşitli insanlar ona başvuruyor, Stefan da evini bir saatliğine, öğrencilere, memurlara, önüne gelene kiralıyordu. Hatta bir seferinde, genç bir kız, kendisine on zloty vererek, utana sıkıla anahtarı istedi. Stefan'a düşen tek iş, arada bir eve uğrayıp, çarşafları değiştirmek oluyordu.

Czarniecki Sarayında Tilly'i eğitmeye devam ediyordu. Birinci Dersten İkinci Derse geçmişlerdi. «Bu, sende bir tepki uyandırıyor mu?» diye sordu Tilly'ye, baldırlarının iç tarafında parmaklarını gezdirerek. Tilly bu arada yatağın üzerinde yarı giyinik olarak yatıyordu.

«Evet,» diye yanıtladı genç kız. «Gıdıklanıyorum.»

«Başka bir şey hissetmiyor musun?»

«Hayır.»

«Peki, gıdıklanmak sana acı mı veriyor yoksa zevk mi veriyor?»

«Bilmem ki...» Tilly kıkır kıkır gülmeye başladı. «Hem acı hem zevk duyuyorum... Yok, yok, ne acı ne de zevk duyuyorum. Amaan, ne bileyim ben?»

«Peki, hoşuna gidiyor mu?» diye sordu Stefan. Parmak uçlarını, hafif hafif, genç kızın yumuşak derisinin üzerinde gezdiriyor, diken diken olan küçük tüyleri okşuyordu.

«Hoşuma gitmiyor değil ama yine de gıdıklanıyorum.»

«Yarı acı, yarı zevk duyuyorsun, şu halde. Hem hiçbir şey duymuyorum, hem her ikisini birden duyuyorum diyorsun. Bir belirsizlik var bunda...»

«Ama elini yukarılara doğru getirdiğin zaman, evet, şurama değdirdiğin zaman...» Tilly Stefan'ın elini yakaladı. «Bundan hoşlanıyorum işte...» Genç kız Stefan'ın elini yönetmek istedi ama o çekti.

«Bunu Beşinci Derse saklayalım, Prenses. Oysa, biz daha İkinci Dersteyiz.»

«Doğrudan Beşinci Derse geçemez miyiz?»

«Olmaz. Sırayla.»

«Hepsi kaç ders?»

«On.»

«Üçüncü Ders neyle ilgili?»

«Dille ilgili.»

«Neden özellikle dil?»

«Dilini çıkar da bak.»

Tilly yattığı yerden doğruldu, dirseklerine dayanarak oturduktan sonra dilini çıkardı. burnuna doğru çevirdi. Gözleri şaşılaşmıştı.

«Göremiyorum ki.»

«Öyleyse, benimkine bak.» Stefan ağzını açtı ve dilini çıkardı.

Tilly dilini adamakıllı inceledi. Sonra, «Öf,» dedi. «Ne kadar çirkin.»

«Tarif et,» dedi Stefan, ve yeniden ağzını açtı.

«Kırmızı beyaz renkli bir et parçası, üzerinde benekler, altında da parlak renkli damarlar var...»

Stefan ağzını kapattı. «Tastamam. Tiksinti verici bir şey. Peki dudaklarım nasıl?» Tilly yakından inceledi : «Çatlak çatlak,» dedi.

«Senin dudakların da,» dedi Stefan, «pembe ve yumuşak olmakla birlikte, kenarlarında beyaz ve yapışkan bir tabaka var. Diline gelince,» Tilly ağzını açtı, Stefan da içersini inceledi, «dilinin gerisinde, sarımtrak beyaz renkte yosun gibi bir tabaka var, altında da aynı mavimtrak renkte damarlar... Ama buna rağmen,...»

«İnsanlar öpüşüyorlar,» dedi Tilly.

«Evet, öpüşüyorlar. Dilleri değiyor ve birbirine dolanıyor. Biri ötekinin tükürüğünü emiyor ve birbirlerinin damaklarındaki o paslı tabakayı yalıyorlar...»

Tilly tiksintiyle yüzünü buruşturdu.

«Bir denemek ister misin?» diye sordu Stefan.

«Neyi?»

«Öpüşmeyi.»

«Hayır, iğrenç bir şey bu.»

«Aşk zaten iğrenç. İğrenç, acı ve saçma. Ama gelgelelim, insanlar yalnız sevişmekle kalmıyor, sevişmek onlarda bir tutku, bir saplantı haline geliyor. Görecek-

sin ya. Peki neden? Zevk almak amacıyla mı? Yoksa acıdan kaçmak amacıyla mı bu işi yapıyorlar dersin? Yoksa bunun tam tersi mi? Yani, zevkten kaçmak, ve acı çekmek amacıyla mı? İlginç olan yanı da bu ya...»

Tilly, Stefan'ı büyülenmiş gibi seyrediyordu.

Stefan not defterine şu satırları yazdı:

Kendi kendini denetleme ile kendinden geçme arasındaki sürekli mücadele. Sevişmenin doruğunda duyulan hisler, tahrip edilmeden nasıl tahlil edilebilir? Tilly Czarniecka elimi tutuyor ve edep yerine doğru götürüyor. Genç ve güzel bir kız, Tilly. Bluzunun düğmeleri çözülmüş, etekleri kalçalarına kadar sıvanmış. Eskiden yazmış olduğum Prenses ile Soytarı öyküsü aklıma geliyor, birden. Yıllar öncesi hayalimde canlandırdığım durumla bu kez gerçekten karşı karşıyayım. Her zaman olduğu gibi, yeniden Drieu la Rochelle'in mısralarını anımsıyorum: 'Gençliğime sadık kalacağıma, kendi kendime söz verdim...'

Merak benim yegâne tutkum, ancak, diğer tutkulardan farklı olarak, doruk noktasına ulaşmam olanaksız. Ermişlerin, epiküryenlerin ya da avcıların dikkatlerini tümüyle bir odak noktası üzerinde toplayabildikleri anlar vardır. Doruk noktasına eriştikleri andır bu. Ama ben hiçbir zaman bu doruk noktasına erişemiyorum. Her seferinde; 'Acaba kendinden geçme anı bu mudur?' diye bir düşünce kafama saplanıyor ve her şeyi altüst ediyor, bozuyor.

Merakımı bastırmak için derin ve karanlık bir şey gerekli. Kan ve ölüm gibi. Tilly ile flört etmemin nedeni bu mu acaba? Onun güzel, nemli gözleri yuvalarından fırlayıncaya kadar boğazını sıksam, bu merakımı tatmin edebilir miyim acaba? Kim bilir, belki de her şeyi unutturacak kadar büyük bir haz duyarım o zaman!

Birkaç gün sonra:

Ne Tanrı, ne ölümden sonra bir yaşam, ne iyilik, ne

kötülük, ne Cennet, ne Cehennem olmadığına göre, dünyevi hazdan başka bir şey yok demek. O halde, peşinde koşmalıyız. Sürekli ve ebedi hazlar. Ancak hazların doruğuna vardığımız anlarda, yeryüzünde cenneti tatmış oluruz. Rachel, sonsuza dek çocuk emzirerek, Tilly, ilelebet annesine karşı koyarak, Bruno, kendini ebediyen bir hizmete adayarak, Krysia ise aşağılık, ucuz aşklar peşinde koşarak, bunca zamandır karşı koyduğu zaaflarına boyun eğerek bu hazzı tadabilirler. Bana gelince: Ben Tanrı olmak, katıksız zevklerle, katıksız acıları birleştirmek suretiyle ölümsüzlüğü sağlamak, kendim de bu yolda ölmek istiyorum. Benim için en büyük haz bu olabilir, ancak.

Temmuzda yazdığı son satırlar ise şöyleydi:

Sadist olmaya özensem bile, Polonyalı özelliklerimden kurtulamıyorum bir türlü. Marki dö Sad Fransızdı. O, sadist eğilimlerini, doğal sonuçlarına götürmesini biliyordu. Ben de onun gibi, yeni yetişen genç kızların pembe beyaz etlerini kamçılamak, yalvaran gözlerinden akan billur gibi göz yaşlarını seyretmek istiyorum. Haremde cariyelerinin arasında yatan, onlara türlü eziyetler eden, gaddar bir paşanın yaşamını düşlüyorum. Ama ben bir Polonyalıyım, poz kesen, kötü bir taklitçiden başka bir şey değilim. Bir hiçim. Kendisine Prenses adı veren aptal bir Slav kızının kalçalarını çimdiklemekten başka bir şey yaptığım yok. Paris'te bu kız ancak hizmetçi olurdu.

Krystyna, Moskova'dan, Michael Mikolajczyk'den haber bekliyordu. Aradan bir ay geçip de hiçbir haber alamayınca birden paniğe kapıldı. O gün işe gitmedi. Önce üniversiteyi aradı. Kimse bir şey bilmiyordu. Bunun üzerine Zofia Mikolajczyk'in evine telefon etti. Krystyna kendisini bir öğrenci olarak tanıttı ve Profesörü sordu. Kadın, ona herhalde inanmış olmalı ki, telefonda hıçkırarak Michael'in ortadan kaybolduğunu söy-

ledi. «Çok fena,» dedi. «Başına bir felaket gelmiş olmasından korkuyorum.»

Krystyna doğruca, tanıdığı Parti üyesi bir kadına koştu. Kadın, İspanya'ya Yardım Komitesinde çalışıyordu. Krystyna, Michael hakkında bilgi vermesi için ona yalvardı. Kadın müşkül bir durumda kalmıştı. Hiçbir şey bilmiyordu, çünkü. Kaybolan kişilerin akıbeti hakkında kimse bir şey bilmiyordu.

Krystyna bunun üzerine evine döndü, kendini yatağının üzerine attı, hıçkıra hıçkıra ağladı, sonra uykuya daldı. Akşam olduğunda uyandı, aşağıya inip Teofil'i aldı, hiçbir şey, olmamış gibi çocuğu yedirmeye başladı. Gözlerinin çevresindeki kızarıklıktan başka, bir süre önceki üzüntüsünü ele verecek bir iz görünmüyordu yüzünde. Ertesi sabah, kuyumcu Blomstein'a, bir gün önce aniden rahatsızlandığını söyledi. Bu çok ender bir durum olduğundan, adamcağız da ona inandı.

Temmuz sonunda, Teofil'i alıp, bir hafta Rachel'le birlikte kalmak üzere Tatra Dağlarına gitti. Küçük ikizler Teofil'i çok seviyordu. O da üç yaşında olduğu halde, kuzenlerine karşı büyük adammış gibi davranıyor, onları koruyor ve hoş tutuyordu. Zaten kendi yaşıtları arasında pek az arkadaşı vardı. Tatra Dağları üzerindeki bu dağ evi, temiz hava, yemyeşil çayırlar çocuğun ruhunu okşuyordu.

Kocaları uzaktayken, Krystyna ile Rachel arasında gelişen arkadaşlık sürüyordu. Kadınca sağduyuları, aralarındaki diğer anlaşmazlıkları ortadan kaldırmıştı. Ortak yanları daha çoktu. İkisinin de çocukları, karakter bakımından zor ve kendilerine hiçbir yarar sağlamayan kocaları vardı. Her ikisi de Stefan'ı seviyordu. Ayrıca, Rachel, Michael ile olan ilişkisinden ötürü Krystyna'yı hiçbir zaman suçlamamıştı. Bu konuyu hiç açmıyorlardı, zaten. Daha çok, çocuklarına nereden ucuz giysi sağlayabileceklerini, hangi kasabın etinin daha iyi olduğunu tartışıyorlardı. Kimi zaman da Czarniecki Sarayından söz açılıyor, Prenses ile Stefan arasındaki ilişkiden söz ediliyordu.

«Sence aralarında bir şey var mı?» diye sordu Rac-

hel. Stefan sanki rasgele bir tanıdıkmış gibi konuşuyordu.

«Aralarında gerçekten böyle bir ilişki varsa, kıskanmaz mısın?» diye sordu Krystyna.

Rachel kızardı ve omuz silkti. «Bilmiyorum. Sanmam. Ben aslında kıskanç değilim.»

«Onları cinsel ilişkide bulunurken düşünemiyorum, ya sen?» diye sordu Krystyna.

Rachel güldü. «Kadını düşünebiliyorum da Stefan'ı bir türlü gözümün önüne getiremiyorum. O pek hoşlanmaz bu işten.»

«Belki de seninle hoşlanmıyordur,» dedi Krystyna gülümseyerek.

Rachel yeniden omuz silkti. «Eh, şansı açık olsun.»

Krystyna konuşmadığı zamanlar yüzünde acı ve hüzünlü bir anlam beliriyordu. Rachel bunun farkına vardı ve içtenlikle, Bruno'nun tutuklu olmasının mı kendisini mutsuz kıldığını sordu.

Krystyna rahat görünmeye çalışarak: «Ne diyeyim, bilmem ki,» dedi. İçini çekti. «Onsuz yaşamaya alıştım gibi bir şey, doğrusunu istersen. Ama Teofil'e karşı o kadar iyi ve tatlı davranıyordu ki. Oğlan onu çok arıyor, öyle değil mi Teofil?» Krystyna öne doğru eğildi ve çocuğuna hitap etti. «Zavallı baba, yine bizden uzaklara gitti, değil mi?»

Teofil dik dik annesinin yüzüne baktı ve: «Evet, baba gitti ama yakında gelecek,» dedi.

«Tabii gelecek, hem çok yakında.»

«Dayı da yakında gelecek.»

«Dayıyı yakında görürüz.»

Teofil birden ciddi bir tavırla başını iki yana sallıyarak: «Michael yakında gelmeyecek ama,» dedi. Krystyna kıpkırmızı oldu. Ağlamaktan korktuğu için kendini mutfağa attı.

O akşam iki kadın politikadan söz açtılar. Hitler, Südetler, İspanyadaki iç savaş ve Almanya ile Polonya arasındaki savaş olasılığı üzerine tartışıyorlardı. «Korkuyorum,» dedi Krystyna. Akşam serinliğini gidermek

için yaktıkları şöminedeki alevlerin üzerine doğru eğilmişti.

«Ama bunun önüne geçilemeyecekse, bir an önce olsun, daha iyi. Beklemekten nefret ediyorum. Bu tehditler, bu kararsızlık, bu aptalca diplomatik tartışmalar sinirlerimi bozuyor...»

«Ben bu durumu savaşa tercih ederim,» dedi Rachel. «Hiç olmazsa, burada güvence altındayız, rahatız...»

«Biliyorum,» dedi Krystyna kuru bir sesle. «Sen ve ben güvence altındayız, belki, ama Bruno ne olacak?..»

«Bruno, Rusya'da tutuklu olsaydı durumu daha tehlikeli olacaktı. Burada hiç olmazsa, güven altında.»

«Doğru,» dedi Krystyna içini çekerek.

«Senin için çok zor, bunu anlamıyor değilim,» dedi Rachel. Sonra çekingen bir sesle ekledi: «İşini değiştirsen nasıl olur? Belki bir değişiklik olur, senin için.»

«Bana ihtiyar Blomstein kadar kim para verir?» diye sordu Krystyna. «Hem sonra, alıştım bu işe. Gelenek haline geldi. Robot gibi gelip gidiyorum, hiç olmazsa kafamı yormuyorum.»

Bir sessizlik oldu. Lambanın alevi titredi. «Sen kendini hâlâ...» diye söze başladı Rachel sonra duraksadı.

«Devam et,» dedi Krystyna.

«Sen kendini hâlâ Partiye bağlı hissediyor musun?»

«Hayır,» dedi Krystyna, donuk bir sesle.

«Ben de öyle,» dedi Rachel. «Benim için... Şimdi yalnız çocuklar önemli hayatta... Onlar için yaşıyorum. Polonya ister komünist, ister kapitalist olsun, umurumda değil, yeter ki çocuklar iyi beslensin, güvence altında olsun ve mutlu olsun.»

«Buradan gitmelisiniz,» dedi Krystyna. «Almanlar gelecek olursa, burada barınamazsın.»

«Biz hazırlığımızı yaptık,» dedi Rachel. «Savaş ilan edilecek olursa, Bialystok'a, amcamın yanına gideceğiz. Sayfiyede evi var, orada kalacağız.»

«Orası emin bir yer mi?»

«Ah tabii. Almanlar sadece Danzig Koridor'unu istiyorlar bizden, zaten.»

«Köylerde ne işleri var?»

«Ben de öyle tahmin ediyorum.»

«Peki, böyle bir durumda sen ne yapmayı düşünüyorsun?»

Krystyna düşündü. «Bilmiyorum,» dedi. «Yapabileceğim fazla birşey yok, aslında. Belki Jezow'a dönerim. Oradaki köylüler bizi, barındırır, Teofil'e ve bana bakarlar.»

«Kırsal kesimde hiç olmazsa yiyecek sıkıntısı çekmezsin.»

«Bazen her şeyden uzaklaşmak istiyorum...» Krystyna bu sözleri âdeta fısıltı halinde söylemişti. Bir yandan da şöminede kütükleri yalayan alevleri seyrediyordu. «Polonya'dan, hatta Avrupa'dan bile uzaklara kaçmak, ne bileyim Babil'e filan gitmek istiyorum.» Birden durdu, gülmeye başladı sonra Rachel'e dönerek: «Ne saçma, değil mi?» dedi. «Hayal işte. Babil'in nerede olduğunu bile bilmiyorum. Sanırım, şu yönde olacak,» dedi, eliyle güneyi işaret ederek. Her ikisi de gülmeye başladılar.

Stefan not defterine şunları yazdı:

Bugün Beşinci Derse geldik. Yerde, karşı karşıya oturduk. Tilly, etekliğinin altına bir şey giymemişti. Dizlerini dikmiş öylece oturuyordu. Ben de aynı biçimde oturuyordum. Cinsel organından yayılan hafif bir koku midemi bulandırdı. Buna rağmen, ayakkabımı çıkardım ve sol bacağımı butlarının arasına yerleştirdim. Çoraplı ayak parmağımı edeb yerine soktum ve yavaşça hareket ettirmeye başladım. İkimiz de, bir süre ayağımın başparmağını, bir solucanmış gibi seyretmeye koyulduk. Tüm ilgimiz onun üzerinde toplanmıştı. Biraz sonra Tilly, bu cinsel oyunun hiç de fena olmadığını hatta giderek zevk almaya başladığını itiraf etti. Arkaya doğru yaslandı ve gövdesini dirseklerine dayadı. Ben, genç kızın butları ritmik bir hareketle sarsılmaya başlayıncaya kadar parmağımı oynatmaya devam ettim. Sonra daha kuvvetli bastırmaya başladım. Böylece, ona hem zevk hem acı vermek istiyordum. 'Hayır,' diye mırıl-

dandı, 'hayır'. Elleriyle ayağımın baskısını hafifletmeye çalıştı, ama ben ayağımı geri çekmeye başladığımda, bu kez daha şiddetle, 'hayır' dedi. Ayağımı bacaklarının arasına sıkıştırdı, ta ki zevkten titremeye başlayıncaya dek.

Sonradan, bunun olağandışı bir şey olduğunu ama bu işten zevk aldığını ve yinelemek istediğini söyledi.

O gece Sarayda yemeğe davetliydim. Prenses beni soluna oturtmuştu. Tilly, masanın öbür başından bana bir göz attı ama ben aldırmadım. Onu görmüyormuş gibi davrandım. Benim karşımda Tiyatro Müdürü Edelmann oturuyordu. Prenses, benim oyunlarımı sahneye koydurması için ona talimat vermişti. Bana, her iki oyunumu da okuduğunu ve eylül ayında oynatmak istediğini söyledi. «Umarım, oyunlar fazla uzun değil,» dedi Prenses. Edelmann gülmeye başladı. Prensesin karşısında ağzının salyalarının aktığı, adamın her halinden belliydi. «Tek kusurları, belki fazla kısa olmaları,» dedi. «Bir oyun, hiçbir zaman fazla kısa olamaz,» dedi Prenses. Tiyatro Müdürü yeniden sırıttı. Yemekten sonra, bana telif hakkı olarak üç yüz zloty teklif etti, ben de kabul ettim.

10

Stefan'ın, «Miss Katasia» ve «Sınıf Mücadelesinden Görünümler» adlı birer perdelik iki oyununun galası, 1 Ekim 1938 de yapıldı. Özel konuklar ve eleştiriciler dışında, Prens ve Prenses Czarniecki'nin yakın dostları, gala gecesinin seyircilerini oluşturuyordu. Hepsinin üzerinde, zengin ve görkemli gece giysileri vardı. Perde açılmazdan önce herkes Chamberlain'i, Czechoslovakiayı ve Prensesin sadık bendesi Teğmen Brec-Zwolenski'nin esrarengiz bir biçimde ortadan kayboluşunu tartışıyor, çılgınca fikirler ileri sürüyordu. Kimileri, savaşa katıldığını, kimileri, Saraydan kovulduğunu, kimileri ise Teğme'nin Prensesin Kont Kornowski'yi kanatları altına almasını protesto etmek amacıyla sahneden çekildiğini iddia ediyordu.

Stefan, ön sıralarda, Prensle Prensesin hemen yanıbaşında değilse bile, onların yakınında bir yerde oturuyordu. Cecylia Teyze, Max Amca, Krystyna ile Rachel ise halka mahsus arka sıralarda yer almışlardı. Rachel, Stefan'ın yanında oturmaktansa, burada oturmayı yeğ tuttuğunu söylemişti. «'Yazarın karısı' olarak tanımlanmak istemiyorum, buna dayanamam, 'bilinmeyen birisi' olmayı yeğ tutarım» demişti. Ön sıralarda, Stefan'ın iki yanında yer almış bulunan Edelmann ile sahne yönetmeni öne doğru eğilerek, Stefan'ın bacaklarının üzerinde birbirleriyle konuşuyorlardı. Stefan ise sessiz seda-

sız oturuyor, perdenin açılmasını bekliyordu Yüzünde Kornowskilerin asık ifadesi vardı.

Perde kapandığında kısa bir sessizlik oldu. Koca salonda çıt çıkmıyordu. Derken birisi 'Bravo' diye bağırdı ve alkış başladı. Dakikalarca sürdü, bitip tükenmek bilmiyordu. Dalga dalga yükseldi, doruk noktasına vardı. En sonunda, yavaş yavaş yatıştı. Sonra herkes, bitmeden, büfeden dondurma alabilmek, Prensesi görebilmek için kendisini fuayeye attı. Herkesin yüzü gülüyordu. «Harika» sözcüğü en çok duyulan sözcüktü. Sonra «özlü» sözcüğü onun yerini aldı. «Özlü» deyimi, oyunu daha iyi tanımlıyordu anlaşılan. Bu sözcük hem daha espirili hem de iki anlamlıydı. Herkes, «özlü bir oyun» hatta «özlü bir harika» diye bağırıyordu. Bu arada, yaşlı bir generalin, hayatında ilk kez bir tiyatro oyununda uyumadığını söylediği işitildi.

Arkadan, Czechoslovakia, Chamberlain ve barış konuları ele alındı. Kalabalık âdeta bir isteri nöbetine kapılmıştı. Kimisi dehşet ve tiksinti duyduğunu belirtiyor, kimileri de kabadayılık taslıyor, şovenizm üzerine nutuk atıyordu... Teğmenin ortalıkta görünmeyişi, bir bulmaca gibi herkesin kafasını meşgul ediyordu. Prenses, gülümsüyor, başını sallıyor, yine gülümsüyor ve dalgalı denizde yol alan bir saltanat kayığı gibi yavaş yavaş ilerliyordu. Yazarın Prensesi, demode giysileri içinde herkesten ayrılan üç kadına tanıştırdığı gözden kaçmadı. Kimileri bunların yazarın annesi ile kızkardeşleri olduğunu, kimileri ise bunun doğru olamayacağını, çünkü kızlardan bir tanesinin Yahudi görünüşlü olduğunu ileri sürdüler.

«Peki Kornowski Yahudi değil mi?»

«Öyleyse karısı olmalı.»

«Peki, evli olduğu ne malum?»

«Evli olsa bile, karısını herkesin gözünden uzak tuttuğu besbelli...» v.b. Ara sona erip de temsilin ikinci yarısının başladığını bildiren zil çalındığında, seyirciler tiyatroya geleli yarım saat olmuştu. Herkes yavaş yavaş, çene çalarak, gülerek salona doluştu, yeniden küçük tiyatronun kadife koltuklarına gömüldü ve ışıkla-

rın sönmesini ve Stefan Kornowski'nin ikinci oyunu olan 'Sınıf Mücadelesinden Sahneler' oyununun başlaması için perdenin açılmasını beklemeye koyuldu.

Oyun bittiğinde, geçen seferki gibi bir an sessizlik olmadı. Seyirciler, perde kapanır kapanmaz, çılgınca bir alkış tutturdu. Polonya sosyetesi 'özetlenmiş tiyatro' türünün tadına varmış görünüyordu. Oyun topu topu on beş dakika sürmüştü. Alkışlar dalga dalga yükseliyor, 'bravo' sesleri ortalığı çınlatıyordu. Yazarın, yönetmenin, oyuncuların sahneye çıkmasını istiyorlar, bağrışıyorlar, gülüşüyorlar ve tekrar tekrar alkışlıyorlardı. Yalnız oyun eleştiricileri sessizdi. Onların ne düşündüğünü kestirmek olanaksızdı. Nezaket kurallarının gerektirdiği oranda alkışlamakla yetiniyorlardı. Ama onlar bile, tiyatro salonunu bir duman gibi saran zafer havasının etkisinden kendilerini kurtaramamışlardı. Oyunun büyük bir başarı kazandığı kuşkusuzdu. Piyeslerin aşırı kısalığı seyirciyi şaşırtmış, olumlu yönde etkilemişti. Uyumsuz oluşları, saçma sapanlıkları ise seyircinin gözünde onlara olağandışı bir nitelik kazandırmıştı. Herkes oyunları ilginç, değişik ve saygıdeğer buluyordu. Aktörlerle aktrisler kucaklaştılar. Çiçek buketleri kollarına sıkıştırıldı. Önce Tiyatro Müdürü, arkadan Edelmann sahnede göründü, sonra damdan düşer gibi, hiçbir neden olmadığı halde Prenses göründü seyircinin karşısında. Çiçekler kollarından taşıyordu. Dolgun dudaklarını aralamış, gülümsüyor, kalabalığın arasından yazara işaret ediyor, sahneye çağrıyordu. Bu görkemli zafer abidesini oluşturan sütunlardan yalnız bir tanesi eksikti. Onu yazarın bizzat kendisi oluşturacaktı. Ama projektörler Prensesin yüzünü aydınlatıyor, Stefan'ı görmesine engel oluyordu. Zaten tiyatroda değildi kendisi. Orayı çoktan terk etmiş, sokaklarda tek başına dolaşıyordu.

Ser verip sır vermeyen oyun kritikleri, yazılarında. gala gecesindeki seyircinin değer yargılarını kullandılar. «Kısa, kesin, ezici,' diyordu Nienaski. «Gerçeğin özü-

nü gün ışığına çıkarmak için uyumsuz tiyatro türünden yararlanılmış.» Miss Katasia, kadınlara ilişkin söylenmesi gereken ne varsa onu dile getiriyor. Sınıf Mücadelesinden Görünümler ise topluma ilişkin söylenmesi gereken ne varsa onu içeriyor.

Schwartz, Kurier Poranny dergisinde, «Özetlenmiş Tiyatro» türünün doğuşunu resmen ilân etti. Yazısında şöyle diyordu: «Tiyatro oyunu şiir gibidir. Anlamı, asgari boyutlara sığdırılmıştır. Böylece, her tümce, her hareket başlıbaşına bir sahneyi oluşturur...» Yalnız bir eleştirici, Express Wieczorny dergisine, alaycı bir övgü yazmıştı: «İşte nihayet, Varşova seyircisinin tiyatroda neden hoşlandığını bilen bir sanatçı var karşımızda: Seyirci neden mi hoşlanıyor? Tiyatro öncesi giyinip kuşanmaktan ve tiyatro sonrası yiyip içmekten. Her biri, azami on beş dakika süren iki oyun, Prodski Tiyatrosu'nun dün geceki seyircisini âdeta büyüledi bu yüzden. Kont Kornowski'ye bir dâhi gözüyle bakılmasına hiç şaşmamak gerek.»

Önceki geceden fazlasıyla hoşnut olmayan yegâne tiyatro seyircisi Prensesti. Ama bunun tek nedeni, Stefan'ın, tiyatrodan sonra verdiği resepsiyonda bulunmayışıydı. Gerçekten de gala gecesinden beri Stefan evine kapanmış, asık bir suratla hakkında çıkan eleştirileri okuyordu. Gazeteleri satın alan ve heyecanlı bir sesle bu eleştirileri yüksek sesle okuyan Rachel, Stefan'ın, bu parlak zaferine karşı olan olumsuz tepkisini bir türlü anlayamıyordu. Hoş, bu oyunların nasıl olup da başarı sağladıklarını da anlayamamıştı. Stefan ona açıkça, oyunları hakkında ne düşündüğünü sorduğunda, genç kadın: «İkisi de harikaydı, öyle değil mi? Herkes öyle söylüyor,» demekle yetinmişti.

Stefan aynı soruyu Krystyna'ya yönelttiğinde, ablası, kuşkulu bir gülümseme ile: «Şurası muhakkak ki, bu oyunları senden başkası yazamazdı,» dedi.

Oyunlar gerek kamuoyu, gerekse eleştiricilerin yönünden başarılı olmuştu. Böylece Stefan, yaşamında

ilk kez olarak hatırı sayılır bir paraya kavuşmuştu. Ayrıca sanatçı görünmek isteyen aristokratik çevrelerle, aristokratik görünmek isteyen sanatçı çevreler de onu paylaşmak için yarış ediyorlardı.

Prenses, resepsiyonuna katılmadığı için Stefan'ı bağışladı ama daha bir sürü davetinde hazır bulunmasını sağlayarak onu cezalandırdı. Ne de olsa Stefan'ı kendisi keşfetmişti. Konuklarının önünde yazarın koluna girerek, ona sahip çıkıyor, böylece Stefan üzerindeki haklarını kanıtlamış oluyordu. Genç adam her şeye katlanıyordu. Teğmen artık ortada görünmediğine göre, herkesin onu Prensesin yeni âşığı olarak gördüğünü biliyor ama yine de ses çıkarmıyordu. Aslında bu durumdan hiç de memnun değildi. Başarısı ona bir şey ifade etmiyordu. Bütün bu olup bitenlerin bir sahtekârlık, bir soytarılık, budala Slavların çevirdiği bir oyun, bir polonez olduğunu hissediyordu. Onlar böylece gönül eğlendirirlerken başkaları uygun adımlarla ilerliyor, gitgide menzillerine yaklaşıyorlardı.

Özel yaşamını oluşturan olaylarla, siyasal olaylar onu karmaşık bir biçimde etkiliyor, ruh haline damgasını vuruyordu. Gözleri vahşi pırıltılarla yanan bir kaplan gibi Hitler, avının üzerine çullanmaya hazırlanıyordu. Polonyalılar ise sersem tavuklar gibi, yaşam ya da sanat adını verdikleri pisliğin içinde eşinip duruyorlardı. Kendisi de o sersem tavuklardan bir tanesiydi. Stefan sadece Hitler'in varlığının bilincinde olmakla kalmıyordu. Hitler, onda bir saplantı haline gelmişti. Bir anlamda, onun fanatizmine, gücüne ve acımasızlığına âdeta gıpta ediyordu. Onu bir sanatçı olarak görüyordu. Stefan'ın sözcüklerle yapamadığını o, koskoca milletlerle yapıyordu. Gerçi kötü bir sanatçıydı, ama, gücü ve tutkusu inkâr edilemezdi. O düşüncelerini yaşayan bir adamdı. Hitler, yaşama damgasını vurup, yaşamı biçimlendirirken başkaları, rasgele bir rüzgârın etkisinde kalıp sürüklenip gidiyorlardı.

Gençliğime sadık kalacağıma söz vermiştim, (diye

yazıyordu Stefan), ve gençliğimde yaşamımı, aklıma adayacağıma yemin etmiştim. Onu, içgüdülerime, kalıtım yoluyla tevarüs ettiğim özelliklere bağımlı kılmamaya ahdetmiştim. Taklitçiliğe, sarhoşluğa, saçmalığa kapılmadan, tipik bir Polonyalı gibi davranmadan yaşamaktı benim amacım. Aklın buyruklarına tabi, gereksiz her şeyden arınmış, özlü, katıksız bir insan olmak istiyordum. Bu yüzden yazarlığı seçtim. Çünkü, bir yazar hiç olmazsa kendi hayalinde bağımsız ve özgürdür. Oysa, şimdi ben neyim? Monden bir yazar! Bir Prensesin kanatları altında yaşayan, sanatı alaya almalarından başka artistik değer taşımayan iki sözde tiyatro eserinin yaratıcısı olan bir adam! Özetlenmiş Tiyatro türü, sessizliğin musikisi, boş ekranların ekolü! Polonyalı yanımın, benim üzerimdeki zaferi, egemenliği!

Bu düşünce çizgisi Stefan'ın içinde gizliden gizliye bir panik yarattı. Günlerini Prenses ve Prensesin çevresindeki budalaca poz kesen, fındık fıstık yer gibi sanat konularını, kendi oyunlarını, Hitler'i, Chamberlain'i, havayı, at yarışlarını tartışan, ahkâm kesen insanlarla geçirdikçe dehşet içinde kalıyor, onlardan biri gibi yaşayıp öleceğini düşündükçe aklı başından gidiyordu. 'Stefan Kornowski'nin ruhuna fatiha. Kendisi amatör tiyatro yazarı ve sanatçıdır. Tam bir hafta süre ile Varşova'lıları eğlendirmesini bildi.'

Daha otuzuna gelmeden kendi mezar kitabesini şimdiden yazmanın gülünç olduğunu düşündüğü zamanlar olmuyor değildi ama, otuzunda, bir insanın kaderinin belirlenmiş olduğu gerçeği de gözünden kaçmıyordu. Yaşamının bu en değerli yılları bir dönüm noktası idi onun için. Karakteri giderek oluşuyordu. Şimdi nasılsa, ilerde de böyle boş ve değersiz bir adam olmaya mahkûmdu artık.

Evdeki yaşamı onu avutmaktan uzaktı. Rachel'in ev hayatına ve yavrularına karşı olan aşırı bağlılığı, Prenses'in salon hayatının iğretiliğinden daha sıkıcıydı bir bakıma. Bir fırtınanın patlak vermek üzere olduğunu

içgüdüsüyle sezinleyen bir inek gibi, kuru bir otlağın üzerine yerleşmiş, buzağıları ile birlikte geviş getiriyordu. Kendi dünyasının dışında her şeye karşı ilgisizdi. Analığın verdiği kayıtsızlık onu her çeşit dış kaygılardan koruyordu : Aile çemberinin dışında hiçbir şey ona korku veremezdi, çünkü aile çemberinin dışındaki herşey gerçekdışıydı. Kendisini çocuklarına öylesine kaptırmıştı ki, onlara zarar vermek isteyen birisini düşünemiyordu bile. Stefan onu mutfakta neşeli neşeli yumurta çalkalarken ya da büyük bir sevecenlikle ikizlerin ağzını burnunu silerken seyrettiği zamanlar daha da büyük bir umutsuzluğa kapılıyordu. O anlarda yeni bir kitabe yazıyordu aklımdan: 'Rachel Kornowska'nın biricik, eşi, terzi İsaac Kornowski'nin sevgili babası Stefan Kornowski'nin ruhuna fatiha...'

Aslında kendi kendisine karşı duyduğu bu aşağılama ve tiksintinin onu daha büyük bir kararlılıkla yazılarını yeniden gözden geçirmeye ve Polonyalı özelliklerinden kurtulup uluslararası dâhilerin katına erişmek için çaba harcamaya zorlaması beklenirdi. Nitekim, romanını bir daha gözden geçirmeyi denemedi değil ama yazdığı her sözcük onu tiksindiriyordu. Yazıları yapmacık ve gösterişten geçilmiyordu. Romanı, eski ve kokuşmuş bir peynirden farksızdı kendi gözünde. Ciddi ya da içten tek bir cümle yoktu yazdıklarının içinde. Amacı sadece akılcı olmak ve ustalığını kanıtlamaktı. Elde ettiği sonuç ise sahtelik ve sunilikten başka bir şey değildi.

Ama sanat aslında suni değil miydi? Sahtekârlıktan, gerçek yaşam izlenimini veren, gerçek duygu ve deneyim yerine geçen birtakım hislerin ve olayların karışımından ibaret değil miydi? Yaşama cesareti olmayanlar için hazırlanmış aldatıcı bir müsekkin, hepsi o kadar. İnsanlar rahat bir koltuğa gömülmüş oldukları halde, okudukları romanlarda yerine göre, âşık oluyorlar, acı çekiyorlar, yürekli ya da korkak oluyorlardı.

Gerçek olan tek şey eylemdi. Bruno bunu anlamıştı işte. Stefan ona gıpta ediyordu şimdi. Cezaevi hücresindeki haline bile gıpta ediyordu. Bruno, yarın idam

edilecek olsa bile, yaşamını gerektiği gibi yaşadığından emin olarak ölebilirdi. Yaşam, aklın ve inancın yönettiği bir eylemden ibaret olmalıydı. Doğrusu buydu.

Bruno'nun avantajları vardı tabii. Bir kere yürekliydi. İnançları basitti. Sonra vücudu sağlam ve güçlüydü. Stefan'ın ise buna karşın bazı handikapları vardı. İnançları olumsuz, vücudu zayıf ve güçsüzdü. Üstelik korkaktı. Ama daha önünde zaman vardı.

Kasım ayının yağmurlu karanlık günlerinde Stefan işte böyle içe dönük incelemelerle uğraşıyordu. Her gün Czarnieski Sarayına gidiyor, odasındaki geniş yatağa uzanıyor, yüksek tavana gözlerini dikiyor ve ikide bir kalkıp aklından geçenleri not defterine kaydediyordu. Prens ile Prenses Lithuania'daki malikânelerinde avlanmaya gitmişler, Tilly ise Paris'te bulunuyordu. Bu yüzden, rahatsız edilme olasılığı yoktu. Böylece, eskiden Jezow'daki yazlık köşkte yaptığı gibi, ama daha rahat bir biçimde saatlerce yatıyor ve düşünüyordu. Ve yine Jezow'da yaptığı gibi her şeye en baştan başlıyordu.

Düşünüyorum, şu halde varım. Düşüncelerim, şu halde, varlığımı oluşturuyor. Peki, nedir benim düşüncelerim? Önemsiz, geçici uğraşlar bir yana atılıp geriye, yalnız düşüncelerin arınmış özü kaldığı zaman, onları şöyle özetleyebiliriz:

1. Tanrı yoktur. Duyularım Onu algılamıyor. Aklım da Onun varlığını kanıtlamıyor.

2. Tanrı olmadığına göre, gerçek, ancak benim görüp duyabildiğim şeylerden ibaret. Isı, ışık, doğrular, sevgi ve özlem gibi kavramlar sadece benim beynimin içinde ve vücudumda mevcut. Kafam vücudumdan ayrıldığı takdirde, bunlar gerçek olmaktan çıkacak. Başka bir deyişle, birey her şeye egemendir ve hâkimi mutlaktır. Evrenin gerçek Yaratıcısı ve Efendisidir çünkü evren yalnız bireyin içinde mevcuttur.

3. Peki, bireyin sahip olduğu bu güç ve özgürlük nasıl kullanılmalıdır? Zevk peşinde koşmak, mutlulu-

ğa erişmek için kullanılmalıdır. İnsanın hoşlandığı, tat aldığı her şey zevktir; mutluluk da yerine göre, memnunluk hali ve aşırı coşku, kendinden geçme halidir.

4. Ama ya ben de Hitler gibi, ancak tüm Yahudiler ortadan kaldırıldığı ve tüm Slavlar köleliğe mahkûm edildiği takdirde memnun olabiliyorsam, o zaman ne olacak?

5. Peki ya ben, bir Yahudi veya bir Polonyalı gibi ancak Hitler'in gazabından korunabildiğim takdirde memnun olabiliyorsam o zaman ne olacak? Ya ordular kurulacak, savaşılacak, ya da insanların eşit olduğu, ulusların kendi kaderlerini kendileri tayin etme hakkına sahip oldukları bir ahlak ilkesi kurulacak.

6. Peki ya Stefan Kornowski gibi siz de sağlıktan, doğadan, sağlıklı ve yararlı her şeyden nefret ediyorsanız, o zaman ne olacak? Cinsel temas size tiksinti veriyorsa ve ancak acı çekme ve aşağılanma yoluyla zevkin doruğuna varabiliyorsanız, o zaman ne olacak?

7. Peki ya Tilly Czarniecka gibi, genç ve budala iseniz ve yetişkin görünmek, annenize meydan okumak amacıyla kendinizi annenizin bir dostuna peşkeş çekmek istiyorsanız, o zaman ne olacak? O zaman sizi boğarlar, bıçaklarlar, öldürürler.

Sonuç : Düşünüyorum, şu halde varım; ben demek, düşüncelerim demek. Düşüncelerim bana, zevkin doruğuna varmamı, memnun olmamı, doygunluğa erişmemi emrediyor. Ben kültür ve sanatla, yurtseverlikle tatmin olmaya çalışıyorum, aile yaşamı içersinde mutluluğu arıyorum ama bunların hepsi beni sıkıyor, bana tiksinti veriyor. Sıkıntı ve tiksinti ise acı veren şeyler. Oysa akıl, zevk peşinde koşmamı buyuruyor. Cinsel yaşamdan zevk almaya çalışıyorum. Ama o da beni doyurmuyor. İçimde yine bir eksiklik kalıyor. Bu eksikliği gidermek için hayal gücümü, bana birtakım imgeler yansıtması için zorluyorum. O zaman gözlerimin önünde, budala bir yeni yetmenin, Tilly'nin imgesi canlanıyor. Cinsel hazzın doruğuna ve ölüme aynı anda erişirken yüzünde tanrısal bir mutluluk ifadesi beliriyor. İşte, bu benim için bir zafer anı olabilir. O zaman

kendimden geçebilir, her şeyi unutabilirim. Ancak böyle bir an, gerçeğin, gelenekler, alışkanlıklar ve Polonyalıların pis özellikleri üzerindeki kesin zaferi olabilir.

1939 baharında Stefan Kornowski yeniden dinginliğe kavuşmuştu. İnsancıl ve iyiliksever tutumu açıkça belli oluyordu. Çocuklarıyla oynuyor, Rachel'le konuşuyor, bunun dışında, Prenses'in partilerinde espriler döktürüyordu. Ondaki bu ruh değişikliğini herkes başka başka yorumluyordu. Prenses, Stefan'ın, yazılarında gelişme olduğu için yaşamından memnun olduğunu düşünüyordu. 'Bir yazarın ruh hali her zaman yapıtlarına bağlıdır,' diyordu. Rachel, oyunları Prodski Tiyatrosu'nda başarı sağladığı için memnun olduğunu düşünüyordu. Krystyna, bahar havasının kardeşine iyi geldiği kanısındaydı. Tilly Czarniecka ise Stefan'ın, kendisi Paris'ten döndüğü ve cinsel eğitim derslerine yeniden başlamaya can attığı için mutlu göründüğünden emindi.

11

1939 yılının mart ayında, Almanlar Memel ve Prague'a girdi. Batılı güçler, Polonyalıları yatıştırmak ve Rusları oyalamaktan başka yapılacak bir şey olmadığı kanısındaydılar.

Mayısta, beklenmedik bir zamanda Bruno tahliye edildi. Krystyna, kocası Varşova'ya varmazdan birkaç saat önce bir telgraf aldı ve istasyona onu karşılamaya gitti. Tren çok kalabalıktı. Yolcuların bir kısmını daha şimdiden batıdan kaçıp doğuya gelenler oluşturuyordu. Krystyna, Bruno kendisini görmeden çok önce kocasını gördü. Uzun boyu ve sakin yürüyüşüyle kalabalığın arasında onu seçmek zor olmamıştı. Bruno yürürken başını dimdik tutuyordu. Elinde de, birkaç parça eşyasının bulunduğu ufak bir torba vardı.

Yalnız bir kez başını indirdi. O da tanıdık bir yüz arama kaygısıyla değil de elindeki bileti, istasyon memuruna vermek için. Saçları kısa kesilmiş, yüzü zayıftı. Krystyna'yı gördüğü zaman gülümsedi. Ama yüzünde yine herhangi bir kaygı ya da şaşkınlık belirtisi yoktu.

İki eski arkadaş gibi kucaklaştılar, sonra tramvay durağına doğru kolkola yürümeye başladılar.

«Seni nasıl oldu da tahliye ettiler?» diye sordu Krystyna.

Bruno omuz silkti. «Bilmem. Biz artık tehlikeli sayılmıyoruz, anlaşılan.»

Yolda, her tarafta askere alınan acemi erler göze çarpıyordu. Hepsi kuyruk halinde bekleşiyor, berelerinin altından köylü yüzleri seçiliyordu. Kaldırımlarda, eskiden ağır adımlarla kurula kurula yürüyen subaylar şimdi acele acele sağa sola koşuşuyordu. Ama yüzleri eskisinden daha da mağrurdu.

Bruno, tramvayın penceresinden bu askeri faaliyetleri seyrederken: «Yirmi yıldan beri askerler Polonya'nın servetini tüketiyorlar. Çok geçmeden, bunca fedakârlığa değip değmediklerini anlayacağız.»

Bruno, Sluzewska Caddesindeki eve Krystyna'dan önce girdi. Teofil mutfak masasında oturmuş, yüzü gözü reçel içindeydi. Babasını görünce ağzı bir karış açıldı. Bruno torbasını elinden atarak, oğlunu sandalyesinden kaptı ve kollarına aldı. Odada dolanarak çocuğu göğsüne bastırdı ve öylesine şiddetle öptü ki, bütün reçeller bıyıklarına bulaştı.

Daha sonra, Teofil yatağına yattıktan, Mamuska da aşağıya indikten sonra Krystyna kocasına yemek getirdi. Çorba, sosis, kara ekmek ve biradan oluşan bu yemeği Bruno, büyük bir dikkatle, en küçük lokmasına kadar yedi. Pek az konuşuyorlardı. Bruno Teofil üzerine sorular soruyordu. Krystyna ona ait maskaralıkları anlattıkça da Bruno gülümsüyordu. Bu gülümseme, melankolik yüzünde iğreti gibi duruyor, doğal olmayan, anlaşılmaz bir ifade beliriyordu çehresinde. Krystyna, Stefan ile Rachel'e ilişkin haberler verdi: «Stefan öylesine ters ki, sonbaharda herkes iyimserken o üzgündü. Hepimizin kaygılı olduğu şu sıralarda ise gayet neşeli...»

«O hep akıntıya karşı gider,» dedi Bruno.

Krystyna tabakları kaldırıp bulaşık yıkarken, Bruno da gazeteleri okudu, sonra radyoyu açıp, haberleri dinlemeye koyuldu. Krystyna gelip yanına oturdu. Haberler bitip de radyo kapatıldıktan sonra Bruno'ya bakarak sordu: «Sen şimdi ne yapacaksın?»

Bruno, karısının gözlerinin içine baktı. Krystyna gözlerini kaçırdı. «Belki de ne yapacağını bilmiyorsundur,» diye ekledi.

«Cezaevinde,» dedi Bruno, «insanın hiç olmazsa düşünmeye vakti oluyor.»

«Bazı... Bazı sonuçlara varabildin mi bari?» Yine Bruno'ya bakarak konuşuyordu ve yine Bruno gözlerinin içine bakınca bakışlarını kaçırıyordu.

«Kendim için evet,» dedi Bruno. «Peki sen...»

Krystyna güldü. «Ben mi? Bana karşı, nasıl istersen öyle davranmakta serbestsin.»

«Peki, sen hiçbir sonuca varmadın mı?»

Krystyna omuz silkti. «Herhalde savaş olacak ergeç.»

«Bu kaçınılmaz bir şey.»

«Danzig Koridoru yüzünden mi?»

«Goebbels nasıl olsa bir bahane bulur...»

«Peki, ne olacak?»

«Faşistler kazanacak.» Bruno tam karşısındaki pencereye gözlerini dikmişti. Ezberlediği bir metni okur gibi konuşuyordu. «Birkaç ay, belki de birkaç hafta sürecek. Polonya ordusu yok edilecek. Bütün o Avcı Taburları Alman tankları tarafından çiğnenecek. Fransa ile İngiltere hiçbir şey yapmayacaklar. İngiltere'nin doğru dürüst bir ordusu yok zaten. Fransa'nın elinde bir tek Maginot hattı var, onu da Polonya'ya nakledemez. Sovyetler Birliğine gelince, onun güçleri de dağılmış ve demoralize olmuş durumda...»

«Almanya'nın Varşova'ya kadar sokulacaklarını sanmıyorsundur, herhalde.»

«Buraya kadar geleceklerinden aşağı yukarı eminim...»

«Ama onların istediği sadece Danzig ile Silesia değil mi?...»

«Hitler durmaz. Czechoslovakia'ya baksana. Mein Kampf'ı oku. Tüm Avrupa'yı içeren tasarıları var...»

«Peki bizden ne istiyor?»

«Bizden mi? Bizi de köle haline getirmek istiyor. Ancak aklımızı ve yeteneğimizi kullanabilirsek kölelikten kurtulabiliriz. O takdirde de toplama kamplarına gönderileceğiz...»

Krystyna şimdi gözlerini kaçırmadan kocasının yü-

züne bakıyordu. «Kaçabiliriz belki diye düşünüyorum... Jezow'a. Oradaki köylüler bizi saklarlar.»

Bruno gülümsedi. «Onda dokuzu seni saklar belki. Ama onuncunun ispiyonluk edeceği kesin. Ruthenia'lı bir köylü ya da faşistin biri seni ihbar eder, ondan hiç kuşkun olmasın. Almanlar eninde sonunda senin kokunu alırlar.»

«Peki, ne yapabiliriz?»

Bruno, Krystyna'nın yüzüne anlamsız bir ifadeyle baktı.

«Yatak odasındaki çekmece,» dedi. «Gizli çekmece...»

«Biliyorum.»

«O çekmeceye Lvov'daki bir kunduracının adresini koyacağım. Bu adam eskiden Parti üyelerindendi. Güvenilir bir arkadaştır. O senin sağ salim Romanya'ya geçmeni sağlar. Ayrıca sana Bükreş'te yardım edecek başka kişilerin adreslerini de verebilir...»

«Peki sen ne yapacaksın?»

«Ben kalacağım. Cezaevinde buna karar verdim.»

«Ama Parti dağıldı...»

«Biliyorum. Ben Parti yüzünden kalacak değilim.»

«O halde ne için kalıyorsun?»

«Polonya'yı savunmak için.»

Krystyna gözlerini yere indirdi ve alçak sesle: «Yeterince dövüşmedin mi?» diye sordu.

Bruno, Krystyna'nın elini avucuna aldı. «Ben gereğinden fazla dövüştüm,» dedi, «gereğinden fazla adam öldürdüm, sağlıksız birtakım idealler uğruna, suçsuz bir sürü insanın kanına girdim. Ama şimdi...» Bruno bir an duraksadı. «Neye inandığımı kesin olarak bilmesem bile, hiç olmazsa kendimin ne olduğunu biliyorum artık. Ben Polonyalıyım. Ve Almanlardan kaçmıyacağım. Hiçbir zaman. Ben korkak değilim. Oğlum da hiçbir zaman köle olmayacak.»

Bu ilkyaz ayları, acayip ama her şeye rağmen mutlu bir hava içersinde geçiyordu. İçlerinde yalnız Teofil kaygısızdı. Savaş belirtilerini görmüyordu. Onun göz-

leri yalnız babasını, kereste mağazasındaki işinden her akşam evine dönen sakin, iyi yürekli, müşfik bir adamı görüyordu. Bruno'nun sık sık getirdiği yeni tahta kalıplarla kaleler, kuleler ve su kemerleri inşa ediyorlardı. Hafta sonları, yetişkin adam, tüm vaktini çocuğa ayırıyordu. Onu ya otobüsle, kent dışındaki kırlık bölgelere ya da vapurla Vistül Irmağı kıyısındaki Bielany Satosuna götürüyordu. Krystyna da onlarla birlikte gidiyor ve kentten uzaklarda kendini çok daha mutlu hissediyordu. Anne ile baba kol kola geziniyorlar, piknik yemeklerini yedikten sonra Krystyna çimenlerin üzerine arka üstü uzanıyor, Bruno da yanıbaşında yüz üstü yattığı yerden, karısının yüzüne düşen perçemleri eliyle hafifçe arkaya atıyordu.

Önemli hiçbir konuyu açmıyorlardı. Her ikisinin de yüzündeki hüzün, ne denli acı çekmiş olduklarını açığa vuruyor, ihtiyatlı, geçici gülümsemeler nelerin bağışlandığını belirtiyordu. Artık birbirlerinin gözlerinin içine korkusuzca bakabiliyorlar, nasıl bir tepki ile karşılaşacaklarını düşünmüyorlardı. Yine de, arada bir, ikisinden biri uzaklara dalıyor, ufuklara gözlerini dikiyor ve onları birbirinden ayrı istikametlere doğru üfürecek rüzgârın esmesini bekliyormuş gibi, sert ve acı bir ifade ile dudakları kısılıyordu.

Stefan, Bruno'nun tahliye edildiğini biliyordu ve Krystyna ile birlikteyken de bir iki kez görmüştü. Ama onunla yalnız konuşmak için hiçbir çabada bulunmadı. Bruno da kendi hesabına, bu kural dışı sosyete züppesine karşı bir yabancılık duyuyordu. İkisi de birbirlerinden kaçıyor, yalnız kalmamak için bahaneler buluyorlardı. Geçmişte pek çok ortak yanları olmakla birlikte, gelecekleri birbirlerinden tamamiyle ayrıydı.

Stefan, kafasındaki Büyük Tasarı'yı, Tilly Czarniecka'nın ahlak dışı kurallara göre kurban edilmesi tasarısını geliştirmekle meşguldü. Artık onu öldürmeye karar verdiğine göre, geriye yalnız iki sorun kalıyordu: Birincisi, Tilly'yi ölüm ve zevkin doruğunun

birleştiği noktaya getirmek, diğeri ise, bu işi başardıktan sonra yakalanmamanın çaresine bakmaktı. Toplumun onu bir deli olarak yargılaması, varlığının mantığına hiç de uymuyordu.

Bir üçüncü sorun daha vardı. O da, iradesinin sarsılması tehlikesiydi. Yazı masası başında, elinde kalem, kâğıt üzerinde cinayet işlemekten kolay bir şey yoktu. Ama gerçekten cinayet işlemek korkunç ve olanaksız görünüyordu. Stefan'ın içinde sadist bir itici güç yoktu aslında. Zevkin doruğuna erişme umudunu ancak düşünce yoluyla gerçekleştireceğini, hayal gücünün güvenilir bir şey olmadığını pekâlâ biliyordu.

Ama bütün bu kuşkuları, Polonyalı karakterinin özellikleri olarak bir yana itti. Fantezilerle hayallerle beslenip, eyleme geçememek, Polonyalılara özgü bir nitelikti. Stefan, başarıya ulaşmayı kafasına koymuştu. Hamur gibi yoğrulamayacağını, ulusal özelliklerinin onu istenilen kalıba sokamayacağını, ona istenilen biçimi veremeyeceğini kendi kendine kanıtlamak istiyordu. Olayları kendisi biçimlendirecek, onları istediği kalıba kendisi sokacaktı. Çevresindeki zayıf kadınların sandığı gibi, zor ve kendine özgü bir çocuktan daha başka bir şey olduğunu kendi kendisine kanıtlayacaktı.

Temmuz ayında, Prensesin yakın dostu ve aynı zamanda Baltık Denizyolları Şirketinin müdürü kendisine Jagiello gemisiyle Amerika'ya bir yolculuk yapmasını önerdi. Gidiş geliş biletini de o sağlayacaktı. Şirket bunu reklam amacıyla yapıyordu. Davetliler arasında bir tiyatro oyuncusu, bir opera şarkıcısı, bir kayak şampiyonu ve birçok da gazeteci vardı. Gemi, New York'da üç gün kalacak ve Atlas Okyanusu yoluyla Polonya'ya dönecekti. Fazla olmamak şartıyla içkiler de dahil, bütün masraflar şirkete aitti.

Stefan, hiç düşünmeden kabul etti. Bir kere bu tasarı tek başına hoşuna gitmişti. Varşova dışına çıkmak istiyordu. Ayrıca, Tilly Czarniecka ile kent dışında buluşmak için bulunmaz bir fırsat olacaktı.

Gemi, 20 Ağustos tarihinde öğle üzeri Gdynia'dan hareket edecekti. Stefan, Tilly'ye kendisiyle birlikte git-

mesini önerdi. Genç kızı sahte bir pasaport ve sahte bir ad altında sekreteri olarak gemiye alacaktı. Henüz onaltısına basmış olan Tilly için, 'sevdiği adam'la böyle bir serüvene atılmak, onun en romantik, en cüretkâr, en çılgınca hayallerinin gerçekleşmesi demekti. Bu yüzden, o da hiç düşünmeden kabul etti ve bu işin, ikisi arasında her ne pahasına olursa olsun, açıklanmaması gereken büyük bir sır olaması gerektiğini söyledi.

Stefan'ın Saraydaki odasında ikisi baş başa verip, genç kızın kaçışını planlamaya koyuldular. Stefan, Gdynia'ya kadar birlikte yolculuk etmelerinin doğru olmayacağını söyledi. En iyisi, Stefan'ın oraya tek başına gitmesi ve bir otele yerleşmesi olacaktı. Tilly de bu arada, başka bir trenle, Gdynia ile Varşova arasındaki Bydgoszcz kasabasına gidecek, bir otel odasına yerleşecek ve 19 Temmuz gecesi Stefan'ın oraya gelmesini bekleyecekti. Sonra, 20 Temmuz sabahı birlikte Gdynia'ya gidecekler ve Jagiello'ya bineceklerdi.

Birlikte bu planları kurarlarken, Tilly sevincinden uçuyor, yüreği sevgiyle dolup taşıyordu. Aşk onu güzelleştirmişti. Gözleri, hiçbir erkeğin aklından bile geçiremeyeceği zevkler vadediyor, zarif ve çocuksu vücudu teslimiyet arzusuyla yamp tutuşuyordu. Stefan erotik vaatlerle dolu bu havadan etkilenmiyor değildi. «Ama Rachel de tıpkı böyleydi,» dedi kendi kendine, «onun da vücudu sırf bana adanmıştı. Ama hayatta bir kez aldatıldım. Artık kimse beni aldatamaz.»

Sonra dönüp Tilly'ye gülümsedi. O da oturduğu yerde kıvranarak çocuk gibi Stefan'ın koluna asıldı. «Seni mutlu kılmak için her şeyi yapacağım,» dedi. «Ne istersen.»

Stefan'ın yolculuğu bir aydan daha az sürecekti. Vaktinin çoğunu gemide geçireceğinden büyük bir hazırlık yapmasına gerek yoktu. Ama yine de, Sluzewska Caddesindeki eve uğrayarak Krystyna ile Bruno'ya veda etmeyi ihmal etmedi. Rachel de onunla birlikteydi. Gidişinden önceki bu günlerde karısı ondan hiç ayrılmaz

olmuştu. Oysa, bu yolculuğun Stefan için çok iyi bir şey olduğunu söyleyip durmuştu.

Stefan'ın akrabalarıyla bu geleneksel vedalaşma töreni, kocasıyla paylaşabileceği tek tük işlerden bir tanesiydi. Bu yüzden, yalnız sokakta yürürken değil, Cecylia Teyzenin dairesine çıkarlarken bile merdivenlerde kocasının koluna girmesini istiyordu. Stefan, önce teyzesiyle vedalaşacak, sonra çatı katına çıkıp hep birlikte akşam yemeğini yiyeceklerdi.

Cecylia Teyze, onlara birer yüksük dolusu votka ikram etti. Stefan, nazik davranıyor, teyzesiyle şakalaşıyor ve eski günleri anıyordu.

«Sen artık bambaşka bir adam oldun,» diyordu Cecylia, yüzünü profilden göstererek. «Şık, zarif ve sükseli... Seni adeta tanıyamıyorum.»

«Ama içim hiç değişmedi,» dedi Stefan. Ses tonundaki alayı sezinleyen Cecylia, önce Rachel'le bir göz attı, sonra yeniden yeğenine gülümsedi.

«New York'da dikkatli olmalısın,» dedi Stefan'a. «İnsanı baştan çıkaracak kim bilir ne çok şeyle karşılaşacaksın...»

«Orada sadece üç gün kalacağım. Bütün gemi mürettebatının gözleri benim üzerimde olacak, hiç merak etmeyin...»

«Eh, döndüğünde inşallah hepimiz yine burada oluruz,» dedi Cecylia. Bakışlarından hüzün ve umutsuzluk okunuyordu.

«Bir ay içinde ne olabilir ki? Hiç kendinizi üzmeyin,» dedi Stefan gülümseyerek. Sonra en sevimli haliyle kadehine yeniden votka doldurdu.

Krystyna ile Bruno yukarıda bekliyorlardı. Teofil'e de, çok sevdiği dayısını görmesi için ayakta kalmasına izin verilmişti. Yaklaşık olarak yarım saat herkes onunla ilgilendi, ve onunla konuştu. Bu, yalnız çocuğun zorbalığından ya da şirinliğinden ileri gelmiyordu. Böylelikle, birbirleriyle konuşmaktan kurtulmuş oluyorlardı. Bugüne dek hepsinin başından geçenler, bildikleri ve

söyleyemedikleri şeyler, konuşma yollarını tıkıyordu. Daha önce, onları bir araya getirmiş olan, gece geç saatlere kadar konuştukları her şey, şu anda açılamayacak kadar tehlikeli konulardı. Politika, Parti'nin utanç verici bir biçimde dağılmasından sonra tatsız bir maceraya dökülmüş, birçok eski arkadaşlarının tesfiyesi, kimsede neşe bırakmamıştı. Michael Mikolajczky'in ruhu aralarında bir hortlak gibi dolaşıyordu hâlâ. Onun şişman vücudundan yayılan şehvet kokusu, bir yaranın içindeki irin gibi hepsinin düşüncelerini zehirliyordu. Tanıdıkları insanlar hakkında bile fikir yürütemiyorlardı. Rachel'in evindeki ahçı ve dadılar, Krystyna'nın kuyumcu dükkânındaki müşteriler, Stefan'ın salonlarındaki sosyete züppeleri ve Bruno'nun cezaevindeki arkadaşları arasında nasıl ortak bir bağ kurulabilirdi?

Böylece, Teofil eninde sonunda yatmaya gidince, hepsi oturdukları masanın çevresinde dut yemiş bülbüle döndüler. Stefan ile Bruno birbiri arkasından votkaları yuvarlıyorlar ve bir sürü acıklı şeylerin şeferine kadeh kaldırıyorlardı. Önce «geçmişin şerefine», sonra da «geleceğin şerefine» diye tutturdular. Sonunda Krystyna araya girdi ve: «Ben de içeceğim, ama geleceğin şerefine değil,» dedi.

«Yoo, içmelisin,» dedi Rachel, «Her zaman en iyi dileklerde bulunmamız gerek.»

«Hadi, Krysia,» dedi Stefan. «Kadeh kaldırmak, dua etmek gibi bir şeydir. Tanrıya inanmayan birinin duası.» Ablasının kadehini doldurduktan sonra kendi kadehini kaldırarak, «Geleceğin şerefine,» dedi.

Hepsi içtiler. İki erkek başlarını arkaya atarak kadehlerini bir yudumda bitirdiler. İki genç kadın ise daha ihtiyatlı içiyordu.

«Kadeh kaldırmak dua etmekse eğer,» dedi Bruno, «geleceğin şerefine bir daha kadeh kaldırmamız gerekecek, bence». Sonra votka şişesine uzanarak, önce Stefan'ın kadehini, arkasından da kendi kadehini doldurdu.

«Hadi hep birlikte bir dua söyleyelim,» dedi Stefan. «Gelecek...» Yeniden içtiler ve yeniden kadehlerini doldurdular. Krystyna kaygıyla Bruno'ya ve kardeşine

baktı. «Kesin olan bir şey varsa,» dedi, «o da gelecekte ayık olmak, bize sarhoş olmaktan daha çok şans sağlar.»

«Tam tersine,» dedi Stefan. «Polonyalı ancak sarhoş olduğu zaman yüreklidir. Orduyu silah yerine, votkayla donatsalar, Almanlara karşı daha çok şansımız olur.»

«Hepiniz ne kadar karamsarsınız,» dedi Rachel. «Ben bu kadar kolayca yenileceğimize inanmıyorum. Ordumuz olduğunu unutuyorsunuz galiba...»

Krystyna Bruno'ya bir göz attı. Kocası eskisinden daha ciddi bir tavırla kadehinin içine bakıyordu. «Sonunda kazanacağız,» dedi, «ama bu uzun bir savaş olacak... ve çoğumuz bundan zarar görecek.»

Diğerleri susmuştu.

«Biz gerçek bir ulus olmayı istiyorsak,» diye devam etti Bruno, «Son Alman askerini, hangi türden olursa olsun son yabancıyı topraklarımızdan atana dek savaşmalıyız.»

«Pilsudski gibi konuşuyorsun,» dedi Rachel.

«Bruno şimdi yurtsever kesildi,» dedi Krystyna. Bunu, kocasının son zamanlarda benimsediği bir uğraştan söz ediyormuş gibi söylemişti.

Bruno kadehini yeniden doldurarak, şerefe kaldırmayı beklemeden dikti. Diğerleri susuyordu.

«Vallahi savaş tehlikesi belirirse ben Bialystok'a dönerim,» dedi Rachel. «Almanlar oralara kadar uzanamazlar...»

«Tabii, Doğu Prusya tarafından gelirlerse iş değişir,» dedi Stefan.

«Ama o taraftan gelmezler, değil mi?» diye sordu Rachel Bruno'ya.

Bruno başını kaldırdı, cevap verecekmiş gibi davrandı, sonra bu soru yanıtlamaya değmezmiş gibi sustu. Rachel, Krystyna'ya: «Peki, sen ne yapacaksın?» diye sordu. Bir yandan da sarhoş olduğu için kıkır kıkır gülüyordu.

«Ne demek istiyorsun?»

«Yani bombalardan nasıl kaçacaksın?»

«Bilmiyorum,» dedi Krystyna.

«Vallahi ben Bialystok'a gideceğim. Stefan da isterse gelebilir...»

Yine kıkırdadı ve dönüp Stefan'a baktı. «Ama, annem, babam ve İsaac Amca ile birlikte oturmak hoşuna gitmez herhalde...»

«Ben savaş muhabiri olacağım,» dedi Stefan, «ve Kurier Poranny dergisine gerçek üstü raporlar göndereceğim.»

Konuşma böylece sürüp gidiyordu. Korku, votkanın etkisi ve yasak konuların deşilmesi onları böyle havai ve gayesiz konuşmaya doğru itiyordu. Akşam geç vakit, sanki sadece bir iki gün için ayrılıyorlarmış gibi, birbirlerine veda ettiler.

Stefan bu yolculuk için yeni bir valize yerleştirilmiş yepyeni bir takım elbise yaptırtmıştı. Yanında, üçyüz dolarlık bir çek ve yüz dolarlık kâğıt para vardı. Bu paranın bir kısmını sağlayan Rachel ona ayrıca bir de New York için bir sipariş listesi vermişti. «Her şeyden önce çocuklara yeni giysiler gerek, Varşova'da o yeni çıkan yağmurluklardan hiç bulunmuyor,» demişti.

Stefan listeyi aldı ve para cüzdanına yerleştirdi. Sonra eğilerek çocukları öptü, onlara bakan dadıya veda etti, valizini eline alarak aşağıya indirdi. Rachel de istasyona onu geçirmeye gidiyordu. Takside, mülkiyetçiliğini belirten bir hareketle kocasının elini avuçlarının arasına aldı. Stefan kararsızdı. Yeni giysileri onu tedirgin ediyordu. Belli belirsiz bir takım kaygılar içindeydi.

«İnşallah hoşça vakit geçirirsin,» dedi Rachel. «Ama gemideki hanımlara dikkat et, seni baştan çıkarmasınlar. Ne de olsa, uzun bir yolculuk.»

«Güvertede bir şezlonga uzanıp biramı yudumlayacağım,» dedi Stefan. «Ve çevremdeki insanların zaaflarını inceleyeceğim.»

Rachel kocasının elini sıktı. «Sonra artık evine dö-

neceksin, değil mi? Sensiz olmak hoşuma gitmiyor, özellikle bu savaş söylentileri böyle sürüp giderken.»

«Elbette döneceğim,» dedi Stefan. «Biletim zaten yalnız geminin bu ilk yolculuğu için geçerli.»

«Kim bilir belki de gönlünü çeken alımlı bir zenci kızına rastlarsın...»

Stefan burun kıvırdı. «Hiç sanmam,» dedi. Sonra ekledi: «Savaş muhabirliği yapmak istediğimi unutuyorsun, galiba.»

Rachel gülümsedi, yeniden kocasının elini sıktı, sonra sessizliğe gömüldü. Kendi deyimiyle 'mahrem bir sessizli'ğe kaptırmıştı kendini. Stefan da ona karşılık vererek elini vahşice bir şiddetle sıktı, Tilly Czarniecka'nın boynunu sıkıyormuşcasına.

Gdynia ekspresi platformda bekliyordu. Birinci sınıf bir kompartımanda Stefan'a ayrılmış olan yeri buldular, valizini büyük bir özenle tepeye yerleştirdiler, ve kondüktörün parasını verdiler. Sonra perona çıkıp beklemeye başladılar. Az konuşuyorlardı. Hava çok sıcaktı. Rachel, gür saçlarını ikide bir arkaya itiyordu. Stefan, yanlarından geçen erkeklerin önce karısının yüzüne, sonra vücuduna, sonra kendisine baktıklarını fark etti. İçinden, «Hadi hadi çekinmeyin, sizin olsun,» diye bağırmak geliyordu arkalarından. Sonra dönüp Rachel'in gülümseyen yüzüne ve vücuduna baktı, onun hâlâ güzel bir kadın olduğunu gördü, ama yine de kendisinin nasıl olup da onu bugüne dek öpüp okşayabildiğine hayret etti. «Şimdi bunu dünyada yapamam» diye düşündü. «Eziyet ederek bile zevk alamam artık.»

Rachel, Stefan'ın garip bakışlarından bir şeyler sezinleyerek kuşkulandı. Bu bakışların ardında, karısına veda eden bir kocanın basit duygularından daha karmaşık hisler gizli olduğu belliydi. Stefan'a soruşturan gözlerle baktı. Ama Stefan'ın bakışları hiçbir şey ifşa etmiyordu. Yüzü yeniden tatlı ve nazik bir anlam almıştı.

Tren düdük çaldı. Diğer yolcular bindiler, Stefan da, onların ardından, istasyon memuru kapıyı kapatmazdan biraz önce trene atladı. Açık pencereden sarkarak,

Rachel'i son bir kez öptü. Genç kadın, tren hareket ettikten sonra da kocasının elini bırakmadı.

«Mektup yaz,» dedi.

«Ben mektuptan önce gelirim,» dedi Stefan.

«Kendine iyi bak,» diye fısıldadı Rachel.

Tren hızlandı, elleri birbirinden ayrıldı ve Rachel olduğu yerde kalakaldı. Stefan, Rachel gözden kaybolunca kadar pencereden ayrılmadı.

Sonra gidip yerine oturdu, ve pencereden Varşova'nın varoşlarını seyretmeye koyuldu. Vistula Irmağının dümdüz vadisi, köylülerin beyaz kireç badanalı evleri gözlerinin önünden geçip gidiyordu. Bir yandan Vistula'ya hitap ediyor, bir yandan kendi kendisiyle konuşuyordu: «Döndüğüm zaman Tanrı katına yükselmiş olacağım. Memnu meyvayı tatmış olacağım. İyilik ve Kötülük benim irademe tabi kılınmış olacak. Göğüsleri yeni tomurcuklanmaya başlamış gereksiz bir yaratık ortadan kalkmış olacak. Bir dişi domuz Aklın mihrabında kurban edilmiş olacak.»

Tren durmadan ilerliyor, köprülerin üzerinden, köylerin arasından, ahşap evlerin yanından geçiyordu. Bir Meryem Ana türbesinin yanından geçerlerken Stefan Meryem Ana heykelciğine hitap ederek: «Sen istediğini yap. Elinden gelen önlemleri al. İstersen odasının önüne bir de köpek dikebilirsin. Hiçbir şey beni durduramaz, yolumdan alıkoyamaz. İradem kesin ve sarsılmaz. Tilly de zevk ve acının doruğunda sana sövüp sayacak,» diyordu.

Bir ara saatine baktı. Tren Gdynia'ya rötarlı varacaktı, ama Stefan bu gibi gecikmeleri hesaba katmıştı. Oteline gidip yerleşmek, varlığını çevresine hissettirmek, bir içki içmek, ve akşam yemeği yemek için altı saat vakti vardı. Sonra gizlice, Varşova'ya dönen gece yarısı trenine binmek üzere gizlice istasyona dönecekti. Bydgoszcz'de trenden inerek, 313 numaralı odasında kendisini bekleyen Tilly'nin bulunduğu otele gidecekti. Bir saat sonra otelden ayrılacak, Gdynia'ya kalkan sabah ekspresine yetişecek ve öğle üzeri Jagiello gemisine tantana ile binecekti.

Plan kusursuzdu. İstasyona döndüğünde onu tanıyan insanlar olabilirdi, örneğin hamallar ya da kondüktörler, ama, trenlerin üçüncü mevki kompartımanları askerlerle dolup boşalıyordu, her tarafta kargaşalık hüküm sürüyordu.

Cinayetini örtbas etmek için Polonyalıların ahmaklığına güvenebileceğinden emindi.

12

Gdynia'daki bütün evler Birinci Dünya Savaşından kalmaydı, ama Grand Hotel zamana ayak uydurmuş, modernize edilmişti. Üniformalı otel kapıcıları Stefan'ın geldiği taksinin kapılarını büyük bir tantana ile açtılar. Antreye kalın bir halı serilmiş, resepsiyon masası da cilalı maundandı. Masanın arkasında oturan kız oldukça iyi bir Fransızca ile bir Fransızla konuşuyordu. Stefan kendisini tanıttığı zaman, kız başını salladı ve gülümsiyerek Kont Kornowski'nin önemli bir müşteri olduğunu belirtti.

Stefan'ın odası denize bakıyordu. Körfezin solunda, limandaki antrepoların damları ve vinçler görünüyor, onların arasından da bir iki gemi bacası göze çarpıyordu. Bunlardan bir tanesi belki de Jagiello'nun bacasıydı. Stefan saatine bir göz attı. Altı olmuştu.

Valizini açtı, giysilerini dolaba astı, iç çamaşırlarını da çekmecelere yerleştirdi. Sonra yolculuğun kirini üzerinden atmak için bir banyo yaptı. Banyodan sonra dinlenmek üzere yatağına uzandı. Saat yedide, üzerine koyu renkli kruvaze bir kostüm giydi, ve otelin fuayesine indi. Lokanta kısmına giderek, akşam yemeğinin saatini sordu ve saat sekiz için bir masa ayırttı. Sonra bara giderek bir viski ısmarladı. Bunu, hem kendisini Amerika'ya hazırlamak için, hem de barmenin kendisini farketmesini sağlamak için yapmıştı. İçkisi geldi. Stefan

üstü camlı yuvarlak masanın yanındaki kadife koltuğa yaslanarak içkisini yudumlamaya, arada bir de ağzına bir zeytin tanesi alıp çekirdeğini avucuna çıkarmaya başladı.

Daha sonra ikinci bir viski ısmarladı. Kanını ısıtan bu alışık olmadığı alkol onu yüreklendiriyor, aynı zamanda içini insancıl hislerle dolduruyordu.

Tasarladığı serüven ona heyecan veriyordu: Tilly ile buluşmaya can atıyordu. Gözleri sevinçle parlayan ve sımsıcak vücuduyla aşk eğitiminin son dersine hazırlanan genç kız hayalinde canlanıyordu. Gülümsedi ve odanın öbür ucundaki bir sandalyeye boş gözlerini dikti. Tam bu sırada, burnuna güzel bir kadın parfümü geldi. Stefan bir an için bunun kafasından geçen fantezinin bir parçası olduğunu sandı, ama biraz sonra kıvrak bir kadın sesi kekeleyerek adını telaffuz etti. «Kont Kornowski ile mi görüşüyorum acaba?»

Stefan başını kaldırdı ve kadını hemen tanıdı.

Ses, «Kont Kornowski mi?» diye yineledi. «Sizi rahatsız etmiyorum ya? Siz beni anımsamıyorsunuz herhalde ama bir süre önce Jan Onufry ile birlikte size rastlamıştık...»

Stefan ayağa kalktı. «Tabii,» dedi. «Café Ziemianska'da, anımsamaz olur muyum hiç?»

Arkadaşı Onufry'nin yanında kahvede gördüğü kibar fahişe, önceden talim edilmiş, kasıtlı bir alçak gönüllülükle: «Gazetede resminizi gördüm,» dedi. «Jagiello gemisiyle New York'a gidiyorsunuz değil mi?»

«Evet, doğru,» dedi Stefan, biraz şaşkın.

«Görüştüğümüzden bu yana beş yıl geçmiş olmalı...» Genç kızın yüzü kızardı, ama bu da önceden denenmiş bir taktikti. «Ama ben sizi hemen anımsadım. Tabii, sizin hakkınızda yazılanları da okudum, oyunlarınızı da gördüm...»

«Oturmaz mısınız?» diye sordu Stefan.

Kadınlığı daha da gelişmiş olan genç kız, arkasına dönüp baktı, sonra Stefan'a gülümseyerek, «Memnuniyetle,» dedi, «tabii sizi rahatsız etmezsem... beş dakika için.»

Stefan'ın karşısına geçip oturdu. Stefan da yerine geçerek garsonu çağırdı.

«Ne içersiniz?» diye sordu.

«Siz ne içiyorsunuz?»

«Viski.»

Genç kadın yeniden güldü. «New York için mi hazırlanıyorsunuz?»

«Tam üstüne bastınız.»

«Viskileri var demek?»

«Elbette.»

«Öyleyse ben de bir viski içerim.»

Garson gelip siparişleri aldı. Stefan öne doğru eğilerek: «Sanırım, resmî olarak tanışmadık sizinle...» dedi.

«Adım Valeria,» dedi genç kadın. «Valeria Kotkowska.» Gülümseyerek eteklerini dizlerinin üzerine çekti.

«Ben... Vallahi benim kim olduğumu biliyorsunuz.»

Yeniden gülümsedi. «Sizin kim olduğunuzu ise herkes biliyor.»

Stefan, alçak gönüllü görünmeye çalışarak, «Umarım öyle değildir,» dedi. Bir yandan da, o gece saat on ikide, tanınmadan binmeyi tasarladığı treni düşünüyordu. Valeria:

«Onufry sizin olağanüstü bir kişi olduğunuzu, okulda herkesin, ilerde sizin son derece başarılı olacağınızı bildiğini söylerdi,» dedi. Sesinde en ufak bir alay yoktu. Stefan'ın gözlerinin içine de aynı sıcak ve içten ifade ile bakıyordu. Böylesine ölçülü, zarif ve güzel bir kadının bu anlamlı bakışları Stefan'ı bir an için şaşırttı.

«Onufry'yi çoktandır görmedim...» diye söze başladı.

«Ben arasıra görüyorum,» dedi genç kadın. «Comme ça (şöyle bir).» Omuz silkti. «Tabii, şimdi askere aldılar.»

«Evet, tabii.»

«Savaşın artık kaçınılmaz olduğunu söylüyorlar.»

«Bunu daha önce de söylüyorlardı.»

«Biliyorum. Ama, bir arkadaşım var. Ona bakılırsa, bir an önce buradan gitmenin zamanı geldi diyor.» Valeria kızardı. «Yani burada kalınmayacaksa eğer.»

«Siz gidiyor musunuz?»

«Evet. İsveç'te bir işi var. Stokholm'e gideceğiz.»

Stefan bara doğru bir göz attı.

«Burada değil,» dedi Valeria. «Yarın geliyor.»

Stefan yeniden kıza baktı. Valeria'nın gözlerinde belli bir anlam yoktu. Kocaman gözlerini kendisine dikmiş, bir gülüşle öylece bakıyordu. Yüzü makyajlıydı ama Polonyalı kadınlar gibi sürüp sürüştürmemişti. Okkalı bir dudak boyasıyla, dudaklarındaki gülüşü sabitleştiren Slav kadınlarının makyajından çok farklıydı. Fransız kadınlarının tüm ustalığı ile boyanmıştı. Pudra, ruj, rimel ve dudak boyası öylesine bir hünerle kullanılmıştı ki, varlıkları belli belirsizdi.

Stefan'ın ona bunca dikkatle bakmasının nedeni yaşını tahmin edebilmekti. Kendisinden daha genç görünüyordu, ama bundan altı yıl önce acaba kaç yaşlarındaydı ki?

Garson Valeria'nın viskisini getirdi. Stefan'a da üçüncü bir bardak geldi. Genç kadın kadehi eline aldı, gülümsedi, sonra Stefan'ın şerefine kaldırır gibi bir hareket yaptı. Bu davranışı ile birden, aralarında sanki içten ve mahrem bir ilişki havası doğdu. Stefan, ithal malı viskinin de etkisiyle genç kadının varlığından rahatsız olmaya başladı. Vücudunun en ufak bir hareketi, boynunun pürüzsüz teni, çoraplı bacakları, bir saç büklümünün yarı yarıya örttüğü kulağı, Valeria'nın yakınlığını büsbütün vurguluyordu. Bu kadın, sadelikle yapmacığı, masumiyetle çokbilmişliği kişiliğinde birleştirmişti. Yahniye çeşni veren bir tutam baharat gibi Valeria da bunların tümüne bir tutam bayağılık katıyor ve böylelikle çekiciliğini büsbütün arttırıyordu.

«Amerika'ya gitmenize gıpta ediyorum, doğrusu,» dedi. Hem de bedava değil mi? Ama siz herkesten fazla buna layıksınız... Şirketin de reklamını yapmış olacaksınız, üstelik.»

«Peki arkadaşınız kim?» diye sordu Stefan.

Valeria önce kızardı, sonra kıkır kıkır güldü. «Vallahi, benden bir hayli yaşlı,» dedi. Sonra öne doğru eğil-

di ve fısıltı halinde bir sesle: «Varşova'da bir karısı ve çocukları var.»

«Onlar da İsveç'e gidiyorlar mı?»

Valeria sırıttı. «Benim bildiğim kadarıyla hayır.» «Onlar, sadece iş için gittiğini sanıyorlar.»

«Peki, orası hoşunuza gidecek mi bakalım?»

Valeria omuz silkti. «Güven altında olacağım, hiç olmazsa.»

O sırada lokantada hizmet eden garsonlardan biri Stefan'ın yanına gelerek, «Masanız hazır, efendim,» dedi. Stefan bunun üzerine hiç düşünmeden, masaya ikinci bir servis koymasını söyledi.

«Yemekte bana katılacağınızı umarım,» dedi Valeria'ya.

Valeria bu kez ne kızardı bozardı, ne de etrafına baktı. Doğrudan Stefan'ın davetini kabul etti.

Birazdan restorana geçtiler. Burası, muazzam bir avizenin aydınlattığı görkemli bir salondu. Salonun bir ucunda orkestra için yapılmış yüksek bir platform, önünde de bir dans pisti vardı. Çalgıcıların hiçbiri görünmüyordu sahnede ama, bir davul ve saksofon hazır bekliyordu.

Masa ayırtmaya aslında gerek yoktu. Çünkü masaların çoğu boştu. Şefgarson Valeria ile Stefan'ı yerlerine götürüp oturttu, sonra yemek listesini incelemeleri için yalnız bıraktı. Valeria listeyi incelerken, Stefan da saatine baktı. Daha saat sekizi on geçiyordu. Varşova Ekspresine yetişmeden önce bu alımlı kadınla yemek yemek için bol vaktim var diye düşündü.

Yemekleri ısmarladılar, Stefan da Fransız şarabı ısmarladı. Valeria bundan sonra Onufry hakkında gevezelik etmeye başladı. Onun davranışlarına ilişkin komik fıkralar anlatıyor, anlattığı şeylerin mahremiyeti Stefan'ın bayağı gururunu okşuyordu. Her fıkraya başlamadan önce:

«Biliyorum, bunları size söylememeliyim, ama size güvenebileceğimden eminim,» ya da: «Kimseye söylememeye yemin etmiştim ama siz herhangi bir kimse de-

ğilsiniz, öyle değil mi?» ya da, «Bir yazara içini açmak, papaza içini açmak gibi bir şey» diyordu.

Onufry ile olan ilişkisi konusunda da son derece açıkkalpliydi. «Onufry çok hasisti.. Herkesin önünde değil, tabii... Gelsin şampanya, gitsin şampanya... Ama özel hayatımızda bana karşı çok pintiydi. Aman Allahım, bir Yahudiden farksızdı. Ben bütün bunlara katlandım, çünkü ondan hoşlanıyordum, doğrusunu isterseniz, adamakıllı hoşlanıyordum. Şimdi birlikte oturduğum moruktan iyiydi, kuşkusuz. Ama bu hasis değil, hiç olmazsa. Tam tersine...» Valeria'nın bu açık sözlülüğü, bu mahrem açıklamaları, Stefan ile aralarında doğan içten arkadaşlık bağını büsbütün güçlendiriyordu. Sanki ikisi bir komplo kurmuşlardı. Ama bunun nasıl bir komplo olduğu kesin değildi. Stefan'ın, bir zamanlar ona karşı duyduğu hislerden Valeria'nın nasıl haberi olabilirdi? Gençlik düşüncelerine ve duygularına sadık kalmaya yeminli olduğunu nerden bilebilirdi?

Şimdi genç kadının karşısında otururken, Stefan kendini yeniden bu saplantıya kaptırmıştı. Onu ilgilendiren, Valeria'nın bizzat kendisi değildi; bundan altı yıl önce, arkadaşı Onufry ile birlikte şampanya içen genç kızın imgesiydi onu asıl ilgilendiren. Genç kadının omuzları, narin bilekleri ve biçimli burnu şu anda onu öylesine büyülüyordu ki, onlara hemen sahip olmak arzusuyla yanıp tutuşuyordu. Ama bu arzusu, ani bir tutkudan çok, geçmişteki duygularına karşı olan saygısından ileri geliyordu. Kendinden küçük bir erkek kardeşinin hislerini ve kaprislerini hoşgörü ile karşılayan, onu şımartan bir ağabey gibi hissediyordu kendini. O küçük kardeş, bundan altı yıl önceki Stefan'dı. «Onufry'nin metresiyle şurada şöyle oturmak için o zamanlar neler feda etmezdim!» diye düşündü.

Servis çok ağırdı. Orkestra çalmaya başladığında garsonlar, kimsenin yemek yemeyi aklına getirmeyeceğini düşünerek, mutfağa açılan kapının önünde kümelenmişler, danseden çiftleri seyrediyorlardı. Saat dokuz buçuğa kadar bütün yedikleri kırmızı turp, salatalık ve rendelenmiş havuçtan oluşan bir salata ile bir kâse

çorbadan ibaretti. Ona çeyrek kala, ısmarlamış oldukları av etleri ve ikinci bir şişe şarap geldi. Stefan artık adamakıllı sarhoş olmuştu. Onu sarhoş eden yalnız içtiği viskiler ve şaraplar değildi. Geçmiş olaylar, duygular, heyecanlar, şu orospunun varlığı, Jagiello gemisi ve Bydgoszcz'da onu bekleyen Tilly'nin düşüncesi kafasını allak bullak etmişti.

Etinin yarısını bitirdikten sonra Valeria: «Size birşey söyleyeyim mi?» dedi.

«Söyle bakalım.»

«Canım dansetmek istiyor.»

Müzik yeniden başlamıştı. Cilalı tahta pistin üzerinde dört beş çift, ayaklarını sürüye sürüye dansediyorlardı. Stefan duraksayarak ayağa kalktı. «Ben dansetmesini pek bilmem...» diye söze başladı.

«Yemeği hazmettirir,» dedi Valeria en tatlı gülüşüyle.

Yemek salonundan geçtiler. Stefan birdenbire Valeria'yı kollarının arasında buldu. Eli elinde, sağ kolu da genç kadının beline dolanmıştı. Bu yakınlık onu kendinden geçirdi. Valeria'nın kokusunu yakından duyuyor, onun pürüzsüz tenini, açık seçik görüyor, vücudunun ağırlığını, esnekliğini kollarında hissediyordu.

Genç kadının üzerinde ipekli bir bluz vardı. Stefan'ın eli kumaşın üzerinden kaydı. Şimdi onu daha sıkı tutuyordu. İpekli kumaşın altından, müzikle uyumlu bir biçimde hareket eden adalelerini ve yumuşak etlerini hissediyordu. Valeria müzikle tam bir uyum halindeydi, ve Stefan'ı da hiçbir şekilde zorlamadan, bu havaya uymasını sağlıyordu.

Müzik durduğu zaman Valeria elini bırakmadı ve gözlerinin içine çocuksu bir mutluluk ve heyecanla baktı. Bu bakış Stefan'a ancak gurur verebilirdi. Sonra müzik yeniden başladı. Ağır bir parça çalınıyordu. Valeria'nın vücudu da, müziğin ritmine uygun olarak kollarında ağırlaştı. Birbirlerine daha da yaklaştılar. Stefan, genç kadının bacaklarının hafif sürtünmesini ve göğüslerinin temasını vücudunda hissediyordu. Şimdi yalnız süründüğü parfümü hissetmekle kalmıyor, teninin

sıcak kokusunu da aynı zamanda teneffüs edebiliyordu. Valeria'nın başı Stefan'ın başına yaklaştı, önce saçları, sonra yanağı, yüzüne süründü. Stefan, kendinden geçmiş, çevresindeki her şeyden soyutlanmış, kapana kısılmıştı...

Müzik durdu. Orkestra ellerindeki müzik aletlerini bıraktı. Stefan ile Valeria masalarına döndüler. Valeria yeniden yemeye koyuldu. Stefan da saatine baktı. Sarhoşluğunun arasında bile, görevini ve gece yarısı Varşova'ya kalkacak olan treni unutmamıştı. Saat onu yirmi beş geçiyordu. Yemeğini bitirecek, bir bahane uyduracak, belki yukarıya odasına çıkacak, sonra 'bahçeye bir hava almaya' çıkacak kadar zamanı vardı.

Valeria bir iç çekişle önündeki eti yemeyi bıraktı. Stefan garsonu çağırarak, tabakları kaldırmasını ve dondurma getirmesini söyledi. «Ben dondurmaya bayılırım, siz de öyle mi?» diye sordu Valeria. «Karnım tok olsa bile dondurmaya daima yer bulurum...» Gülümsedi. Bir çocuğun, aynı zamanda bir orospunun gülüşüydü bu. «İşte onun çekiciliği de buradan geliyor ya,» diye düşündü Stefan. «Masumluğunun ahlaksız bir yanı, ahlaksızlığının da masum bir yanı var... Çocuksu bir vücudu, dondurma gibi çocuksu zevkleri var. Öte yandan Fransız parfümü sürünmüş bir orospu hali...»

Valeria daha az konuşuyordu şimdi. Bu, söyleyecek bir şey bulamayan bir insandan çok, duyguları, sözcüklerden öteye geçmiş olan bir insanın anlamlı suskunluğu idi. Garson dondurmaları getirdi. Stefan da bir delilik nöbetine kapılarak bir şişe şampanya ısmarladı. Valeria'nın gözleri ışıl ışıl yanıyordu. Stefan gözlerinin içine baktı. Şampanya geldi ve köpüre köpüre kadehler dolduruldu. Stefan kadehini kaldırdı. Valeria da kaldırdı. Sessiz bir dilekte bulundular.

Yeniden dansetmeye başladılar. İkisi de bilinçsiz hareket ediyordu artık. Vücutları rastgele birbirine değiyor, sürtünüyor, ancak iki ince tabaka kumaş etlerini birbirinden ayırıyordu. Valeria'nın saçı Stefan'ın yanağına değiyordu. Genç kadın elini indirerek Stefan'ın omuzuna bıraktı. «Stefan...» diye fısıldadı kulağına. O kadar,

Sadece adını söyledi.

Sonra masalarına döndüler. Saat on birdi. Şampanya içmeye devam ettiler. Garson hesabı getirdi. Stefan oda numarasını yazarak kâğıdı imzaladı. Valeria dirseklerini beyaz masa örtüsüne dayamış, başını öne eğmiş, kadehinin içindeki köpükleri seyrediyordu.

«Artık gidelim mi?» diye sordu Stefan.

Kız başını kaldırdı. «Evet,» dedi.

Lokantadan çıkıp antreye geldiklerinde, Stefan ona dönerek: «Odama çıkmam gerek...» dedi.

«Odanız deniz görüyor mu?» diye sordu Valeria.

«Evet.»

«Gelip manzaraya bakabilir miyim?»

Asansörle yukarıya çıktılar. «İstasyona kadar yarım saat sürer,» diye düşündü Stefan. «Demek ki, ona yarım saat ayırabilirim.» Sonra: «Acaba ona ne kadar vermem gerekir? Elli dolar versem? Yoksa, yemeğe harcadığım para yeterli mi?»

Odaya girdiler. Stefan elektriği yakmak için elini uzattı ama genç kadın, yavaşça elini tutarak, prizden uzaklaştırdı. Sonra gidip kapıyı kapattı. Şimdi karanlıktaydılar. Valeria Stefan'ın elini bırakarak pencereye doğru gitti. Karanlıkta kedi gibi yolunu buluyordu. Sonra perdeleri geriye doğru çekti. Danzig Körfezi bütün görkemiyle ortaya çıktı. Kurşuni bir gökyüzü, kapkara bir deniz, gemilerin ışıkları ve yıldızlar görünüyordu.

Sol tarafta rıhtımı aydınlatan parlak ışıklar, aşağıdan da sokak lâmbalarının loş ve yeşilimtrak ışıkları odaya vuruyordu. Stefan ile Valeria'nın siluetleri odanın içersinde hayal meyal seçiliyordu. Stefan kibar orospunun yanına gidip durdu. Bir süre böylece yanyana durdular. İkisi de denizi seyrediyordu. Sonra Valeria döndü, melek gibi tertemiz yüzü, güven dolu gözleriyle Stefan'a baktı. O da ellerini avuçlarına aldı. Birbirlerine sarıldılar, dudakları birleşti, öpüştüler. Valeria'nın dudakları titriyor ve hafifçe kımıldıyordu, kararsız bir genç kız gibi. Dudaklarının arasından hafif bir inilti çıktı. Stefan, onu incitip incitmediğini anlamak

için gözlerine baktı. Valeria'nın gözleri kapalıydı. Teninin kokusunu içine çekerek, genç kadının dudaklarını yeniden öptü. Sonra gözkapaklarını, saçlarını, ensesini. Valeria belli belirsiz sözler mırıldanıyordu. Stefan, kızın yapmacık mı yaptığını, yoksa gerçekten mi duygulandığını anlamaya çalışıyordu. Uzakta bir saatin çaldığı duyuldu. «Acele etmeliyim,» diye düşündü. «Acele etmeliyim, yoksa treni kaçıracağım.»

İkisi de soyunmuşlardı. «Şimdi,» diye düşündü Stefan, «şimdi bu işi bitirmeliyim, artık.» Ama Valeria'nın yumuşak, çocuksu elleri ona beklemesini söylüyordu. Genç kadın oturduğu yerde doğruldu, Stefan'ın çıplak vücudunu hayranlıkla seyrediyormuş gibi bakıyordu. Sonra su ya da rüzgârla sürüklenen yapraklar gibi, elleri Stefan'ın etini okşamaya başladı. Parmakları vücudunda dolanıp duruyor, bir yandan da öne doğru uzanmış dudaklarıyla, Stefan'ın ağzına küçük öpücükler konduruyordu. O da onun gibi yapıyor, kızın dudaklarını öpüyor, elleriyle vücudunu okşuyordu, ama Valeria daima ondan ilerideydi ve tüm hareketleri uyum içersindeydi. Stefan'ı heyecanın doruğuna kadar getiriyor, yatışmasını bekliyor, sonra yeniden yükselmesini bekliyor, onu dalga dalga zevkten zevke sürüklüyordu. Kimi zaman yanıbaşında oluyor, gözlerinin, kulaklarının içine fısıldıyor, kimi zaman da çevik vücudunu kendi vücudunun üzerine bastırıyor, başıyla yukardan aşağıya başlıyarak, bütün yol boyunca onu öpücüklere boğuyordu. İnce uzun bacaklarıyla Stefan'ın bacaklarını sımsıkı kavrıyor, kadife gibi kalçalarıyla erkeğin yüzüne bastırıyor, ta ki Stefan, çılgınca bir zevk humması içinde kendinden geçene, ne yaptığını ve kendisine ne yapıldığını unutana kadar.

Stefan Valeria'nın yanında yatıyordu. Genç adam sakindi. Stefan yavaş yavaş kendine geldi. Kızın saçları ağzındaydı. Terden pırıl pırıl parlayan yüzü, gözlerinden birkaç santim ötedeydi. Kızın saçını yüzünden çekmek için elini kaldırdı. Tam bu sırada saat on ikiyi çaldı. Saatin vuruşlarını duydu, fakat yerinden kıpırdamadı. Valeria kıpırdadı. Gözlerini açtı, gülümsedi, utangaç

bir bakışla gözlerini kaçırdı, sonra yeniden Stefan'ın gözlerinin içine baktı. Onu yeniden öptü ve içini çekti. İkisi de gözlerini kapadı. Valeria, Stefan'a sımsıkı sarılmış olduğu halde uykuya daldı. Stefan uyanıktı. Uzaktan Varşova treninin düdüğünü duyduğunu sandı. Sonra o da gözlerini yumdu ve deliksiz bir uykuya daldı.

13

23 Ağustos 1939'da, Sovyet Dışişleri Bakanı V.M. Molotov ile Alman Dışişleri Bakanı Joachim von Ribbentrop Nazi - Sovyet saldırmazlık paktını imzaladılar. Böylece, o güne kadar olması muhtemel görünen savaş artık kesinlik kazanmış oldu.

O akşam Sluzewska Caddesindeki eve koşa koşa gelen Rachel, Bruno ile Krystyna'yı can kulağıyla radyo dinlerken buldu. Genç kadın içeri girer girmez radyoyu kapattılar. Yeni hiçbir haber yoktu. Rachel onlara ertesi gün Bialystok'a hareket edeceğini söyledi. Krystyna ile Bruno onu sessiz sedasız dinliyordu. «Amcamın çiftlik evinde kalacağız,» diyordu Rachel. «Annem bizimle geliyor. Babam da arkadan gelecek.»

Yüzü kızarmıştı. Soluk soluğa konuşuyordu: «Keşke Stefan gitmeseydi. Ama hiçbirimiz savaşın böylesine çabuk patlak vereceğini bilmiyorduk. Döndüğü zaman, ne olur ona söyleyin, hemen bizim yanımıza gelsin, olmaz mı?»

«Tabii,» dedi Krystyna. «Sen bize adresini bırak.»

Rachel'le bir kâğıt kalem verdiler, sonra genç kadının Bialystok yakınlarındaki köyün adını yazmasını sessizce seyre daldılar.

«Peki, sen ne yapacaksın?» diye sordu Rachel, Kâğıdı Krystyna'ya uzatırken.

«Henüz bilmiyorum,» dedi Krystyna Bruno'ya bakarak.

«Ne zaman isterseniz bizim yanımıza gelip kalabilirsiniz,» dedi Rachel. «Annem bunu size bildirmemi özellikle tenbih etti.»

Krystyna gülümsedi. «Eğer gerçekten savaş olursa ve Varşova'nın bombalanma olasılığı varsa, ben herhalde Jezow'a giderim.»

«Doğru,» dedi Rachel. «Orada bakılırsınız.»

Rachel'in ziyareti fazla sürmedi. Daha çocuklarının eşyalarını toplamamıştı. Teofil'i, Bruno'yu ve Krystyna'yı kucakladı, sonra döner dönmez Stefan'ı hemen Bialystok'a göndermelerini yeniden tenbih ederek oradan ayrıldı.

Rachel gittikten sonra Krys tyna mutfağa girerek yemek hazırlamaya başladı. Teofil sessiz sedasız tahta kalıplarıyla oynuyordu. Bruno da eski ve yıpranmış divanın üzerinde oturmuş onu seyrediyordu.

Biraz sonra Krystyna mutfaktan seslendi. Baba oğul da yerlerinden kalkarak, akşam yemeğini yemek üzere mutfağa girdiler. İki yetişkin, yemeklerini sessiz sedasız yerken, çocuk da, onların bu ruh halinden habersiz, boyuna gevezelik edip duruyordu.

Yemeğini bitirdikten sonra Krystyna onu sandalyesinden kaldırdı ve yıkamak üzere banyoya götürdü. O zaman Teofil ağlamaya başladı. Ama sırf yatmak istemediğinden ağlıyordu. Pijamalarını giyinmiş olarak mutfağa dönmesine ve babasını öperek iyi geceler dilemesine izin verildi. Annesi başucunda otururak biraz da kitap okuduktan sonra çocuğu sarıp sarmaladı ve oda kapısını kapattı, sonra mutfağa döndü. Bruno masa başında oturmuş, yemek tabağına gözlerini dikmiş, içindeki yemek artıklarını çatalıyla didikliyordu. Krystyna acele acele ve sessiz sedasız bulaşıkları yıkamaya koyuldu, Bruno da ona yardım etmek üzere ayağa kalktı. Ayakta, ellerinde tabak bezi olduğu halde karısına artık gitme zamanının gelmiş olduğunu bildirdi.

Krystyna, Bruno'nun yüzüne bakmadan, «Nereye?» diye sordu.

«Orduya yazılmam gerek,» dedi Bruno.

Krystyna döndü ve şaşkın, ayni zamanda alaycı gözlerle kocasına baktı. «Ordu mu? Polonya ordusu mu? Onların, bir hafta geçmeden perperişan edileceğini söyliyen sen değil miydin?»

«Biliyorum,» dedi Bruno, gözlerini karısından kaçırarak. «Ama burada oturup, onların yok edilişini seyredemem ben...»

Krystyna ona bakmaya devam etti. «Peki, Ruslar da bizim üzerimize yürümeyecekler mi? Onlarla işbirliği yapmanın, Sosyalist bir Polonya kurmanın tam zamanı değil mi şimdi?»

«Hayır,» dedi Bruno, başını sallıyarak. «Ben onlarla işbirliği yapmam.» Krystyna, bulaşık çukurundaki kirli suyu boşalttı, ellerini kuruladı ve önlüğünü çıkardı. «Neden?»

«Onlar Rus da onun için.»

«Ben, İşçi Sınıfının uluslararası olduğunu sanıyordum...»

Bruno susuyordu. Krystyna oturma odasına geçerek bir koltuğa oturdu. Sırtı dimdik, çocuğunu azarlamaya hazırlanan bir anne gibi oturuyordu. Bruno da tıpkı suçlu bir çocuk gibi onun peşinden yürüdü ve divana çöktü. «Beni anlamalısın,» dedi. «Eli kolu bağlı, oturup bekleyemem, olaylara seyirci kalamam ben...»

«Seni orduya almazlar ki.»

«Alırlar, alırlar. Orduda daha şimdiden bir sürü yoldaşımız var.»

«Peki, biz ne olacağız? Don Kişot dünyayı kurtarmak üzere yeniden sefere çıktığında, bizim halimiz ne olacak?»

Bruno'nun yüzü soldu. «Dünyayı değil, sadece Polonya'yı,» diye mırıldandı.

«Geçen sefer insanlık uğruna savaşa katılmıştın. Neyse, bu kez kendi anayurdun için katılıyorsun. Davanın boyutları eskisi gibi sınırsız değil...»

Bruno susuyordu.

«Kim bilir belki bir gün kendi evini de düşünürsün,

Varşova'ya bombaların yağmasını bekleyen karını ve çocuğuna da sıra gelir, elbet.»

«Beklemeniz gerekmez... Kırsal bölgeye, Jejow'a ya da Rachel'in yanına gidebilirsiniz, pekâlâ.»

Krystyna öfkeyle homurdandı : «Beni orada da bulabileceklerini, Gestapo'nun ergeç, eski ve yeni Parti üyelerini bulup ortaya çıkaracaklarını söyleyen sen değil misin?»

«Evet, ama o zamana kadar ben sizin yanınızda olurum...»

«Ölmediğin takdirde, tabii.»

«Evet, ölmediğim takdirde.»

«Peki, ben nasıl yaşayacağım? Ne ile geçineceğim?»

«Blomstein'da çalışmaya devam edebilirsin...»

«Her şey döner dolaşır, Blomstein'a dayanır zaten. Sen karını ve çocuğunu besleyemeyecek kadar idealist olduğun için orada on yıldan beri çalışıyorum ya zaten...»

Öfkeden gözleri yaşla dolmuştu.

«Peki, ne yapmamı istiyorsun?» diye sordu Bruno.

«Bizi buradan alıp götürmeni istiyorum, Romanya'ya, Türkiye'ye ya da Paris'e. Paris'i hiç görmedim, biliyorsun.»

Bruno başını salladı.

«Bana elinde birtakım olanaklar olduğunu kendin söylemiştin...»

«Yapamam,» dedi Bruno. «Polonya'yı bırakamam şu sırada.»

«Git, öyleyse,» dedi Krystyna. «Git de Polonyalı faşistler hesabına, Alman faşistlerine karşı dövüş, bizi de burada ölüme terket.» Krystyna ayağa kalktı, yatak odasına giderek hızla kapıyı çarptı. Bruno kapıya doğru yaklaşarak, genç kadının ağlayıp ağlamadığına kulak verdi. Ama kulağına herhangi bir ağlama sesi gelmedi. Daha sonra yatağa girdiğinde, Krystyna'nın uyuduğunu sandığı bir sırada, genç kadın yorganın altında döndü ve kocasına çılgınca ve umutsuzca sarıldı.

Ertesi sabah Krystyna, her zamanki gibi Bruno ile

Teofil'e kahvaltı hazırladı. Sonra yatak odasına geçerek, işine gitmek üzere giyinmeye başladı. Gri etekliğini ve bezay bluzunu düzeltti, aynanın önünde saçlarına bir çekidüzen verdi. Sonra Bruno'ya:

«Bu akşam evde misin?» diye sordu. Bu soruyu her gün sormak adetindeydi zaten. Böylece, eve dönerken çarşıdan neler alması gerektiğine karar veriyordu.

«Bilmiyorum,» dedi Bruno.

«Eğer dönmeyeceksen, Mamuska'ya haber vermeyi unutma.»

Krystyna eğilerek Teofil'i öptü, işine gitmeden önce her zaman yaptığı gibi. Sonra Bruno'yu da gelişigüzel öperek evden çıktı.

Kuyumcu dükkânında işler kesattı. Bir iki yaşlı hanım mücevherlerini satmak üzere dükkâna uğradı, ama yaşlı kuyumcu herhangi bir şey almaya yanaşmadı. İyi giyinmiş, kibar tavırlı iki bey de mücevher almak için geldiler ama Blomstein onları da reddetti. Ancak altın ya da yabancı para karşılığında satış yapabileceğini kendilerine bildirdi.

Krystyna, tezgâhın arkasında durmuş, ifadesiz bir yüzle olup bitenleri seyrediyordu. Diğer tezgâhtar kızlar, dükkânın bir köşesine sinmiş, korkulu yüzlerle fısıldaşıyor ya da sinirli sinirli gülüşüyorlardı. Geleceklerinden emin değillerdi. Blomstein da bürosunda, asık bir yüzle not defterlerini inceliyordu. Kendisinden başka kimsenin girmesine izin verilmediği bu odaya girdiğinde Krystyna not defterlerindeki numaralara ve hesaplara şöyle bir göz attı. Aslında, bunların tek başına hiçbir anlamı yoktu. Ama, genç kadın bunların, yabancı ülkelerdeki çeşitli bankalardaki çeşitli hesap numaralarına tekabül ettiğini biliyordu.

«Blomstein buradan ne zaman ve nasıl gidecek acaba?» diye sordu kendi kendine.

Dönüşte, akşam yemeği için gerekli bazı şeyler almaya çalıştı ama dükkânların birçoğunun önünde uzun kuyruklar vardı. Bazılarının elindeki yiyecek maddeleri ise tükenmişti.

Kendisine her zaman fasulya, şeker, pirinç ve tuz satan dükkân sahibi:

«Herkes istifçilik yapıyor, Kontes,» dedi.

«Bizim istifçilik yapmaya vaktimiz yok,» diye yanıtladı Krystyna.

Dükkân sahibi, istediklerinin çoğunu verdi. «Bunu yalnız sizin için yapıyorum, Kontes, vallahi kendime ayırdığım erzaktan veriyorum,» diyordu adam. Krystyna bir başka dükkândan da biraz sosis almayı başardı. Eve döndüğünde bir hayli geç olmuştu. Mamuska öfkeliydi, çünkü o da çıkıp eve erzak almak zorundaydı. «Daha savaş başlamadan böyle olursa, vay halimize,» diyordu. «Hey Yarabbim, savaşa girdiğimizde halimiz nice olacak acaba?» Yaşlı ayaklarını sürüye sürüye evden çıktı, arkasından da kapıyı kapadı.

Krystyna, bakkaldan aldıklarını birer birer açmaya başladı. Birden süt almayı unuttuğunu fark etti ve içinden sövüp saymaya başladı. Teofil mutfağa girerek, kendisine bir kule yapması için annesine yalvarmaya başladı. Krystyna ona çıkışınca da bir ağlama tutturdu. Annesi onu kucağına aldı, öptü ve oturma odasına götürdü. Sonra divana oturarak eline bir kitap aldı ve yüksek sesle çocuğa okumaya başladı. Teofil, başparmağını ağzına soktu ve gözleri yarı kapalı olarak daha önceden bildiği öyküyü dinlemeye koyuldu.

Birden dış kapı açıldı ve Bruno içeri girdi. Teofil hemen doğruldu, parmağını ağzından çıkardı ve gözlerini açtı:

«Bak anne, baba asker olmuş.»

Gerçekten de Bruno'nun üzerinde bir asker üniforması vardı. Karısı ile çocuğunun üzerine eğilerek onları öptü ama gözlerini Krystynadan kaçırmak için özen gösteriyordu. «Beni kabul ettiler,» dedi. «Bu gece kışlada olmam gerek.»

«Ne kadar vaktin var?» diye sordu Krystyna.

Bruno saatine baktı. «Bir saat kadar.»

Krystyna ayağa kalkarak, getirdiği yiyecekleri pişirmek üzere yeniden mutfağa girdi. Bruno oturma

odasında kalarak, Teofil'in dinlemekte olduğu masalı tamamladı.

Yemek hazır olduğunda, Teofil'i yatırdılar, sonra karı koca sessiz sedasız mutfaktaki masanın başına geçip oturdular. «Daha şimdiden kuyruklar ve yiyecek sıkıntısı başladı,» dedi Krystyna.

«İnsanlar çabuk paniğe kapılıyor,» dedi Bruno.

«Onları suçlayamazsın.»

«Doğru.»

Bruno bir şişe bira açarak önce Krystyna'nın bardağını doldurdu, sonra kalanı kendi bardağına boşalttı.

«Blomstein kaçmaya hazırlanıyor galiba,» dedi Krystyna.

«Neden?»

«Yabancı ülkelerde parası var. Yıllardan beri Londra ve Paris bankalarına para yollayıp duruyordu zaten.»

«Peki, dükkânı kapatacak mı acaba?»

«Öyle sanıyorum.»

İkisi de sessiz sedasız yemeye devam ettiler bir süre. Sonra Bruno:

«Eğer gidecek olursan, bana nerede olduğunu hemen bildir,» dedi Bruno.

«Tabii,» diye yanıtladı Krystyna.

«Nasıl olsa fazla sürmeyecek bu savaş,» dedi Bruno.

Bir saat çabucak geçti. Bruno yatak odasına giderek pijamalarını ve tıraş takımlarını bir torbaya koydu. «Kendim hakkında sana bilgi iletmeye çalışacağım,» dedi karısına. Krystyna öylece durmuş onu seyrediyordu.

«İyi.»

Bruno, Teofil'in odasına girerek uyuyan çocuğunu öptü. Krystyna arkasındaydı. «Ona iyi bak,» dedi.

«Tabii.»

«Bombardıman olursa, hemen sığınaklara girin.»

«Evet.»

Hole çıktılar.

«Uzun sürmeyecek,» dedi Bruno yeniden.

Kollarını birbirlerinin vücuduna dolayarak öpüştüler.

«Tanrıya emanet ol,» dedi Krystyna.

Bruno gülümsedi. «Kendine iyi bak.»

Krystyna ertesi gün işe gitmeden önce, Lvov'a bir tam, bir yarım tren bileti aldı. Gelecek hafta cumartesi için gece treninde yerlerini ayırtmayı da ihmal etmedi. Öyle tatilinde belki daha kolay yiyecek alınabilir düşüncesiyle kentin merkezine gitti. Ama burada da ayni kuyruklar ve yiyecek darlığı ile karşılaştı. İşten sonra, eve dönerken, büyük bir mağazaya uğrayarak ucuz bir bavul, büyük bir deri torba, dört tane de plastik heybe aldı.

O akşam teyzesi ile birlikte yedi ve ona Varşova'dan ayrılacağını söyledi.

«Belki de haklısın,» dedi Cecylia Teyze, içini çekerek. «Teofil için en hayırlısı o galiba... Dükkânların önündeki o muazzam kuyruklar insanı ürkütüyor, vallahi. Ama nereye gideceksin? İşin ne olacak?»

«Bu işin uzun süre devam edeceğini sanmıyorum, zaten.»

«Peki ama ne ile geçineceksin? Tabii, ben sana elimden geldiği kadar yardım ederim...»

«İdare ederim, köyde her şey daha ucuz...»

Krystyna ayağa kalkıp tabakları kaldırmaya başladı: Mamuska dördüncü katta, Teofil'in yanındaydı. «Peki siz ne yapacaksınız, Cecylia Teyze?» diye sordu Krystyna.

«Aa, ben mi? Bana bir şey olmaz. Merak etme. Bundan önce de savaş gördük biz.»

Ertesi gün cumaydı. Dükkâna hemen hemen kimse uğramadı. Öğleden sonra Blomstein Krystyna'yı bürosuna çağırdı, oturmasını söyledi. Kendisi yazı masasının başına geçmiş, önünde küçük not defterleri, iki elinin parmak uçlarını bitiştiriyor, sonra yumruklarını bir sıkıyor, bir açıyordu.

«Yarın dükkânı açmamıza gerek kalmadığını sanıyorum,» dedi.

Krystyna başını salladı.

«Kendinizi izinli sayabilirsiniz.»

«Önemi yok,» dedi Krystyna.

«Yck, yok. Her şeyin ne kadar zorlaştığını bilmiyor değilim. Kuyruklar, yiyecek darlığı...»

«Pekâlâ. Nasıl isterseniz.»

Büronun kapısı vuruldu. Genç tezgâhtar kızlardan bir tanesi kapıdan başını uzatarak, önce Krystyna'ya sonra Blomstein'a baktı:

«Efendim bir müşteri geldi,» dedi.

«Alıcı mı yoksa satıcı mı?» diye sordu kuyumcu.

«Alıcı, efendim. Bir bey...»

«Zloty kabul edemeyiz.»

«Kendisine söyledim, efendim. İngiliz sterlini ödemek istiyor.»

Blomstein Krystyna'ya işaret etti. «Siz bakıverin,» dedi.

Krystyna oturduğu yerden kalkarak dükkâna döndü. Adamın ne türden bir müşteri olduğunu daha ilk bakışta anlamıştı. Kibar ve sinsi bir iş. Krystyna, adama yedi yüz sterlin değerinde kıymetli taşlar sattı. Bunu, dünyanın en normal işiymiş gibi yapmıştı.

Beşer sterlinlerden oluşan banknot destesini alıp doğruca kuyumcu Blomstein'e götürdü. Blomstein desteyi aldı, elledi sonra ışığa tuttu. «İyi» dedi. Sonra Krystyna'ya baktı. «Yarın dükkânı her zamanki gibi açarsınız,» dedi. «Ama şunu aklınızdan çıkarmayın. Hiçbir şey satın almak yok. Zloty de kabul etmeyeceksiniz. Ancak, sterlin, dolar ya da İsviçre frankı geçerli olabilir.»

«Pekâlâ.» Krystyna başıyla patronunu onayladı. Verdiği talimatı sanki, hergün yaptığı işlerin bir parçasıymış gibi kabul etmişti. Ve yine her zamanki gibi Blomstein Krystyna'ya dükkânın anahtarlarını teslim etti. Çünkü ertesi gün Yahudilerin tatil günü olan cumartesiydi. Blomstein o günler evinden çıkmazdı.

Krstyna o gece yeni aldığı bavulu Teofil'in ve kendisinin giysileriyle doldurdu. Çekmecelerden kendi bluz-

larını çıkarırken, içinde Brunonun çoraplarının bulunduğu çekmeceye gözü ilişti. Açtı. Çorapların çoğu alınmıştı. Kalanları çıkardı, sonra çekmecenin altını teşkil eden ince kontrplak tabakayı kaldırdı. Ortaya çıkan gizli gözden pasaportunu ve Lvov'daki kunduracının adının ve adresinin yazılı olduğu kâğıdı aldı.

Sonra kontrplak tabakayı yerine koydu, çekmeceyi kapattı, hazırlığını tamamladı ve yattı.

Ertesi sabah, her zamanki gibi kuyumcu dükkânına gitti. Ama elinde bir torba vardı. Diğer üç torbayı da onun içine tıkmıştı. Dükkânın kapısını anahtarla açtı, büronun kapısını da açtıktan sonra torbalarını yazı masasının arkasına bıraktı. Sonra yazı masasının kilitli çekmecesini açarak, içinden kasa anahtarlarını aldı ve kasayı açtı.

İki tezgâhtar kız daha geldi o sırada. Birlikte, kasadaki yüzükleri ve gerdanlıkları çıkardılar, bunların bazılarını vitrine, diğerlerini ise, dükkândaki camlı dolaplara yerleştirdiler. Saat dokuzda dükkânın düzeni kurulmuştu.

Müşteri o gün de azdı. Dükkâna, bir yüzükle ilgileniyormuş gibi görünen bir genç geldi. Ama biraz sonra gerçekte, tezgâhtar kızlardan biriyle ilgili olduğu anlaşıldı. Krystyna da, kızın onunla meşgul olmasına izin verdi. Saat on birde, elinde bir torba dolusu Polonya parası olan başka bir adam geldi. Ne mümkünse satın almak istiyordu. Krystyna ona, zloty kabul edemeyeceklerini söyleyince adam öfkelendi. Kızlara bar bar bağırmaya başladı: «Sizi gidi pis Yahudiler, vurguncular, ne olacak?» diye haykırıyordu. Kızlar kendi aralarında gülüşüyorlardı Krystyna ise soğukkanlılığını elden bırakmıyordu. Bir süre sonra adam gitti.

Krystyna öğle tatilinde çıkmadı. Kızlardan biri ona bir sandviç getirdi. O da, Blomstein'ın ofisinde, kuyumcunun koltuğunda değil de, duvara yasladığı bir sandalyeye oturup sandviçini yemeye koyuldu. Bir yandan da bir moda dergisini inceliyor, maden suyu içiyor ve

arada bir ince ve narin bacaklarındaki çorapların dikişlerini düzeltiyordu.

Saat üçte, Blomstein dükkâna uğradı. Daha bugüne kadar cumartesileri uğradığı görülmemişti. Krystyna ona dükkânı kasıp kavuran o Polonyalı kabadayıyı anlattı.

«Ona inşallah bir şey satmadınız?» dedi Blomstein.

«Tabii satmadık,» dedi Krystyna.

«İyi,» dedi kuyumcu. Sonra dükkânın vitrinine sinsi bir bakış fırlatarak kapıya doğru yürüdü. «Pazartesiye görüşürüz,» deyip uzaklaştı.

Dükkân sessiz ve bomboştu. Bir sürü insan, telaşlı telaşlı dükkânın önünden geçip gidiyor, köşedeki Otel Europejski'ye dalıp çıkıyordu. Tezgâhtar kızlardan bir tanesi Krystyna'ya, yarın öbür gün savaş patlak verdiği takdirde dükkânın ne olacağını sordu.

«Bilmiyorum,» dedi Krystyna. «Bay Blomstein belki de dükkânı kapatır.»

«Peki, biz ne olacağız?»

Krystyna omuz silkti. «Başka bir iş bulacağız, herhalde.»

«Senin için bunu söylemesi kolay. Sen güzel olduğun için nasıl olsa seni geçindiren bulunur... Kadın güzel olunca, erkekler hiçbir masraftan kaçınmazlar. Ama ben güzel değilim. Annem de hasta olduğuna göre, paraya şiddetle ihtiyacım var...»

Kız ağlamaklı bir sesle vızıldanmaya devam etti. Krystyna onu dinlemiyordu. Saatine baktı. Zaman uçup gidiyordu. Saat altıda, kızlara artık dükkânı kapatabileceklerini söyledi. «Artık kimse gelmez, bu saatten sonra,» dedi.

Kızlar, vitrindeki ve camlı dolaplardaki mücevherleri çıkarıp kasaya koymaya başladılar. Krystyna, her zamanki gibi onlara nezaret ediyordu. Hiçbirşeyin dışarda bırakılmadığına kanaat getirdikten sonra kasayı kilitledi.

Üç tezgahtar kız, birer birer çantalarını aldı, saçlarına çekidüzen verdi, dudaklarını boyadı, yüzlerini pudraladı, sonra dükkândan ayrıldı. Sonuncusu ayrılma-

dan önce Krystyna'ya, kapıları kilitlemek için yardım isteyip istemediğini sordu.

«Yok, yok, sen işine bak, ben gerekeni yaparım,» dedi.

Genç kadın yalnız kalınca, storları indirdi sonra kuyumcunun bürosuna geçti. Kasayı yeniden açarak, düzenli bir şekilde kasanın içindeki tüm mücevherleri, o sabah beraberinde getirdiği dört torbanın içine boşaltmaya başladı. Bu iş, epeyce sürdü. Çünkü kolyeler mahfazaların, yüzükler ise küçük kutuların içinde ya da tepsilerin üzerinde duruyordu. Blomstein müessesesinde on yıl çalışmış olmanın kazandırdığı ustalık ve tecrübe ile Krystyna onları birer birer çıkardı, ince kâğıtlara sardı ve erzak torbalarının içine boşalttı.

Üç çeyrek saat içersinde, değerli taşların, madenlerin herbiri, Blomstein'ın tüm serveti sarılıp sarmalanıp ortadan kaldırılmıştı. Kasada, geçen hafta içersinde toplanan birkaç tomar yabancı para kalmıştı. Yedi yüz İngiliz sterlini de bunlar arasındaydı. Krystyna, bu paraları da ince kâğıtlara sararak torbalara aktardı.

Sat yediyi çeyrek geçe, dükkândan çıktı, arkasından kapıyı dikkatle kilitlemeyi de ihmal etmedi. Elindeki ağır torbaları, tramvay durağına taşıdı, sonra her günkü gibi tramvayla evine döndü. Dört kat merdiveni tırmanarak çatı katına vardı, orada Mamuska'dan nöbeti devralarak, Teofille birlikte bu gece yola çıkacaklarını Cecylia Teyzesine bildirmesini ona tenbih etti.

«Öyleyse, iyi ki, oğlanı yedirmişim,» dedi yaşlı kadın ve ayaklarını sürüye sürüye kapıya doğru gitti.

Krystyna cevap vermedi. Teofil'i öptü ve doğruca yatak odasına gitti. Orada, erzak torbasının içindekileri, yatağın üzerinde açık duran kocaman deri çantanın içine doldurdu. Sonra bunların üzerine giysilerini yerleştirdi, çantayı kapadı ve deriden kayışlarını bağladı.

İşini bitirir bitirmez, oturma odasına geçti ve Teofil'in önünde diz çökerek: «Bu gece yolculuğa çıkıyoruz, yavrum,» dedi. «Güzel bir trene binip uzaklara gideceğiz.»

«Babayı görmeye mi gidiyoruz?» diye sordu çocuk.

«Hayır,» dedi Krystyna. «Daha değil.»

Genç kadın ayağa kalktı, yatak odasına girdi, ve Bruno'nun çoraplarının durduğu çekmeceye doğru yollandı. Çekmeceyi açtı, iğreti gözü çıkardı ve pasaportu ile kunduracının adresini aldı. Çekmecede bulunan bir miktar yabancı parayı da alarak pasaportunun içine soktu. Bunların yerine, üzerine, «Paris'i hiç görmedim» diye yazmış olduğu bir kağıdı çekmecenin içine yerleştirdi, iğreti gözü yerine taktı, çekmeceyi kapattı, deri çantayı, bavulunu aldı ve Teofil'i önüne katarak kapıya doğru yürüdü.

Teyzesini kucaklamak ve allahaısmarladık demek üzere alt kata uğradı.

«Nerede olduğumu ben size bildiririm,» dedi.

Jezow'a gidiyorsun, değil mi?» diye sordu Teyzesi.

«Öyle sanıyorum.»

Krystyna Mamuska'ya sarıldı ve evde elektrikleri ya da havagazını açık bırakıp bırakmadığını bir kontrol etmesini tembih etti. «Ne zaman döneceğimi bilmiyorum,» dedi. «Bruno'nun da ne zaman gelebileceği belli değil.»

Mamuska önce suratını astı, sonra birdenbire Krystyna'ya sarıldı, öptü, Teofil'i da bağrına bastı. Buruşuk, pörsük yanaklarından yaşlar akıyordu. «Tanrı seni korusun, yavrum, Tanrı sizleri korusun,» diyordu durmadan. Sonra yine ani bir hareketle ikisini de bıraktı, Krystyna ve Teofil ile birlikte aşağıya indi, sokağa çıktı. Çok geçmeden bir taksi buldular. Taksi, iki yolcuyu istasyona ve oradan Lvov'a hareket eden gece trenine yetiştirdi.

14

İlk kez sefere çıkan Jagiello gemisinin yolculuğunun ilk günleri olaysız geçti. Yolcuların hepsinin, geride bıraktıkları o gergin atmosferden kurtuldukları için içleri rahattı. Hatta öylesine rahattı ki, adeta bir sevinç nöbetine tutulmuşlardı. Yolcu aldıkları Cherbourg limanından ayrıldıkları gece, bir kostümlü balo düzenlendi. Balo, bir süre sonra, geminin bazı kesimlerinde bir sefahat âlemine dönüştü. Dürüst Polonyalı yurttaşların saygıdeğer eşleri ayakkabılarını çıkararak çıplak ayakla dansettiler, bazıları da gemicilerin peşine takılarak ortadan kayboldu. Ertesi sabah, bütün suç, beleşten yolculuk yapan ünlü kişilerin sırtına yüklendi. Tanınmış yazar ve aktör kendi masalarında oturan yolcuları, aşırı davranışlara itmek, onları votkayla sarhoş etmek ve kendilerine kötü örnek olmakla suçlandılar.

Gemi süvarisi, Nazi—Sovyet anlaşmasının imzalandığını ayni gün kendilerine bildirdiği zaman Polonyalı yolcular, bu davranışlarından ötürü daha da çok utanç duydular. Yolculuğun geri kalan günleri artık hiçbir şenlik düzenlenmedi. Süngüsü düşük yolculardan oluşan küçük grupların, geminin dörtbir yanına yerleştirilen radyoların çevresinde toplandığı görülüyordu.

1 Eylül günü geminin makineleri birden stop etti. On bir günden beri ilk kez, hiçbir titreşim hissedilmiyor, ancak suların içinden süzülüp giden geminin çıkardığı

hışırtı duyuluyordu. Yolcular güverteye fırlayıp batıya doğru akmaya başladılar. Özgürlük Anıtı, suların içinden yükseliyor, onun ardında da Manhattan'ın kuleleri görünüyordu.

Geminin hoparlörlerinden, yolcuların yemek salonunda toplanmaları bildirildi. Süvari bir konuşma yaptı. Onlara, Polonya ile Almanya arasında savaş çıktığını, Varşova'nın, Gdynia'nın, Cracow'un ve Lodz'un bombalandığını haber verdi. Kendisi ve gemi mürettebatı, Polonya'ya mümkün olduğu kadar çabuk dönmeye ve Polonya deniz kuvvetlerine katılmaya kararlıydılar. Süvari, yolculardan, gemi yanaşmadan önce, eşyalarını hazırlamalarını ve gemiden bir an önce ayrılmalarını rica etti. Jagiello gemisiyle dönecek olanlar ise kıyıya çıkabileceklerdi ama akşamüstü gemiye dönmek zorundaydılar.

Kalabalık, kargaşalık içinde dağıldı. Yolcular, korkak tavuklar gibi kamaralarına döndüler. Yalnız ünlü yazar Stefan Kornowski istifini bozmadı ve neşesini yitirmedi. Hatta, aşağı güverteye doğru telaşla koşuşan Lublin'li bir dulun poposunu çimdiklediği bile gözden kaçmadı.

Nitekim, elinde bavulları, yüzünde acayip bir ifade, onun asma merdivenden aşağı indiğini görenler, hiç de fazla şaşırmadılar. Ünlü aktör de onunla birlikteydi. Ama gemi Polonya'ya hareket etmezden önce aktör döndü, ve süvariye, Kornowski'yi beklememelerini bildirdi.

Üçüncü Bölüm

1

1950'lerin sonlarına doğru, İngiliz sosyetesinin bazı kesimlerinde genç kızların çalışmasının ya da belli bir meslek için eğitilmelerinin henüz yakışık almaz sayıldığı bir dönemde, zengin aileler kızlarını dil öğrenimi için yabancı ülkelere gönderiyorlardı. Bu, değişmez bir kural haline gelmişti. Kont Felsted'in yirmi iki yaşındaki kızı Annabel Colte için de ayni yöntem uygulanmıştı. Annabel, güzel ve zeki bir kızdı ama gördüğü eğitim yüzünden normal bir yaşam için tümüyle hazırlıksızdı. Saçları koyu kumral, teni duru beyazdı. Yaşından da dört beş yaş küçük gösteriyordu. Bu çekingen genç kız, tahta gibi dümdüz göğsünü saklamak için hafifçe kanbur durmayı adet edinmişti.

Annabel zayıftı, hem de dikkati çekecek kadar zayıftı, ama eskisine kıyasla şimdi çok daha topluydu. Kendisi on dört yaşından beri, anorexia nervosa diye adlandırılan psikolojik bir illetin etkisi altındaydı. Bu hastalığa tutulanlar her türlü yemeğe karşı tiksinti duyarlardı. Harley Streetteki ünlü bir psikiyatrist, uzun ve dikkatli bir tedaviden sonra, son çare olarak, genç kızın Fransa'ya gönderilmesini salık vermişti. Dr. Ebermann, Annabel'in annesine, «Annabel artık tek başına hayata atılmasını öğrenmeli» demişti. Onu evde tutmak, genç kıza yapılabilecek en büyük kötülüktü.

Ana kız, Noel tatilini geçirmek üzere, Kuzey Cornwall kıyısında, Atlas Okyanusuna bakan Mulford Park

adlı, kocaman kasvetli malikânelerine dönmüşlerdi. Annesi, sağa sola telefonlar yağdırıp, tanıdıklarından Paris üzerine bilgi alırken Annabel de günlerini beklemekle geçiriyordu. Genç kız, koskoca evin içinde dolaşıyor, her an özür dilemeye hazır, zayıf ve kişiliksiz babasından kaçıyor, uşakları ve hizmetçileri üzgün bir gülümseme ile selamlıyor ve çocukluk anılarından uzaklaşmaya çabalıyordu. Rüzgârın uğultusuyla inleyen koridorlarda, annesinin tiz ve otoriter sesi sık sık yankılanıyordu: «Anna, Anna? Neredesin? Sorbonne'daki Fransızca kurslarının iyi olduğunu söylüyorlar. Giriş sınavına da gerek yokmuş. Bunu başarabilirsin herhalde, değil mi?»

«Deneyebilirim...»

«Daha olumlu bir tavır takınmalısın, yavrucuğum.» Ana kız konuşurlarken bakışları hiç karşılaşmazdı.

«Peki nerede kalacağım?»

«Sarah Graham'ı anımsıyor musun?»

«Evet.»

«Ondan pek hoşlanmadığını biliyorum ama tanıdık birinin yanında kalmak yararlı olabilir.»

«Sarah Paris'te mi?»

«Evet. Bu kursa gidiyormuş ve bir Fransız ailesinin yanında kalıyormuş.»

«Peki, bu aile beni yanına alır mı acaba?»

«Bayan Graham, alacaklarından emin olduğunu söylüyor. Bana onların adresini verdi. Sarah'a yazacağım... Belki de telefon ederim...»

Her şey kararlaştırıldı. On gün sonra Lady Felsted, kızını Victoria İstasyonundan demiryolu feribotuna bindirmek üzere Londra'ya döndü. Soluk yüzlü genç kız, Henry James'in roman kahramanlarından biri gibi, bir birinci mevki kompartımanının pencere kenarına yerleştirildi. Üzerinde kürk yakalı bir manto vardı. Bavulları ise yepyeniydi. Felsted'ler çok zengin olduklarından, geleneksel eski püskü eşya kullanma züppeliğine bile uymuyorlardı.

Annabel'in yüzünde hiçbir anlam yoktu. Annesinin,

diğer yolcuları kaygı ile gözden geçirmesini, önlerinden geçip, ikinci mevkilere yönelen blucinli, sırt çantalı öğrencileri hoşnutsuzlukla süzmesini seyrediyordu.

Kibar tavırlı, orta yaşlı bir çiftin ayni kompartımana girdiğini görünce yüzündeki rahatlamayı farketti ve onlara, kızına 'göz kulak olmaları'nı tenbih ettiğini duydu.

«Sarah seni Gare du Nord'da karşılayacak,» dedi Lady Felsted. «Eğer onu göremeyecek olursan, doğruca bir taksiye biner, şoföre Madame de Pincey'nin adresini verirsin.»

«Merak etmeyin anne.»

«Dover'de bir hamal tutmayı unutma...»

«Peki.»

«Kendine iyi bak, dikkatli ol.»

«Bakarım, merak etmeyin »

Tren perondan uzaklaştı. Annesi şu anda bile gözlerini kızından kaçırıyordu. Bakışlarını, hafifçe kızından öteye dikerek el salladı. Annabel yerine döndü, orta yaşlı çifte gülümsedi ve eline bir dergi alıp okumaya başladı. Arada bir başını kaldırıyor, yanlarından geçip giden kirli, eski yüzlü evlere bakıyor ve Mulford Park yerine bu evlerden birinde doğmuş olsaydı, nasıl bir hayat sürmüş olabileceğini düşünüyordu.

Tüvit etekli, tüvit mantolu, kaşmir bluzlu, boynunda kültive bir inci kolye bulunan bir genç kız, Gare du Nord'un peronunda bekliyordu. Bu, Sarah Graham'dan başkası olamazdı. İki kız, eski arkadaşmış gibi birbirlerine sarıldılar ve hamalın arkasından taksiye doğru, yürüdüler. İriyarı, uzun boylu Sarah, yanındaki zayıf nahif, utangaç kızla durmadan konuşuyordu. Şoföre, berbat bir Fransızca ile gidecekleri yerin adresini verdi, adam anlamayınca da öfkelendi.

«Burası müthiş eğlenceli,» dedi Sarah, taksi nihayet yola koyulduktan sonra. «Korkunç pahalı, tabii, ama sana göre hava hoş.»

Annabel gülümsedi ama bir şey söylemedi.

«Madame de P. korkunç iyi bir insan, gerçi biraz otoriter ama yine de çok iyi. Monsieur ise tonton mu

tonton. Hiçbir iş yapmaz, hiç mi hiç. Oturduğu yerden çapkın çapkın laf atar, hepsi o kadar...»

«İngilizce biliyorlar mı?»

«Madame de P. biliyor, Monsieur de biraz çakıyor. Bir de İngiltere'de okumuş olan bir oğulları var.»

«O da onların yanında mı?»

«Şu anda değil ama yakında gelecek.» Sarah kıkır kıkır güldü. «Resimlerinde pek fiyakalı.»

«O ne iş yapıyor?»

«Londra'da bankacılık stajı mı öyle bir şey işte...»

«Peki, adı ne?»

Sarah duraksadı. «Söylediler ama hep unutuyorum. Acayip bir adı var.»

Monsieur ve Madame de Pincey Etoile Meydanına yakın, geniş bir apartman katında oturuyorlardı. Bavullarını kapıcıya bıraktıktan sonra, iki genç kız eski ve küçük bir asansörle ikinci kata çıktılar. Orta yaşlı bir hizmetçi kadın kapıyı açtı. «Bu Marie,» dedi Sarah, önden yürüyerek. Karanlık bir holdeydiler. Annabel, koridorun öbür ucunda bir kapının açıldığını gördü. Uzun boylu bir kadın alnına düşen bir tutam saçı arkaya iterek onlara doğru geldi.

«Annabel siz misiniz?» diye sordu. İngilizceyi değişik ama tatlı bir şive ile konuşuyordu.

«Evet,» dedi Annabel. Madame de Pincey'nin elini sıkmak üzere, kendi elini uzattı, ama kadın onu omuzlarından sımsıkı yakaladı ve birbiri arkasından her iki yanağından öptü.

«Paris'e ve Pincey Şatosuna hoş geldiniz,» dedi. Bir şatonun girişiymiş gibi, eliyle holü işaret ediyordu.

«Hoş bulduk,» diye söze başladı Annabel.

Madame de Pincey sözünü keserek, «Yavrum,» dedi. «Aile servetini yitirmiş olmamızın bir tek iyi yanı var, o da, Sarah ve sizin gibi genç ve sevimli pansiyonerleri yanımıza almamız. Bizim gibi iki ihtiyarın yaşamına renk katıyor, içimizi açıyorsunuz...»

Konuşurken sözlerini dikkatle seçiyor, daha bu sa-

bah sözlükten öğrenmiş gibi kullanıyordu. Madame de Pincey daha ellisinde bile yoktu. Onun için bu sözler biraz da gülünç kaçıyordu.

«Sarah, yavrum, sen bavulları yukarı çıkarmalarına bir göz kulak olur musun? Ben de Annabel'e odasını göstereyim...»

Annabel'i kolundan tuttu ve karanlık koridordan aşağıya doğru yürüttü. «Bir iki gün istersen İngilizce konuşalım, ne dersin?» diye sordu. «Yabancı bir kentte, bir de yabancı bir dil konuşmak, insanı ilk başta tedirgin edebilir. Bize biraz alıştıktan sonra Fransızcaya başlarız. Nous ne parlerons que du Français. (Yalnız Fransızca konuşuruz)»

«Çok düşüncelisiniz. Benim Fransızcam pek iyi değil. zaten.»

«Buradan ayrıldığın zaman Fransızcayı su gibi konuşacaksın. Sana söz veriyorum.»

Madame de Pincey bir kapıyı açtı ve Annabel'i çiçekli güzel bir duvar kâğıdıyla kaplı bir odaya soktu. Köşede minicik bir yatak, üzerinde de parlak renkli damalı bir yatak örtüsü vardı.

«Çok tatlı bir oda,» dedi Annabel.

«Aslında küçük bir oda,» dedi Madame de Pincey. «manzarası da pek yok, ama sessiz. Gece rahatça uyursun.» Ev sahibesi pencereden avluya baktı, bir an için sessiz sedasız öylece durdu. Sanki pencere kenarındaki bir böceği seyrediyordu. Annabel, yüzünü incelemeye koyuldu. Aydınlıkta yüzündeki ince çizgileri seçebiliyor, gözlerinin maviliğini görebiliyordu. Madame de Pincey, dikkatini yeniden İngiliz kızının üzerinde topladı.

«Banyo koridorun tam karşısında. Sarah ile paylaşacaksınız. Oğlum da geldiği zaman orasını kullanacak. Ne zaman istersen banyo yapabilirsin. Sıcak suyumuz boldur. Akşam yemeğini genellikle sekizde yiyoruz.»

Gülümsedi. «Ben gidiyorum. Sen rahatça yerleşmeye bak. Hazır olduğun zaman doğru salona gel, seni Alain'le tanıştırayım.»

Monsieur de Pincey ufak tefek bıyıklı bir adamdı. Karısından yaklaşık olarak on yaş büyüktü. Neşeli, babacan hali, karısının ciddi nezaketi ile çelişiyordu. Biraz İngilizce biliyordu. Hemen her lafından sonra karşısındakine ya göz kırpıyor ya da onu dürtüyordu. Sarah kıkır kıkır gülmekten kendini alamıyordu ama Monsieur de Pincey'nin Annabel üzerindeki etkisi bambaşka oldu. Genç kıza yöneltiği ilk sözler üzerinde bir şok etkisi yaptı: «Sana görülecek yerleri bırak da ben göstereyim, canım. Eyfel Kulesi üzerine benden daha iyi uzman bulamazsın.» Genç kız kıpkırmızı oldu. Gözleri doldu. Bakışlarını önündeki Dubonnet kadehine dikti. Böylelikle şaşkınlığını gizlemeye çalışıyordu.

Madame de Pincey kocasına öfkeyle baktı, o da sıkılarak, yeniden tombul Sarah'a döndü medet umarcasına.

Paris'e geldiğinin ikinci günü Annabel Sorbonne'da Fransız Uygarlığı üzerine verilen derslerin ilkine girdi. Sarah Graham ile birlikte otobüsle Boulevard St. Michel'e gitti. Orada tükenmez kalem ve not defterleri satın aldılar, sonra Sarah'nın deyimiyle, 'korkunç yakışıklı' Maurice Duverger'in dersine yetişmek için koşa koşa Sorbonne'a gittiler.

Annabel, hocanın anlattıklarının ancak yarısını anlayabiliyor, fakat ince uzun kemikli elleriyle yaptığı zarif hareketleri, zeki bakışlarını, Galya'lı fizyonomisini, içinde bulunduğu egzotik görünümler ve kokular ülkesinin bir parçası olarak kabul ediyordu. 'Marksizm' ve 'egzistansiyalizm' gibi sözcükler dışardaki bulvardan burnuna gelen kruasan ve Fransız tütününün kokuları gibi zihnine yerleşiyordu.

Öğle üzeri Sarah ile birlikte sokağa çıktılar. «Öğle yemeğini nerde yemek istersin?» diye sordu Sarah.

«Sen her zaman nerde yiyorsun?»

«Kahveler ya da lokantalar var. Üniversite kantinine de gidebiliriz.»

«Ben fazla aç değilim.»

«Benim karnım zil çalıyor.»

«Öyleyse, sen karar ver.»

«Hadi kantine gidelim. Orası daha ucuz.» Sarah, ailesinin ne denli varlıklı olduğunu bildiği Annabel'e gıpta ile baktı.

«Oldu,» dedi Annabel. «Kantini merak ediyorum, zaten.»

İki genç kız Boulevard St. Michel'den geçerek Odeon'a doğru yürümeye başladılar. «Orası, üstü başı dökülen öğrencilerle dolup taşar,» dedi Sarah.

«Bana göre hava hoş,» diye yanıtladı Annabel. «İyi giyinmiş insan görmekten bıktım artık.»

Paris'e geldiğinin dördüncü günü Annabel ile Sarah öğle yemeğini her zamanki gibi birlikte yediler sonra ayrıldılar. Sarah, kursta tanıştığı bir İngiliz genci ile sinemaya gidecek, Annabel ise Luvr Müzesini ziyaret edecekti. «Unutma,» diye seslendi Sarah, ayrılmadan önce, «Madame de P. ile saat beşte, Rue des Saints Pères'de buluşacağız.»

«Adresi yazdım,» dedi Annabel.

«Sinemaya gittiğimi söyleme, sakın.»

«Olur.»

Annabel, Boulevard St. Germain boyunca yürümeye başladı. İlk kez Paris sokaklarında yalnız başına yürüyordu. Bunca ay, bunca yıldan beri, yatılı okullarda, hastanelerde ve Mulford Park'da bir sürgün hayatı yaşadıktan sonra şimdi kendisini sokak ortasında bir tuhaf hissediyordu. Sarhoş gibiydi. Alelade sıradan insanların arasındaydı. Ama bu insanların hareketleri, yüzleri, giyimleri ve davranışları ona olağanüstü gibi geliyordu. Kimi kendini bırakmış, kamburunu çıkara çıkara yürüyor, kimileri de kolkola dolaşıyordu. Öğrenciler, akıllarına estikleri gibi giyinmişlerdi. Annabel, üzerindeki tüvit etek ve twin-set kazak ceketten oluşan üniformasıyla sudan çıkmış balık gibi hissediyordu kendini.

Her çeşit insandan oluşan bu sokaktaki yoğun kalabalık onu ürkütmüştü. Boğulacak gibi oldu. Seine nehri

kıyısına koşarak, gözlerini suya dikti. Artık insan yüzlerinden kurtulmuştu. Rıhtım boyunca yürüyerek Pont Royal'i geçti ve Luvr Müzesinin soğuk ve görkemli salonlarına daldı.

Beşe çeyrek kala, Seine nehrinin sol kıyısına doğru dönerek yürümeye başladı. Ocak ayının bulutlu bir akşamüstüydü. Hava iyice kararmıştı. Daha erken saatlerde süslü ve parlak bir görünümü olan insanlar şimdi pardösülerine ve yağmurluklarına sarınmışlar, Annabel'in yanından hızla geçip gidiyorlardı.

Genç kız, Rue des Saints Pères'de Madame de Pincey ile buluşacağı adrese varmıştı. Kapının zilini çaldı. Kapı otomatik olarak açıldı ve yaşlı bir kadın aralıktan başını uzattı. Annabel, tutuk Fransızcasıyla:

«S'il vous plait (lütfen),» dedi, «L'appartement de Monsieur Kornowski.»

«Troisième â gauche (soldan üçüncü),» diye yanıtladı kapıcı kadın.

Annabel, karanlık, nahoş kokulu merdiveni tırmanarak üçüncü kata çıktı. Soldaki kapıya gözünü dikti. Görünürde zil olmadığından kapıyı vurdu. Bir erkek açtı. Adamın görünüşü, Madame de Pincey'in zarafetiyle tam bir çelişki halinde olduğundan Annabel şaşırdı. Bu, zayıf, saçı dökülmeye yüz tutmuş, şapşal kılıklı bir erkekti. Üzerindeki kahverengi kazak, sigara külünün bıraktığı kurşuni lekelerle kaplıydı. Sağ dirseği de delinmişti.

Genç kızı görünce, yüzü zayıf bir gülümseme ile aydınlandı. Sonra geri çekilerek içeri girmesine izin verdi. Annabel keskin bir soluk alarak içeri girdi. Apartman da, Etoile meydanındaki apartman katından dağlar kadar farklıydı. Duvarların badanası atmıştı. Görünürde hiçbir resim de yoktu. Koridora açılan üç kapı vardı: Annabel bir tanesinin aralığından daracık bir mutfak ve bulaşık çukuruna yığılmış bir yığın kirli tabak gördü. Başka bir kapı aralığından da, yırtık pırtık banyo perdesi, ve yarım banyo teknesiyle daracık, derme çatma bir banyo dairesi gözüne ilişti.

Üçüncü kapı daha geniş bir odaya açılıyordu. Bu

odanın köşesi kitaplık haline getirilmişti. Yerde de bir yığın kitap duruyordu. Duvarlar krem rengindeydi. Yoğun bir sigara kokusu ortalığı sarmıştı. Oda iyi aydınlatılmadığı için olacak, Annabel, köşedeki bir sandalyede oturan Madame de Pincey'i ilk bakışta farketmedi.

«Sarah nerede?» diye sordu Madame de Pincey.

«Birazdan gelir» dedi Annabel.

«Peki, siz beraber değil miydiniz?»

«Hayır. Ben Luvr'a gitmek istedim. O da... o da alışverişe çıktı.»

Krystyna başıyla onayladı. «Siz birbirinizle tanıştınız mı?» diye sordu.

Erkek başını hayır anlamında salladı. Krystyna; genç kızı işaret ederek, «Annabel Colte,» dedi. Sonra İngilizce ya da Fransızca olmayan yabancı bir dilde hızlı hızlı bir şeyler söyledi. Erkek, değişik bir şive ile «Tanıştığımıza çok memnun oldum,» dedi. Madame de Pincey:

«Kardeşim Stefan Kornowski,» dedi.

Annabel, erkeğin elini sıktı, fakat Madame de Pincey yüzündeki şaşkın ifadeyi fark ederek: «Ben Polonyalıyım,» dedi. «Bilmiyor muydun?»

«Hayır,» diye yanıtladı Annabel. «Ama...» Bir an duraksadı.

«Ama önemi yok demek istiyorsun, değil mi?» dedi Madame de Pincey alaycı bir gülüşle.

Erkek, Madame de Pincey'e Lehçe bir şeyler söyledi. Madame de Pincey de Annabel'e dönerek, «Stefan, çay içip içmeyeceğini soruyor,» dedi. «Aslında bunu pekâlâ kendisi de sorabilir. Mükemmel İngilizce bilir, daha doğrusu bilmesi gerekir. Yirmi yıla yakın Amerika'da kaldı.»

«İngilizce bilirim,» dedi Stefan Annabel'e dönerek, «ama çok çekingenimdir.» Gülümsedi. «Size limonlu çay ikram edebilirim. Süt bitti de... Biraz büsküvim de var.»

«Memnun olurum,» dedi Annabel, sonra o da gülümsedi.

Gürültücü Sarah geç geldi. Eve vardığında saat al-

tıyı geçiyordu. Yolu kaybettiğini söyledi. Ama herkes yalan söylediğini anlamıştı. Stefan Kornowski alaycı bir gülüşle Madame de Pincey'e: «Dikkatli ol,» dedi. «Gizlice Alain'le buluştuğundan eminim.»

Madame de Pincey'in canı sıkılmıştı. Sarah'a dönerek: «Vaktinde gelmeyi öğrenmelisin,» dedi. «Merak edip üzülmekten hoşlanmam.»

2

Krystyna arasıra, kızları kardeşinin evine çağırmayı, onlarla orada buluşmayı gelenek haline getirdi. Annabel de çok geçmeden, kılıksız ve bakımsız Polonyalının evindeki bu buluşmaları iple çekmeye başladı. Stefan genellikle fazla konuşmuyor, ama genç kıza sık sık sevgi ve sempati dolu bir bakışla bakıyordu. Bu bakışlarda, genç kızın anlayamadığı çekici bir şey vardı. Bir gün, taksiyle Etoile'e dönerlerken Krystyna'ya kardeşini 'son derece ilgi çekici' bulduğunu söyledi.

«Onu sık sık yoklamalısın,» dedi Krystyna. «Kendisi çok yalnız. Ben olmasam, sana daha çok açılacağından eminim.»

«Ne iş yapar?»

Krystyna omuz silkti: «Vallahi eskiden yazardı. Ama şimdi ne yaptığını bilmiyorum. Günce tutuyor, anılarını yazıyor ve düşünüyor...»

Sarah Graham, Stefan Kornowski hakkında bazı düşünceler ileri sürüyordu. «Onun, Madame de Pincey'in kardeşi olduğuna kesinlikle inanmıyorum,» diyordu.

«O halde nesi oluyor?» diye sordu Annabel. Sarah pis pis sırıtarak:

«Sen ne tahmin ediyorsun?» dedi.

«Yani onun ..... şeyi mi demek istiyorsun?»

«Bütün Fransız kadınlarının sevgilileri vardır, dostum.»

«Ama Madame de Pincey Fransız değil ki.»

«İyi ya, kadın herhalde Polonya'yı özlüyor, ben biliyorum, öyle olduğunu. Bu yüzden de kendisine Polonyalı bir sevgili bulmuş, işte. Bugünlerde Monsieur de Pincey ile canciğer kuzu sarması olmadıklarını sen de fark etmişsindir...» Sarah kıkır kıkır güldü. «Yatak odaları ayrı zaten.» Annabel yüzünde ciddi bir ifade, bir an düşündü. «O halde Madame de Pincey neden bana onu sık sık gidip görmemi öğütledi?»

«Kendi ziyaretlerini örtbas etmek için.»

«Bu durumda ben kara kedi gibi araya girmiş oluyorum belki de.»

«Belki de benim gitmem daha doğru olur,» dedi Sarah. «Ama senin de Paris'te gidecek başka yerin yok ki. Ziyaret edilecek yerlerin hepsine gittin. Luvr'u, Cluny Müzesini gezdin. Sonra benim gibi, erkek arkadaşın da yok... Haa, bana bak, Madame de Pincey'e bir şey söylemedin değil mi? Oturup da anama jurnal etmesini istemem doğrusu...»

Annabel yavaşça hayır anlamında başını salladı.

Annabel, Stefan Kornowski'yi yalnız ziyaret etmeye gittiği gün, pastacıdan bir elmalı pasta alıp götürdü. Stefan hemen çayı koydu, sonra yine süt olmadığı için özür diledi. O günden sonra, elmalı pasta ve sütün yokluğu ikisi arasında bir gelenek haline geldi. Annabel artık haftada iki üç kez Stefan Kornowski'yi görmeye ve onunla sohbet etmeye geliyordu. Polonyalıya yaptığı çay ziyaretleri, vaktiyle Harley Sokağında Dr. Ebermann'a yaptığı ziyaretlerin yerini almıştı. Stefan Kornowski de Annabel'in yaşamı hakkında, doktorun gösterdiği ilgiyi gösteriyor, genç kızın sakin yanıtlarını ayni sabırla karşılıyor, mahrem şeyleri kurcalamama konusunda doktor gibi ayni anlayış ve inceliği gösteriyordu. Örneğin, Annabel'in babasını sorduğu zaman, genç kız hiçbir yanıt vermedi, uzun süre parmaklarını incelemekle yetindi.

Annabel önceleri Stefan'a karşı fazla bir ilgi göstermedi. Onu çekici bulmakla birlikte, yaşamını merak

etmiyordu. Bir rahibin hücresine benzeyen bu apartman dairesi, oturma odasındaki yatak, bulaşık çukurundaki kirli fincanlar, Mulford Park'taki düzenli evinden öylesine uzak şeylerdi ki, bunlar kendisine Afrika'daki Sahra Çölü ya da Brezilya'daki tropik ormanlar kadar garip ve büyüleyici geliyordu. Stefan Kornowski'nin evindeki kitaplar, o İngilizce, Fransızca ve Lehçe ucuz yayınlar bile, Mulford kitaplığındaki o kimsenin eline alıp bakmadığı yaldızlı ciltlerden öylesine farklıydı ki. Annabel'i her şeyden çok, Stefan'ın yazı masası ve üzerinde açık duran mavi mürekkeple yazılmış o karmakarışık elyazısıyla yazılmış not defterleri ilgilendiriyordu. Bir seferinde, Stefan'ın mutfakta çay pişirmekle meşgul olduğu bir sırada genç kız bu açık kalmış not defterlerinden birini incelemeye koyuldu. Fakat sözcükleri anlayamadı. Lehçe yazılmıştı.

Stefan, fincanına çay doldururken, «Yazdıklarınızdan hiçbiri İngilizceye çevrildi mi?» diye sordu.

Stefan, o ünlü Kornowski ifadesiyle yüzünü buruşturdu. «Hayır,» dedi. «Benim bildiğim kadarıyla çevrilmedi.»

«Yazık,» dedi Annabel. «Hiç olmazsa, yazılarınızın bir tanesini okumak isterdim.»

«Böylesi belki de daha iyi.»

«Neden?» diye sordu genç kız.

«Belki de onları sıkıcı bulurdun.»

Annabel gülümsedi. «Hiç sanmıyorum.»

«Ya da müstehcen,» dedi Stefan.

Annabel kıpkırmızı oldu ve kendi içine kapandı. Stefan Kornowski demliğe sıcak su doldurmak için odadan dışarı çıktı. Döndüğünde: «Kendimi yazar diye nitelemek aslında çok iddialı oluyor,» dedi. «Yirmi yıldanberi hiçbir yazım yayınlanmadı çünkü.»

«Neden?»

«Amerika'da yazı yazamadım. Ne çevremdeki insanlardan, ne de bulunduğum yerlerden esinlenmem mümkün olamadı...» Duraksadı sonra ekledi:

«Geriye bakmaya da cesaretim yoktu.»

«Peki ne yaptınız?»

«Şikago'da bir kitapçı dükkânında çalıştım. Sahibi Polonyalıydı.»

«Hep orada mı çalıştınız?»

«Hayır. Önce Batıya gittim. Avrupa'dan mümkün olduğu kadar uzakta olmak istiyordum. Sığır çobanlığı ya da odunculuk yapmak niyetindeydim ama kalbimin zayıf olduğunu söylediler, ben de Şikago'ya döndüm.»

«Peki neden Avrupa'ya döndünüz?»

«Dediğim gibi, Amerika'da yazı yazmam olanaksızdı da ondan.»

«Peki, burada yazabiliyor musunuz?»

«Uygun bir konu bulduğum takdirde, evet.»

«Nasıl bir konu?»

«Mutlu bir sonu olması şart benim için.»

«Bunu bulmak zor mu?»

«Evet,» dedi Stefan, «çünkü sanat yaşama dayanır, yaşam ise sonsuzdur.»

«Sevimli Prensle Prenses evlendikleri zaman...»

«Bu, bir öykünün sonu olabilir ama genellikle başka bir öykünün başlangıcını oluşturur.»

«Peki ölüm,» dedi Annabel, «belli bir son teşkil etmez mi?»

«Tabii,» dedi Stefan Kornowski. «Ölüm anında, bir öyküyü nasıl sonuçlandırabileceğimi belki anlayacağım ama o zaman da yazmaya vaktim olmayacak, iş işten geçmiş olacak.»

Stefan Kornowski Annabel'e çocukluğunu anlatıyordu. Çok geçmeden, Jezow'daki çiftlik evi Annabel'in hayalinde ikinci bir Mulford Park haline geldi. Ama Stefan'ın özgeçmişindeki bazı olayları kendi özgeçmişiyle özdeşleştiremiyordu. Çünkü bunlar onun hayal gücünün alanı dışında kalıyordu. Örneğin, kendi babasının iflas etmesi olasılığını düşünemiyordu. Stefan, bir Komünistlik döneminden geçtiğinden söz ettiği zaman bunun da anlamını kavrayamamıştı.

«Peki, Amerika'ya neden gittiniz?» diye sordu Annabel.

«Tatil yapmaya gitmiştim,» dedi Stefan. «Sonra da savaştan uzak olmak için kaldım orada.» Yine alaycı

bir gülüşle güldü. «Ben adıyla sanıyla korkağın biriyim.»

Annabel kızardı. «Peki Madame de Pincey de sizinle mi gitti?»

«Hayır. O önce Teofil'le birlikte Romanya'ya gitti, sonra Paris'e geldi.»

«Teofil oğlu mu oluyor?»

«Evet.»

«Monsieur de Pincey Teofil'in babası mı?»

«Hayır. Onun babası Polonyalıydı. Savaşta vuruldu.»

«Ne kadar acıklı,» dedi Annabel.

«Evet,» dedi Stefan. «Yazık oldu.»

Annabel artık Rue des Saints Pères'den, de Pincey'lerin Etoile Meydanındaki evine yalnız başına dönebiliyordu. Her zaman akşam yemeğine vaktinde yetişiyor, sonra da arasıra gece sarah ile çıkıyor ya da Madame de Pincey ile Operaya veya Comédie Française'e gidiyordu. Paris'e gelişinin ilk ayı sonunda, iki ev ile Sorbonne'daki dersane arasında kendine göre küçük ve sağlam bir dünya kurmuştu. Artık kendisini güven içinde hissediyordu. Kendine olan güveni de artmıştı. Annesi ile Dr. Ebermann'a yazdığı mektuplardan, her ikisi de genç kızı Paris'e göndermekle doğru bir iş yaptıklarını anladılar.

Şubat başlarında bir akşam Annabel her zamanki gibi de Pincey'lerin evine döndü ve ıslak pabuçlarını değiştirmek ve kitaplarını masasına bırakmak üzere odasına gitti. Orada bir süre kalıp kitap okumaya ya da bir Fransızca gramer ödevini yapmaya hazırlanıyordu ki birden kapısının vurulduğunu ve Madame de Pincey'in kendisini çağırdığını duydu.

Annabel gidip kapıyı açtı.

«Saloña gel,» dedi Krystyna. «Sana oğlumu tanıştırmak istiyorum.»

Annabel, çevresine ördüğü duvarlarda bir gedik açıldığını hissederek birden paniğe kapıldı. Doğru tuvalet aynasının önüne giderek kendince anlamsız olan

güzel yüzünü ve sevimsiz bulduğu yumuşak kumral saçlarını inceledi. Kabil olsa, gardroba girip saklanacaktı ama Krystyna de Pincey'in yaptığı önerileri reddetmeye kimse cesaret edemezdi. Genç kız bu yüzden etekliğini düzeltti, yün kazağının üzerindeki bir tüyü ayıkladı, sonra koridor boyunca, oturma odası doğrultusunda, idam sehpasına doğru gidiyormuş gibi yürümeye başladı.

Kapıyı hafifçe iterek, loş salona bir kedi sessizliğiyle girdi. Salon cici bici antikalar ve biblolarla doluydu ama Annabel girer girmez, bir koltuktan ileriye doğru uzanmış bir çift pantolonlu bacağı hemen fark etti. Krystyna de Pincey divana oturmuş, Alain ise ayakta sırtını şömineye vermişti.

«Gel,» dedi Krystyna.

Annabel kapının yanından ayrılmadı önce, sonra ileriye doğru birkaç adım attı. Uzun bacaklar çözüldü, ayaklar yerinden kalktı ve birden uzun boylu bir gencin önünde durduğunu gördü. Genç adam, yüzünde açık, tertemiz bir ifade, elini uzattı, ve Annabel'in bilinçsiz olarak uzattığı elini yakaladı sonra:

«Sizinle tanıştığıma çok sevindim,» dedi.

Genç kız hafifçe gülümsedi sonra imdat ararcasına, artık dost bildiği Monsieur de Pincey'in gözlerinin içine baktı. Alain, biraz tedirgin:

«Bir içki içer misin?» diye sordu Annabel'e. Artık onunla konuşurken temkinli davranıyordu. Genç kız evet anlamında başını salladı.

«Dubonnet içer misin?»

«Evet, lütfen.»

«Gel, otur,» dedi Krystyna.

«Görünüşümün kusuruna bakmayın,» dedi genç adam, üzerindeki zarif giysileri küçümseyen bir tavırla. «Yarım saat önce geldim, daha yıkanmaya fırsat bulamadım...» Annabel birden:

«Siz Teofil misiniz?» diye sordu.

«Ta kendisi,» dedi Teofil, bir Prusyalı asker ciddiyetiyle topuklarını birbirine vurarak. «Teofil de Pincey emrinizde.»

Krystyna, Annabel'in yanına oturabilmesi için di-

vanın ucuna doğru kayarak: «Bir tek oğlum var,» dedi.

«Benim de bir tek annem var,» dedi Teofil, sonra küçük Lord Fauntleroy gibi eğilerek annesini öptü.

Annabel gülümsedi.

«Ama iki babam var,» dedi Teofil. «Bir tanesi burada...» Elindeki Dubonnt bardağıyla Annabel'e yaklaşan Alain'i işaret etti. «Biri de öldü. Bruno Kaczmarek adında biri, maalesef benim için bir yabancıdan farksız.»

«Sen çok küçüktün o zaman...» dedi Krystyna.

«Beni şiddetle kucaklayıp bağrına basan uzun boylu bir adamı hayal meyal anımsıyorum.» Teofil dalgın dalgın gülümsedi, sonra büyük bir nezaketle Annabel'e döndü: «Ama sizin bir tek annenizle bir tek babanız var tabii değil mi?»

«Evet, öyle.»

«Onlar hakkında her şeyi biliyorum. Cornwall eyaletindeki Mulford malikânesinin sahibi Lord Felsted. Kuzeniniz Colin McCann ile Oxford'dan tanışırım. Siz onun kim olduğunu belki de bilmezsiniz. Kendisi her zaman soylu akrabalarıyla övünürdü...»

Annabel, Teofil'in tüm davranışlarıyla, kusursuz görünmek için büyük bir çaba harcadığını sezinledi. İngilizceyi de bir İngiliz gibi konuşmaya gayret ediyordu. Genç kız ihtiyatlı bir tavırla «kimi kastettiğinizi biliyorum,» dedi. Böylelikle, bu konunun daha fazla kurcalanmamasını istediğini belirtti.

Teofil, soğuk bir havanın estiğini fark etti. Bir an için konuşmasını kesti ve Annabel'in Krystyna'nın yanına oturmasını bekledikten sonra koltuğuna döndü.

«Teofil, şimdilik burada bizimle oturacak,» dedi Krystyna Annabel'e hitaben.

Annabel gülümsedi. Teofil'e baktı. Delikanlının süngüsü düşük, üzgün hali ona dokundu birden. «Ne iş yaparsınız?» diye sordu.

«Oo, çok can sıkıcı bir işim var. Ticari bankacılık yapıyorum...»

«Londra'da mı çalışıyordunuz?»

«Son birkaç yıldan beri oradaydım. Şimdi ayni bankanın Paris şubesinde şansımı deneyeceğim. Fransız-

camdan yararlanmak istiyorum.»

«Nasıl oluyor da... bu kadar iyi İngilizce konuşuyorsunuz?»

Teofil Krystyna'ya baktı. «İleri görüşlü annem beni bir İngiliz okuluna gönderdi.»

«Hangisine?»

«Downside adında bir Katolik okuluna. Adını duydunuz mu?»

«Sanırım, evet.»

«Fena bir okul değildi, aslında. O sayede Oxford'a girmeyi başardım.»

Bunu söylerken annesinin yüzüne bakıyordu. Annabel de baktı, ve Krystyna'mn yüzünde belirgin bir memnuniyet ifadesi okunuyordu. «İngiliz devlet eğitim düzeni bence dünyadaki en iyi eğitim düzeni,» dedi. «Fransa'da eğitim salt akla zekâya dayanıyor... Daha doğrusu zekâya fazla yükleniyor.»

Teofil güldü. «Annem Rugbinin beni adam ettiğine inanıyor.»

Annabel de güldü. Daha doğrusu gülümserken ağzını açtı, bu kendince gülme ile eşanlamlıydı. Teofil öylesine narin ve ince yapılıydı ki, onu bir rugbi futbolcusu kılığında düşünmek insana saçma ve gülünç geliyordu.

«Senin Oxford'a girmeni ve bir iş bulmanı sağladı ya ona bak,» dedi Krystyna sert bir tavırla.

Alain itiraz edecek oldu. «Oğlun aptalın biriymiş gibi konuşuyorsun anne...»

Annabel öne doğru eğildi ve Teofil'e: «Gerçekten rugbi oynar mıydınız?» dedi.

«Evet,» diye yanıtladı delikanlı. «Takımda forvettim...» Alain, o kötü İngilizcesiyle, «Kendisi ayni zamanda çok da zekidir,» dedi. «Hem de çok zeki. Oxford'dan pekiyi derece ile mezun oldu.» Krystyna müşfik, ayni zamanda alaycı bir gülüşle oğluna bakarak, «Elbette zeki,» dedi.

Teofil kızardı. «Peki siz nerede okudunuz?» diye sordu Annabel'e.

«Ben birçok okullara gittim.»

«Okuldan sonra ne yaptınız?»

«Fazla bir şey yapmadım,» dedi genç kız. «Sağlık durumum iyi değildi.»

Sarah Graham, tam hizmetçi kız Marie'nin akşam yemeğinin hazır olduğunu haber verdiği sırada soluk soluğa odaya girdi. Sinirli sinirli Krystyna'ya baktı. Madame de Pincey yüzünü buruşturdu. Ama Teofil, ona 'sevgilisi' hakkında takılmaya başladı ve yemek süresince bu neşeli havayı estirdi. Yemekten sonra, kahvelerini içtiler. Herkes kendi odasına çekildiği zaman saat on bir sularındaydı.

Annabel yatağında kitap okurken, Sarah üzerinde sabahlığı, odasına geldi ve genç kızın yatak ucuna oturdu. Annabel'e, Sorbonne'daki İngiliz gencinin, sinemada kendisine el peşrevi çektiğini anlattı. «Biliyor musun öpmekten de daha ileri gitti...» Ne yapacağını bilmiyordu. «Sen olsan, ne yapardın Anna?»

«Ben olsam izin vermezdim,» dedi Annabel sert bir tavırla.

«Biliyorum... İzin vermemem gerektiğini biliyorum. Ama erkeklerin buna ihtiyacı var, öyle değil mi? Tutup bir orospu ile düşüp kalkmasına da gönlüm razı değil.»

«Öylesi, senin de orospu olup çıkmandan daha iyi.»

Sarah kızardı. «Herhalde haklısın,» dedi. Beklediğinden farklı bir tepki ile karşılaşmış olmaktan ötürü, hayal kırıklığına uğramıştı. Kapıya doğru gitti. Bir an duraksadı. «Teofil hakkında ne düşünüyorsun?» diye sordu.

«İyi bir gence benziyor.»

«Evet.» Sarah burun kıvırdı. «Evet, herhalde öyle.»

3

Ertesi sabah Teofil yemek odasına girdiğinde, Annabel tek başına oturmuş kahve ile küçük bir dilim kızarmış ekmekten oluşan kahvaltısını yiyordu. Delikanlı da fincanına kahve ile biraz süt doldurdu ve genç kızın yanına oturarak Figaro gazetesini eline aldı. Saçlarını yıkamıştı. Şimdi olduğundan da genç görünüyordu.

«İşittiğime göre dayımla görüşüyormuşsunuz.»

«Evet. Bana karşı çok nazik davranıyor.»

«Beni bir gün oraya götürür müsünüz?»

«Tabii. Peki ama onunla daha önce hiç görüşmediniz mi?»

«Çocukken, savaştan önce görüşmüştüm. Sonra o Amerika'ya gitti, biz buraya geldik.»

«Dayınız Paris'e ne zaman döndü?»

«Bir ay kadar önce... Tam siz gelmeden önce.»

«Bunu bilmiyordum.»

«Nasıl bir adam? Bana biraz anlatsanıza,» dedi Teofil.

Annabel duraksadı. «Biraz garip bir insan, ama ben ondan hoşlanıyorum.»

«Onunla tanışmayı isterdim,» dedi Teofil. «Belki bana babam hakkında biraz bilgi verir. Annem bu konudan hep kaçıyor.»

«Dayınızı bugün öğleden sonra göreceğim,» dedi Annabel.

«Bugün büroya gitmem gerek,» diye yanıtladı Teofil. «Ama yarın olabilir. Ne dersiniz?»

«Oldu,» dedi Annabel. «Ben görüşmenizi sağlarım.»

Annabel o sabah, her zamanki gibi Sorbonne'a gitti, Sarah ile öğrenci kantininde öğle yemeğini yedi, sonra üçüncü kez olarak yalnız başına Louvre Müzesine gitti.

Genç kızın yaşam karşısındaki çekimserliği onu sanat eserlerine karşı daha da duyarlı kılmıştı. Annesi ile babasının, İngiliz sosyetesinin geleneklerine uygun olarak, güzel sanatlara karşı ilgisiz ve genellikle kuru insanlar olmasına rağmen genç kız, ailesinin daha aydın kuşaklarının geçmiş yüzyıllarda topladıkları güzel tablolar, heykeller, mobilyalar ve goblenler arasında büyümüştü. Kendisi özellikle, Boucher ile Watteau gibi on sekizinci yüzyıl ressamlarının yapıtlarından hoşlanıyordu. Bu eserlerde, İsa'nın ya da Meryem Ana'nın, daha önceki yüzyıllara ait tasvirlerinde görülen karanlık ve kasvetli hava yoktu. On dokuzuncu yüzyıl resim sanatı da genç kız üzerinde fazla ciddi bir etki bırakıyordu.

Bu kez, doğruca Watteau'nun 'Cythera'ya Yolculuk' adlı tablosunun önüne gitti, resimdeki erkekleri ve kadınları incelemeye koyuldu. Erkekler kadınların çevresinde dolanıyor, onların kulaklarına bir şeyler fısıldıyor, kadınlar da alçakgönüllü bir ifadeyle sevinçlerini belirtiyorlardı. Küçük bir köpek, bu arada, onların arasında dolaşıyor, kenarda duran bir çocuk da onları seyrediyordu. Annabel tablonun önündeki bir sıraya oturarak bir süre bu görünümü inceledi. Erkekler ile kadınlar arasındaki aşkı, yumuşak, tatlı ve masum bir dille canlandırdığı için bu tablodan hoşlanıyordu.

Bir de Boucher'nin 'Rinaldo ile Armida' adlı bir tablosu vardı. Genç kız onu aradı, buldu ve incelemeye koyuldu. Resimde, bir delikanlı ile bir genç kız çevrelerinde uçuşan tüllerin arasına oturmuşlardı. Arkalarında klasik mimari türünde bir yapı göze çarpıyordu. Genç kız yarı çıplaktı. Bacakları ve göğüsleri açıktaydı. Delikanlı ise bir çeşit zırh kuşanmıştı. Kalkanı ile miğferi

ayaklarının dibinde duruyordu. Ama yüz çizgileri, hemen hemen genç kızınki gibi kadınsı idi. Gözleri, kızın penbe beyaz göğsünden birkaç santim ötede olmakla birlikte, o saf ve katıksız bir hayranlıkla genç kızın gözlerinin içine bakıyordu. Kanatlı tombul melekçikler tüllerin arasında oynuyordu. Bütün bu görünüm, aşkın tatlı bir oyundan farksız olduğu izlenimini uyandırıyordu, Annabel'in üzerinde. Rinaldo, resimdeki delikanlı ise Teofil de Pincey'i andırıyordu.

Annabel saatine baktı. Stefan Kornowski'yi görme zamanı gelmişti. Genç kız son bir kez Rinaldo ile Armida'ya bir göz attı, sonra bir galeriden öbürüne koşarak, çıkış yolunu aradı. Bir süre yolunu şaşırdı, ve kendisini Van Gogh'larla Lautrec'lerin arasında buldu. Annabel birden ürperdi, tüyleri diken diken oldu ve sağına ya da soluna bakmadan koşa koşa yoluna devam etti.

Stefan'ın merdivenlerini dörder dörder çıktı. Dr. Ebermann'la randevusuna geç kaldığı zamanlar da hep böyle yapardı. Elinde, sımsıkı yakaladığı elmalı turta, yüzü kıpkırmızı ve soluk soluğa zili çaldı. Stefan Kornowski ona hayretle baktığı zaman ancak kendine gelebildi.

«Geç kaldığım için özür dilerim,» dedi genç kız.

«Önemi yok.»

Stefan oturma odasına geçerek yazı yazmakta olduğu bir not defterini alelacele kapattı.

«Sizi rahatsız ediyor muyum?» diye sordu Annabel.

«Ne münasebet,» dedi Stefan.

«Sizi sıkmaya başladığım zaman bana söylemelisiniz.»

«Sen de bana yalnız bir ihtiyarı ziyaret etmekten bıktığın zaman haber vermelisin...»

«Yoo, yoo hayır,» dedi genç kız. Sonra kızardı. Mahcubiyetini gizlemek için oturdu.

«Bazan düşünüyorum da,» diye devam etti Stefan, «Bana sadece çay içmeye geliyormuşun gibi geliyor. İngilizlerin saat dört buçukta çay içmek zorunda olduklarını bilirim...»

«Sütlü çay olmak şartıyla.»

«Tam üstüne bastın. Ben de o yüzden evde süt bulundurmuyorum ya. Böylece, çay içmekten başka bir maksatla beni ziyarete geldiğini kendi kendime kanıtlamış oluyorum...»

Annabel güldü. Bu gülümsemeden öte bir şeydi. Gülerken bayağı ses çıkarmıştı. Kendisi bunun belki de farkında olmamıştı. Ama Stefan kaçırmadı. Birden gözleri ışıldadı.

«Gidip bir kahvede pekâlâ çayımı içebilirim,» dedi Annabel. «Rue de Rivoli'de üstelik bir İngiliz çay salonu var.»

«Doğru,» dedi Stefan.

«Ben size sadece çay içmeye gelmiyorum. Sizinle konuşmaktan hoşlanıyorum.»

«Neden hoşlandığını anlamak zor.»

Genç kız duraksadı. «Sizin çok şeyler bildiğinizi sezinliyorum.»

«Akıllı bir ihtiyar olduğumu söylemek istiyorsun.» dedi Stefan gülümseyerek. Annabel kaşlarını çatarak: «Öyle fazla yaşlı da durmuyorsunuz ayrıca,» dedi.

«Kırk dört yaşındayım.»

«Yaşlı değilsiniz demek ki.»

«İnsan kendini kaç yaşında hissediyorsa o yaştadır. Bu bir İngiliz deyimidir, bildiğim kadarıyla.»

«Evet.»

«Ben kendimi ihtiyar hissediyorum. Başımdan o kadar çok şey geçti ki.»

«Ama kurtuldunuz ..»

«Vücutça belki ama manen hayır.»

«Acı çektiniz mi?»

«Kendime göre evet.»

Şimdi Stefan'ın üzerine bir çekingenlik gelmişti. Ayağa kalktı ve çay suyunu kaynatmak üzere mutfağa girdi.

Annabel sandalyesinde oturmuş bekliyordu. Stefan yeniden odaya girdiğinde: «Senin yaşındaki kızlar genellikle daha genç erkeklerle ilgilenirler,» dedi. Yerine otururken, bu sözlerin Annabel üzerindeki tepkisini inceli-

yordu. Genç kız ellerine bakmaya koyuldu.

«Biliyorum,» dedi. «Ama onun zamanı var, öyle değil mi?»

«Tabii.»

«İnsan kendi yaşıtlarından ne öğrenebilir? Onların tecrübeleri de kendinizinki kadar sınırlı değil midir?»

«Belki,» dedi Stefan bir sigara yakarak. Annabel sözüne devam etti:

«Asıl sizin, benimle vakit öldürmek isteyişinizi anlamak daha güç bence.»

Stefan, o kendine özgü Kornowski ifadesiyle yüzünü buruşturdu. «Ah,» dedi, elleriyle anlamsız bir hareket yaptı, sonra çayı hazırlamak üzere mutfağa döndü. Çaylarını içtikten ve Stefan elmalı pastasını yedikten sonra Annabel ona kendisine bir ziyaretçi getirip getiremeyeceğini sordu. Stefan kaşlarını çattı. «Tabii, nasıl istersen.» Ama tedirgin olmuştu. Annabel gülümsedi.

«Sizinle özellikle görüşmeye can atan birisi bu,» dedi.

«Peki ama kim?» diye sordu Stefan. Sesi kızgındı. Benim burada olduğumu bilen başka kimse yok ki.»

«Yeğeniniz,» dedi Annabel. «Yeğeniniz Teofil.»

Genç kız daha önce Stefan Kornowski'nin böylesine şaşırdığını hiç görmemişti. Birden yerinde doğrulmuş, boynunu uzatmıştı. «Teofil mi?» diye sordu. « Burada mı?» Bunu sanki Teofil bir dolapta saklanıyormuş ya da dışarda bekliyormuş gibi sormuştu.

Annabel gülümsedi. «Hayır,» dedi. «Bugün gelemedi. Ama yarın gelmek istiyor.»

«Tabii, tabii gelebilir,» dedi Stefan. «Onun Paris'te olduğunu bilmiyordum...»

«Çalıştığı banka onu buraya yolladı» dedi Annabel. Bunu, Teofil'in bu yeni yaşam düzeninde kendisinin de parmağı varmış gibi söylemişti. «Şimdilik bizim yanımızda oturacak.»

Stefan başını salladı. Sersemlemiş gibi bir hali vardı.

«Onunla hiç raslaşmadınız galiba, değil mi?» diye sordu Annabel.

«Çocukken ancak... Ama beni anımsamıyordur.»

«Sizi görmeye can atıyor. Ona babasından söz etmenizi istiyor.»

«Evet,» dedi Stefan. «Babasını tanırdım.»

Teofil o gün akşam yemeğinde evdeydi. Annabel ona ertesi gün öğleden sonra birlikte dayısını görmeye gideceklerini söyledi. İkisinin konuşmasını işiten Krystyna, «Onu buraya gelmesi için ikna edin,» dedi. «Pazar günü öğle yemeğine çağırın.» Annabel'e gülümsedi. «Sana ne denli ayrıcalık tanındığından haberin yok.» Bunu hafifçe alaylı bir sesle söylemişti. «Oraya istediğin gibi girip çıkma hakkı kimseye verilmedi bugüne dek.»

Annabel bir şey söylemedi ama yemek süresince o güzel yüzünde kendine önem verdiğini belirten bir ifade belirdi.

Ertesi gün öğleden sonra Teofil sözleştikleri saatte Annabel'le buluştu. İki genç birlikte Boulevard St. Germain boyunca Rue des Saints Pères'e doğru yürümeye başladılar. «Bizi kaçta bekliyor?» diye sordu delikanlı.

«Dört buçukta,» diye yanıtladı Annabel.

«Öyleyse çok vaktimiz var...»

Annabel saatine baktı. «Pastayı almam gerek.»

«Ne pastası?»

«Elmalı pasta. Biliyorsunuz,.. tarte aux pommes. Her seferinde götürüyorum.»

Bir pastacının önüne geldiler. Annabel her zamanki gibi pastayı aldı, sonra ikisi birlikte Rue des Saints Pères'den yukarıya doğru yürümeye başladılar. Teofil Annabel'i, gelip geçenlerin çarpmasından korumak istermiş gibi, caddeden yana yürüyordu. Bu davranışıyla nezaket kurallarını biraz abartmış oluyor, üstelik biraz da gülünç oluyordu, ama Annabel genç adamın gösterdiği bu özenden hoşlanmıyor değildi. Stefan'ın oturduğu evi böylesine iyi bildiğinden ötürü de ayrıca gurur duyuyordu. Apartmanın giriş kapısının önüne geldiklerin-

de, «İşte burası,» dedi. «Beni takip edin.»

Stefan kapıyı açtığında genç kız önden girdi. «İşte Teofil,» dedi.

Stefan geri çekildi. Keskin bakışlarla yeğenini inceledi, sonra onunla el sıkıştı. İki adam Lehçe bir şeyler söylediler, sonra kucaklaştılar. Annabel, biraz utangaç bir tavırla başını çevirdi. Ama Stefan hemen yanına gelmekte gecikmedi. İngilizce olarak, «Bu çocuğun anasıyla babasına ne denli benzediğini tahmin edemezsin,» dedi.

Gençleri oturma odasına aldı. Oldukça heyecanlı görünüyor ve Annabel'in hatırı için İngilizce konuşmaya çaba gösteriyorsa da ikide birde Lehçe bir şeyler paralamaktan kendini alamıyordu. Teofil de dayısıyla görüşmekten çok mutlu görünüyordu. Bir konudan öbürüne atlıyorlar, kopuk kopuk anıları dile getiriyorlar, yanıtlarını beklemeden birbirlerine sorular soruyorlardı. «Ne diye İngiliz okulunda okudun?» «Ne diye Amerika'da kaldın sanki?» «Senin ilk kez yürümeye başladığın günü anımsıyorum...» «Ben seni doğru anımsıyor muyum acaba? Beni kucaklıyan o iri yarı uzun boylu adam sen miydin?»

«Hayır,» dedi Stefan. «O babandı.»

«Evet, o olduğundan eminim. Şimdi bana onun nasıl bir adam olduğunu anlat bakalım...»

Öylesine heyecanlıydılar ve birbirlerine söyliyecek öylesine çok şeyleri vardı ki, Annabel bu kez çayı kendisi yapmaya karar verdi. Mutfağa girdi, çay suyunu kaynamaya koydu, demlikteki eski çay torbalarını çöpe attı, bulaşık çukuruna atılmış olan kirli çay fincanlarını yıkadı ve elinde dolu bir tepsiyle oturma odasına döndü.

İki erkek, genç kızın ellerine tutuşturduğu çay fincanlarının ve pasta dilimlerinin farkında bile olmadılar. Annabel oturup onları dinlemeye koyuldu. Kendisini ihmal ettiklerinden dolayı biraz gocunmuştu. Ama arasıra İngilizce konuşmayı unutmadıkları için de onlara minnettardı.

«Baban soylu ve yürekli bir insandı,» dedi Stefan.

«Bunu bir evlada söyleyebilmek gurur verici bir şey doğrusu.»

«Babam savaşta öldü, değil mi?» diye sordu Teofil.

«Evet. Kendisi milliyetçilerin partizanıydı. Peki, annen sana mektubu göstermedi mi?»

«Ne mektubu?»

«Babanın mangasındaki adamlardan birisinden bir mektup aldığını söylemişti bana. O mektupta babanın nasıl öldüğü belirtilmişti.»

«Annemin babam konusunda garip bir davranışı var. Ondan söz edilmesinden hoşlanmıyor.»

«Bunu doğal karşılamak gerek,» dedi Stefan dudaklarında alaycı bir gülüşle. «Annen şimdi bambaşka bir insan »

«Peki o zamanlar nasıldı?»

«Beş parasızdı. Bir kuyumcu dükkânında çalışıyordu.»

Teofil kızardı. Bir an için, yüzündeki ifadeyi anlamak ister gibi Annabel'e baktı.

«Annen ayni zamanda bir Kontesti,» dedi Stefan, yeğeninin sıkıntısını gidermek amacıyla.

«Nasıl? Demek annem Polonyalı bir Kontesti, öyle mi?»

«Tabii.»

«O halde sen de Kont oluyorsun, bu hesaba göre.»

«Kont Stefan Kornowski... Kornowski hanedanının sonuncusu.» Stefan öne doğru eğilerek alaycı bir reverans yaptı.

«Peki babam?» diye sordu Teofil.

«O... doğuştan soyluydu.»

«Yani Kont filan değil miydi?»

«Baban bir öğretmenin oğluydu »

Teofil yeniden kızardı. «Peki ne iş yapardı?»

«Annen sana anlatmıştır herhalde.»

«Bana hukuk öğrenimi yaptığını söyledi... Sonra onun da bir çeşit öğretmenlik yaptığından söz etti.»

«Evet, ama bu sadece bir paravanadan ibaretti.» Stefan konuşurken sesi giderek yavaşlıyordu. Teofil sinirli sinirli güldü, yeniden Annabel'e bir göz attı. «Babam

üzerine herkes öylesine kaçamak yanıtlar veriyor ki, insan kuşkulanıyor... Öyle utanç verici bir mesleği filan mı vardı? Pezevenklik mi yapıyordu yoksa?»

«Hayır, hayır,» dedi Stefan. «Ne münasebet. Hiç ilgisi yok.»

«Peki neydi öyleyse?»

«Komünistti.»

Teofil'in yüzü kıpkırmızı oldu bu kez. «Ne demek istiyorsun yani? Nasıl Komünist oluyormuş?»

«Baban Komünist Partisinin üyesiydi. Annen de öyleydi. Ben de öyleydim.»

«Ama annem benim bildiğim kadarıyla de Gaulle'ü destekliyor.»

«Ee zaman değişti.»

Teofil üçüncü bir kez Annabel'in yüzüne baktı. Bu öğrendikleri karşısında nasıl bir tepki göstermesi gerektiğine dair ondan bir işaret bekliyordu sanki. Ama genç kız da kendisi kadar şaşkın görünüyordu. Kafasında Komünistlikle ilgili belirsiz bir kavram vardı.

«Bu yüzden.» diye devam etti Stefan, «anlayacağın üzere, öğretmenliğe ayıracak fazla zamanı yoktu. Komünistler yasa dışı sayılıyordu ve her an tutuklanma tehlikesiyle karşı karşıya idiler. Baban, bu yüzden sahte pasaportla yolculuk yapıyor, gizli baskı makinelerinde basılan bildirileri dağıtıyor, kadrolar düzenliyordu. Tabii, İspanya İç Savaşına da katılmaktan geri kalmadı.»

«Evet,» dedi Teofil, «Annem o kadarını söyledi bana.»

Teofil daha başka sorular sormaya devam etti. Stefan da onları yanıtlıyordu. Kırsal bölgede geçen çocukluk günlerini, babasının nasıl iflas ettiğini, ve Varşova'ya nasıl taşındıklarını anlattı. Bu iki soylu ve ayrıcalıklı gence, yoksul bir ülkede parasız yaşamanın güçlüklerini elinden geldiğince anlatmaya çalıştı. Cecylia Halasını tasvir etti, onun nasıl daima profilini göstermeye çalıştığını, gülünç ve zavallı hallerini dile getirdi, içinde oturduğu katı, bir de Krystyna ile Bruno'nun oturdukları çatı katını anlattı. Max Amcadan söz etti. Sonunda lafı yeniden Brunoy'a getirdi. Adalet ve eşit-

lik tutkusuyla yanıp tutuşan genç hukuk öğrencisi Bruno'yu dilinin döndüğünce çocukların gözünde canlandırmaya çalıştı.

Ortalık kararıyordu ama kimsenin aklına ışıkları yakmak gelmiyordu. Stefan, anlattıklarının etkisine kendini kaptırmış, geçmişte yaşıyordu. Zayıf yüzü, anılarını dile getirmek çabasıyla iyice gerilmişti. Delikanlı ile genç kız, yılanın ipnotize ettiği bir tavşan gibi konuşmacıyı soluk almadan dinliyorlardı. Adeta büyülenmişlerdi. Yasa dışı ihtilalci Bruno'ya karşı duydukları karmaşık hoşnutsuzluk, Stefan'ın anlattıklarıyla bir çeşit hayranlığa dönüşmüştü. Teofil'in kafasındaki belirsiz imge, şimdi Robin Hood ya da Kont dö Monte Kristo gibi bir kimliğe bürünmüştü.

Bir süre sonra bir sessizlik oldu, Stefan da ayağa kalkıp ışıkları yaktı. Annabel saatine baktı, gitme zamanının geldiğini anladı.

«Yeniden geleceğini umarım,» dedi Stefan yeğenine.

«Tabii,» dedi Teofil.

Stefan çay takımlarının olduğu tepsiyi kaldırdı. «Paltolarınızı getireyim,» dedi.

Dayısı odadan çıktığında Teofil yerde yığılı duran kitapları incelemeye koyuldu. «Bayağı büyük bir kitaplık, değil mi?» dedi Annabel'e.

«Lehçe okuyabiliyor musun?» diye sordu Annabel.

«Eh işte, şöyle böyle,» dedi Teofil. Sonra masaya doğru giderek oradaki kitapları ve dergileri gözden geçirdi.

«Peki Fransızca ve İngilizce ile aran nasıl?» diye sordu Annabel.

«Bence en zoru Lehçe.» Masanın üzerinde açık duran not defterlerine bir göz attı. «Söz dağarcığım yeterince geniş değil.»

Teofil, kağıda mavi mürekkeple yazılmış olanları okumaya başladı.

Okudukça yüzü kızarmaya başladı, sonra kafasını çevirdi. Biraz sonra yeniden not defterinin üzerine eğildi.

«Ne yazıyor?» diye sordu Annabel.

«Önemli değil,» dedi Teofil, masadan ayrılarak.

Stefan elinde pardösüler olduğu halde odaya girdi. Annabel başka bir şey söylemedi, yalnız kapıya vardıklarında, Teofil'e, dayısını öğle yemeğine çağırması gerektiğini hatırlattı.

«Haa evet,» dedi Teofil ve biraz soğukça bir tavırla dayısına dönerek, «Annem pazar günü öğle yemeğine seni bekliyor,» dedi.

Stefan duraksadı.

«Madame de Pincey sizi zorlamamızı tenbih etti,» dedi Annabel.

«Pekâlâ,» dedi Stefan. «Gelirim.»

Çocuklar Stefan'la vedalaştılar. Teofil hâlâ mesafeli duruyordu. Evden ayrıldıktan sonra, vakit geç olduğundan bir taksi çevirdiler. Arkaya, Teofil'in yanına yerleşir yerleşmez Annabel Teofil'e döndü ve sordu:

«Hadi, çekinme söyle. O not defterinde neler yazılıydı?»

«Mümkün değil,» dedi Teofil. «Çok... çok müstehcendi.»

4

Teofil, Annabel'le birlikte Etoile meydanına yakın evlerine döner dönmez annesine, babasıyla ilgili mektubu sordu.

«Ne mektubu?» diye sordu Krystyna.

«Stefan dayı bana babamın ölümüyle ilgili bir mektuptan söz etti.»

«Baban mı?» Krystyna önce Alain'e, sonra Teofil'e bir göz attı.

«Haa Bruno'yu kastediyorsun. Evet. Öyle bir mektup almıştım. Bakayım bulabilecek miyim?»

Akşam yemeğinden sonra Teofil annesine yeniden mektubu hatırlatmak zorunda kaldı. Kadın sonunda gidip bir dolabın üst gözünden kâğıtlarla dolu bir kutu çıkardı. «Burada olup olmadığından emin değilim,» dedi. «Muhafaza etmiş olmam gerekir. Bu mektubu okumak senin doğal hakkın tabii... Stefan bunu nerden biliyor acaba? Herhalde ben söylemiş olacağım. Haa, tamam buldum işte.»

Kağıt yığınının arasından bir zarf çıkardı. «Bu mektup benim elime ancak altı ayda geçti,» dedi, sonra zarfı Teofil'e verdi.

Teofil bir süre üzerindeki eski pulları, bir yığın posta damgasını ve basit el yazısını inceledi. Sonra salonun bir köşesine çekilerek, diğerleri kahvelerini içip Fransızca konuşurlarken mektubu tekrar tekrar okudu.

Fransızca konuşmalar biter bitmez, Annabel Teofil'in yanına yaklaşarak «Ne yazıyor?» diye sordu.

«Sadece babamın nasıl öldüğünü anlatıyor,» dedi Teofil. Gözyaşları yanaklarından aşağıya süzülüyordu.

«Görebilir miyim?» dedi Annabel. Mektubu eline aldı Lehçe yazılmış satırlara şaşkınlıkla bakmaya başladı.

«İngilizceye çevirebilirim, istersen,» dedi Teofil.

«Çok sevinirim,» dedi genç kız. «Ama özel yazılmışsa o başka.»

«Hayır,» dedi Teofil. «Özel sayılmaz.» Mektubu yeniden eline aldı.

«Bu mektup basit bir adamdan, bir köylüden geliyor. Üslubundan anlaşılıyor. Anlaşılan bir rahibe dikte etmiş. Herhalde okuma yazma bilmiyordu. Hitap şöyle: "Ekselans..." Anlıyorsun değil mi? Anneme nasıl hitap edeceğini bilmiyordu.»

"Ekselans, Tanrının buyruğu ve Peder İgnacy'nın aracılığıyla bu görevi yerine getirmek bana düştü. Size eşiniz Albay Kaczmarek'in Polonya uğruna şehit düştüğünü bildirmek zorundayım. Kendisi, Bialystok çevresinde savaşan birliğimizin komutanıydı. Hepimizden çok Alman öldürdüğünü söyleyebilirim. Kendisi iyi bir komutan ve iyi bir insandı. Yalnız başına bir seferinde bir riske atıldı. Yahudi olan bir akrabasını kurtarmak üzere, A'manların sardığı B. köyüne gitti. Yanına bizden üç kişiyi almıştı. Ama, bunun bir yararı olmadı; çünkü Almanlar, Yahudileri zaten tutsak etmişlerdi. Eşinizin kurtarmak istediği kadın ile iki çocuğu ve diğer akrabaları da bunlar arasındaydı. Biz oradayken SS'lerden oluşan bir devriye kolu köye baskın yaptı. Korkuya kapılan bazı köylüler bizi ihbar etti. Almanlara karşı hiçbir şansımız yoktu. Ev sarı'mıştı. Biz de köylüleri kurtarmak için savaşmadan teslim olduk. Almanlar bizi köyden çıkarıp ormana götürdüler. Orada hendek kazmamızı buyurdular. Eşiniz Albay bu buyruğa uymayı reddetti. Almanlar da onu vurdular. Biz üç arkadaş hendeği kazdık. Ama Almanlar buna rağmen

bizi kurşunladılar, hendeğin içine ittiler ve üzerimizi toprakla örttüler. Al'ah'tan kurşun vücuduma saplandı ama ölmedim. Hiç kımıldamadan durdum. Almanlar gittikten sonra hendekten dışarı çıkmayı başardım. Zaten hendeği fazla derin kazmamıştık. Silah arkadaşlarım ve Albayımız ölmüştü. Acılar içindeydim ama buna rağmen A'bayım için ağladım ve dua ettim. Kendisi bizlere sizden ve oğlu Teofil'den sık sık söz ederdi. Her gece sizleri esirgemesi için Tanrıya dua ederdi. Dualarının yerine getirilmiş o'masını yürekten dilerim. Sadık kulunuz Jan Podroski."

Teofil yeniden ağlamaya başlamıştı. Annabel hiçbir şey söylemedi. Sessiz sedasız donup kalmıştı. Odadan çıkmış bulunan Krystyna içeri girdi. Oğlunun ağladığını gördü. Bir an için yüzünde karmakarışık bir ifade belirdi. Gözlerinden acı, kin ve pişmanlık okunuyordu. Sonra kendine hakim oldu. «Mektup sende kalsın,» dedi Teofil'e. «Baba yadigârı olarak fazla bir şey kalmadı elimizde.»

«O kadın kimdi?» diye sordu Teofil.

«Hangi kadın?»

«Yahudi kadını.»

«Haa, evet, Rachel. Stefan'ın karısı. İkizleri vardı. Hepsi öldü.» Krystyna odanın öbür ucuna giderek kahve fincanlarını tepsiye doldurdu ve tepsiyle birlikte dışarı çıktı.

5

Annesinin evinde konuk olan Annabel'i gezdirmek Teofil için en doğal bir nezaket kuralını yerine getirmek oluyordu. Hafta içinde tiyatroya ya da sinemaya gidiyorlar, hafta sonları ise Paris'in çevresinde gezilere çıkıyorlar, Versailles ve Fontainebleau'ya gidiyorlardı. Teofil başka arkadaşlarla çıkmıyor değildi ama bir gecesini daima Annabel'e ayırmaya dikkat ediyordu.

Delikanlı ile çıkmak Annabel'in de hoşuna gidiyordu. Başka gençlerin de onu davet ettiği oluyordu. Nitekim Sorbonne'da bir iki İngiliz genci onunla ilgilenmişlerdi. Ama genç kız, bu gezmelerin sonunun nereye varabileceği korkusu yüzünden bu önerileri hep reddediyordu. Oysa, Teofil'in ilgisini, ev sahibesinin oğlu olmak sıfatıyla doğal buluyordu. Onunla çıkmanın hiçbir tehlikesi yoktu. Bu geziler, kültürünü arttırmak ve biraz eğlenmekten başka hiçbir amaç taşımıyordu.

Annabel arada bir Stefan'ı Teofil'e karşı savunmak zorunda kalıyordu.

Bir cumartesi öğleden sonra dayısına yaptıkları ikinci bir ziyaretten sonra Teofil «Bu adamın itici bir yanı var» demişti.

«Belki,» dedi Annabel. «Ama bu yanı, onu benim gözümde daha da ilginç kılıyor. Görür görmez, açık bir kitap gibi okunan insanlardan nefret ederim.»

«Genç bankerler gibi insanları mı kastediyorsun?»

Genç kız gülümsedi. «Hiç de değil. Doğrusunu istersen...» Birden yüzü kızardı, ve Teofil'e doğru eğilerek alçak sesle, «Doğrusunu istersen, Sarah'yı kastetmiştim» dedi.

Teofil bir kahkaha attı. «Evet, Sarah'nın pek derin olduğu iddia edilemez...»

«Bizim okuldaki kızların çoğu böyleydi. Ukalâ ve otoriter. Bu yüzden de hep sınıf temsilcisi seçilirlerdi. O tür insanlardan nefret ederim.»

«Ama Sarah'dan nefret edilemez.»

«Doğru,» dedi Annabel. «Ondan nefret etmiyorum ama her an onunla burun buruna olmak zorunda olmadığım için de memnunum.»

«Şükret ki, bir erkek arkadaşı var.»

«Öyle.»

«Eh, sen de yalnız değilsin. Ben varım.»

Annabel kızardı. «Ben onu kastetmedim...»

Teofil genç kıza gülümsedi. «Ben de öyle bir şey kastetmedim.»

«Benimle canının sıkıldığını biliyorum,» dedi Annabel.

«Hiç de değil.»

«Yok yok, bunun senin için bir angarye olduğunu biliyorum. Annen zorlamasa, benimle çıkmazdın herhalde.»

«Annem böyle bir şeyi önermiş olabilir,» dedi Teofil. Şimdi kendi de kızarmıştı.

«Hiç tasalanma, ben yalnız da çıkabilirim.»

«O zaman gerçekten üzülürüm,» dedi delikanlı. Bunu öyle bir içtenlikle söylemişti ki Annabel ona takılmaktan vazgeçti. Barışı sağlamak için ikisi de birbirlerine bakıp gülümsedi.

Böylece Annabel ile Teofil arasında daha bir yakınlaşma oldu. Deli dolu Sarah, bu yakınlaşmayı merak ve heyecanla izliyordu. Sarah bir erkekle bir kız arasında o tür ilişkiden başka bir şey düşünmezdi zaten. Ayrıca, İngiliz erkek arkadaşı Godfrey ile «fazla ileri gittiği» için onu ciddi ciddi azarlayan Annabel'e çok bozulmuştu. Sarah, Godfrey'in bir başka erkek arkada-

şıyla paylaştığı apartman dairesinde devamlı olarak «fazla ileri gittiğinden», herkesin kendi gibi davranmasını istiyordu. Böylesine güzel ve zengin olan Annabel'in de cinsel isteklerine boyun eğmesi gerekirdi.

Sarah bekliyor ve Annabel'i gizlice izliyordu ama haftalarca boş yere bekledi. Teofil ile Annabel hiçbir zaman gecikmiyor, ayrıca birbirlerinin odalarına da hiç gitmiyorlardı. Hafta içinde bir tiyatro ya da sinemaya gittiklerinde doğruca eve dönüyor, cuma ya da cumartesi akşamları ise eve gelmezden önce, olsa olsa bir kahvede oturup bir içki içiyorlar, sonra da her biri kendi odasına çekilip yatıyordu. Geceleri, Sarah evin içindeki seslere kulak kabartıyor, Teofil'in sürüne sürüne Annabel'in odasına doğru ilerleyişini duyma arzusuyla yanıp tutuşuyordu. Ama ev halkının masum ayak seslerinden başka hiçbir şey işitilmiyordu.

Sarah, Teofil ile Annabel'in birbirlerinden hoşlandıklarından emindi. Bunun belirtileri açık seçik ortadaydı. Teofil ne zaman odaya girse Annabel hafifçe kızarıyor ve gülümsiyordu. Yüz ifadesi olağanüstü bir canlılık kazanıyor, Teofil'in karşısında hiç çekinmeden kahkaha bile atabiliyordu.

Teofil de Annabel'in huzurunda son derece centilmence davranmaya bilhassa özen gösteriyordu. Genç kız kahvaltı masasına geldiğinde gazetesini elinden bırakıyor, kahvesini hazırlayıp önüne koyuyordu. Kendisine karşı ayni özeni göstermediği, Sarah'nın gözünden kaçmamıştı. Bir akşam da, Annabel'i sinemaya götürmek için Düşes de R.'nin yemek davetini reddetmişti.

Bundan daha kesin bir kanıt olabilir miydi?

Haftalar geçiyor, Sarah hâlâ, ikisi arasında suçlu bir ilişkiyi ele verecek olan gizli bir bakışmayı yakalamak için pusuda bekliyordu. Bozum olmuştu. Teofil ile Annabel'in bakışlarından sadece şefkat ve memnunluk okunuyordu Ama herhangi bir suçluluk belirtisi yoktu görünürde. Nihayet Sarah'nın sabrı tükendi. Teofil'in dışarda olduğu ve ev halkının erkenden odalarına çekildiği bir akşam, sabahlığını giyerek Annabel'in odasına gitti.

Annabel'in üzerinde de işlemeli güzel bir sabahlık vardı. Küçük çalışma masasına oturmuş mektup yazıyordu. Fırçalanmış uzun kumral saçları omuzlarına dökülmüştü. Onun her halini iyice bilen Sarah bile bu çocuksu görünümü karşısında şaşırdı. Odasındaki eşyalar bile küçük bir kızın oyuncakları gibi dizilmişti. Masanın üzerinde çerçeveli iki resim göze çarpıyordu. Biri dadısının, diğeri ise sevimli bir tayın resmi idi. Annesiyle babasının resmi ise, saç fırçasıyla birlikte komodinin üzerinde duruyordu.

Odanın bu masum atmosferi Sarah'yı maksadından vazgeçiremedi ama. Kapıyı arkasından kapatarak gidip Annabel'in yatağına oturdu. «Edebiyat dersine girdin mi bugün?» diye sordu.

«Evet» diye yanıtladı Annabel.

«Notlarına bakabilir miyim? Ben dersi kaçırdım da.»

«Tabii,» Annabel yazı masasının çekmecelerinden birini açtı.

«Şimdi değil,» dedi Sarah. «Yarın da olur.»

Annabel elindeki dolmakalemi bıraktı.

«Seni rahatsız ediyor muyum?»

«Yoo, hayır,» dedi Annabel. «Anneme yazıyordum. Yazmazsam kızıyor da.»

«Benimki de öyle. Hatta Mademe de P.'ye mektup yazarak hâlâ hayatta olup olmadığını sormuş. İyi zılgıt yedim o yüzden. 'Teofil bana her hafta muntazaman yazardı.'» Sarah, Krystyna'nın komik İngilizce şivesini taklit ediyordu.

Annabel gülümsedi.

«Ama onun her bakımdan uslu bir çocuk olduğundan zaten eminim,» dedi Sarah. Ses tonu anlamlıydı.

«Ne demek istiyorsun?» diye sordu Annabel.

«Ne yani, öyle değil mi?»

«Nasıl yani?»

«Uslu bir çocuk işte.»

Annabel, sesindeki imayı sezdi ama anlayamadı. «Doğrusu çok nazik,» dedi. «Hatta fazla nazik...»

«Her şeyi önce sana mı sorar?» dedi Sarah alaycı bir gülüşle.

«Şu ya da bu filmi görmek isteyip istemediğimi daima sorar önce...»

Annabel şaşırmıştı. «Ne demek istiyorsun?»

«Canım, sadece film seyretmek için çıkmıyorsun onunla herhalde...»

«Hayır. Onunla birlikte olmaktan hoşlanıyorum.»

«O belli zaten »

«Bunun ne zararı olabilir?»

«Tabii ki zararı yok. Ne zararı olacak? Hatta onunla... Ne demek istediğimi anlıyorsun.»

«Hatta ne?»

«Canım seni hiç öpmedi mi yani?»

Annabel kıpkırmızı oldu. «Bu, öyle senin sandığın gibi bir şey değil.»

«Hadi canım, sen de.»

«Benimle o tür ilgilendiğini sanmıyorum.»

«Elbette ilgileniyor. Bütün erkekler ilgilenir.»

«Olabilir.» Annabel düşünüyormuş gibi gözlerini ileriye dikti.

Sarah, arkadaşının birden ağlamaya başlamasından korktu. «Herhalde fazla utangaç da ondan,» diyebildi ancak.

«Doğrusunu istersen,» dedi Annabel birden. «Biz sizin kadar yetişkin değiliz henüz »

Sarah kızardı bu kez. «Saçma,» dedi. «Yaşamın gerçeklerini herhalde sen de biliyorsundur, değil mi?»

«Tabii,» dedi Annabel. «Ama Teofil'le birlikte olduğum zaman onu bu gerçeklerin dışında tutuyorum, onlarla bir türlü bağdaştıramıyorum.»

«Peki ama ondan hoşlanıyorsun değil mi?»

«Evet. Harikulade bir insan. Onunla, şimdiye kadar kimseyle olmadığım kadar mutluyum.» Genç kız sustu, sonra yazı masasının üzerindeki resme baktı. «Dadım hariç,» diye ekledi.

«Peki, öyleyse?» diye sordu Sarah.

«Her şeye rağmen, onu o gözle göremiyorum. Bu garip bir şey, değil mi? Çünkü çok yakışıklı ve çekici bir

erkek. Ama ona elimi sürebileceğimi bile hayal edemiyorum...»

«Peki, bunu bir başkasıyla düşündün mü hiç?»

«Aa, tabii,» dedi Annabel.

«Kiminle?»

«Söylesem inanmazsın.»

«Hadi söyle.»

Annabel Sarah'nın gözlerinin içine baktı. «Stefan Kornowski ile.» Annabel'in Stefan Kornowski ile ilgili düşünceleri belirsizdi. Her gece yatağında yatmış uykusunun gelmesini beklerken Stefan geliyor ve onu kucaklıyordu. Genç kız, Stefan'ın onu, kendi sigara kokusunun sindiği bir kilime sararken hayal ediyordu. Onu kucaklıyor, sımsıkı sarıyordu. Hatta öpüyordu bile. Ama Stefan onu öptüğü zaman genç kız yarı yarıya kendinden geçmiş, uykuya dalmış oluyordu.

Gündüzleri onu ziyarete gittiği zamanlar, sadece evine sinmiş olan kokuyu, o sımsıkı, dağınık odanın atmosferini sevdiğini anlıyordu. Stefan ona karşı daima nazik davranıyor, genç kızın yaptığı her şeyle ilgileniyordu. Annabel ona olaysız geçen yaşamını, Teofil'le yaptıkları gezileri, Sorbondaki kursları anlatıyordu. Stefan ayrıntılarla çok ilgileniyordu.

Örneğin filmin konusunu, yediği yemeği, Teofil'in Fontainebleau üzerine söylediklerini öğrenmek istiyordu. Bir seferinde de Teofil'in hiç elini tutup tutmadığını sordu

«Elimi mi?» Yoo, hayır. Neden?»

«Ben genç olsaydım, tutmak isterdim de ondan.»

Annabel gülümsedi. «Bu Teofil'in aklına gelmez.»

«Belki de fazla utangaçtır da ondan.»

«Niye utansın?»

«Belki senin tepkilerinden korkuyordur.»

Annabel yeniden gülümsedi. «Benim tepkilerim ne olabilir ki?»

«Bilmiyor musun?»

Stefan yazı masasının önündeki sandalyede oturuyordu, Annabel ise divana oturmuştu. Vücudunun rahat ve gevşek bir duruşu vardı.

«Bazen, sizin beni, benim kendimi tanıdığımdan daya iyi tanıdığınızı düşünüyorum,» dedi.

Stefan avurdunu kemirdi.

«Kendimi bir roman kahramanı gibi hissediyorum,» diye devam etti genç kız. Stefan Annabel'in arkasındaki duvara bakıyordu.

«Yazmakta olduğunuz bir kitabın kahramanı gibiyim. Sayfalar henüz bomboş. Ben de bomboşum. Benim içime hayat doldurmanızı, beni canlandırmanızı bekliyorum... Birisi elimi tuttuğu takdirde, benim ne yapacağımı bana söylemenizi bekliyorum...»

Dışarda yağmur yağıyordu. Aşağıdan gelen trafik seslerini bastıran rüzgârın sesi zaman zaman kulaklarına geliyordu. İki lambanın solgun ışıkları odayı aydınlatıyordu. Annabel'in bakışları Stefan Kornowski'nin üzerindeydi. Sonra gözlerini çevirdi ve kucağında duran ellerine bakmaya başladı.

«Anlıyorsunuz ya,» diye devam etti sakin bir sesle, «Şimdiye kadar yazılmış olanlar geçerli değil artık. Birisinin onları karalaması ve yeni baştan yazması gerek...» Genç kız artık kendisine bakmadığı için Stefan gözlerini yavaş yavaş duvardan kaydırdı ve genç kızı incelemeye koyuldu. Eğik başının önüne dökülen yumuşak saçlarına, geleneksel kaşmir bluz ve tüvit eteğin sardığı ince narin vücuduna, siyah çizgili çorapların içindeki, dizden hafifçe ayrık zayıf bacaklarına baktı, baktı. Uzun bir sessizlik oldu. Annabel bekliyordu. Ama Stefan yerinden kımıldamadı. Gözlerini kaldırıp ona baktığında, Stefan'ın uzaklara daldığını gördü. Yüzünde artık alışageldiği o garip ifade vardı.

Genç kız yerinden kalkarak çay fincanlarını mutfağa götürdü. Yıkadıktan sonra oturma odasına döndü. Stefan masasına oturmuş not defterine bir şeyler karalıyordu, ama Annabel odaya girince kalemini elinden bıraktı.

«Kusura bakma,» dedi Stefan. «Sen buradayken yazmam kabalık oluyor. Ama benim yaşımda, hele bu bellekle, insan beş dakika sonra, düşündüklerini unutuyor, onun için anında yazmak gerek...»

Annabel zayıf vücudunu divana yasladı. «Bana düşüncelerinizi söylerseniz, sizi bağışlarım.»

«Hımm,» dedi Stefan not defterine göz gezdirerek. «Gerçek ile gerçek dışı, görünen ve görünmeyen şeyler üzerine düşündüklerimi yazıyordum...»

Annabel bekledi.

«Bir de hastalık üzerine...» diye ekledi Stefan.

«Ne hastalığı?»

«Tek bir hastalıklı hâbis bir hücreyi ele alalım...»

«Evet.»

«Sonra birçok hücrelerin bileşiminden oluşan bir yaratığı, örneğin insanı ele alalım. İnsan o habis hücre gibi habis ruhlu olabilir mi?»

«Tabii. Tahripkâr olabilir... Örneğin bir katil.»

«Ama katil kan dökücü bir insandır. Benim anlamak istediğim, bir insan göze görünmeden de tahripkâr olabilir mi?»

«Bir başkasının kalbini kırabilir, hislerini incitebilir. O zaman kan söz konusu değil.»

«Ama gözyaşı söz konusu. Benim anlamak istediğim şu. Başkalarına acı ya da üzüntü vermeyen, ama aslında kanserli bir hücrenin faaliyeti olan eylemler, hatta düşünceler olamaz mı?»

«Anlamıyorum,» dedi Annabel.

«Bir adamın bir çocuktan nefret ettiğini düşünelim,» dedi Stefan. «Kendi çocuğundan. Adam bunu hiçbir zaman göstermiyor, çocuk da bunun farkında değil...»

«Ama bu doğal bir şey değil.»

«Peki sağlıklı olmakla doğal olmak ayni şey midir?»

«Evet,» dedi Annabel.

«Ama doğa gaddardır. Bir erkek geyik kocadığı zaman genç bir erkek geyik onun dişilerini acımasız elinden alır. Ayni yerde yuvalanan sıçanların sayısı artınca aralarında bir ölüm kalım savaşı başlar. Ama insanlar ayni şeyi yapmaya kalkışınca, bunun doğru bir davranış olmadığı söylenir...»

«Bizim daha yüksek düzeyde ilkelerimiz var da ondan.»

«Belki. Ama bu, doğal yani içimizden geldiği gibi

davranmanın yanlış olduğunu göstermez mi? Sağlıklı ve doğal davranışlar ile doğruluk arasında bir çelişki olduğunu kanıtlamıyor mu bu tez?» Stefan bu soruyu çabuk çabuk ve içtenlikle sormuştu.

«Hayır» dedi Annabel.

«Peki, bu değer yargılarına nereden varıyorsun?»

«Bilmiyorum. Hiç düşünmedim.»

«Tanrı mı ilham ediyor bunları sana?»

Genç kız duraksadı. «Ben aslında Tanrıya inanmıyorum.»

«Gördün mü?» dedi Stefan. «Tanrı kavramından fazla sıkıntı çekmeden kendimizi kurtarabiliyoruz ama Doğruluk, İyilik kavramından kurtulmak bu kadar kolay değil.»

Geç olmuştu, her zamankinden daha geç. Annabel gitmeye hazırlandı. Mantosunu ve eldivenlerini giydi, kuruması için banyo dairesinde bıraktığı şemsiyesini aldı. Ama bir türlü gidemiyordu. Koridorda bir süre eğlendi. Stefan'ın, bir an önce gitmesini istediğini, yazılarına dönmek için acele ettiğini biliyordu. Buna rağmen, oyalanıyor, sanki içerde unuttuğu bir şey varmış gibi davranıyordu. Ama boşuna. Geldiği gibi gitmekten başka bir çare yoktu.

Genç kızın arkasından kapıyı kapatır kapatmaz, Stefan oturma odasına döndü, bir süre sokağı seyretmeye koyuldu. Annabel'in apartmandan çıktığını ve yürüyerek uzaklaştığını gördü. Sonra çalışma masasına geçip yazılarını incelemeye koyuldu. Annabel'in ilk kez evine gelişini tanımlayan yazılarına döndü. Tipik bir İngiliz kızının çizgilerini taşıyan ince ve narin yüzünü, çelimsiz vücudunu saran o biçimsiz giysilerini anımsadı. İngiliz sosyetesinde bu tür gösterişsiz giysiler erdemli bir genç kız için geleneksel sayılıyordu. Annabel'in ne olduğunu görür görmez anlamıştı. Yeniden çocukluğuna dönmeye can atan bir genç kız, yeni gelişen göğüslerini ve cinsel organlarını dehşet ve tiksinti verici bir yük gibi üzerinde taşıyan ürkek bir yaratık.

Stefan'ın ilk tepkisi genç kızı iğfal etmek olmuştu. Onun bu tutkusunu yanlış yorumlayan Annabel, Stefan'ın kendisine gösterdiği ilgiyi, sempati sanmıştı. Teofil'in, dayısının not defterinde okuduğu yazılar, işte bu tutkunun ürünleri olan hezeyanlardı. Ama genç kızın bu ilk ziyareti ayni zamanda Stefan'ın ona karşı olan tutumunu kökünden değiştirmişti. Şimdi bu tutumunu tahlile giriştiğinde, o pasif haliyle kurbanlık bir koyun gibi ayaklarının dibinde yatan bu genç kızı nasıl olup da elde etmediğini, o masum dudaklarını öpmediğini kendisine sorduğunda, Annabel'i Teofil ile birlikte görmenin uyandırdığı bir çekingenlik olduğu kanısına varıyordu. «Teofil» diye mırıldandı kendi kendine. «Beni engelleyen Teofil oldu.»

Ama içinden, ikinci benliğinin sesi, Raymond de Tarterre'in ağzıyla bu işin Teofil'le hiçbir ilgisi olmadığını fısıldıyordu. Onu felce uğratan kendi korkaklığı olmuştu.

«Tilly Czarniecka ile de aynen olmuştu. Sen sadece gözlemcilikten hoşlanıyorsun.»

Raymond'un alaycı sesi şöyle devam ediyordu: «Her ikisi de olgunlaşmamış iki yaratık. Ayartılmayı, iğfal edilmeyi bekleyen iki utangaç hünsa yaratık.»

«Peki Teofil...»

«Züppelik görüntüsü altında kendisini gerçek yaşamdan koruyor. Kadınların dişiliğinden, şefkatinden ve duygusallığından oluşan bataklığa saplanmaktan çekiniyor.»

Bu arada kendi benliğinin sesi diğerini bastırıyordu: «Alaycılığın bayağılığa kaçıyor. Sanat açısından nasıl bir konu geliştirilebilir acaba? İkinci bir Lolita mı? İki masumun aşkları üzerine konu işlemek daha orijinal olurdu belki...»

Bu iç tartışma sürüp gidiyordu. Raymond de Tarterre'in fısıldayan sesi Stefan'ı pişmanlıkla suçluyordu: «Sen Teofil'e karşı bir babanın sorumluluğunu duyuyorsun. Bundan yirmi iki yıl önce, burada, Paris'te, sağ kaldığın takdirde Bruno onu sana emanet etmemiş miydi? Teofil'in Annabel'i sevdiğini ya da sevebileceğine

inanıyorsun ve evlendikleri takdirde sonsuza dek mutlu olacaklarına inanıyorsun. Ama, işin aslı şu. Artık iktidarsız, duygusal, bunak bir ihtiyardan başka bir şey değilsin...»

Stefan, giderek artan bir güvenle kendini diğer benliğine karşı savunuyordu. «Kalbim zayıf. Her an ölebilirim. Tek arzum, ölmeden önce bir kitap yazabilmek, ama bunun için de konu gerekli. Yaşamın yoz ve çirkin yanları bana bu ilhamı veremedi. Ne de Amerika'da geçirdiğim o can sıkıcı ve ölü yıllar. Şimdi elimde masum ve saf bir öykü var. Bu öykü, bezgin ve hayal kırıklığına uğramış insanlığı hayretler içinde bırakacak.»

6

Annabel ile Sarah Paskalya Yortusunu geçirmek üzere İngiltere'ye gittiklerinden, Stefan ile Teofil ilk kez olarak başbaşa kaldılar. Pazar günü öğle yemeğinden sonra Alain ile Krystyna, Alain'in kız kardeşini ziyaret etmek üzere, salonda oturan dayı ile yeğeni başbaşa bırakarak Bois de Boulogne'a gittiler. Stefan, düşüncelerini berraklığa kavuşturmak maksadıyla bir yürüyüş önerdi, Teofil de kabul etti. Champs Elysées'-ye doğru yürürlerken, Stefan Teofil'e, «Paris'te kendini rahat hissediyor musun?» diye sordu.

«Aa, evet,» dedi Teofil. Sonra ekledi. «Başka bir yerde rahat ettiğim kadar.»

«Peki, İngiltere'de?»

«O kadar değil.»

«Acaba Varşova'da rahat eder miydin?»

«Varşova güzel midir?

«Güzel idi.»

«Günün birinde gideceğim oraya.»

Konuşmadan bir süre yürüdüler, sonra Champs Elysées'nin geniş bulvarına vardılar.

«Peki sen kendini Paris'te rahat hissediyor musun?» diye sordu Teofil.

«Şikago ya da New York'dakinden daha rahatım burada.»

«Polonya'yı özlüyor musun?»

«Evet.»

«Annem de özlüyor.»

«Orta çağlarda,» dedi Stefan, «sürgün bir çeşit mahkûmiyet gibiydi. Vatan hainlerine verilen bir ceza.»

«Peki, geri dönemez misin?»

«Hayır. Bize rahat vermezler.»

«Peki benim başım belaya girer mi acaba?»

Stefan omuz silkti. «Halen iktidarda olan kişileri tanımıyorum.»

«Babamın arkadaşları mıydı onlar?»

«Bazıları, belki. Arkadaşlarının çoğu Stalin'in emriyle öldürüldü.»

«Acaba,» dedi Teofil, «babam yaşamış olsaydı, şimdi Komünist olur muydu?»

«Sanmam,» diye yanıtladı Stefan. «Son zamanlarda hayal kırıklığına uğramıştı.»

«Neden?»

«Komünizm adına çok kötü şeyler yapıldı.»

«Biliyorum. Ama şimdi...» Dayısına döndü. «Belki inanmazsın ama, Komünizme eğilimim var. Anneme bundan hiç söz etmedim, çünkü huzuru kaçar ama bana öyle geliyor ki, son tahlilde Komünizmin insanlığa bir hayli yararı dokunmuş... Polonya'da değilse bile Çin'de, hatta Rusya'da.»

«Tüccar bir bankacı için garip bir görüş,» dedi Stefan.

Teofil kızardı. «Biliyorum. Bu yüzden susuyorum ya. Doğrusunu istersen ben geç olgunlaştım. Öylesine karmaşık bir yoldan eğitildim ki, kendime hiçbir zaman gerektiği gibi güvenim olmadı. Bankacılığa girmek de bana o zaman en doğru yolmuş gibi göründü. Ama şimdi, bu iğreti giysilerden sıyrılıp, gerçek kişiliğimi keşfetmek istiyorum. Ne demek istediğimi anlıyorsun değil mi?»

«Bir zamanlar ben de bunu yapmak istemiştim,» dedi Stefan.

«Peki başarabildin mi?»

«Hayır. Onun için uğraşmaktan vazgeçtim.»

«Sen niye Komünist olmuştun?» diye sordu Teofil.

«Ben de son tahlilde Komünizmin insanlığın yararı-

na olduğuna inanıyordum.»

«Peki, fikrini değiştirdin mi?»

«İnsanlığın yararını düşünmekten vazgeçtim.»

Teofil şaşırmış görünüyordu. «Tabii umursamıyorsan o başka...»

«Komünizmin bir ahlâk doktrini olduğunun bilincine vardım,» dedi Stefan. «Ben doğrulara ve yanlışlara olan inancımı yitirmiştim... Sana gelince, görüyorum ki, bir bakıma babana çekmişsin. O, başkalarına hizmet etmekle yükümlü hissediyordu kendini. Zaaflarına gem vurarak, insanların eşit olduğunu savunan bu saçma tezi savunuyordu...»

«Niye saçma olsun?»

«İnsanlar eşit değil de ondan. Gözle görülebilir şekilde birbirlerinden farklıdırlar.»

«Ruhları arasında eşitlik vardır ama.»

«Nerden biliyorsun?»

Teofil kızardı. «İsa öyle der.»

«Hangi yetkiyle?»

«Tanrının Oğlu olmak sıfatıyla.»

Stefan gülümsedi. «A tabii. Senin Katolik olduğunu unutmuştum. Eh, İsa Tanrının Oğlu olduğuna göre ve insanların eşitliğini savunduğuna göre, görüşlerini bu temel üzerine rahatça oturtabilirsin...»

«Peki, sen hangi temel üzerine oturtuyorsun?» diye sordu Teofil.

«Ben hiçbir şeyin üzerine oturtmuyorum. Avrupa'dan ayrıldığım zaman felsefe üzerine spekülasyon yapmaktan vazgeçtim. Amerika'da, insanın belli bir düşünce sistemi olmasını beklemiyor kimse. Anglo-Saxonlar belli bir düşünce sistemleri olmaksızın da pekâlâ yaşamlarını mutlu bir biçimde sürdürüyorlar.»

«Yani yirmi yıldan beri herhangi bir inançtan yoksun olarak yaşadığınızı mı kastediyorsunuz?»

«On dokuz yıldan beri. İnançsız, ilkesiz ve meraksız olarak yaşadım. Gereksinmelerden ve arzulardan da yoksun olarak diyebilirim. Yoluma çıkan her şeyi almakla yetindim, o kadar. Bir fincan kahve, herhangi bir iş, bir aşk serüveni...»

«Peki, daha önce nasıldınız, yani benim yaşımdayken?»

«Hissiz, ekzantrik, kendini beğenmiş...»

«Peki, hayattan ne bekliyordunuz?»

«Özgürlük. Dışardan gelecek her türlü baskılardan ve etkilerden tümüyle arınmış olmak istiyordum.»

«Peki, bunu başarabildiniz mi?»

«Bir an için evet. Şuracıkta, Tuileries Bahçelerinde.» Stefan, Place de la Concorde'un öte yanındaki Bahçeleri işaret etti. «Orada bir bank var. Gidip, hâlâ orada olup olmadığına bakabiliriz. O banka oturup her şeyden tümüyle arındığımı ve tümüyle özgür olduğumu hissetmiştim.»

«Niye belli bir anda bunu hissettiniz?»

«Önümdeki son engeli de silkip atmıştım da ondan.»

«Kimdi bu engel?»

«Baban. Onunla birlikte İspanya'ya gidiyordum. Sonra kendimin bir korkak olduğu bilincine vardım ve onu terk ettim. Bunu anladığım an, yaşamımın en görkemli anıydı...»

«Peki sonra?»

«Yokuş aşağı inmeye başladım. Yazdıklarımın tümü gereksizdi. Sosyeteye girdim, züppeleştim, bir sürü kötü davranışlarda bulundum. Ama hiç olmazsa özgürdüm. Sözünü ettiğim o andan beri kendimi hep özgür, tüm zorunluklardan arınmış olarak hissettim.»

«Peki, hâlâ kendini öyle mi hissediyorsun?»

Stefan duraksadı. «Evet, aşağı yukarı. Yalnız kendi kendime bir taahhütüm var.»

«Nedir o?»

«Sanatla ilgili bir sorun. Kendi kendimi tatmin için yazmam gereken bir şey.»

Tuileries Bahçelerine girdiler ve parktaki sırayı aramaya koyuldular. Ama bulamadılar. Bahçede gezinen, dolaşan başkaları da vardı. Artık geç olmuştu. Stefan ile Teofil birbirlerinden ayrılmaya hazırlandılar. Her biri kendi yoluna gidecekti.

«Yakında bana çay içmeye gelmelisin,» dedi Stefan.

«Seve seve,» dedi Teofil.

«Küçük İngiliz arkadaşımızı özlüyorum, doğrusu.»

«Ben de.»

«Senden çok hoşlanıyor,» dedi Stefan.

«Senden de çok hoşlanıyor,» diye yanıtladı Teofil gülümseyerek dayısına.

«Belki,» dedi Stefan. «Ama sen ona daha uygunsun.»

Teofil kızardı. «Hayatta ne yapmak istediğime iyice bir karar verebilsem, ben de kendimi ona uygun görebilirdim,» dedi.

Stefan ile Teofil ayrı ayrı doğrultularda yürümeye başladılar. Stefan, Pont Royal'i geçip küçücük apartman dairesine doğru yürümeye başladı, Teofil ise bir otobüse atlayıp annesiyle üvey babasına ait daha büyük apartman katına döndü.

Alain ile Krystyna henüz dönmemişlerdi. Hizmetçi izinli olduğundan ev bomboştu. Teofil birden kendini boşlukta hissetti. O akşam için iki seçenek vardı. Bir grup arkadaş o akşam sinemaya gitmeyi önermişler, diğer bir grup ise onu bir partiye götüreceklerini söylemişlerdi. Ama her ikisini de cam çekmiyordu. Ancak sinemada olduğunu unutturabilecek filmler insanı avutabilirdi. Partiye gelince, yeni fikirlerin savunucusu bir sürü fanatik gençlerle birlikte olmak ona hiç de iç açıcı gelmiyordu.

Ne yapmak istediğini düşündüğü zaman, Annabel'le birlikte olmayı arzuladığının farkına vardı. Ancak onunla birlikte bir sinemaya ya da partiye gitmek hoşuna gidecekti. Yüzünü görmek, sesini işitmek istiyor, yüz çizgilerini aydınlatan sakin ve huzur verici gülüşünü özlüyordu. Aklından, geleceği günü hesaplamaya başladı. Daha on iki gün vardı. On iki gün birden ona dayanılmayacak kadar uzun göründü. Belki de hasta olur, hiç dönmezdi. Genç kızın garip bir illeti olduğunu biliyor, tam ne olduğunu bilmemekle birlikte, sıtma gibi ikide bir nükseden bir hastalık olduğuna inanıyordu.

Genç kıza yazmaya karar verdi, mektup kağıdı aramaya koyuldu. Ama Annabel ona hemen cevap verecek

olsa bile mektubunun ancak bir hafta ya da on gün içinde eline geçeceğini düşündü. Bu zaman süresi de ona dayanılmaz gibi göründü.

Aklına telefon geldi. Evden gerçi kimse milletlerarası telefon etmiyordu, ama çalıştığı yerden her zaman böyle telefonlar ediliyordu. Şimdi niye sanki bu fırsattan yararlanmıyordu? Özellikle annesi ile üvey babası evde yokken. Mulford Park'ın telefon numarasını bilmiyordu ama adresi söyler söylemez, on dakika içinde telefonu da öğrendi. Milletlerarası santral memuruna telefon numarasını verdi ve beklemeye başladı. Londra ve Plymouth üzerinden Cornwall'a ulaşan çağrıyı duydu. Malikânedeki telefonun çaldığını işitti. Bir uşağın telefona cevap vermesini bekleyen Teofil, haşin ve mağrur bir kadın sesiyle karşılaştı.

«Annabel ile konuşabilir miyim, lütfen?» diye sordu.

«Bir dakika bekleyin,» dedi kadın sesi. Sonra hemen arkasından:

«Kim arıyor?» diye sordu.

Ses uzaktan gelmekle birlikte, Teofil kadının sesindeki kuşkuyu sezdi.

«Teofil de Pincey,» diye yanıtladı.

«Haa, evet,» dedi kadın. «Bir dakika lütfen.»

Kısa bir sessizlik oldu. Sonra Annabel'in sakin sesi «merhaba» dedi.

«Annabel, sen misin?» diye sordu Teofil. Boğazına bir şeyler düğümlenmişti.

«Evet.»

«Ben Teofil.»

«Evet, biliyorum.»

«Nasılsın?»

«İyiyim.»

«Sana iyi bir Paskalya tatili dilemek için açtım.»

«Evet, sana da iyi tatiller.»

Yine bir sessizlik oldu. Teofil nerdeyse paniğe kapılıp telefonu kapatacaktı, ama tam o sırada Annabel: «Bir dakika bekleyebilir misin? Öbür telefonla konuşacağım,» dedi.

Teofil telefona sarıldı ve beklemeye başladı. Telefonun içinde bir iki tıkırtı duyuldu, sonra daha sakin bir ortamda Annabel'in sesini daha belirgin olarak işitti. Genç kız:

«Kusura bakma,» dedi. «Odada başkaları vardı.»

«Nasılsın?» diye sordu Teofil yeniden.

«İyiyim. Daha doğrusu, şöyle böyle.»

«Hasta mısın?» diye sordu Teofil.

«Hayır,» dedi genç kız.

«Hepimiz seni özledik.»

«Ben de öyle.»

«Paris sen olmayınca tatsız.»

Bir sessizlik oldu. Teofil fazla ileri gitmiş olabileceğini düşündü. Sonra Annabel: «Daha erken dönmemi ister misin?» diye sordu.

«Çok isterim.»

«Peki, öyleyse.»

«Peki, annen bırakır mı?»

«Bırakır sanırım.»

«Ne zaman geleceksin?»

«Sana telgraf çekerim.»

«Seni karşılamaya gelirim.»

«İyi.»

«İyi.»

«İstersen kapat artık,» dedi Annabel. «Telefon çok pahalı.»

«Pekâlâ. Ama çabuk gel.»

«Oldu.»

«Annabel...»

«Efendim.»

«Ben... Neyse seni gördüğüm zaman söylerim.»

«Hoşça kal, öyleyse.»

«Sen de hoşça kal.»

7

Hayatımızdaki bütün sevinçli anlarda olduğu gibi, Teofil ile Annabel de bizzat öykünün kahramanları olarak Gare de Nord'daki buluşmalarının tadını tam olarak çıkaramadılar. Paskalya Yortusu günündeki telefon konuşmasından beri, birbirlerine âşık oldukları düşüncesi her birinin zihninde öylesine gelişmişti ki, bu olayın ihtişamından gözlerinin kamaşacağı bir anda, düşünceleri hep birbirlerine karşı takınacakları tavrın en ince ayrıntılarına, üzerlerindeki giysilerin kesimine, birbirlerinin özelliklerine takılmıştı. Garda karşılaştıkları zaman her ikisi de birbirlerini ürkütmeden, hayal kırıklığına uğratmadan aralarındaki mesafeyi nasıl aşacaklarını düşündüler. Kucaklaşmadılar, hatta birbirlerinin gözlerinin içine bile bakmadılar. Teofil Annabel'in elini sıktı, sonra bir hamal aramaya gitti.

Takside, ürkeklikleri biraz geçtikten sonra, Teofil çekingen bir bakışla kızın gözlerinin içine baktı, tatlı ve utangaç bir bakışla karşılaştığında da Annabel'in elini tuttu. Genç kızın eli yün bir eldivenle örtülü olarak Teofil'in avucunda cansız duruyordu.

«Seni görmekten mutluyum,» dedi Teofil. Taksi şoförünün İngilizce anlayıp anlamadığını düşünüyordu.

«Ben de geldiğim için mutluyum,» dedi genç kız.

«Zor oldu mu?.. Planlarını değiştirmek?»

Annabel gülümsedi. «Biraz. Annemin pek hoşuna gitmedi.»

«Ama gelmene izin verdi.»

«Karşı koyamazdı, çünkü Dr. Ebermann benim tarafımı tuttu.»

«O da kim?»

«Bir doktor.»

«Kendimi biraz suçlu hissediyorum. Belki orada eğlenecektin, baloya filan gidecektin ya da...»

«Gerçi annem gidip akrabalarımızın evinde kalmamı istemedi değil. Hoş, ben zaten gitmezdim ya. Ama hoşnutsuzluğunun asıl nedeni o değildi.»

«Peki neden dönmeni istemedi?»

«Kuşkulandı da ondan.»

«Neden?»

Annebel Teofil'e dönerek gözlerinin içine baktı. «Paris'ten birinin beni araması onu kuşkulandırdı. Böyle bir şey şimdiye kadar hiç olmadı.»

Teofil daha önceleri de kızlarla öpüşmüştü ama pek hoşlanmamıştı, bu yüzden de daha ileri gitmemişti. Bu yüzden Annabel'i öpmesi gerektiği anı düşünerek şimdiden çekiniyordu, ama bunun zorunlu olduğunu da biliyordu. Bu korkuyu içinde taşımaktansa, bir an önce başından atmayı kararlaştırdı. Alain ve Krystyna ile birlikte akşam yemeğini yedikten sonra Annabel'e Champs Elysées'deki bir kahvede gidip oturmalarını önerdi. Annabel kabul ederek mantosunu giymeye gitti.

Krystyna, sinirli bir sesle Teofil'e, «Kız belki de yorgundur,» dedi. «Bu gece olsun erken yatmasına izin vermeliydin.»

«İstemese reddederdi,» dedi Teofil. «Ayrıca çok geç kalmayız.» Annesinin yüzüne bakmadan konuşmuştu çünkü, o anda ona karşı duyduğu nefreti görmesini istemiyordu.

Krystyna ters ters, hoşnutsuz bir bakışla arkalarından bakarken Teofil ile Annabel evden ayrılıp sokağa çıktılar. Annesine karşı duvduğu bu ani öfke Teofil'i her zamankinden daha yürekli yapmıştı. Karanlık ara

sokakta yürürlerken, Anabel'in elini yakaladı, sonra kendi evinden bir blok ötede durdu, Annabel'e doğru döndü ve onu öptü.

Bu gerçek bir öpücüktü ama tecrübeden yoksun bir öpücüktü. Her iki çift dudak hemen hemen hiç aralanmadı, modası geçmiş filmlerdeki öpüşmeler gibi dudaklar bir araya geldi. Ama Teofil'in kolları genç kızın omuzlarını sardı, Annabel'in elleri de, oyuncağını sımsıkı yakalayan bir bebek gibi Teofil'in arkasındaki paltoyu kavradı.

«Seni seviyorum,» dedi Teofil acemice, iyi ezberleyemediği bir rolü oynayan acemi bir aktör gibi.

«Ben de,» dedi Annabel. «Ben de seni seviyorum.» Onun konuşması da ayni derecede inandırıcı olmaktan uzaktı. Ama her ikisi de bu yükü üzerlerinden atmış ve kurtulmuş olmanın öylesine sevinci içersinde idi ki, bütün gece birbirlerinin ellerini bırakmadılar, ve birbirlerinin gözünün içine bakmaktan kaçındılar.

Evlenmeme olasılığı hiçbirinin aklının köşesinden bile geçmiyordu. 1950'lerde iki kişinin paylaştığı böyle bir duygunun bütün bir ömür boyu süreceği düşüncesi olağan sayılıyordu. Bu düşüncenin ne zaman somut bir evlenme teklifine dönüştüğünü ne Teofil ne de Annabel anlayamadı. O önemli anı yine kaçırmışlardı. Teofil, sınıf farkı, mal mülk gibi terimler hakkındaki sezgilerine dayanarak, bu somut öneriyi belirsiz bir tarihe ertelemişti. Ama Annabel, Paris'e dönüşünden hemen sonra, «Bence köpekleri evde barındırmamalı, sen ne dersin?» ya da «gerekirse Fransa'da otururuz, değil mi?» gibi sözler etmeye başlamıştı. Sonunda, onları Seine nehrine doğru götüren bir otobüste söylenen bu son sözden sonra Teofil: «Demek evleniyoruz, öyle mi?» dedi.

«Aa tabi,» dedi Annabel. «Sen de öyle düşünmüyor musun?»

«Evet.»

«Benimle evlenmek istemiyor musun?»

«Tabii istiyorum.»

«Ben hep evleneceğimizi düşünüyordum.»

«Ben de öyle.»

Nehir kenarında otobüsten indiler.

«Acaba annen baban ne diyecekler?» diye sordu Teofil.

«Umurumda değil,» dedi Annabel. «Ne diyecekleri beni ilgilendirmiyor.»

«Benim maaşımla geçiniriz,» dedi Teofil, «Tabii pek lüks bir hayat olmaz ama...»

Annabel kolunu Teofil'in beline doladı ve ona sarıldı. «Hiç tasalanma,» dedi. «Babam her tür vergiden öylesine nefret eder ki, mallarının çoğunu benim üzerime yaptı.»

«Senin üzerine mi?»

«Evet, öyle.»

Bir bahar akşamıydı. Hava ılıktı. Rıhtım boyunca kol kola yürümeye başladılar. Kendilerini öylesine özgür hissediyorlardı ki, herkesin ortasında dudakları sımsıkı kapalı olarak birbirlerine o sade ve yalın öpücükleri vermekten çekinmediler.

8

Mayıs ortalarında bir gün, Cezayir'de, Pflimlin hükümetine karşı yapılan ayaklanmadan birkaç gün sonra, Krystyna kardeşine telefon ederek, öğle yemeğinde bir yerde buluşmalarını önerdi, daha doğrusu emretti. O gün, her zamanki gibi Annabel çay saatinde kendisini ziyarete gelecekti. Bundan başka kimseye bir sözü olmayan Stefan Krystyna'nın arzusuna boyun eğmekten başka bir çıkar yol bulamadı.

Lokantaya ilk gelen Stefan oldu. Daha kapıdan içeri girer girmez Krystyna'nın sinirli ve kaygılı olduğu Stefan'ın gözüne çarptı. Kardeşine sertçe bir selam verdi ve hemen önündeki yemek listesini incelemeye koyuldu.

«Sen ne yiyeceksin?» diye sordu Krystyna.

«Çorba. Ciğer yahnisi, salata.»

Krystyna burun kıvırdı.

Garson geldi, yemeklerini ısmarladılar.

«Beni niye görmek istedin?» diye sordu Stefan.

«İlle de özel bir neden olması mı gerekiyor?»

«Endişeli görünüyorsun.»

Krystyna yüzünü buruşturdu ve gözlerini Stefan'dan kaçırdı. «Evet, endişeliyim,» dedi. «Bu çocuklar beni üzüyor.»

«Niye, çocuklara ne oldu ki?»

«Teofil bana dün gece evlenmek niyetinde olduklarını söyledi.»

Krystyna birden sertçe Stefan'ın yüzüne baktı ve gözlerindeki pırıltıyı gördü. «Sen biliyor muydun?» diye sordu.

«Öyle bir şey tahmin ediyordum.»

«Bu senin marifetin,» dedi Krystyna, ıslık çalan bir sesle.

Stefan cevap vermedi.

Krystyna saçlarının uçlarını çekiştirmeye başladı. Saç tuvaletinin Parisli bir kadın berberi tarafından yapılmış olduğunu unutmuşa benziyordu. Saçlarının eskiden olduğu gibi hâlâ omuzlarına döküldüğünü sanıyordu herhalde. Stefan onu inceledi. Krystyna'nın, şıklıktan ve yapmacık tavırlardan arınmış, savaştan önceki kaygılı genç kız hali gözlerinin önünde canlandı birden. Tüm Polonyalı kadınlar gibi o da yaşını göstermiyor, fazla bir değişiklik göze çarpmıyordu.

«Buna engel olmalısın,» dedi Krystyna.

«Neden?»

«Birbirlerinin dengi değiller de ondan.»

«Oğlunu bir İngiliz centilmeni olarak düşünemiyor musun?» Stefan bunu hafif alaycı bir ifadeyle sormuştu.

«Hayır, düşünemiyorum.»

«Ama sen onun öyle yetişmesini sağlamadın mı?»

«Hiç bir şey anlamıyorsun. Buna asla izin vermezler.»

«Kim izin vermez?»

«Kızın ailesi, canım.»

«Peki, buna engel olabilirler mi?»

«Çaba gösterirlerse tabii engel olurlar.»

«Aşk bütün engelleri yener...»

Krystyna masmavi gözlerinde bir şaşkınlık ifadesiyle kardeşine baktı.

«Sen hayatta bir kez olsun, ciddi olamaz mısın?»

Stefan yüzünü buruşturdu ve gözlerini kaçırdı. «Ne diye ciddi olacakmışım?»

«Stefan» dedi Krystyna, «Benden nefret ettiğini biliyorum...»

«Yoo, nefret etmiyorum.»

«Beni budala bulduğunu biliyorum. Giderek yap-

macıklı ve züppe bir insan olduğuma inanıyorsun...»

«Yoo, öyle düşünmüyorum.»

Krystyna kızgınlıkla arkasına yaslandı. «Söyle bana öyleyse. Neden korktuğumu, kaygılandığımı ve neden sana geldiğimi anlat bana öyleyse.»

«Teofil'i kaybetmekten korkuyorsun,» dedi Stefan.

Garson çorba ve mayonezli yumurtalarını getirdi.

«Belki de,» dedi Krystyna.

«Oğluna bir cankurtaran simidi gibi sımsıkı sarılmışsın. Selametin ona bağlı diye düşünüyorsun... Onunla aklını bozmuşsun... Annabel'i kıskanıyorsun.»

Krystyna yüzünü buruşturdu. «Gerçekten böyle mi düşünüyorsun?»

Stefan omuz silkti. «Düşündüğümle, gerçekten düşündüğüm arasındaki ayırımı hiçbir zaman anlayamadım.»

«Onun için senden ciddi olmanı istedim.»

Stefan gürültülü bir biçimde çorbasını yudumladı.

«Belki de haklısın,» dedi Krystyna. «Belki de ben oğlunu egemenliği altında tutan mütehakkim bir anayım. Ama Teofil öylesine genç ve duyarlı bir çocuk ki. Kız da öyle. Ben her zaman güçlü bir kadının... Biliyor musun, ben Teofil'in bugüne dek hiçbir kızla yattığını sanmıyorum.»

«Onun yaşındayken ben de öyleydim.»

«Saçma. Sen evliydin. Kaldı ki, sen Teofil için hiç de iyi bir örnek sayılmazsın.»

«Annabel konusunda yanılıyorsun,» dedi Stefan. «O potansiyel olarak hepimizden daha güçlü.»

«Ama çocuk bir psikiyatri kliniğinden öbürüne taşınıp duruyor...»

«Sürdüğü yaşam onun dengesini bozmuş. Ama Teofil'le evlendiği takdirde...»

«Eskisinden daha beter olacak. Bir kez annesiyle babası Teofil'le evlenmesine izin vermeyecekler. Bütün mallarını mülklerini, kızın üzerine yapmışlar. Bunca servetin sürgündeki bir Polonyalıya intikal etmesine dünyada razı olmazlar.»

«Fena mı, aileye taze kan aşılanmış olur.»

«Onlar öyle düşünmezler. Sen Amerika'da fazla kalmışsın. Soylu Fransız ve İngiliz ailelerinin ne denli katı ve uzlaşmaz olduklarını unutmuş görünüyorsun.»

«Ama o direnecek.»

«Kim?»

«Annabel.»

««Direndiği takdirde bunun acısını kim çekecek? Teofil. Onu savaş alanı haline getirecekler.»

Garson tabakları alıp, ikinci yemeklerini getirmeye geldi. Stefan boynunu uzatıp ısmarladığı ciğerin gelip gelmediğine baktı. Sanki bu onun için, konuşmalarından çok daha hayati bir önem taşıyormuş gibi. Krystyna, Stefan'ın ilgisini yitirdiğini anlayarak: «Dinle Stefan,» dedi. «Şimdilik beni dinle, ondan sonra sesimi keseceğim. Benim mütehakkim bir anne olduğumu söylemekte belki haklısın. Bilmiyorum. Ama Teofil benim hayatım. Geçmişteki zor günlerden bana artakalan yegâne değerli şey. Onun mutlu olması şart benim için. Bunu Bruno'ya, Cecylia'ya ve Mamuska'ya borçluyum. Polonya'daki bütün ölmüşlerimize karşı benim görevim bu...» Duraksadı. «Bu senin de görevin, Stefan. Bunu onlara borçlusun, sevdiklerimize.»

Stefan'ın yüzünü inceliyordu. Kardeşi gözleriyle garsonu izlemekten vazgeçti, bakışlarını boşluğa dikti sonra kuru bir sesle: «Üzülecek bir şey yok, bu işi olmuş bil,» dedi.

Annabel annesiyle babasına bir mektup yazarak, Teofil de Pincey ile evleneceğini açık açık bildirdi. Beş gün sonra, derhal İngiltere'ye dönmesini bildiren bir telgraf aldı. Genç kız aldırış etmedi. Bunun üzerine İngiltere'den bir telefon geldi. Salonda oturan Sarah, de Pinceyler ve Teofil havadan sudan konuşarak Annabel'in telefon konuşmasına kulak misafiri olmamaya çaba gösterdiler. «Haziranda döneceğim... Kararlaştırdığımız gibi... Hayır, öyle değil. Düğünün evde olmasını istiyorum... Hayır, Dr. Ebermann'la görüşmeye ihtiyacım yok.

Bu benim kararım, beni kimse zorlamadı. Kararım kesin...»

Annabel telefonu kapattı ve salona döndü.

«Annen miydi?» diye sordu Teofil.

«Evet,» dedi Annabel. Bir sessizlik oldu, sonra genç kız ekledi:

«Benim eve dönmemi istiyor.»

«Belki de gitmen daha doğru olur,» dedi Krystyna.

Annabel soğuk bir tavırla ev sahibesini süzdü. «Yani beni kovuyor musunuz?» diye sordu sakin bir sesle.

«Tabii ki kovmuyorum,» dedi Krystyna. «Ancak...»

«Çok üzülüyorum,» diye sözünü kesti Annabel, «sizi böyle müşkül bir durumda bıraktığım için. Ama ne yazık ki öyle. Olan oldu. Ben de bu işten vazgeçecek değilim.» Genç kız salonun öbür ucuna giderek Teofil'in yanında durdu.

Alain ile Krystyna bakıştılar ama seslerini çıkarmadılar.

Mulford Park'dan gelen yeni bir saldırı bu kez Krystyna'yı hedef aldı. Bu, Lady Felsted'den Krystyna'ya gelen bir mektuptu. Bu mektupta, ev sahibesi emanete hiyanet etmekle suçlanıyor, kendisine karşı beslediklerı güveni kötüye kullandığı, Teofil'i, Annabel'in saflığından yararlanması için kışkırttığı belirtiliyor, ayrıca, genç kızın psikolojik zaaflarından istifade ederek, oğluna bir servet sağlamak için komplo hazırladığı bildiriliyordu. Ayni postayla Sarah da annesinden, derhal eve dönmesini emreden bir mektup aldı.

O sabah Sorbonne'a gitmezden önce, Annabel, annesinin el yazısıyla Madame de Pincey'e yazılmış, üzerinde İngiliz pulu bulunan bir mektup görmüştü. Akşam eve döndüğünde, Krystyna'nın gözlerinin ağlamaktan kıpkırmızı olduğunu gördü. Kendisine derhal o mektubun annesinden olup olmadığını sordu. Krystyna doğrulayınca Annabel mektubu görmek istedi. O da çekmecesinden çıkarıp genç kıza verdi.

Annabel okudukça yüzünün rengi bembeyaz oldu. O melek yüzünde, iki öfkeli göz Krystyna'ya dikilmişti. Bu mektubu almış olmaktan Krystyna'yı suçluyordu,

sanki. Tam mektubu bitirdiği sırada Teofil geldi ama kimse onu umursamadı. Bu, iki kadını ilgilendiren bir sorundu.

«Madame de Pincey,» dedi Annabel. «Annemin yazdıklarının gerçek dışı olduğunu ikimiz de biliyoruz.»

«Biliyorum, yavrum, ama...»

«Bu mektubu umursamamanızı isterdim.»

Krystyna hıçkırmaya ve kanatlarını çırpan bir kuş gibi omuzlarını oynatmaya başladı. «Ama her ikiniz de çocuksunuz,» dedi.

«Ben yirmi iki yaşındayım,» dedi Annabel. «Bu, kendi başına karar verilebilecek bir yaştır, sanırım »

«Sen öyle düşünebilirsin ama...»

«Peki, siz evlendiğiniz zaman kaç yaşındaydınız?»

«Ben... evet... ben de yirmi iki yaşındaydım.»

«Peki bu bir hata mıydı?»

«Hayır. Her evliliğin iyi ve kötü yanları vardır. İdeal bir evlilik beklenemez. Haklısın, yavrum. Herhalde ben seni çok genç görüyorum. Tabii, siz birbirinizi seviyorsanız...» Krystyna birden Annabel'i iki eliyle birden tuttu ve her iki yanağından öptü. Sonra Teofil'i yakaladı, kollarını her birinin vücuduna dolayarak ikisini birden kucakladı.

Krystyna, Lady Felsted'in mektubuna cevap vermedi. Onu Annabel'e bırakmıştı. «Teofil'den bu denli utanç duyuyorsanız,» diye yazdı Annabel, «daha onu tanımadan ve görmeden, bizim, Paris'te evlenmemiz belki de daha isabetli olacak.»

Bu mektuptan sonra ses seda kesildi. Annabel, Teofil, Krystyna, Alain ve Stefan Kornowski, her an telgraf, telefon ya da mektup gelmesini, hatta, Lord ve Lady Felsted'in Paris'te arz-ı endam etmelerini beklediler.

Sonunda, Mulford Park'dan iki mektup geldi. Biri Annabel'e, diğeri ise Krystyna'ya yazılmıştı. Her iki mektupta da, Sorbonne'daki kurs biter bitmez, uygun gördükleri takdirde, Annabel'in Teofil'i ve tüm ailesini Mulford'a getirmesi, orada bir süre kalıp ailece tanışılması ve herkes için en uygun karara varılması öneriliyordu.

9

Baharın sonuna doğru ve 1958 yazının başlangıcında Dördüncü Fransız Cumhuriyetinin sona ermesi ve Beşinci Cumhuriyetin doğuşu Stefan Kornowski'yi gafil avlamış, daha doğrusu pek ilgisini çekmemişti. Yeni bir anayasanın yürürlüğe girmesi ona ne ifade ederdi? Onun tüm dikkatini çeken, gözlerinin önünde gelişmekte olan yeni ve canlı bir Paul ile Virginie öyküsü idi. İki masum nişanlanmışlardı. Henüz olgunlaşmamış bu iki bedenin aktif uzantıları olan eller Stefan'ın evinde birbirine kenetlenmiş, utangaç ve sevecen bakışlar iki gencin arasında gidip geliyordu. Stefan aralarında geçen her bakışı ve davranışı dikkatle inceliyor, sonra onları not defterine kaydediyordu.

Kafasını kurcalayan yalnız tek bir sorun vardı: Uzun süre yazı masasının önünde oturuyor, kaleminin ucunu çiğniyor, durumu tahlil ediyor ve buna bir çözüm yolu arıyordu. Genç sevgililerin her ikisinde de en ufak bir şehvet belirtisi yoktu. Birbirlerini sevdikleri, gözle görülür, elle tutulur, yadsınamaz bir gerçekti. Annabel, Stefan'ın mutfağında, Teofil'in çayını hazırlayıp onun gelmesini beklerken, sahibinin kapıdan girmesini bekleyen sadık bir köpek gibi acıklı bakışlarla kapıyı gözlüyordu. Teofil günlük işinden döner dönmez onu orada karşılıyor, paltosunu alıyor, pervane gibi etrafında dönüyordu. Bütün bunları yaparken genç kızın gözlerinde öylesine büyük bir gurur ve hayranlık okunu-

yordu ki, insan Teofil'i bir ay vahşi ormanlarda avlandıktan sonra dönen bir avcı sanabilirdi. Ama kucaklaşmaları son derece nezihti. Birbirlerinin ellerini tutmaları ancak sembolik bir anlam taşıyordu. İkisinin de yüzleri son derece güzel, vücutları zarif ve uyumlu idi. Ama her ikisi de hayranlıktan öte bir şey gerekmezmiş gibi davranıyorlardı. Stefan bunu bir süre utangaçlık olarak yorumladı. Yalnız kaldıkları zaman, aralarında mutlaka bir çeşit şehvet hissinin uyandığına inanıyordu. Ama Krystyna'ya, dolambaçlı yoldan, «çocukların birbirlerinin koynuna girip girmediklerini» sorduğu zaman ablası, yatmak şöyle dursun, birbirlerinin odalarında hiçbir zaman yalnız bile kalmadıklarına emin olduğunu söyledi. «Ne garip değil mi?» diye sordu. «Biz hiç böyle değildik.»

Temmuz ortalarında hepsi birden bir yığın valizle Paris'ten Londra'ya hareket ettiler. Alain'in tavsiyesi üzerine Stefan kendisine bir tüvit takım elbise, bir çift altı kalın kauçuklu süet pabuç ve bir smokin aldı. Bir de mayo almayı unutmadı, çünkü Annabel kendisine, sık sık Atlas Okyanusunda denize girdiklerini söylemişti.

Londra'da iki gece geçirdiler. Annabel, annesinin babasının Mayfair'deki evlerinde, de Pincey ailesi ve Stefan Kornowski ise Picadilly Otelinde kaldılar. Teofil birden oteriter kesilmişti. Stefan'ı zorla gömlek alması için Jermyn Sokağma, sonra Simpson'a öğle yemeğine götürdü.

Otele dönmezden önce, St. Jemes Caddesinde bir süre dolaştılar. Teofil, dayısına çeşitli kulüpleri gösterdi. White's Kulübün önünden geçerken, Stefan Teofil'e: «Belki sen de bir gün bu kulübün üyesi olursun.» dedi.

Teofil kızardı. «Sanmıyorum,» dedi. «Benim yaradılışıma uygun değil»

O gece Knightsbridge'deki bir lokantada akşam yemeği yediler. Yemekte, Annabel'in psikiyatristi olan

Dr. Ebermann ile karısı da vardı. Kibar görünüşlü doktor Teofil'in yanında oturuyor, onunla konuşuyor, Annabel ise onları izliyor, bir yandan da doktorun karısıyla görüşüyordu.

Yemekten sonra sokağa çıktılar ve Hyde Park'a doğru yürüyerek taksi aramaya başladılar. Stefan kendisini Dr. Ebermann'ın yanında buldu birden. «Sizden çok söz edildiğini duydum,» dedi psikiyatrist Stefan'a «Annabel'e çok iyiliğiniz dokunduğu kanısındayım.»

Stefan doktorun yüzüne bakmaya cesaret edemedi. Profesyonel bir gözlemcinin içini okumasından korkuyordu. «Annabel'i hepimiz çok seviyoruz,» dedi belli belirsiz.

«Onun üzerinde ne denli önemli bir etkiniz olduğunun farkında değilsiniz galiba,» dedi doktor.

«Yeğenime âşık olduğunu sanıyorum.»

«Kusuruma bakmayın ama,» dedi Ebermann, «Mesele o kadar basit değil. Annesi ve babası ile tanıştıktan ve içinde yaşadığı evi gördükten sonra bunu daha iyi anlayacaksın. Anne ile babanın Annabel üzerindeki baskıları çok ağır. Bu baskı altında ezilmişti kızcağız. Şimdi kendini kurtarmış durumda. Yeğeniniz konusunda verdiği karar bugüne dek tek başına verdiği yegâne karar oldu. Annesi ve babası ile olan ilişkileri onu adeta kapana kıstırmıştı. Aslında onlar da tutarlı insanlar değil..» Doktor sesini alçaltarak devam etti: «Bir psikiyatristin böyle vakalarla karşılaştığı çok olur. Analar babalar bize çocuklarını tedavi etmemiz için başvururlar ama aslında hasta olan kendileridir. Ama bunu kendilerine söyleyemezsiniz, tabii. Şimdi Annabel annesiyle babasına meydan okumuş bulunuyor. Bu da onun iyileşmekte olduğunun en mükemmel belirtisi. Ama bunun tehlikeli bir yanı da var. Böyle bir karar almasında onlara karşı koyma arzusunun, sinir bozukluğunun da payı olabilir. Şimdi herhangi bir engelle karşılaşacak olursa belki yeniden içine kapanır ve bu içine kapanma belki bu kez sonuna dek sürer.»

«Bütün bunları size söylemekten maksadım,» dedi Dr. Ebermann, «Annabel'den anladığım kadarıyla, onla-

rın mutluluğunu her şeyin üstünde tuttuğunuza olan inancımdan ileri geliyor.»

«Evet,» dedi Stefan. «Onların yerleşip bir düzen kurmalarını istiyorum.»

Onlardan önde giden Alain, bir taksiyi durdurmuş, Bayan Ebermann'ın binmesine yardım ediyordu. Doktor Annabel'le son bir kez konuştu, sonra onları kutsayan bir papaz gibi Annabel ile Teofil'in omuzlarını okşayarak taksiye bindi.

Krystyna ile Alain Hyde Park'a doğru yürümeye devam ettiler. Stefan, Teofil ve Annabel de onları izliyordu.

«Dr. Ebermann senden hoşlandı,» dedi Annabel Teofil'e. «Evlenmekle doğru hareket ettiğimizi söylüyor. Kendisi bizden yana.»

«Ona bakılırsa, herkes senden yana,» dedi Stefan.

Annabel yüzünü buruşturdu. «Umarım ki öyledir.»

Ertesi sabah Paddington İstasyonundan Cornwall Ekspresine bindiler. Tren batıya doğru yol alırken Stefan'ın çevreyle olan uyumsuzluk duygusu giderek artıyordu. Yoğun çitlerle çevrilmiş olan tarlalar, Polonya, Fransa ile Amerika'da gördüklerinden çok farklıydı. Görünüm, bakımlı bir bahçe gibi süslü ve düzenliydi. Annabel ile Teofil rahat görünüyor, kendi aralarında tatlı tatlı konuşuyorlardı. Masum elleri arasıra buluşuyor, sonra yine birbirinden ayrılıyordu. Ama Stefan tüvit kostümünün içinde kendini iğreti hissediyor, herkesin gözüne batıyormuş gibi geliyordu. Bir İngiliz centilmeninin kılığına girebileceğini sanmış ama sonuç olarak kostümlü baloya giden bir Polonyalı durumuna düşmekten kurtulamamıştı.

Bu ruh hali içersinde Plymouth'a vardıklarında trenden indi ve herkesten önce ilerlemeye başladı. Peronda yolcuları bekleyen ufak bir kalabalık vardı. Aralarında, bol pudralanmış yüzü ve keskin hatlarıyla göze çarpan bir kadın vardı. Stefan, bunun Annabel'in annesi olabileceğini düşündü ama kadının önce gözlerini

kendisine diktiğini, sonra da tiksinti ve utançla bakışlarını kaçırdığını görene dek emin olamadı.

Annabel, annesini sembolik bir şekilde öptükten sonra Stefan'la tanıştırdı. Lady Felsted, elini sıkmak ve gülümsemek zorunda kaldı. Ama Stefan, hoşnutsuzluk ifadesinin yeniden yüzüne gelmesini engellemek için kadının ne denli kendisini zorladığını farketti. Krystyna, ve Alain ile el sıkışırken yüzünü inceliyordu. Sıra Teofil'e geldiğinde kadının yüzünde hafif bir küçümseme ifadesi belirdi, sonra hissiz ve kendini beğenmiş maskesini yeniden takındı.

Lady Felsted konuklarını dışarda bekleyen iki otomobile doğru götürdü. Arabaların bir tanesini bir şoför, diğerini ise kendisi kullanıyordu. Böylece konvoy halinde kuzey kıyılarına Mulford Park'a doğru ilerlemeye başladılar.

Aşmak zorunda oldukları elli millik mesafe, dağlık kırsal bölgenin hendeklerle dolu çetin yolları Mulford Park'ın ne denli uzak ve erişilmez bir yerde bulunduğunu gözler önüne seriyordu. Granit bahçe kapılarının arasından geçtikten sonra bile daha bir millik bir mesafe uzanıyordu önlerinde. Ancak o zaman, neo-Gotik tarzda yapılmış muazzam malikâne, ağaçların arkasında belirdi.

Arabalar, dış kapının önündeki çakıl taşlı yolda durdu. Burası bir katedrale girişten farksızdı. Stefan Kornowski, arabanın arkasında oturmakta olduğu yerden bacaklarını dışarı uzatıp dışarı çıktı. Şöfor bu arada, şimşek gibi arabayı dolanıp kapıyı açmaya hazırlandı. Oysa Stefan kapıyı açıp çıkmıştı bile. Olduğu yerde durup gerindi. Kuzey batıya baktığında, uzakta bir mil ötede ve çok aşağılarda deniz görünüyordu. Kuzey doğuda, Mulford'un küçük balıkçı köyü hayal meyal seçilebiliyordu. Malikânenin çevresinde avlular, mutfaklar ve hizmetçi daireleri vardı.

«Buyurmaz mısınız?» dedi Lady Felsted ince ve anlamsız bir sesle. Konuklar ev sahibesinin ardından bir kilisenin kemerli avlusunu andıran soğuk ve loş bir hole girdiler. Annabel bile bu buz gibi ve sevimsiz atmosfer

içinde değişmiş görünüyordu. Yüzünde sert ve donuk bir ifade vardı.

Önlerinde bir adam belirdi. Stefan, bunun Lord Felsted olduğunu düşünerek tam elini uzatmak üzereydi ki, adamın bir uşak olduğunun farkına vardı. Adam, anlamsız bir yüzle önlerinden geçerek, elinde Stefan'ın bavulu olduğu halde geri döndü.

«Bay Briggs'i takip ederseniz,» dedi Lady Felsted, «size odanızı gösterecektir. Sonra Alain ile Krystyna'yı, şoför de peşlerinde olduğu halde, bir koridordan geçirmeye başladı. Stefan ise uşağın arkasından geniş bir merdiveni tırmanmaya çalışıyordu. Teofil ile Annabel gözden kaybolmuşlardı.

Uzun bir yolculuktan sonra, halılarla döşeli koridorlardan geçerek Stefan'ın yatak odasına vardılar. Uşak, bavulunu bir sehpanın üzerine yerleştirdikten sonra, esrarengiz bir tavırla, çayın çocukların dairesinde içileceğini bildirdi. Sonra o da gözden kayboldu. Stefan şimdi Kraliçe Victoria stili mobilyaların arasında, denize karşı bir odada yalnız kalmıştı.

Eşyalarını bavulundan çıkarmaya başladı. Smokin ceketini dolaba astı, gömleklerini tuvalet masasının altındaki çekmeceye yerleştirdi. Birden kapının vurulduğunu işitti. Sessizce bekledi. Kapı yeniden vuruldu, sonra Teofil'in sesini duydu. Kapıyı açtığında, Teofil, Alain ile Krystyna'yı karşısında gördü.

«Hazır mısın?» diye sordu Teofil.

«Bittabi,» dedi Stefan.

«Aşağıda çaya bekliyorlarmış,» dedi Teofil.

«İngiliz çayı,» diye ekledi Alain.

«Çaylar, çocukların dairesinde içilecekmiş,» dedi Stefan.

«Çocukların dairesi nerde ki?» diye sordu Krystyna.

«Bilmiyorum,» dedi Teofil. «Gidip öğreneyim.» Koridordan aşağıya doğru yürümeye başladı.

«Bensiz gitme,» diye seslendi Krystyna oğluna. Alain, Stefan'a:

«Biz başka bir yoldan gidelim mi?» diye sordu.

«Elbette,» dedi Stefan. Sonra ikisi birlikte, sıcak te-

reyağlı tost ve İngiliz çayının peşinden gittiler.

Geniş bir merdiven sahanlığına gelmişlerdi. «Acaba çocukların dairesi alt katta olabilir mi?» diye sordu Alain.

Stefan omuz silkti. «Bir harita istememiz gerekiyor.»

Alain'le birlikte dar basamaklardan indiler, hole vardıklarında, bir an hangi yöne sapacaklarını ya da hangi kapıyı açacaklarını düşündüler.

«Çocuk odası kuşkusuz arka taraflarda bir yerde olacak,» dedi Alain.

«Şu oda nedir acaba?» diye sordu Stefan.

«Kapıyı açmayı bir dene, bakalım.»

«Önce sen dene,» dedi Stefan.

«Pekâlâ,» dedi Alain. Sonra Stefan hemen arkasında olduğu halde, koridorun bir ucundaki ağır kapılardan birini açtı.

Girdikleri oda güneye bakan geniş bir odaydı. Hem öylesine genişti ki, ne Stefan ne de Alain, bir an için, dört beş kişinin kreton kaplı divanlarda ve koltuklarda oturduklarını fark etmediler önce. Kapıda durmuşlar, kitap raflarının süslü tahta oymalarını ve görkemli şömineyi inceliyorlardı. Nihayet Stefan, elli yaşlarındaki kadının kendisine korkak tavuklar gibi baktığını fark etti. Sonra aynı yaşta sırım gibi bir adam gözüne çarptı. Adam, okumakta olduğu dergiden başını kaldırınca bakışları karşılaştı. Yabancı gülümsedi ve ayağa kalktı. Alain ile Stefan ona doğru ilerlediler.

«Lord Felsted'le mi teşerrüf ediyoruz acaba?» diye sordu Alain. Yabancı yeniden gülümsedi. Bu, hayatta genellikle her şeyi eğlenceli ya da saçma bulan birinin gülümsemesi idi. «Doğrusunu isterseniz, hayır,» dedi kalın bir sesle. «Benim adım Jack Marryat. Teddy en son, silahhanede görülmüştü.»

Alain özür diledi. Jack Marryat da yüzündeki o yarı sempatik yarı alaycı gülümseme ile dergisine döndü. Diğerleri susuyordu. Kadınlar sessiz sedasız yeni gelenleri seyrediyordu. Alain ile Stefan odadan ayrıldılar.

Hole çıktıklarında, Alain duraksadı. «Şimdi nere-

ye gidiyoruz?» diye sordu. «Çocuk odasına ya da silahhaneye.»

Koridordan ayrılan başka bir odanın önüne gelmişlerdi. Kapı aralıktı. Şimdi önde olan Stefan, kapı aralığından, kırmızı bir duvara dayalı beyaz raflar üzerinde dizili duran sıralara kitapları gördü. Önce kulak kabarttı, içeriden bir erkek sesinin bir şeyler mırıldandığını işitti. Kapıyı iterek içeri girdiğinde, şöminenin yanında duran Annabel'i gördü.

Annabel Stefan'ı görünce, yüzü birden aydınlandı. «Buyur,» dedi. Sonra pencerenin yanında duran adama dönerek, «Baba,» dedi, «Sana Teofil'in dayısı Stefan Kornowski'yi tanıştırayım. Bu üvey babası Alain de Pincey.»

Lord Felsted konuklarına doğru döndü. Işık arkadan geldiği için Stefan önce sadece pencereye karşı adamın öne doğru eğik siluetini seçebildi. Ama odanın ortasına doğru geldiğinde, yüzünü ve yüzünde de zayıf karakterinin izlerini gördü. Yakışıklı bir adamdı. Annabel tıpkı ona benziyordu. Annesine değil. Göz rengi ve vücut yapısı kusursuz denebilirdi, ama, derisi sarkmış, yüzünün çizgilerinde ise züppeliğin ve sefahat hayatının silinmez izleri okunuyordu.

Stefan'ın elini sıktı. «Nasılsınız?» dedi. «Ne iyi ettiniz de geldiniz.» Gözleri, söylediklerini onaylamak için hiçbir çaba göstermiyordu. Bakışlarından sadece can sıkıntısı ve hoşnutsuzluk okunuyordu.

«Bizi çağırmakla nezaket gösterdiniz,» dedi Alain de Pincey.

«Umarım, burada kaldığınız sürece kendinizi oyalayacak bir şeyler bulursunuz,» dedi Lord Felsted.

«Ondan eminim,» diye yanıtladı Alain.

«Tenis oynar mısınız?»

«Tabii,» dedi Alain.

«Ya siz, Bay ..ıı... Korniski?»

«Çocukluğumdan beri oynamadım,» dedi Stefan.

«Yazık,» dedi Lord Felsted.

«Ona kroket oynamasını öğretirim,» dedi Annabel.

«Evet,» diye sözlerine devam etti Lord Felsted. «O

zor değil. Sonra aşağıda kumsal var...»

Ev sahibi önden giderek konuklarını kütüphaneden çıkardı ve dar bir merdivenden tırmanarak geniş ve karanlık bir odaya doğru götürdü. Yerler muşamba kaplıydı. Orta yerde salıncaklı bir at duruyordu.

«Çay hazır olmalı,» diye mırıldandı arkasından gelen Stefan'a.

«Burası çocuk odası,» dedi Annabel. «Ben çocukken hep burada çayımızı içerdik.»

«Eski bir gelenek,» dedi Lord Felsted.

Desenli bir naylon örtü ile kaplı uzun bir masanın başına geçip oturdular. Biraz sonra orta yaşlı bir kadın elinde çay tepsisiyle geldi.

«Bu, benim dadım,» dedi Annabel. Kadının yüzü tatlı bir gülüşle aydınlandı ama durmadı, sandviçleri ve çörekleri masanın üzerine dizmek için acele ediyordu.

Sonra diğer konuklar, evin başka başka köşelerinden birer birer sökün etmeye başladılar. Teofil ile Krystyna'yı aramaya giden Annabel kapıda annesiyle karşılaştı. Lady Felsted masanın başına geçerek, Alain ile Stefan'ı diğer konuklara tanıştırdı. Daha önce salonda rastlaştıkları kadınlar Lady Felsted'in kız kardeşleriydi herhalde. Ötekiler de yeğenleriydi. Masada on iki kişi vardı. Konukların bazıları, örneğin Jack Marryat daha görünmemişlerdi.

«Yazın evimiz dolup taşar,» dedi Lady Felsted, Alain'e. «Kışın ise semtimize kimse uğramaz.»

Stefan, çayları koyarken Lady Felsted'ı inceledi. Başkalarının düşüncelerini okuma, maksatlarını ve niyetlerini değerlendirme yeteneğini şimdi son haddine kadar zorlayarak bu kadın üzerinde uyguluyordu. Gözünün bakışından, dudaklarının kıvrımından, elinin hareketinden, karakteri hakkında bir izlenim edinmeye çalışıyordu. Daha önce Krystyna'ya ve Annabel'e yazılmış olan mektuplar elinde birer kanıttı. Mektupları kendisine göstermişlerdi. Bunların yazılış biçimi ve içeriği, ancak önyargılarına göre hareket edebilecek derecede zekâsı ve hayal gücü sınırlı olan bir kadın olduğunu belirliyordu. Şu anda gördüğü şeylerin hiçbiri ise bu ilk

izlenimini ortadan kaldıracak nitelikte değildi. Zayıf yüzü, keskin yüz çizgilerini daha da vurguluyordu. Ses tonu katı ve yapmacıklıydı. Gülüşleri daima hesaplı ve ölçülü idi. Kocasına, kızına, kız kardeşlerine, yeğenlerine karşı bile tavırları soğuktu.

Masanın öbür ucunda oturan baba, Lord Felsted ise, görünürde daha sevimliydi. Yeğenleriyle gülüşüyor, şakalaşıyor, onlara takılıyordu. Sadece gözleri iç sıkıntısını ele veriyordu. İkide bir, çevresindekiler yaptığı bir espriye gülerlerken, Lord Felsted yeni konuklarına çabucak bir göz atıyordu. Ancak Stefan'ın bir sürüngeninki kadar keskin gözleri bu acele bakıştaki hesaplı küçümsemeyi fark edebiliyordu.

Şu oturdukları masada kesin olarak bildiği bir şey varsa o da, Felsted'lerin bu ani fikir değişikliğinin içten olmadığı idi. Buna kalıbını basabilirdi. Kızlarının, bu yabancı ayaktakımını aileye katma niyetinden ne denli nefret ettiklerini sezinleyecek kadar düşüncelerine nüfuz edebiliyordu. Teofil'in uygunsuz olduğunu anlamak için onu görmeye gerek olmadığım düşünmelerini anlıyordu şimdi. Onun Polonyalı bir serüvencinin oğlu, münasebetsiz bir Fransızın üvey oğlu ve kimsenin bilmediği ne idüğü belirsiz bir yazarın yeğeni olması yeterliydi.

O halde, niye buraya çağrılmışlardı? Felsted'ler belki de Mulford Park'ın tek başına, Teofil'i ürkütüp kaçırmaya yeterli olduğuna inanıyorlardı, kim bilir? Stefan, Annabel'in arkasından süklüm püklüm içeri giren ve masada onun yanına sığan Teofil'i görünce, belki de bu varsayımında aldanmadığını düşündü. Teofil, genç kızı ilk öptüğünde ve onunla evlenmeye karar verdiğinde, başına gelecekleri biraz olsun hayal edebilmişti belki, ama şimdi Annabel'le birlikte katlanması gereken bu şeyler, uçsuz bucaksız koridorlarıyla bu muazzam malikâne, uşaklar, teyzeler, kuzenler, silahlar, bu eşsiz tablo koleksiyonu, bu samanla doldurulmuş geyikler ve deri koltuklar, bütün bunlar onu ürkütüp kaçırmayacak mıydı acaba? Annabel'in direnişi onu belki de kaçmaktan alakoyamayacaktı.

Stefan Annabel'i inceledi. Genç kız çayını içerken teyzesiyle konuşuyor, evin genç kızının, yoksul bir akraba ile konuşurken duyduğu hafif bir küçümseme yüzünden okunuyordu. «Kız bir seçme yapmak zorunda kalacak,» diye düşündü Stefan kendi kendine. «Teofil bunca yükü asla çekemez.» Çay bittikten sonra Stefan Annabel'e doğru yürüdü ve kendisine evi gezdirmesini rica etti. «Aksi halde, kaybolacağım. Sen de her yemekten önce arkamdan bir keşif kolu yollamak zorunda kalacaksın.»

«Tabii,» dedi genç kız. De Pincey'ler ile Teofil'i Felsted'lerin eline bırakarak ikisi birlikte oradan kaçtılar.

Annabel, Stefan'ı oda oda gezdirdi, kapıyı açarken her odaya verilen lakabı söylüyor ama hiçbir odada durup eğlenmiyordu. «Burası gündüz odası, burası da hemen hemen kimsenin kullanmadığı bir oturma odası,» diye anlatıyordu. Böylece, kütüphaneyi, silahhaneyi, bilardo odasını, kabul salonunu gezdikten sonra merdivenden çıkarak muazzam bir odaya girdiler. Odada, dört direkli bir karyoladan başka bir eşya yoktu. «Prens dö Gal burada bir gece geçirmişti.»

«Peki, senin odan nerede?» diye sordu Stefan.

«Binanın öbür ucunda. Bir kulenin içinde. Görmek ister misiniz?»

Yine koridorları arşınlamaya başladılar. «Erkek ve kız kardeşlerinin olmaması yazık, doğrusu,» dedi Stefan.

«Biliyorum,» dedi Annabel. «Çok daha eğlenceli bir hayatım olurdu. Ama annem beni doğurduğuna bile öylesine pişman olmuş ki, bir daha hiç çocuk istememiş.»

«Nerden biliyorsun?»

«Dadım söyledi,» Bir süre sessiz yürüdüler, sonra Annabel devam etti: «Babam için zor olmuş. Bir oğlu olmasını çok istermiş.»

Koridorun sonuna gelmişlerdi. Burada, evin köşesindeki dar bir dehlizden spiral bir merdivenle yukarı çıkılıyordu. «Benim krallığım işte buradan itiba-

ren başlıyor,» dedi Annabel gülümseyerek. Sonra taş merdivenleri önden çıkmaya başladı. Stefan, genç kızın arkasında bıraktığı hafif lavanta ve toz karışımı kokuyu içine çekerek, onun arkasından gidiyordu.

«Şurası bir banyo dairesi,» dedi Annabel, bir kapının önünden geçerken, ama durmadı, iki lombozun aydınlattığı küçük bir sahanlığa gelene kadar merdiveni tırmanmaya devam etti. Oraya varınca, karşılarına çıkan yegâne kapıyı açarak Stefan'ı yatak odasına aldı.

Burası kulenin yuvarlak duvarlarıyla çevrili, geniş sevimli bir odaydı. Her yöne bakan dört penceresi vardı. Açık mavi duvar kağıdı ile kaplanmıştı. Beyaz perdeli, beyaz çarşaflı ve beyaz yatak örtülü dört direkli bir karyola odaya ayrı bir güzellik katıyordu. Odanın düzenli ve bakir bir havası vardı. Bir çift kadife terlik, yatağın önündeki kilimin üzerinde yanyana duruyordu. İşlemeli kapitone sabahlığı kapıdaki bir askıya asılıydı. Kadınlığın gerekleri olan saç kurutma makinesi ya da bigudi gibi şeyler görünürde yoktu. Onların yerine küçük porselen biblolar ve gümüşler vardı.

«Ne kadar hoş bir oda,» dedi Stefan.

«Burada kendimi güven altında hissederdim,» dedi Annabel. «Dadım alt katta yatardı.»

«Burası her zaman yatak odan mıydı senin?»

«Hayır,» dedi genç kız. «Önceleri binanın ön tarafındaydı odam.»

«Annenin babanın odalarına yakın mıydı?»

«Evet.» Annabel kızardı. Bu yüz kızarması Stefan'ı, tilkinin kokusunu alan bir av köpeği gibi alarma geçirdi.

«Neden odanı değiştirdin?»

Annabel bir süre cevap vermedi. Stefan'ı işitmişti ama cevap vermekten kaçınıyordu. Yüzüne de bakmıyordu. Yanıtının, belleğinin karanlık bir yerinden çekip çıkarılması gerekiyormuş gibi düşünceye dalmıştı. Sonra, açık seçik bir sesle : «Babam bana saldırdı, benimle sevişmeye kalkıştı. Ben de odamı bu yüzden değiştirdim,» dedi.

«Peki, başarabildi mi?» diye sordu Stefan.

«Hayır. Yüzüne gözüne bulaştırdı.»

«Sen kaç yaşındaydın?»

«On dört.»

«Peki, annen neredeydi?»

«Size gösterdiğim o yatakta.»

«Prens dö Galle'le mi birlikteydi?»

Annabel Stefan'ın yüzüne baktı ama gülmedi. «Hayır. Bir başkasıyla.»

«Peki, sen ne yaptın?»

«Yatmaya buraya geldim.»

«Dadın da alt katta yatıyordu.»

«Evet.»

«Peki, bir daha denemedi mi?»

«Hayır. Sanıyorum... sanıyorum yaptığından utandı.»

Stefan avurtlarını kemirerek denize doğru baktı.

«Sizi şaşırttım mı?» diye sordu Annabel.

Stefan geri döndü ve genç kızın soru soran temiz ve berrak gözlerinin içine baktı.

«Evet,» dedi. «Bu tuhaf bir şey.»

«Neden tuhaf?»

«Çünkü ben ahlâk doğruluğuna, erdemliliğe filan inanmıyorum.»

«Bunu bana daha önce de söylemiştiniz,» dedi Annabel. «Ama birçok bakımlardan papazdan farksızsınız.»

«Papaz mı?»

«Demin size söylediğim... Babam hakkındaki şeyleri Teofil'e hiçbir zaman söylemedim. Umarım, hiçbir zaman öğrenmez.»

«Başka kimse bilmiyor mu?»

«Dadım biliyor. Bir de Dr. Ebermann.»

«Peki, annen?»

Annabel dudaklarını aşağıya doğru sarkıttı. «Herhalde biliyordur.»

Stefan başka bir pencereden dışarıya, bu kez bahçenin ve parkın üzerinden güneye doğru baktı. «Burada kendini başka âlemde hissetmiyor musun?

«Bir bakıma öyle...»

«Böylesine büyük bir malikâne... Özel bir krallık gibi bir şey. Sen de bu ülkenin prensesisin.»

«Evet,» dedi Annabel kuru bir sesle. «Ama bunun sefasını sürecek zaman pek olmadı. Çoğunlukla hastaydım.»

«Doğru.»

«Üstelik mutlu da değildim.»

«Daha önceleri... Yani çocukken de mi mutsuzdun?»

«Evet. Hep yalnızdım. Kuzenlerim ve kuzinlerim sadece yazları gelirlerdi. Annem de beni komşu çocuklarıyla oynatmayacak kadar züppeydi.»

«Peki, annen baban öldüğü zaman yine burada mı oturacaksın?»

«Hayır?»

«Peki, burasını ne yapmayı düşünüyorsun?»

Annabel kurnazca güldü. «Satacağım. Bahçeyi seviyorum, denizi de seviyorum ama ev çok kasvetli; acı anılarım olmasa bile.»

«Peki, hayatta hiçbir zaman mutlu olmadın mı?»

«Oldum,» dedi genç kız. «Paris'teyken mutluydum.»

Odadan çıktılar ve spiral merdivenden aşağıya indiler. Bu kez Stefan önden gidiyordu. Sonra yan yana evin esas merdivenine doğru yürüdüler.

«Teofil'e söylemelisin, bence.»

«Neyi? Babam hakkında anlattıklarımı mı?»

«Hayır. Biraz önce bana söylediklerini. Bu evin, senin bir parçan olmadığını... Gerçek kişiliğinin bu çevre ile ilgisi olmadığını ona anlatmalısın. Kendi özlemlerini dile getirmelisin.»

«Bunları bilmiyor mu sanıyorsunuz?»

«Belki biliyordur ama her şeyi açık seçik ortaya koymak her zaman için daha güven vericidir... Aksi halde... Böyle bir yükün altından kalkamayacağı kanısına kapılabilir.»

Annabel alt dudağını ısırdı. «Bunu düşünmemiştim. Zavallı Teofil.» Sonra gülümsedi. «Şimdiye kadar

kaçıp gitmediğine göre beni çok seviyor olmalı, değil mi?»

Stefan banyo yapmak ve akşam yemeği için üstünü değiştirmek üzere yatak odasına döndü. Sonra üzerinde bornozu olduğu halde, masa başına geçerek not defterine şöyle yazdı :

Annabel ile konuşma. Babasının uygunsuz davranışı her şeyi açıklığa kavuşturuyor, özellikle Teofil'e karşı olan sevgisini. Ama annesiyle babası, Annabel'in kendileri hakkında ne düşündüğünü, evini ve mirasını terketmek arzusunu bildiklerine göre, bu durumların Teofil'i yıldıramayacağını da hesaba katıyor olmalılar. Demek ki başka tasarıları var. Belki Teofil'in Mulford'da gülünç bir duruma düşeceğini, görgüsüz ve türedi bir yabancı mevkiinde kalacağını ve Annabel'in ondan soğuyacağını düşündüler. Peki, onun bir İngiliz centilmeni gibi eğitildiğini bilmiyorlar mı? Çocuğun kılık kıyafeti uygun, davranışları kusursuz. Üstelik sevimli de. Peki, bütün bunları bilmiyor idiyseler, nasıl oldu da hiç şaşırmadılar? Demek ki başka planları var.

Saat yedi buçukla sekiz arasında evdeki bütün konuklar, salonda toplanmışlardı. Erkekler smokin ya da kadife ceket, kadınlar ise uzun etek ya da tuvalet giymişlerdi. Stefan ile Alain'in kılıkları da duruma uygundu. Yalnız Stefan'ın üzerindeki kostüm yepyeni oluşuyla göze çarpıyordu. Yalnız Teofil'in ceketi geleneğe uygun bir biçimde hafifçe yıpranmıştı. Erkek arkadaşlarının kız kardeşleri şerefine düzenlenen danslı okul çaylarından kalma bir ceketti bu. Lord Felsted'in biraz pejmürde kılığı da züppeliğini vurguluyordu. Kadınlar arasında Krystyna, en az kardeşi Stefan kadar göze çarpıyordu. Üzerinde, Dior'dan yeni aldığı şahane bir tuvalet vardı. Lady Felsted ile kız kardeşleri sırf for-

maliteye uyduklarını belirtmek istercesine, gösterişsiz, harcıalem elbiseler giymişlerdi.

Son gelenlerden biri Annabel oldu. Üzerinde Paris'ten aldığı sade bir etek ile beyaz dantelden bir buluz vardı. Ama saçlarını arkasına toplamıştı. Bu da ona, daha az çocuksu ve olağanüstü güzel bir genç kadın görünümü vermişti. Tavırları da değişikti. Kızarmış yanakları, pırıl pırıl gözleri, kararlı hareketleri, güçlü bir kişiliği vurguluyordu.

Babasının elinden bir kadeh sherry alarak Teofil'in yanına gitti. «Hepiniz ne kadar şıksınız,» dedi Stefan, Alain ve Krystyna'ya gülümseyerek. Sonra tam ağzını açıp başka bir şey söylemek üzereyken, başka bir konuğun odaya girdiğini gördü. Bunun üzerine, duraksadı, ağzını kapadı ve kızardı. Kızın bu davranışı Stefan'ın gözünden kaçmamıştı. Döndü ve odaya girenin, o gün öğleden sonra, yalnışlıkla ev sahibi sandığı adam olduğunu gördü.

«Bu adam kim?» diye sordu Annabel'e.

«Sir Jack Marryat,» dedi genç kız. «Babamın bir dostu. Onun burada olduğunu bilmiyordum.»

«Ne iş yapar?»

«Hiçbir şey. Korkunç zengindir.»

«Evli midir?»

«Evet. Bir yerlerde bir karısı olduğunu biliyorum.»

«Ama burada değil, öyle mi?»

«Hayır. Herbiri kendi hayatını yaşıyor. Kendisi...» Annabel duraksadı.

«Kendisi ne?»

Genç kız Stefan'a dönerek gülümsedi. «Kadınlar onu dayanılmaz derecede çekici buluyorlar.»

«Peki, sen de öyle mi buluyorsun?»

«Yok canım. Zaten ben onun hoşlanacağı bir tip değilim.»

Uşak, yemeğin hazır olduğunu bildirdi, konuklar da muazzam yemek salonuna doğru yürümeye başladılar. Orada Lady Felsted elindeki çizili plana göre herkese, kendisine ayrılmış olan yeri gösterdi. Alain sa-

ğında, Krystyna da Lord Felsted'in sağında oturuyordu. Stefan teyzelerin arasına, Teofil de yeğenlerin arasına yerleştirildi. Masanın taa öbür ucunda, Stefan ile Teofil'den uzakta ise, bir yanında on iki yaşında bir kız çocuğu, öbür yanında Jack Marryat olduğu halde Annabel oturuyordu.

10

Ertesi gün hava adamakıllı sıcaktı. Stefan saat dokuzda kalktı, araya araya yemek odasını buldu. Teofil ile Annabel kahvaltılarını bitirmek üzereydiler. Ayağında bir blucin olan Annabel hemen yerinden fırlayarak Stefan'ı büfeye doğru götürdü. Kahve ile sütün yerini gösterdi, sonra sıcak yiyeceklerin muhafaza edildiği üstü kapaklı gümüş sahanları işaret etti. «Birinde beykınlı yumurta, ötekinde balıklı yumurtalı pilav var,» dedi. «Adamakıllı kuvvetli bir İngiliz kahvaltısı yapmanız şart. Hepimiz plaja gidiyoruz, onun için öğlende ancak piknik yapabileceğiz.»

Annabel son derece neşeli görünüyordu. Bir sıçrayışta Teofil'in yanına döndü ve kolundan yakaladı. «Hadi yürü,» dedi. «Başkaları kortu istila etmeden gidip tenis oynayalım.»

Stefan büfeye döndü. Kendisine bir fincan kahve doldurdu sonra çekinerek, gümüş sahanların kapaklarını kaldırdı. Yüzünde kuşkulu bir ifade, bir parça beyhavada şöyle bir tuttu, sonra omuz silkerek yumurtalı koydu tabağına. İkinci sahanın kapağını kaldırıp, bir kaşık da balıklı pilavdan alarak, tabağının üzerinde havada şöyle bir tuttu, sonra omuz silkerek yumurtalı beykının üzerine serpti. Masaya oturduktan sonra, bir yandan kahvaltı edip bir yandan gazete okuyan teyzelerle yeğenleri başıyla selamladı, kendi de bir gazete aldı, sonra kahvaltısına yumuldu.

Saat onbirde herkes plaja gitmek üzere hazırlanmış bulunuyordu. İki Land Rover ile arkasında treyler olan bir traktör evin önünde duruyordu. Çocukların hepsi treylere, büyükler ise Land Roverlere doluştular. Sonra kafile yola düzüldü. «En güzel plaj buradan biraz uzakta. Yolu da oldukça çetin,» dedi Annabel. Birinci arabanın arkasında Teofil, Stefan ve Krystyna ile birlikte oturuyordu. «Yolun yalnız bir bölümü arabayla gitmeye elverişli. Sonra kayalıklardan aşağıya doğru inmek gerekiyor. Ama biz tüm güçlüklere rağmen hep oraya gideriz. Bizden başka da kimse gitmez. Özel plajımız gibi bir şey.»

Land Rover, tarlaların arasından geçerek, denize doğru yönelen taşlıklı bir yolun üzerinde sarsıla sarsıla gidiyordu. Arabayı Lord Felsted kullanıyordu. Karısı önde kocasının yanında, Jack Marryat ise pencere kenarında oturuyordu. Arada bir ev sahibesine doğru eğiliyor, onun kuru ve kesik kahkahalar atmasına yol açan sözler ediyordu. Diğerleri söylediklerini işitemiyordu. Bazen de arkasına dönerek, yaptığı nükteleri onlara tekrarlıyordu.

Sarp bir kayalığın başında durup koyunların kemirdiği bir otlakta arabalarını durdurdular. Sonra herkes bir şeyler yüklenerek arabadan indi. Kimisi piknik sepetlerini, kimisi de deniz takımlarıyla lastik halkaları taşıyordu. Büyük yaştaki çocuklar kilimleri, Lord Felsted bir şemsiye, Jack Marryat ise altı şişe şarap yüklü bir sepeti eline aldı.

Stefan'ın eline bir sepet tutuşturmuşlardı. O da diğerlerini izleyerek yola koyuldu. Ama kayalığın başına geldiğinde iyice başı dönüyordu. Sarp ve tehlikeli bir yoldu. Taa aşağılarda, kayalara ve kumsala çarpan dalgaları seçebiliyordu. Yol kayaların içine oyulmuştu. Stefan'ı, yan taraftan uzanan birkaç yüz metre derinliğindeki dik bir uçurumdan koruyacak ne bir çit, ne bir korkuluk vardı. Önünde, tehlikeli yoldan aşağıya doğru korkusuzca inen çocukları görebiliyordu. Büyükler de tehlikeyi umursamaz görünüyordu. Stefan için onları izlemekten başka seçenek kalmamıştı.

Kayaların arasından denize doğru bu tehlikeli iniş, Stefan için, İngilizlerin garip davranışlarının ilk örneğini oluşturuyordu, o gün. Kafile kayaların dibine vardığında kamp kurdu. Sepetler ve mayolar kayaların üzerine bırakıldı, sonra kuzenler, kuzinler ve diğer konuklar, yumuşacık bir kumun üzerine uzanır gibi, taşlık ve kayalık toprakların üzerine uzandılar. Sonra deniz üzerine çeşitli fikirler belirtildi. Stefan'a göre, hava sıcak olmakla birlikte, deniz, insanın girme cesaretini kıracak derecede dalgalıydı. Ama, Annabel ile kuzenleri arasında geçen konuşmalara bakılacak olursa, deniz yeterince sert değildi. Dalgalar pek acınacak haldeydi. Girmeye bile değmezdi.

Yine de öğle yemeğinden önce, yüzmeye karar verildi. Stefan, Lord Felsted ve Jack Marryat ile birlikte kadınlardan oluşan çemberin hemen yanıbaşındaki bir kayanın üzerinde oturuyordu. Soyunma kulübelerinin olup olmadığını araştırmak için çevresine bakındı. Ama öyle bir şey göremedi. Bu kez kayalıkların arkasında kadınların mayolarını giyebilecekleri uygun bir yer araştırdı. Aslında bir sürü yer vardı ama yeniden dönüp kadınlara baktığında, onların herkesin gözü önünde binbir güçlükle soyunup döküdüklerini hayretle gördü. Adeta striptiz yapıyorlardı. Teyzeler, yeğenler, anneler, kızlar bir yandan beylik laflar ediyorlar, bir yandan da elbiselerinin altından sütyenleri ve kilotlarını çıkarmaya ve mayolarını giymeye uğraşıyorlardı. Annabel bu işi bir havlunun altından yapıyordu.

Stefan olup bitenlerin farkına varınca utançla başını çevirdi. Ama kendisinden başka tedirgin olan yoktu. Lord Felsted ile Jack Marryat, kadınların yaptıklarını dünyanın en normal görünümüymüş gibi seyrediyordu. Marryat bir sigara yakmıştı. Stefan, bu hareket halindeki kol ve bacaklardan kurtulmak için yeniden başını çevirmek üzereydi ki, o anda donunu çıkarmakla meşgul olan Annabel, ona yüzüp yüzmeyeceğini sordu.

«Mayom yok ki,» dedi Stefan.

«Bu bir mazeret değil,» dedi genç kız. Bir yandan

da dö piyes mayosunun altını ayağına geçirmeye uğraşıyordu. «Yanımızda yedek mayolar var. İnsan önce girmemeye niyetli gibi görünüyor ama eninde sonunda girmeden edemiyor.»

«Bakalım,» dedi Stefan.

«Sonradan kendinizi öyle zinde hissedeceksiniz ki.» Annabel, bikinisinin altını kalçalarım örten havlunun altından yukarıya doğru çekti. Havlunun yana doğru savrulmasıyla Stefan göz ucuyla genç kızın kalçasını gördü.

İçi bir tuhaf oldu. Dilini dudaklarının üzerinde gezdirdi. Sonra, kadınların soyunup dökünmesinden kendisi gibi rahatsız olan başkası var mı diye çevresine bakındı. Bacak, kilot ve çorap yığınının arasmdan karşısında oturan Lord Felsted ile Jack Marryat'a bir göz attı. Marryat hala sigara içiyordu. Gözleri, ev sahibiyle kadınlar arasında mekik dokuyordu. Stefan Teofil'e bakındı. Delikanlı, kumsalda durmuş denize bakıyordu. Sonra, o da diğerleri gibi beline bir havlu sararak, kuzenlerden birinin az ötesinde soyunmaya başladı. Stefan gözleriyle Krystyna'yı aradı. Ablası güneşin altında gözleri kapalı yatıyordu. Plaja gelmezden önce, elbisesinin altına mayosunu giymişti. Alain ise sağ taraftaki kayalara tırmanmaya çalışıyordu.

Nemli ve tuzlu deniz havası Stefan'ın duyularını kamçılamıştı. Dalgalar, giysiler, kol ve bacaklar, çevredeki kayalıklar hepsi uyumlu bir bütün haline geldi. Yalnız kendi şaşkınlığı yersiz kalıyordu. Çevresindeki giysi ve et yığınının verdiği heyecanı, kadınların açık saçıklığının içinde uyandırdığı öfke ve küçümseme duygularım denizden esen tuzlu bir meltem sildi süpürdü. Gözleri Annabel'e döndü. Genç kız, iki büklüm, ellerini arkasına doğru uzatmış, sütyenini açmaya çalışıyordu. Bir türlü çözemiyordu kopçalarını. Yüzü gerilmişti. Sonunda açıldı. Bluzunun altından sutyenini çekti çıkardı, sonra bikininin üstünü almak için bir kayaya doğru uzandı. Bu hareketi yaparken, bluzunun aralığından düzgün pembe göğsü açık seçik görünüyordu. Stefan bir an için büyülenmiş gibi bakakaldı,

sonra Marryat'a döndü. Tam zamanında bakmıştı. Marryat da büyülenmiş gibi bu göğüsten gözünü ayıramıyordu. Sonra Marryat başını çevirdi. Gözleri karşılaştı, başlarını çevirmezden önce iki erkek arasında bir an için bir suç ortaklığı oluştu.

Annabel bikinisinin arkasını iliklediği, bluzunu çıkardı, ve taşların üzerinde ayağa kalktı. İki erkek, sendeleyen adımlarla Teofil'e doğru ilerliyen ince uzun, ahenkli vücudu gelişigüzel seyretmeye koyuldular. Teofil de mayosunu giymiş ayakta duruyordu. İki genç ve dipdiri vücut kayalardan seke seke denize doğru açıldı.

Güzel günler birbirini izliyordu. Program hep aynıydı. Kahvaltıdan sonra tenis ve kroket oynanıyor, sonra plaja gidiliyordu. Öğleden sonraları çay içiliyor, yine tenis ve kroket oynanıyor, akşam aperitif içildikten sonra herkes banyo yapıyor, akşam yemeği için giyiniyor, yeniden içkisini içiyor ve yemek yiyordu. Akşam yemeğinden sonra kadınlar salona geçiyor, erkekler ise yemek odasında Lord Felsted'in çevresinde toplanarak sohbet ediyordu. Uşak şarap sürahisini önlerine koyuyor, sonra herkese sırayla sigara ikram ediyordu.

Mum ışığında yenilen bu akşam yemekleri Stefan'ı adeta baştan çıkarmıştı. Kadınlarda eksik olan sevimlilik ve espri sanki yalnız erkeklerin tekelindeydi. Lord Felsted ve Jack Marryat'ın tavırları kusursuzdu. Cana yakınlıklarına ise diyecek yoktu. Stefan ile Alain'in konuşma dışında kalmamalarına, anlaşılmayan bir nükteleri olursa, açıklamak için azami dikkat harcıyorlardı. Teofil'e ise, özel bir kulübün yeni üyesiymiş gibi özel bir yakınlık gösteriyorlardı. Gerçekten de Alain, Lord Felsted'in, Teofil'e tam bir damat gibi davrandığına iyice inanmış görünüyordu. Hatta Krystyna kadınların ne denli can sıkıcı olduğundan yakındığında, ona oğlunun hatırı için buna katlanmasını öğütledi.

Ev sahiplerinin ve konukların davranışlarındaki

ufacık ayrıntıları gözden kaçırmayan yalnız Stefan oldu. İşte bu nüanslar onun keyfini kaçırıyor, şarabını ve sigaralarını zevkle içmesine engel oluyordu. Örneğin, Jack Marryat'ın akşam yemeklerinde kesin olarak Annabel'in yanına oturtulması, yemek sohbetinden sonra erkeklerin kadınlara katıldığı sırada Lord Felsted'in Teofil'i kolundan tutarak her seferinde teyzelerin ve yeğenlerin yanına sürüklediği, Jack Marryat'ın ise Annabel'e doğru seyirttiği Stefan'ın gözünden kaçmamıştı.

Jack Marryat, bir deste iskambilin içindeki jokerden farksızdı. Evde herkesin üzerinde olağanüstü bir etkisi olduğu seziliyordu. Papazlar, damlar ve daha aşağı düzeydeki kâğıtlar üzerindeki etkisi belirgindi. Bu etkinliğini birçok yeteneklerine, özellikle canlılığına ve sevimliliğine borçluydu. İki dakikalık bir konuşma sonucunda, bir oda dolusu somurtkan yeğeni kıkır kıkır gülen neşeli bir kalabalığa dönüştürebiliyordu. Alain, onun yanında, esprili bir adam olduğuna inanıyor, Krystyna da hâlâ gençliğini muhafaza ettiği kanısına kapılıyordu. Lady Felsted bile, başkalarına nadiren gülümsemekle birlikte, Marryat'ın şakalarına gülmekten kendini alamıyordu. Yalnız Stefan, Marryat'ın kendisine karşı gösterdiği hafif alaylı saygıdan etkilenmiyordu.

Bu adamın çekiciliği, fazla göze çarpmayışından ileri geliyordu. Ne olağanüstü yakışıklı, ne de aşırı derecede esprili ve sevimliydi. Onun en çekici özelliğini zaten alçak gönüllülüğü teşkil ediyordu. Kendisinin milyonları olduğu herkesçe bilinen bir gerçekti. Arada bir Muhafazakâr politika ile olan ilgisi dışında hiçbir şey yaptığı yoktu. Yorkshire'deki malikânesinde kendilerini arasıra ziyaret etmesini sabırla bekleyen bir karısı ve altı çocuğu vardı.

Stefan bütün bu gerçekleri, plajda dedikodu yapan teyzelerden ve yeğenlerden öğrendi. Marryat'ın sevgilileri fısıltı halinde dillerde dolaşıyordu. Yeğenlerden bir tanesi onu bir partide Cynthia X. ile birlikte görmüş olan birini tanıyordu. «Sonra da yukarı kat-

taki odalardan birine çekildiler» diye anlatıyordu. Diğer bir yeğen ise «Bertie Brown'un karısı»nın, Marryat'ın uzatmalı sevgilisi olduğuna yemin ediyordu.

«Madame Claude da çalışan kızlara düşkün,» diyordu bir üçüncüsü.

«İşin ilginç yanı,» diye devam etti birinci yeğen, «kimse hoşnutsuzluk göstermiyor. Başından attığı zaman bile kızlar ona tapınmakta devam ediyorlar. Londra'da, onunla bir gece geçirmek için her şeylerini feda etmeye hazır bir düzüne kız olduğuna kalıbımı basarım.»

«Bir gece» lafı üzerine gülüşmeler oldu. Stefan denizi seyretmeye koyuldu.

Teyzelerden biri, «Doğrusu anlayamıyorum, burada ne işi var,» dedi.

«Teddy Amcanın arkadaşıydı, bir zamanlar,» diye yanıtladı bir yeğen.

«Biliyorum,» dedi teyze. «Ama evlendiklerinden beri birbirlerinin yüzünü pek görmediler.»

«Burası onu pek açmıyordur, herhalde,» dedi yeğenlerden biri.

«Bizlerden birine gözkoyduğunu hiç sanmıyorum...»

«Sizlere mi, ne münasebet?» dedi teyze. Sonra, dudaklarını sıkarak, kayalıkların orda, bir su birikintisinin kenarında karides toplayan Jack Marryat ile Annabel'in bulunduğu yana baktı.

11

Stefan iyice telaşa kapılmıştı artık. Ne zaman Annabel'i görse, Marryat'ın öne doğru eğik silueti hemen yanıbaşında beliriyor, diğer konuklar hakkında yaptığı esprileri kulağına fısıldarken, sakalları kızın yanağına değiyordu. Akşam yemeklerinde daima Annabel'in yanında oturuyor, Teofil ise masanın öbür başında yer alıyordu. Stefan'ın, bunun bir komplo olduğundan kuşkusu yoktu artık.

Romanının iki kahramanı ve onların mutlu sonu hakkındaki kaygıları, içinde başka duygularla karışıyor, bunları not defterinde tahlile çalışıyordu.

Acaba kıskanıyor muyum? Kız benimle hemen hemen hiç konuşmuyor, özel düşüncelerini hep ona saklıyor. Bir zamanlar bu kızı kolayca elde edebilirdim. Evimde, elimin altındaydı... Bu roman ya da Teofil uğruna feda ettiğim şeyler şimdi, benimle ayni türden bir hayvanın eline geçmek üzere. Toplanmayı bekleyen olgun bir meyve gibi. Adam, benim, kullandığım hilelerle onu baştan çıkarıyor. Bir papazın, bir psikoanalistin, bir romancının, bir serserinin usta yetenekleri bunlar. Ona karşı nazik davranıyor, onu eğlendiriyor. Kızı dolaylı yoldan, ya da alaycı bir tavırla övü-

yor. Böylece, kız da, sözlerinin içten olup olmadığı kuşkusuyla kıvranıyor.

Adamın en büyük ustalığı ise, Teofil'e karşı yakınlık göstermesi, onu övmesi, bağrına basması. Onu hiçbir zaman oyunu dışında bırakmıyor, her zaman Annabel'in gerçek 'sahibi' imiş gibi davranıyor. Teofil de beklediği gibi tepki gösteriyor. O da Bruno gibi saf ve iyi yürekli. Fesat düşünemiyor, kurnazlıkla başedemiyor. Marryat ne zaman odaya girse yüzü aydınlanıyor. Marryat'ın onu sevmesini istiyor. Marryat tam onun idealindeki erkek : zengin, soylu, gerçek bir İngiliz centilmenini oluşturan tüm esrarlı yeteneklere sahip bir adam.

Teofil ile Annabel çocukların, kendilerinden büyük bir çocuğa karşı duydukları bir hayranlıkla Marryat'a gitgide yaklaşıyorlardı. Plaja yapılan gezilerde, ne yapıp edip, onunla ayni arabada oturmayı başarıyorlar, Stefan ile de Pinceyler ise teyzelerle birlikte gitmek zorunda kalıyordu. Kayalıklarda Marryat'ın yanında oturuyorlar, ancak o denize girdiği zaman denize giriyorlardı. Akşamları, yemekten önce salona girdiğinde Teofil, doğruca Marryat'ın grubuna katılıyor, annesinin ya da amcasının semtine bile uğramıyordu. Annabel de, Teofil yanında olsun veya olmasın, doğruca Marryat'ın yanında soluğu alıyordu. Teofil eğer oradaysa Annabel ile yanyana oturuyorlar, şömineye arkası dönük duran baron ise onları birleştiren halkayı oluşturuyordu. Felsted'ler, de Pinceyler, teyzeler ve yeğenlerle birlikte kuru bir sesle beylik konuşmalarını sürdürüyorlardı. Hepsi de odanın öbür ucundaki canlı ve nükteli konuşmalara kulak kabartıyor, sonra birer birer kendi gruplarından ayrılıp, üşüyormuş gibi şömineye doğru yaklaşıyorlardı. Oysa sıcak temmuz akşamlarında şöminede yakılan bu odunlar tamamiyle gereksizdi.

Yalnız Stefan onlardan ayrı duruyordu. Sessiz, sakin ve hissiz onları seyrediyor, her hareketlerini, de-

ğişen her yüz ifadesini inceliyordu. Bir yılan gibi onları gözetliyor, panik içinde, acaba iş işten geçti mi diye düşünüyordu. Kuklalarının ipleri şimdi başka bir adamın elindeydi. O adam da arada bir, alaycı ve neşeli bir açık yoktur, çünkü bu bir oyun değildi aslında:

Giderek artan bir umutsuzlukla Stefan, Marryat'ın oynadığı oyunda açık vermesini bekliyordu. Ama hiçbir açık yoktu, çünkü bu bir oyun değildi aslında:

> **Bu, kokuşmanın doğal sürecinden, gelişmemişin gelişmişe doğru kaçınılmaz deviniminden, mükemmelin çürümeye yüztutmasından başka bir şey değildi. Üç elmadan biri çürük, diğer ikisi sağlamdı: sağlam olanlar çürümeye mahkûmdu; çürük olan hiçbir zaman düzelemezdi. Marryat'ın sadece zamana ihtiyacı vardı. Ona karşı yapılacak hiçbir şey yoktu.**

Kornowski maskesinin altında Stefan mutsuzdu ve bu mutsuzluk onu şaşırtıyordu. Çocukluğundan bu yana, kendisini acılardan korumasını bilmişti. Acıları tahlil yoluyla yok ediyor, zihninde onları bileşenlerine ayırmak suretiyle, her bileşeni soyutluyor ve etkisiz kılıyordu. Oysa şimdi acı içinde kıvranıyor, ve bunun nedenini bir türlü kavrıyamıyordu. Acaba, baştan çıkaran kendisi olmadığı için kıskançlık ve pişmanlık mı duyuyordu? Yoksa Teofil'e mi acıyordu? Ya da, İspanya'ya gitmezden önceki gece oğlunu kendisine emanet eden Bruno'nun anısı mı ona acı veriyordu?

Bu çiğ ve ham duygulardan her birine, kendine özgü, ahlâk kurallarından arınmış katıksız bencillik felsefesini uyguluyor ama merhem etkisiz kalıyordu. Marryat şeytanca amacına ulaştığı takdirde ne olacağını biliyor ya da bildiğini sanıyordu. Annabel yeniden içine kapanabilir, iradesi felce uğrayabilirdi, ya da bir mantık evlenmesi yaparak, uygun bir İngiliz centilmenine varabilir, Marryat'ın Londra'da elinin altında tut-

tuğu kızlar kafilesine katılabilirdi.

Teofil'e gelince, kadınlardan tümüyle uzaklaşacaktı. İki yıl içerşinde, Paris'teki o barlardan birinin önünde duran, daracık pantolonu vücuduna sımsıkı yapışmış, kaşları yolunmuş, her türlü ahlâk kuralından yoksun sefih bir tip haline dönüşecekti.

İyi ama ne oluyor bana? Tıpkı St. Stanislas Kostka Kolejindeki Jezvit papazları gibi düşünüyor ve hissediyorum. Doğanın temsilcisi, erdemliliğin, ailenin kutsallığının ve ondan doğacak kuşakların savunucusu kesildim birden! Masumların koruyucusu! Günahkârların düşmanı! İncil'in öğrettiği ahlâk kurallarına dönecek kadar yaşlandım ve bunadım mı ben acaba?

Kendisini masumluğun yozlaşmasını engellemeye iten dürtünün ne olduğunu akılcı yoldan anlamaya olanak yoktu. Sonunda, bu işi sanatçı açıdan ele almaya karar verdi. Elindeki eserde Doğruluk temasını işliyordu. Onun için bu yapıtın, geleneksel biçimde mutlu bir sonla bitmesi zorunluydu. Taahhüt altına girmişti bu kez. Teofil ile Annabel, onun kaçınılmaz roman kahramanlarıydı. Bu yüzden, bütün engellere, Mulford Park'ı saran o esrarlı İngiliz atmosferine, tüm acayip konuşmalara ve davranışlara rağmen sonuna dek savaşacak ve amacına ulaşacaktı.

İlk düşüncesi Teofil'i uyarmak oldu. O da, David'in Goliath'la teke tek dövüştüğü gibi, dev Marryat'a karşı çıkmalı ve onu aşkının gücüyle öldürmeliydi. O akşam Teofil'in odasına gitti. Delikanlı akşam yemeği için giyiniyordu. Stefan kendisinden kol düğmesi istedi.

Teofil'in birçok yedek kol düğmesi olduğundan dayısının arzusunu yerine getirmekte gecikmedi. Stefan

düğmeleri alıp cebine attıktan sonra odada oyalanmaya devam etti. Yeğeninin papyon kravatını bağlamasını seyrediyordu.

«Bu hayattan hoşlanıyor musun?» diye sordu.

Teofil dönüp ona baktı. «Sen ne düşünüyorsun?»

Stefan omuz silkti.

«Senin yaşadığın yerde de hayat böyle miydi?» diye sordu Teofil.

«Ne zaman?»

«Çocukken. Jezow'daki çiftliğinizde.»

Stefan başını salladı. «Hayır. Çok daha sade bir hayat sürüyorduk.» Teofil, içi rahatlamış görünüyordu. «Ben aslında hoşlanmıyorum,» dedi. «Fazla merasimli. Zaten Annabel de hoşlanmıyor. Annesi babası öldüğünde burasını satacakmış.»

«İyi,» dedi Stefan. «Aksi halde, bu yaşamın tutsağı olup çıkarsınız.»

«O da öyle söylüyor,» dedi Teofil, saçını fırçalayarak. «Annabel'e göre, gelenekler ancak yararlı oldukları sürece değerli.»

«Sen de ona katılıyor musun?»

«Evet, tabii. Kraliçenin kocası mevkiinde olmaya hiç niyetim yok.»

«Doğru.»

«Ayrıca...» Teofil duraksadı ve dayısına baktı. «Annabel'le tartıştık. Ben ona adımı değiştirmek istediğimi, daha doğrusu baba adım olan Kaczmarek soyadına dönmek istediğimi belirttim..»

«Neden?»

«Canım, Alain'den hoşlanmıyor değilim, ama onun soyadını taşımak istemiyorum. Ben Fransız değilim ki. Polonyalıyım. Sürgünde yaşayan bir Polonyalı.»

«Benim gibi.»

«Evet, senin gibi. Ayrıca,... canım Annabel'e şunu anlatmak istedim. Bence insan, olduğundan başka türlü görünerek evlenmemeli, birbirini aldatmamalı. Ben göründüğüm gibi olmak istemiyorum. Ona, tüccar bankacı olmak istemediğimi söyledim. Başka, daha yararlı

bir meslek sahibi olmak istiyorum. Doktor ya da avukat belki...»

«Baban da hukuk öğrenimi yapmıştı.»

«Evet. Ben de ondan esinlendim. Daha yoksul kişileri büyük şirketlere ve Devlete karşı savunmak istiyorum... Tanrı insana akıl vermişse, onu sırf zengin olmak için kullanmamalı.»

Stefan gülümsedi. «Özellikle insanın, zaten bir yığın parası varsa.»

Teofil kızardı. «Bu konuda da Annabel ile bir anlaşmaya vardık. Annesiyle babası öldüğü zaman, servetini dağıtacağız. Bir tür hayır derneği kuracağız.»

«Hepsini mi dağıtacaksınız?»

«Hepsini değilse bile çoğunu. O zamana kadar ben de nasıl olsa bir meslek sahibi olacağım. Başkasının parasının tutsağı olmaktansa, kendi kazandığım parayla mütevazı bir hayat sürmeyi yeğ tutarım.»

«Peki, Annabel bütün bunlara ne diyor?»

«Benim görüşüme katılıyor. Londra'da oturmak istiyor. Ben de kabul ettim. Ayrıca bir sürü çocuğu olmasını istiyor...» Teofil gülümsedi.

«Neden olmasın?» diye sordu Stefan.

«Ben de kalabalık bir aileden yanayım,» dedi Teofil. «İkimiz de ailenin tek çocuğu idik. Eh, çocukluğumuz da pek mutlu geçti sayılmaz...»

«Bakıyorum, gelecek için her şeyi tasarlamışsın.»

«Evet. Yeter ki, evlenebilelim.»

«Evlenmenizi engelliyecek herhangi bir şey var mı?»

«Yoo, hayır. Yalnız Anna, düğünün burada yapılmasını arzuluyor. Annesi ile babasını düşündüğünden değil de, çok sevdiği dadısını, bahçıvanları ve ahçıbaşıyı düşündüğü için. Onların elinde doğmuş, hepsini çok seviyor.»

«Fazla beklememenizi salık veririm,» dedi Stefan.

«Doğru. Yakında bir karara varmamız gerek.»

«Ben senin yerinde olsam, onu sıkıştırırdım.»

«Sıkıştırıyorum, zaten. Bana kalsa, hemen evlenip Annabel'i buradan alıp götürürdüm.»

Stefan yeğeninin gözlerinin içine baktı. «Peki, Marryat hakkında ne düşünüyorsun?» diye sordu.

«Ne demek istiyorsun?»

«Ondan hoşlanıyor musun?»

«Evet, hoşlanıyorum. Aleyhinde söylenenlere rağmen.»

«Sence, bu adam bir şeyler tasarlamıyor mu?

«Ne gibi şeyler?»

«Annabel ile biraz fazlaca meşgul olmuyor mu?»

«Biliyorum. Ama o bizden yana. Felsted'leri ikna edecek...» Teofil smokin ceketini sandalyeden aldı, sonra yeniden dayısına döndü. Yüzünde öylesine saf ve temiz bir gülümseme vardı ki, Stefan başka bir şey söylemeyi göze alamadı.

Şimdi Stefan kendi sezgilerinden kuşkulanmaya başlamıştı.

Kim bilir, belki de Marryat'ın Annabel hakkındaki tasarıları benim hayal gücümün ürününden başka bir şey değil. Onu baştan çıkarma amacını güttüğüne dair elimde ne gibi bir kanıt var? Söylenenlere bakılırsa, Marryat'ın sevgililerinin hepsi feleğin çemberinden geçmiş sosyete kadınları. Lady Felsted'in onu masada Annabel'in yanına kasten oturttuğu muhakkak. Ama bunu belki de Teofil'in Marryat'la kıyaslandığında, Annabel'in gözünden düşeceğini tasarlayarak yaptı. Annabel'in, Marryat'ı çekici bulduğu bir gerçek. Tıpkı eskiden beni çekici bulduğu gibi. Marryat'ın kural dışı bir insan oluşu onu genç kızın gözünde ilginç kılıyor. O, Annabel'in mücadele ettiği yaşamın temsilcisi. Onu zaman zaman tiksindirici, zaman zaman da çekici buluyor. Üzerinde canlı bir etkinliği olduğu kuşkusuz. Teofil onun tam tersi. Müşfik ve çekingen. Bir kardeş, bir arkadaş gibi görüyor onu. Marryat bir canavar, ama Annabel onun kendisini baştan çıkarmasına izin verecek

mi bakalım? Böyle bir kanıt yok ortada. Canavar, küçük bir çocuğu büyüler gibi büyülüyor onu. Ama, aklısıra onu demir parmaklı bir kafesin içindeymiş gibi seyrediyor. Kendini güvence altında hissediyor. Kafesten kurtulacak olursa, Annabel de dehşet içinde kaçacak ve ateşin yanında kıvrılmış yatan evcil kedisinin başına dönecek, kuşkusuz.

Ertesi gün öğleden sonra Stefan, Alain ve Krystyna ile birlikte yürüyüşe çıktı. Hava serin ve bulutluydu. Ancak genç ve yürekli olanlar denize gitmişlerdi o gün. De Pincey'ler gidip köyü görmeyi istemişler, Stefan da onlara katılmıştı.

«Sevimli Sir Jack nerelerde?» diye sordu Alain. «O da çocuklarla birlikte yüzmeye mi gitti. yoksa?»

«Sanmıyorum,» dedi Krystyna.

«Genç âşıklar başka tarafa gittiler de ondan,» dedi Alain.

«Nereye gittiler?» diye sordu Stefan.

«Komşuları ziyarete gittiler,» diye yanıtladı Krystyna.

Ağaçların altında sessizce yürümeye koyuldular, bir süre.

«Sen endişeli misin?» diye sordu Stefan Krystyna'ya.

«Neden?»

«Marryat yüzünden.»

«Neden endişeleneyim?»

«Doğrusunu istersen...»

«Ee. ne olsa adamın kötü bir şöhreti var,» dedi Alain.

«Yani Annabel'in peşinden mi koşturuyor, demek istiyorsun?» diye sordu Krystyna Stefan'a.

«Evet.»

«Saçma.» Krystyna yüzünü buruşturdu. «Sen zaten hep fesat düşünceliydin.»

«O kadar da emin olma,» dedi Alain sırıtarak. «Adam belki ikisini de yer,»

«Gülünç olma,» dedi Krystyna. «Adamın yaşı en aşağı onların iki misli. Kaldı ki, Annabel'in annesiyle babasının yakın arkadaşı.»

Stefan Alain'e döndü. «Sen ne düşünüyorsun?»

«Doğrusunu istersen, ben İngilizleri anlamıyorum. Anlamadığım şeyleri de sevmem...»

«Alain eve dönmek istiyor,» dedi Krystyna.

«Vallahi, bu tantanalı yaşamdan bıktım artık,» dedi Alain.

«Ama çocukları bırakamayız,» dedi Stefan.

«Peki, neye karar verildi?» diye sordu Krystyna. «Evleniyorlar mı, yoksa evlenmiyorlar mı?»

«İngilizler hiçbir şeyi açıklamaz ki,» dedi Alain. «İngilizlerin nişanlanıp nişanlanmadıklarını ancak The Times'i okuduğun zaman öğrenebilirsin.»

«Keşke hiç bunlarla temas kurmasaydık,» dedi Krystyna.

«Annabel bana bu evden nefret ettiğini söyledi...» dedi Stefan.

«Öyle söylemiş olabilir, ama o kendisi bu ailenin malı. Bizden olmadığı muhakkak. Bu acayip yaşama nasıl hemen intibak ettiğini görmüyor musun? Sanki dünyanın en normal yaşamıymış gibi. Allahın günü, balıkların bile donduğu buz gibi bir denize girip çıkıyor, onun dışında da gayesiz dolanıp duruyor...»

«Demek dönmek istiyorsun?»

«Neye karar verildiğini bilsem hemen çeker giderdim.»

«Peki, Teofil ne diyor?»

«Sabırlı olmamızı söylüyor. Felsted'lerin bizi yakından tanımak istediklerini söylüyor. Bu yüzden kapana kısılmış durumdayız. Beklemek zorundayız. Teofil uğruna beklemekten başka çaremiz yok.»

Parktan çıkıp köy yoluna girmişlerdi. Dar sokaklarda yürümeye başladılar. Kartpostal satan dükkânların önünden geçiyorlardı. Yol boyunca Felsted'lerden, teyzelerden ve yeğenlerden yakındılar. Küçük rıhtıma vardıklarında Stefan, ablası ile eniştesine dönerek:

«Demek Marryat'tan bir kötülük gelmez diye düşünüyorsunuz, öyle mi?» diye sordu.

«Ne kötülüğü?» dedi Krystyna.

«Annabel'i baştan çıkarması olasılığı.»

«Ne münasebet,» dedi Krystyna.

«Ben şaka ettim,» dedi Alain. «Aslında hiçbir tehlike yok, Alain de Pincey'in can sıkıntısı ve kötü yemek yüzünden ölme tehlikesi dışında.»

Mulford Park'a tam çay saatinde döndüler. Grup halinde çocuk odasındaki uzun masanın başına geçip oturdular. Teyzeler ve yeğenler onları Felsted'lerden ayırıyordu. Annabel ile Teofil birlikte geldiler. Davranışlarında anormal hiçbir şey yoktu. Çaylar içildikten sonra yine birlikte oradan ayrıldılar. Marryat hiç ortalarda görünmedi.

Çay saatleri ile yemek saatleri arasındaki zaman boş bırakılmıştı. Hehangi bir düzenli faaliyet yoktu. Herkes istediğini yapmakta özgürdü. Ancak akşam yemeği için kıyafet değiştirdikten sonra yine herkes bir araya geliyordu.

Stefan genellikle bu saatleri okumak, ya da not defterine gözlemlerini kaydetmekle geçiriyordu. O gün akşam üzeri odasına çekilerek, Alain ve Krystyna ile aralarında geçen konuşmayı, onun altına da aşağıdaki notları yazdı :

> **Ne iyi ne de kötü olanlar, iyiliğin ve kötülüğün aşırı uçlarını hayal edemezler. Ama aynı türden olanlar birbirlerini anlar. Marryat da benim anladığımı anlıyor. Bana alaycı bakışları benim için yeterli kanıt.**

Saat altı buçuk sıralarında kalemi elinden bıraktı, not defterini kapadı. Okuyacak bir şey aradı, ama başucundaki kitabı bir gece önce bitirmişti. Bu yüzden,

aşağıya, kitaplığa indi. Teofil yalnız başına oturuyordu.

«Annabel nerede?» diye sordu, Stefan.

«Jack ile tenis oynuyor,» dedi Teofil, gözlerini gazeteden kaldırmadan.

«Ee, sen niye gitmedin?»

Teofil başını kaldırdı. «Bilmem. Canım çekmedi.»

Stefan odadan ayrıldı, sessizce evden dışarıya süzüldü ve tenis kortlarına doğru seyirtti. Birden, gençliğinde Jezow'da çimenlerden geçip samanlığa doğru yürüdüğü an, gözünün önünde canlandı. Bu anı onda, ayni görünüm ve ayni seslerle karşılaşacakmış hissini uyandırdı. Ama Annabel ile Sir Jack herkesin gözü önünde masum masum tenis maçı yapıyorlardı.

İkisi de ayni ustalıkla oynuyordu. Annabel narin görünmekle birlikte uzun boylu olmanın da sağladığı avantajla kendisinden beklenmeyecek kadar güçlü bir oyun çıkarıyordu. Aslında Marryat da uzun boylu ve güçlüydü ama ne de olsa yaş faktörü aleyhineydi. İkisi de tenis giysileri içindeydi. Birinin ipek gibi yumuşak, diğerinin ise kıllı ve bronzlaşmış bacakları sert toprak zemin üzerinde yay gibi gerilmiş, ordan oraya zıplayıp duruyordu.

Stefan çalıların arkasında gizlenmiş, sessiz sedasız seyrediyordu. Marryat'ın arkası kendisine dönüktü. Ama karşısındaydı. Genç kızın yanakları gösterdiği çabadan pembe pembe olmuş, gözleri mücadele hırsıyla parlıyordu.

Gözlerinden, aslında bir tenis maçından çok daha fazla şeyler okunuyordu. Heyecan içindeydi. Vahşi bir pırıltı yanıp sönüyordu bu gözlerde. Marryat kendisini olanca gücüyle topa doğru fırlattığı zaman Annabel ona ipnotize olmuş gibi bakıyordu. Onun her atılımını, tüm vücuduyla karşılıyordu : Her vuruşu erkeğin vuruşuna bir yanıt teşkil ediyordu. Göğüsleri, vücut hareketlerinin akışına terkedilmişti. Butları titriyor ve bükülüyor, kolları geriliyor, bacakları ayrık ve tetikte bekliyordu. Yüzündeki gülüş su götürmez bir suç ortaklığını ele veriyordu. Bu oyun, oyun değil, ölesiye

bir şehvet dansı idi.

Stefan yanlış bir sonuca vardı. «Geç kaldım,» diye düşündü kendi kendine «Bunlar şimdiden iki âşık. Aralarında her şey olup bitmiş bile.» Sonra acemi bir polis hafiyesi gibi, çarşaflarını incelemek üzere eve koştu. Başka bir yerde sevişmiş olabilecekleri aklına gelmedi. Aklında yalnız tek bir imge vardı : Genç kızın kıpkızıl kanıyla lekelenmiş bembeyaz bir çarşaf.

Şu anda ikisi de tenis kortundaydı. Korkulacak bir şey yoktu. Önce, kendisininkine yakın olan Marryat'ın odasına koştu. Girdi ve hizmetçiler tarafından şimdiden yapılmış olan yatağa baktı. Üstündeki örtüyü sıyırarak çarşafları inceledi. Çarşaflar buruşuk ama lekesizdi. Demek ki bu yatak değildi.

Yatağı yeniden düzeltti, sonra etrafına bakındı. Marryat'ın fildişi saplı, üzerinde aile arması olan gümüş saç fırçasını, ipekli sabahlığını ve işlemeli terliklerini inceledi. Sonra odadan yavaşça çıktı, ve evin öbür ucuna, Annabel'in kulesine doğru yöneldi.

Spiral merdivenin ayağına vardığında durdu ve ayak seslerini dinledi. Hiçbir ses gelmedi kulağına. Merdivenleri ikişer ikişer çıkarak, Annabel'in yatak odasına girdi. Akşam güneşi, yatağın beyaz tül perdelerini ve duvarların soluk mavi rengini aydınlatıyordu. Küçük porselen biblolar oldukları yerde duruyordu. Bu odanın sınırları içinde herhangi bir şiddet olayı geçmiş olamazdı. Ama Stefan yine de yatağa doğru gitti. Bu da öteki gibi gece için hazırlanmış, ayrıca Annabel'in giymesi için beyaz bir dantel gecelik yatağın üzerine konmuştu.

Stefan hızlı bir hareketle örtüyü kaldırıp baktı. Çarşafların, üzerinde yatıldığı belliydi ama hiçbir leke görünmüyordu.

Şaşkınlıktan öylece bakakaldı. Yataklardan birinin ya da ötekinin, kuşkularını doğrulayacağından öylesine emindi ki. Sonra kendine geldi, yatağı çarçabuk düzeltti. Yaptığı işin saçmalığı onu iyice sersemletmişti. Burada yakalanmak istemiyordu.

Yatağı düzeltmiş tam doğruluyordu ki yerde du-

ran geceliğe gözü ilişti. Onu yerden aldı ve birden elindeki yumuşacık kumaşı yüzüne bastırdı, Annabel'in kokusunu derin derin içine çekti. Orada durmuş, bu kokunun yarattığı loş atmosfere kendisini kaptırmıştı. Birden, yanında birisinin durduğunu farketti. Döndü ve Marryat'ı gördü.

İki erkek sessizce bakıştılar. Marryat ilk kez olarak gülümsemiyordu. Biraz sonra, «Bu işler için biraz fazla yaşlı değil misiniz?» dedi.

Stefan elindeki geceliğe baktı, sonra yatağın üzerine bıraktı. Ağzını açtı, ne söyleyeceğini bilmeden. Annabel Marryat'ın arkasından içeriye girdi.

Genç kız kızarmıştı. «Burada ne yapıyorsunuz?» dedi gözlerini kaldırmadan.

«Seni arıyordum,» dedi Stefan.

Annabel'in üzerinde, Marryat'ınki gibi hâlâ tenis giysileri vardı. İkisinin de yüzleri kızarmış ve terli idi. Genç kız yüzünü buruşturdu. «Peki, ne istiyorsunuz?»

«Acelesi yok,» dedi Stefan Marryat'a bakarak.

Annabel bakışını gördü ve yeniden kızardı. Zaten pembe olan yüzü bu kez kıpkırmızı olmuştu. Marryat'a yakaran bir bakışla baktı, o da Stefan'dan uzaklaşarak, genç kıza döndü ve «Şu kitabı,» dedi. «Şimdi alayım diyordum. Banyoda okurum.»

«Aa tabii,» dedi genç kız. Yatağının başucuna giderek, masanın üzerinde duran kitabı aldı. Bu, yabani çiçeklerle ilgili ufak bir sözlüktü. Hiç bakmadan Marryat'a uzattı, sonra iki erkek odayı terkettiler.

Merdivenlerin dibindeki koridorda, Marryat alaylı bir gülüşle Stefan'a döndü. «Yanlış kapıyı çalıyorsun, dostum,» dedi. Sonra Stefan'ın sırtını sıvazladı ve dönüp gitti.

12

Stefan odasına döndü. Yatağına uzandı. Yorgunluk ve tiksinti duyuyordu. Annabel'in heyecandan pençe pençe kızarmış yüzü gözlerinin önünden gitmiyordu. Bu imgeden şiddetle kaçınmak istiyordu. Kendi çürümeye yüz tutan vücudunu, Marryat'la aralarındaki bu fizik benzerliği düşündükçe dehşete kapılıyordu. Bruno aklına geldi: Yüreklilik, eylem, özveri ve ölüm.

Uykuya daldı. Düş görmemişti. Uyandığında saat sekizi beş geçiyordu. Yataktan fırladı, çabucak üstünü başını değişti, sonra koridorlardan ve geniş merdivenlerden adeta koşarcasına indi. Okula geç kalmış bir çocuk gibi. «Annabel, benim uykuya daldığımı anlayacak,» diye düşündü kendi kendine. «Yaşlı bir adam gibi.»

Herkesin daha salonda olduğunu görünce içi rahatladı. Ne denli duyarlı bir ruh hali içersinde olduğunu elinden geldiğince gizleyerek, Lord Felsted'den bir kadeh şeri aldı, sonra Alain ile Krystyna'nın yanına gitti. Hiçbir şey olmamış gibi oturup çene çaldılar. Teofil de odanın öbür ucunda yeğenlerden birisiyle konuşuyordu. Birden Annabel içeriye girdi. Stefan onu gördü. Genç kız ne kendisine, ne de sırtı şömineye dayalı her zamanki yerinde duran Marryat'a baktı. Doğruca, Teofil'in yanına gitti.

Kendisini toplamıştı. Güzel ve kayıtsız yüzünden hiçbir şey okunmuyordu. O gün öğleden sonra yatak

odasında böyle bir sahnenin geçmiş olması şimdi olanaksız gibi görünüyordu. Eğer Annabel kasıtlı olarak gözlerini kendisinden kaçırmamış olsaydı, Stefan belleğinin kendisini aldatmış olduğu kanısına varacaktı. Genç kız günlerden beri ilk kez Marryat'ın çevresindeki gruba katılmıyordu.

Akşam yemeğinde, her zamanki gibi Marryat'ın yanına oturdu. Ama onunla hemen hemen hiç konuşmadı. O da genç kızla konuşmak için çaba göstermedi. Bu davranışları da onları ele veriyordu. Annabel masadakilerle dereden tepeden konuşmaya devam etti. Bir aralık kuzenlerinden biri, düğünü için neler tasarladığını soracak oldu. Genç kız kızardı, tatlı bir gülüşle Lady Felsted'e bakarak : «Annem karar versin,» dedi.

«Geleneksel bir düğün olacak, herhalde» dedi Lady Felsted. Bu sorun kendisini fazla ilgilendirmiyormuş gibi konuşuyordu.

«Bugünlerde çoğu kimse,» diye devam etti kuzen, «geceleri danslı düğünler düzenliyorlar,» dedi.

«Ne türlü danslar yapılıyor?» diye sordu Lady Felsted.

«Ne bileyim, rock-and roll gibi modern danslar herhalde,» dedi muzip yeğen. Lady Felsted yüzünü buruşturdu. «Belki bir balo düzenleriz,» dedi. «Şimdiye kadar Annabel şerefine hiç balo düzenlememiştik. Ama vals, fox-trot gibi danslar olacak tabii...»

«Bir de polka ile mazurka,» dedi Alain. «Sonra Polonaise de olmalı tabii ..»

«Polonaise nedir aslında?» diye sordu Marryat.

«Ben Chopin'in bir bestesi olduğunu sanıyordum,» dedi Lady Felsted.

«Ayrıca Polonyalıların milli dansıdır,» diye atıldı Stefan.

«Öyleyse bana öğretmelisiniz,» dedi Marryat, Stefan'a alaycı bir bakışla. «Tabii düğüne çağrıldığım takdirde.» Annabel'e döndü. Genç kız kızardı. «Aa tabii,» dedi ve gözlerini önündeki tabağa dikti.

Yemekten sonra kadınlar salona geçtiler, erkekler de Lord Felsted'in çevresinde masa başında toplandılar.

Stefan, masanın öbür başına geçerek Teofil'in yanına oturdu. Delikanlıyı kolundan çekerek, genel konuşmanın dışında bıraktı.

«Bir karara varıldı mı?» diye sordu alçak sesle.

«Ne hakkında?»

«Düğünden söz ediyorum, tabii.»

«Sanırım, ama daha bekliyoruz...»

«Neyi?»

«Emin değilim.»

Stefan yeğeninin koluna yapıştı. «Sen onunla evlenmek istiyor musun, istemiyor musun?»

«Elbette istiyorum.»

«Öyleyse, bu işi sıkı tut...»

«Sıkı mı tutayım?»

«Evet. Oturup başkalarının kendi hakkında karar vermelerini beklemek, bir genç kız için haysiyet kırıcı bir durumdur.»

«Doğru söylüyorsun,»

«Onunla konuş,» dedi Stefan. «Bu gece konuş. Ona kendisiyle, önümüzdeki ay, önümüzdeki hafta, hatta hemen evlenmek niyetinde olduğunu söyle. Diren. Bu işe karar verildiğini, ne bileyim, Times'da ilan edildiğini filan söyle...»

«Doğru, haklısın,» dedi Teofil. Zor kullanma düşüncesi onu şaşırtmıştı. Yüzü solgundu.

«Sonra bir şey daha söyleyeyim...»

«Ne?»

«Sadece elini sıkmakla yetinme.»

Teofil kaşlarını çatarak dayısına baktı. «Ne demek istiyorsun?»

«Onunla sevişmeye bak. Hemen, bu gece.»

«Bunu yapamam,» dedi Teofil. Yüzü sıkıntıdan kızarmıştı.

«Yapmalısın.»

«Evlenmeden önce böyle bir şey yapamam.»

«Neden?»

Delikanlı kızardı. «Bu günah işlemek olur.» Sonra döndü, dayısından uzaklaşarak masadaki diğer erkeklerle konuşmaya başladı.

Stefan çaresiz kalmıştı. Salonda oturuyor, konuşmalara kulak veriyor, ayrı bir masada teyzelerden biriyle briç oynayan Felsted'leri ve Marryat'ın, öte yandan da, karşılıklı tavla oynayan Teofil ile Annabel'in yüzlerini inceliyordu. Krystyna, kendisine bir şeyler söylüyor ama Stefan dinlemiyordu. Düşünceleri hızla birbirini kovalıyordu. Bir şeyler döndüğünden emindi artık. Annabel'in hiç Marryat'a bakmaması anlamlıydı. Altıncı hissi ona, Annabel'in bu gece Marryat'ı odasında bekleyeceğini haber veriyordu.

Saat on birde konuklardan bazıları yatmaya gittiler. Stefan da onların arasındaydı. Doğru odasına çıktı. Marryat hâlâ briç oynadığından henüz vakit vardı. Ama Annabel odasına yollanmıştı bile. Şu anda, soyunup dökünüyor, Marryat için hazırlanıyor olmalıydı. Teofil ise uyuyordu.

Saat on bir buçukta, Stefan pijamalarını ve sabahlığını giyinmiş olarak, yatak odasının kapısını açmaya hazırlandı. Yeterince beklemişti. Faaliyete geçmenin zamanı gelmişti artık. Tokmağı çevirdi, kapıyı açtı ve koridora çıktı. O gün öğleden sonra izlediği yoldan Annabel'in kulesine doğru yürümeye başladı. Oraya vardığında, bir pencerenin yanında durdu ve yukarıya baktı. Annabel'in penceresinde hâlâ ışık vardı. Stefan ilerledi ve spiral merdivenin dibine vardı. Kafasında nasıl hareket edeceğine dair bir tasarı olmadığından, merdivenin alt basamağına oturdu ve düşünmeye başladı.

Sadık bir köpek gibi bekliyordu. Altındaki taşın sertliğini hissediyor, koridordan gelen esinti onu ürpertiyordu. Dirseklerini kemikli dizlerine dayayarak başını ellerinin arasına aldı. Dışardan bir saatin on ikiyi vurduğunu işitti. Kulağına konuşmalar ve ayak sesleri geldi. Ama onun bulunduğu tarafa gelen olmadı. Koridorun sonunda loş bir ışık yandı, sonra o da söndü. Karanlığın ve sessizliğin içinde bekliyordu.

Yorgun değildi. Tam tersine, içinde bulunduğu durumun tuhaflığı ona heyecan veriyordu. Onu orada gören biri kimbilir hakkında ne düşünürdü? Onun ek-

zantrik ya da deli olduğu kanısına varırdı, herhalde. Bir daha da Mulford Park'a çağırmazlardı, hepsi o kadar. Ne önemi vardı? Zaten orada yakalanma olasılığı çok azdı. Yakalansa bile, bu spiral merdivenin dibinde bulunuşunun nedenini kim anlayacaktı? Ancak iki kişi. Aslında yalnız Annabel'in tepkisi ilgilendirirdi onu.

Saat biri çaldı. Üşüyordu. Kemikleri ağırıyordu. Kalbi ona endişe vermeye başladı. Birden kararsızlığa düştü. Belki de hiçbir şey olmayacaktı. Belki de Marryat gerçekten bir kitap istemeye gelmişti o gün. Yabani çiçeklerle ilgili o saçmasapan sözlüğü. Belki de Annabel, Stefan'ın durumu ters yorumlayacağından çeçindiği için öyle kızarmıştı? Belki de bu yüzden yemekte Marryat'la hiç konuşmamıştı. Her şey kendi hayal gücünün ürünü olabilirdi pekâlâ. Bir yazarın kendi öyküsünün etkisi altında kalması durumu. Yazar olmak ne denli güçtü. Neyin gerçek, neyin hayal ürünü olduğunu kestirmek öylesine zordu ki. Karanlıkta bocalayan bir körden farksızdı...

Uzakta, koridorun taa öbür ucundan bir ses duydu. Ses yaklaştıkça, bunun, terliklerin yerde sürünmesinden çıkan hafif ve ritmik bir gürültü olduğunu anladı. Işık yoktu ama ses giderek yaklaştı, sonunda, ay ışığının soluk ışığı altında işlemeli terlikleri ve ipek sabahlığı ile karşısında duran Marryat'ı gördü.

Marryat nerdeyse üstüne basıyordu. Birden geriye doğru sıçradı ve küfürü bastı. Stefan, eklem yerleri zonklayarak ayağa kalktı.

Marryat ıslık çıkaran bir sesle: «Burada ne halt ediyorsun?» dedi.

«Uyuyamadım da,» dedi Stefan normal bir sesle.

«Öyleyse defol buradan. Cehennemin dibine kadar yerin var.»

«Hayır,» dedi Stefan. «Burada kalıyorum.»

«Seni Allahın belası ihtiyar zampara,» dedi Marryat.

Stefan hiçbir şey söylemedi.

«Bırak da geçeyim,» dedi Marryat.

«Korkarım, bu olanaksız.»

Marryat öne doğru bir adım atarak Stefan'ın sabahlığının yakasına yapıştı. «Bırak geçeyim, yoksa...»

«Bağırırım,» dedi Stefan. «Avazım çıktığı kadar bağırır, bütün ev halkını uyandırırım.»

Marryat yakasını bıraktı. «Bu gülünç bir şey,» dedi. «Sen kim oluyorsun da bir aziz peder gibi ortaya atılıyorsun böyle?»

Stefan yine sesini çıkarmadı.

«Burada ilelebet bekleyecek değilsin ya,» dedi Marryat. «Eh, düğüne kadar dünya kadar vaktimiz var.» Döndü, ayaklarını öfkeyle sürüye sürüye uzaklaştı.

Stefan bütün gece orada kaldı. Duvara yaslanarak biraz uyukladı. Üşümesi giderek arttı. Her yanı buz kesmişti. Sabahlığına sımsıkı sarındı. Bütün vücudu ağrıyordu. Bir ara, Marryat'm yeniden döndüğünü duyar gibi oldu ama geldiyse bile, Stefan onu görmeden yine uzaklaştı.

Stefan saatin, her saat başında ve yarım saatte bir vuruşlarını duydu. Gdynia'daki Grand Hotel'i anımsadı birden. Onufry'nin metresi olan o sosyete orospusunun yanında geçirdiği geceyi, uzaktan işittiği saat seslerini yeniden işitir gibi oldu. O gecenin sıcaklığı ve rahatlığı ile şu taş basamak üzerindeki rahatsızlığı arasındaki çelişkiyi düşünerek gülümsedi.

Beşte güneş doğdu. Işık yavaş yavaş pencerelerden, karanlık ve soğuk koridora süzülmeye başladı. Ortalık giderek aydınlandı. Güzel bir gün başlıyordu.

Saat yedide aşağıdan sesler gelmeye başladı. Hizmetçiler, şöminelerin içindeki külleri temizliyor, ahçıbaşı mutfakta sabah kahvaltısını hazırlıyordu. Saat sekizde Annabel'in banyo odasına indiğini duydu. Ancak o zaman kendi odasına doğru yollandı. Bütün gece uykusuz kalmış, serseme dönmüştü. Böyle bir gece daha geçirmesi olanaksızdı. Bir çözüm yolu bulması için ancak birkaç saat vakti olduğunu biliyordu. Nöbet tutacak hali kalmamıştı artık.

Gözlemciliğini sürdürüyor, çevresindekileri dikkat-

le izliyordu. Annabel'in etrafında dolanıp durdu. Genç kızın somurtkan ve ters bir ruh hali içerisinde olduğu gözünden kaçmamıştı. Plaja gitmeye niyetli olduğunu öğrenince o da gitmeye karar verdi. Aslında hava öylesine güzeldi ki, herkes denize gitmeyi kararlaştırdı. Öğle yemeği için piknik sepetleri hazırlandı.

Stefan, Felsted'ler, Teofil, Annabel ve Marryat ile birlikte ikinci cipte yer aldı. Marryat onu görmezlikten geliyordu. Stefan aralarında yokmuş gibi davranıyordu. Ama sinirli olduğu besbelliydi. Annabel de somurtkanlığını sürdürüyordu. Her ikisinin de o gece iyi uyumamış gibi bir halleri vardı.

Köye uğrayıp öğle yemeği için ekmek aldılar. Kayalığın tepesine vardıklarında, kendilerinden önce gidenler aşağıdaki kayaların üzerinde kamp kurmuşlardı bile. Cipten çıktılar, sepetleri ve banyo takımlarını aralarında paylaştılar, sonra kayalıklardan aşağıya doğru inmeye başladılar. Annabel en öndeydi. Onun arkasından Teofil ile annesiyle babası gidiyordu. Marryat birkaç metre arkalarında idi. Elinde mayosu ile şarap sepeti vardı. Stefan en arkadan geliyordu.

Sarp kayalık yolun üçte birini inmişlerdi ki, bir dönemece vardılar. Ötekiler gözden kaybolmuştu. Teyzeler ile yeğenler, aşağıdaki kayalık kumsalda küçük, renkli noktalar gibi görünüyordu. Stefan, işte yolun bu noktasında Marryat'a seslendi.

Marryat döndü. «Ne var?» diye sordu.

«Polonaise'in nasıl bir dans olduğunu sormuştun,» dedi Stefan. «Nasıl yapıldığını öğrenmek istiyordun...»

«Haa evet,» dedi Marryat, sonra başını çevirerek yeniden inişe başladı.

«İşte böyle yapılır,» dedi Stefan. Dans adımlarıyla yoldan aşağıya doğru inmeye başladı. Elindeki havluları partöner olarak kullanıyordu. Yüzünde Kornowski'lere özgü o garip ifade vardı. Marryat'ın hizasına gelince birden öylesine hızlı bir dönüş yaptı ki, sırtı olanca gücüyle Marryat'ın sol omuzuna çarptı. Onun geldiğini görmemiş olan Marryat, sağına doğru kaykıldı : kayalığın kenarında sendeledi, sonra bir an için denge-

sini sağlar gibi oldu ama, şarap şişelerinin bulunduğu sepet elinden kurtuldu. O da bilinçsiz bir hareketle sepeti yakalamaya çalışırken, yeniden sendeledi ve bu kez dengesini yitirerek uçurumdan aşağıya yuvarlandı. Stefan, yüzünde hâlâ o garip ifadeyle, uçurumun kenarına kadar gitti ve adamın vücudunun, hiçbir engelle karşılaşmadan aşağıdaki kayaların üzerine düştüğünü gördü. Birkaç saniye, aşağıdaki hareketsiz yığına öylece baktı. Sonra, yüzünde daha sakin bir anlam, inmeye devam etti.

13

Sir Jack Marryat'ın cenazesi kuzeyde, Yorkshire'-de oturan dul eşinin yanına gönderildi. Orada özel bir törenle toprağa verildi. Törene yalnız aile fertleri katılmışlardı, ama iki ay sonra Londra'da bir anma töreni düzenlendi. St. Martin's-in-the-Fields kilisesinde, İngiliz sosyetesinin en seçkin ve en modern kişileri toplandı. Aralarında, genç ve orta yaşlı bir düzüne kadın da vardı. Hepsi peçelerinin altında hıçkırıyor ve burunlarını çekiyordu.

Yas tutanların yarısı, birkaç gün sonra, Mulford'-daki kasaba kilisesinde yeniden bir araya geldiler ve Annabel Colte ile Teofil Kaczmarek'in düğün töreninde hazır bulundular. Aralarında Stefan Kornowski de bulunuyordu. Orada hazır bulunanlar, resmi giysiler içindeki bu vakur görünüşlü konuğa karşı, damadın Polonya asıllı dayısı olduğu için değil de, sevgili Sir Jack'larının başına gelen o korkunç felaketin tanığı olduğu için yakınlık duyuyorlardı. Stefan da bu fırsattan yararlanmasını biliyor, binlerce kez anlattığı öyküye her seferinde biraz daha dokunaklı bir hava vermekten kendini alamıyordu: «Ah, keşke sepeti kurtarmaktan vazgeçseydi,» diyordu sonuna doğru: «o zaman şarapsız kalacak, ama hiç olmazsa sevgili Sir Jack'tan yoksun kalmayacaktık.»

Stefan Kornowski, başka yollardan da tüm ilgiyi kendinde topluyordu. Gelin, özellikle ondan ayrılmı-

yor, onu kolundan tutarak konukları arasında dolaştırıyordu. Sık sık başkalarını bırakıp onun yanına dönüyordu. Belki de, düğünde mutlu görünen birkaç kişiden biri olduğu için. Gerçekten de, zorunlu bir görevi yerine getiren kişilerin ifadesi, annesiyle babasının yüzünden hiç eksilmiyordu. Ailenin kız tarafının tümü asık suratlı idi. Bu yüzden bir süre sonra, Annabel hamile olduğu için bu evliliğin bir zorunluluk haline geldiği söylentileri başladı.

Şampanya su gibi akıyordu. Bir saat içersinde, bu söylentiler, kesin bir gerçek niteliği almıştı. Annabel'in her zamanki gibi incecik olduğuna kimse dikkat etmiyordu. Kuzinlerinden birkaç tanesi, Teofil'in ne denli yakışıklı ve sevimli olduğuna bakarak, Annabel'i hiç de kınamadıklarını söylüyorlardı. «Fıstık gibi oğlan,» dedi bir tanesi, «Fransızlar da sevişmesini iyi bilirler hani.» «Sen nerden biliyorsun?» dedi bir başkası. Sonra kahkahalar ve şampanyalar birbirini kovaladı.

Damat ile gelin konuklarını Mulford Park'ın muazzam salonunda bırakarak üstlerini değişmeye gittiler. Stefan Kornowski, hafifçe sarhoş olan ablasının yanına gitti.

«Bunlar şimdi gerçekten evlendiler mi?» diye sordu Krystyna.

«İş artık evliliğin fiilen yerine getirilmesine kaldı,» dedi Stefan kuru bir sesle.

«Stefan, öylesine mutluyum ki,» dedi Krystyna. «Bütün bu çektiklerimizden, başımıza gelen o korkunç felaketlerden sonra nihayet Teofil'in evlendiğini, güvenliğe kavuştuğunu görmek... Ah, Bruno hayatta olsaydı, ne kadar mutlu olacaktı.»

Stefan bir şey demedi.

«Onun bir hendeğin dibinde ölü olarak yattığını düşünüyorum da içim parçalanıyor. Oysa oğlu öldüğünde, Felsted'lerin mozolesine gömülecek...» Yanaklarından yaşlar süzülmeye başladı. «Ben kadere her zaman inanmışımdır. Eskiden kaderim hiç iyi gitmezdi. Ama şimdi talih yüzüme güldü. Bana bütün çektiklerimi unutturdu...» Gözyaşları sel gibi akıyordu artık.

«Düşün Stefan. Jezow'u ve bugüne dek yitirdiklerimizi anımsa. Oysa şimdi...» Gözlerini kaldırıp tavandaki neo-Gothic kemerlere baktı. «Bütün bunlar birgün torunumun olacak...»

Krystyna çantasından parfümlü bir mendil çıkardı ve burnunu sildi.

Stefan hiçbir şey söylemedi. Kapıya bakıyordu. Yolculuk giysileri içinde kapıda beliren yeni evlileri de ilk gören o oldu. Annabel ile Teofil rastgele konukların ellerini sıkıp vedalaştılar. Kafası iyice dumanlı olan konuklar da şimdi mutlu görünüyorlardı. Yeni evliler evden çıkı, konağın önünde kendilerini Plymouh'a götürmek üzere bekliyen arabaya doğru yollandılar. Önce Lord ve Lady Felsted'le, sonra Krystyna ve Alain de Pincey'le alenen öpüştüler. Annabel çevresini saran yüzlerin içersinde birbirini arıyordu. «Stefan?» diye sordu. «Stefan nerede?» Sonra teyzelerin ve yeğenlerin arkasından kendisini gözetleyen Stefan'ı gördü, ona doğru ilerledi. Konuklar, Musa'nın bir işareti üzerine Kızıldeniz'in yarılan dalgaları gibi iki yana ayrıldılar.

«Allahaısmarladık,» dedi Annabel, Stefan'ı kucaklayarak. «Paris'te görüşürüz.» Teofil de gelip dayısını öptü. Sonra ikisi birlikte arabanın arkasına geçip oturdular. Şoför kapıyı kapattı, direksiyona geçti, araba hareket etti.

Paris'te Stefan eskisi gibi yine inzivaya çekildi. Alain ile Krystyna'yı ancak pazar günleri görüyordu. Teofil ile Annabel'i ise Güney Fransada geçirdikleri balayından sonra Londra'ya dönüşlerinde görebildi ancak. Stefan'la birlikte bir lokantada akşam yemeği yediler. Yemek süresince genç çift hep elele oturdu. Bir zamanlar Stefan'ın boş yere aradığı erotizm belirtileri şimdi her ikisinin de gözlerinden okunuyordu. Yemekten sonra sokakta sarmaş dolaş yürüdüler. Birbirlerine değmeden duramıyorlardı sanki. Ayrılmazdan önce de Stefan'a, Annabel'in şimdiden hamile olduğunu sandıklarını açıkladılar.

Stefan mutlu sonuna erişmiş ve şaheserini yazmaya koyulmuştu. Evliliğin, başlıbaşına bir son olmadığını pekâlâ biliyordu ama kitabı için bu kadarı yeterliydi. İki masum kahramanı artık dokunulmazlık kazanmıştı onun gözünde. Artık ilelebet mutlu olmamaları için hiçbir neden yoktu. Onun için, gerçeklerden uzaklaşmamaya gayret ederek romanını yazmaya başladı; ama öyküyü duygusal bir roman olmaktan kurtarıp bir düşünce yörüngesine oturtmak için bir çeşit önsöz gerekliydi.

Her sabah «felsefi önsöz»ü üzerinde çalışıyordu. Saat birde, Rue des Saints Péres'de ayni lokantada öğle yemeğini yiyor, sonra Seine ırmağı kıyılarında birkaç saat yürüyordu. Dörtte evine dönüyor, çayını hazırlıyor ve çalışmaya devam ediyordu. Çalışmalarını gece geç saatlere kadar sürdürüyordu.

Düşünceleri kesin ve belirgin değildi. Ama bunun farkındaydı. «Düşüncelerim, seksenlik bir ihtiyarın düşünceleri gibi avare ve başıboş,» diyordu kendi kendine. Aynaya baktığında, yaşından çok daha büyük gösteren bir ihtiyarın soluk ve buruşuk yüzünü görüyordu. Kendini yorgun hissediyordu ama bunun gösterdiği çabadan, kafasındaki saplantılardan, inatçı sorulardan kurtulmak için harcadığı aşırı düşünsel çabadan ileri geldiğini sanıyordu.

Roman kahramanlarının bilmeden peşinden koştukları bu mutluluk nedir? Onların saflığını oluşturan nedir? Öyküyü anlatan, tek bir yol, tek bir gerçek olduğundan, niye bu denli emin? Öbür yolun kötü ve yanlış olduğunu nerden biliyor? Acaba bu gelişigüzel, anlamsız, keyfi bir tercihten mi ibaret? O halde, neden spiral merdivenin soğuk taş basamaklarında oturuyor? Ne diye kayalığın tepesinde Polonaise yapıyor?

Kıskanç olduğundan değil. Kızı kendisi için istemiyor. Bu evlenmenin gerçekleşmesini, çocuğun ölen babasına karşı bir vicdan borcu olarak

da görmüyor. Baba, böyle bir evliliği hoş karşılamazdı zaten. Oğlunun, fabrikada çalışan bir işçi kızla evlenmesini yeğ tutardı, kuşkusuz.

Öyküyü anlatan, kızı baştan çıkarmaya çalışan adamdan nefret ediyor. Peki neden? Aslında, birçok bakımlardan birbirlerine benziyorlar. Ama o, hasmını ne pahasına olursa olsun engellemeye kararlı. Neden? Bu, doğal bir içgüdü olamaz. Doğa, kendinden yana değil çünkü. Doğa, kızı büyülüyor ve kendisini baştan çıkarmak isteyene doğru itiyor. Safiyetin, yozlaşmışa karşı kazandığı zafer, doğal içgüdülerini tatmin etmiyor. Bundan kıvanç duyan sadece vicdan. Peki, ama vicdan doğa ile çelişki içindeyse, o halde vicdanı yöneten nedir? Doğanın ötesinde ne olabilir?

1958 yılı Noelinden biraz önce, bir cuma sabahı saat onda Stefan Kornowski ablasına telefon ederek o gün öğle yemeğinde buluşmalarını istedi.

«Ama pazar günü nasılsa seninle görüşeceğiz, öyle değil mi?» diye sordu Krystyna.

«Evet,» dedi Stefan. «Ama sana söylemek istediğim bir şey var... çok acil bir şey.»

«Şimdi söyle.»

«Hayır. Telefonda olmaz. Yalnız, şu kadarını söylemek istiyorum... Biz çocukken, babamın iflas ettiğini anımsıyorsun değil mi?

«Elbette anımsıyorum.»

«O gün öğleden sonra... Jezow'daki yazlık kameriyede sana söylediklerimi anımsıyor musun?»

Krystyna duraksadı «İyice anımsamıyorum.»

«Ben sana bugün yemekte hatırlatırım.»

«Peki, bu denli önemli bir şey mi?»

«Evet, çok önemli. Çünkü ben yanılmışım.»

Krystyna, o sabah berberi ile olan randevusunu iptal etti ve hemen kardeşiyle buluşmayı kararlaştırdıkları lokantaya gitti. Stefan gelmedi. Krystyna önce sinirlendi sonra öfkelendi. Saat ikiye çeyrek kala kar-

deşinin evine yollandı. Kapıya vurduğunda cevap alamadı. Bu kez, öfkesi kaygıya yol açtı. Kapıcıya seslendi. Adam geldi ve yedek anahtarıyla kapıyı açtı. Krystyna içeri girer girmez, kardeşini çalışma masasında, açık not defterinin üzerine kapanmış, yatarken buldu. Önce uyuyor sandı, ama yanına vardığında ölmüş olduğunu anladı. Stefan'ın gözleri kapalıydı; yüzünde rahat bir ifade vardı.

MİLLİYET YAYINLARI
DİZİ DIŞI

BÜROKRATLAR — 1
Erhan Bener

BÜROKRATLAR — 2
Erhan Bener

DÂHİLER DE ÖĞRENCİYDİ
Gerhard Prause

KILDAN İNCE KILIÇTAN KESKİNCE
Gülriz Sururi

17 İNTİHAR OLAYI
Çetin Yetkin

BİR ANAYASA DÜŞMANI
Peter Scheider

ŞARLATANLAR DÖNEMİ
Lillan Hellman

O GÜNDEN BU GÜNE
Vasfi Rıza Zobu

BİR YUMAK İNSAN
Çetin Altan

ABDÜLHAMİT DEVRİNDE SANSÜR
Cevdet Kudret

50 YILLIK YAŞANTIMIZ
Cilt I

YILLAR BÖYLE GEÇTİ
Vedat Nedim Tör

SİYASİ ANILAR
Faik Ahmet Barutçu

TUTSAKLAR
Daniel Costelle

SEÇİM SAVAŞLARI
Hıfzı Topuz

1973 VE 1975 SEÇİMLERİ
İlhan Tekeli — Raşit Gökçeli

İNGİLTERE
Haluk Durukal

ALMANYA
Haluk Durukal

KİTAPLARA ÖZGÜRLÜK
1976 karikatürleri

BALIK AVCILIĞI VE YEMEKLERİ
Sıtkı Üner

BİN BİR
Talat Sait Halman

MUTLU ULYSSE
Eyvind Johnson

AMAÇSIZ GEZİLER
Harry Martinson

SİRK
Alistair MacLean

JOKER OYUNA GİRİNCE
R. Bingham — R. Hawkey

ROBOTLAR
Isaac Asimov

ÇİNLİ HAYDUT
Stephen Becker

GECE YARISININ ÖTESİ
Sidney Sheldon

ÇARDAŞ
Diane Pearson

KUMARBAZ
Dostoyevski

KAZAKLAR
Tolstoy

ATLANTİS'İN ESRARI
Charles Berlitz

UZAY 1999
E. C. Tubb

UZAYLILAR VE UÇAN DAİRELER
Haluk Egemen Sarıkaya

İZ PEŞİNDE
Sir Arthur Conan Doyle

ŞEYTAN KÖPEK
Sir Arthur Conan Doyle

İNTİKAM TUTKUSU
Sir Arthur Conan Doyle

İNSANIN YÜCELİŞİ
J. Bronowski